BESTSELLERUL NUMĂRUL 1 *SUNDAY TIMES*

Raftul Denisei

MINISTERUL FERICIRII SUPREME

ROMAN

ARUNDHATI ROY

LAUREATA BOOKER PRIZE PENTRU
DOMNIEZEUL LUCRURILOR MĂRUNTE

„ULUITOR."
— OBSERVER —

„DE NERATAT."
— TIME —

HUMANITAS fiction

ARUNDHATI ROY

MINISTERUL FERICIRII SUPREME

Traducere din engleză şi note
de Alexandra Coliban

Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU

ARUNDHATI ROY
THE MINISTRY OF UTMOST HAPPINESS
Copyright © 2017 by Arundhati Roy
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2019, pentru prezenta versiune românească (ediţia digitală)

ISBN: 978-606-779-555-4 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021.311.23.30

Celor Neîmpăcaţi

Adică e după cum îţi spune inima…
Nâzım Hikmet

La ora magică a asfinţitului, când soarele a dispărut, nu însă şi lumina, armate de vulpi zburătoare părăsesc banianul din vechiul cimitir şi pornesc, plutind ca un abur, peste oraş. Când pleacă liliecii, se întorc ciorile. Cu toată larma revenirii lor acasă, nu reuşesc să umple tăcerea lăsată în urmă de vrăbiile dispărute şi de bătrânii vulturi cu spinare albă, custozi ai morţilor de mai bine de o sută de milioane de ani, şterşi acum de pe faţa pământului. Vulturii au pierit otrăviţi cu diclofenac. Diclofenacul, aspirina vacilor, dată bovinelor ca relaxant muscular, spre a le alina durerile şi a le creşte producţia de lapte, are – avea – asupra vulturilor cu spinare albă efect de gaz paralizant. După ce mureau, vacile lactante sau bivolii relaxaţi deveneau momeală otrăvită pentru vulturi. Pe măsură ce bovinele se transformau în fabrici de lapte mai eficiente, pe măsură ce oraşul mânca mai multă îngheţată, caramel crocant, napolitane şi fursecuri cu fulgi de ciocolată, sau bea mai mult milkshake de mango, gâturile vulturilor începeau să se încovoaie de parcă ar fi fost obosiţi şi nu mai puteau sta treji. Bărbi argintii de salivă li se prelingeau din ciocuri şi, unul câte unul, se prăbuşeau, morţi, de pe crengile lor.

Puţină lume a observat dispariţia bătrânelor, prietenoaselor păsări. Erau atâtea lucruri pe cale să se întâmple.

1
Unde se duc păsările bătrâne să moară

Trăia în cimitir precum un copac. În zori le petrecea pe vrăbii şi îi întâmpina pe liliecii care se întorceau acasă. Pe înserat făcea invers. Între schimburi stătea la taifas cu duhurile vulturilor ce se arătau prin crengile ei de sus. Simţea încleştarea blândă a ghearelor lor ca o durere într-un membru amputat. I se părea că nu regretă întru totul că s-au scuzat şi au părăsit povestea.

Când se mutase acolo, îndurase luni întregi de cruzime gratuită ca şi când ar fi fost un copac – fără să crâcnească. Nu se întorcea să vadă ce băieţel aruncase în ea cu o piatră, nu-şi întindea gâtul spre a citi înjurăturile pe care i le crestau în scoarţă. Când oamenii îi strigau vorbe de ocară – clovn fără circ, regină fără palat –, lăsa durerea să-i adie printre ramuri ca o briză, alinându-şi suferinţa cu balsamul propriului foşnet de frunze.

De-abia după ce Ziauddin, imamul cel orb care condusese cândva ceremoniile religioase din Fatehpuri Masjid[1], se împrietenise cu ea şi începuse s-o viziteze, ajunseseră şi cei din vecinătate la concluzia că venise vremea s-o lase în pace.

Cu mult timp în urmă, un bărbat care vorbea englezeşte îi spusese că numele ei, scris de la coadă la cap (în engleză) se citea Majnu. În varianta englezească a poveştii despre Laila şi Majnu, îi spusese acesta, pe Majnu îl chema Romeo, iar pe Laila, Julieta. I se păruse amuzant.

— Adică am făcut din povestea lor un *khichdi*?[2] a întrebat ea. Ce-or să se facă atunci când vor afla că Laila ar putea fi Majnu, iar Romi era de fapt Juli?

Data viitoare când s-au văzut, Bărbatul Care Ştia Englezeşte i-a spus că făcuse o greşeală. Numele ei scris invers ar fi Mujna, care nu era un nume şi nu însemna absolut nimic. La care ea i-a răspuns:

— Nu contează. Eu sunt toţi, sunt Romi şi Juli, sunt Laila şi Majnu. Şi Mujna, de ce nu? Cine spune că numele meu e Anjum? Eu nu sunt Anjum, eu sunt Anjuman. Sunt o *mehfil*[3], sunt o reuniune. A tuturor şi-a nimănui, a toate şi-a nimic. Ai vrea să mai inviţi pe cineva? Oricine e binevenit.

Bărbatul Care Ştia Englezeşte i-a spus că de data asta o potrivise bine. I-a spus că lui nu i-ar fi trecut niciodată prin cap aşa ceva. Ea i-a răspuns:

— Cum să-ţi fi trecut, la cum vorbeşti tu urdu? Ce-ţi închipui? Că engleza te face deştept una-două?

El a râs. Ea a râs de râsul lui. Au împărţit o ţigară cu filtru. El s-a plâns că ţigările Wills Navy Cut sunt scurte şi butucănoase şi că nu-şi merită banii. Ea i-a mărturisit că-i plac mult mai mult decât Four Square sau decât exagerat de masculinele Red & White.

Nu-şi mai amintea acum numele lui. Poate că nici nu-l ştiuse vreodată. Plecase de mult, Bărbatul Care Vorbea Englezeşte, încotro îi fusese dat să se ducă. Iar ea trăia în cimitirul din spatele spitalului de stat. Companie îi ţineau *almirah*[4]-ul Godrej de oţel în care îşi ţinea muzica – discuri zgâriate şi casete –, un armoniu vechi, hainele şi bijuteriile, cărţile de poezie ale tatălui ei, albumele cu fotografii şi câteva fragmente decupate din ziare, ce supravieţuiseră incendiului de la Khawbgah[5]. Îşi atârna cheia la gât de o sfoară neagră, alături de scobitoarea de argint îndoită. Dormea pe un covor persan jerpelit, pe care-l încuia în timpul zilei şi-l întindea noaptea între două morminte (amuzant că nici măcar două nopţi la rând nu erau aceleaşi morminte). Fuma în continuare. Tot Navy Cut.

Într-o dimineaţă, în timp ce ea-i citea ziarul cu voce tare, bătrânul imam, care în mod evident nu asculta, a întrebat-o pe un ton nonşalant:

— E-adevărat că la voi până şi hinduşii sunt îngropaţi, nu incineraţi?

Simţind pericolul, se eschivase:

— Adevărat? Ce să fie adevărat? Ce e Adevărul?

Nedorind să fie deturnat de la subiect, imamul a bâiguit un răspuns mecanic:

— *Sach Khuda hai. Khuda hi Sach hai*.

„Adevărul e Dumnezeu. Dumnezeu e Adevărul.“ Genul de vorbă de duh pe care o vedeai scrisă pe spatele camioanelor ce treceau vâjâind pe autostradă. Apoi şi-a mijit ochii verzi şi orbi şi a întrebat într-o şoaptă

verde-hâtru:

— Ia spune, voi ăştia, când muriţi, unde vă îngroapă? Cine vă spală trupurile? Cine spune rugăciunile?

Anjum a tăcut multă vreme. Apoi s-a aplecat spre el şi, atipic pentru un copac, i-a răspuns în şoaptă:

— Imam Sahib[6], când se vorbeşte de culori – roşu, albastru, portocaliu, când se descrie cerul la asfinţit sau luna răsărind în timpul Ramadanului – la ce te gândeşti?

După ce s-au rănit astfel reciproc, profund, aproape mortal, cei doi au rămas tăcuţi, sângerând unul lângă altul pe mormântul însorit al cuiva. În cele din urmă, Anjum a fost cea care a spart tăcerea:

— Spune-mi tu mie, a continuat ea. Tu eşti Imam Sahib, nu eu. Unde se duc păsările bătrâne să moară? Cad peste noi ca pietrele, din cer? Ne împiedicăm de stârvurile lor pe străzi? Nu crezi că Atoatevăzătorul, Atotputernicul, când ne-a pus pe acest Pământ, s-a ocupat cum se cuvine de trecerea noastră?

În ziua aceea, vizita imamului s-a terminat mai repede ca de obicei. Anjum l-a privit îndepărtându-se, căutându-şi poc-poc-poc drumul printre morminte, scoţând note muzicale cu bastonul lui de nevăzător când dădea peste sticlele goale de alcool şi seringile folosite ce zăceau în calea lui. Nu l-a oprit. Ştia că se va întoarce. Oricât de elaborată i-ar fi fost şarada, recunoştea singurătatea când o întâlnea. Simţea că într-un mod straniu, tangenţial, avea nevoie de umbra ei aşa cum şi ea avea nevoie de a lui. Şi învăţase pe propria piele că Necazul era un depozit în care încăpeau cantităţi enorme de cruzime.

Deşi plecarea lui Anjum din Khwabgah nu fusese nici pe departe cordială, ştia că visele şi secretele acestuia nu erau doar ale ei, ca să le poată dezvălui.

Note

1. *Masjid*, „moschee“, loc de rugăciune pentru musulmani. (N.red.)

2. Preparat culinar din sudul Asiei, ce are la bază orez, linte şi legume. Prin extensie, „ghiveci“, inclusiv în sens figurat.

3. Spectacol de poezie, sau muzică indiană clasică şi dans, cu public limitat, într-un cadru intim.

4. Dulap mare, adesea din lemn sculptat, aici fabricat de Godrej, marele producător indian de

mobilier.

5. „Casa viselor“ – dormitoarele împăratului mogul Akbar din complexul Fatehpur Sikri, situat în districtul Agra al statului Uttar Pradesh din India.

6. Formulă de adresare, în limbajul colonial britanic, faţă de stăpân sau faţă de omul alb, prin extensie.

2
Khwabgah

Era a patra dintre cei cinci fraţi, născută într-o dimineaţă rece de ianuarie, la lumina lămpii (pană de curent), în Shahjahanabad, oraşul fortificat din Delhi. Ahlam Baji, moaşa care o adusese pe lume şi o pusese, înfăşată în două şaluri, în braţele mamei ei, spusese:

— E băiat.

În împrejurările date, greşeala ei era de înţeles.

La o lună după ce rămăsese însărcinată prima oară, Jahanara Begum[7] şi soţul ei hotărâseră că, dacă bebeluşul lor era băiat, aveau să-i pună numele Aftab. Primii lor trei copii fuseseră fete. Îl aşteptaseră vreme de şase ani pe Aftab al lor. Noaptea în care s-a născut a fost cea mai fericită din viaţa Jahanarei Begum.

În dimineaţa următoare, când soarele se ridicase, iar în cameră era cald şi plăcut, l-a desfăşat pe micul Aftab. I-a explorat trupşorul – ochi nas cap gât subsuori degete de la mâini şi de la picioare –, desfătându-se pe îndelete. Atunci a descoperit, ascuns sub organele lui de băieţel, un organ mititel, neformat, dar neîndoielnic de fetiţă.

Se poate oare ca o mamă să fie îngrozită de propriul prunc? Aşa fusese Jahanara Begum. Prima reacţie a fost că i s-a strâns inima şi a simţit oasele cum i se transformă în cenuşă. A doua reacţie a fost să se mai uite o dată, nu cumva să i se fi părut. A treia reacţie a fost una de silă faţă de ce zămislise, şi atunci i s-au chircit maţele şi a simţit un firicel subţire de excremente alunecându-i pe picioare. A patra reacţie a fost că s-a gândit să-şi pună capăt zilelor şi să-şi omoare şi copilul. A cincea reacţie a fost să-şi ia pruncul în braţe şi să-l ţină strâns, căzând prin crăpătura dintre lumea pe care o cunoştea şi alte lumi despre a căror existenţă n-avea habar. Acolo, în abis, învârtindu-se prin beznă, toate lucrurile de care fusese sigură până atunci,

de la cele mai mărunte până la cele mai mari, au încetat să mai aibă vreo noimă. În urdu, singura limbă pe care o cunoştea, toate lucrurile, nu doar cele însufleţite, ci *toate* lucrurile – covoare, haine, cărţi, pixuri, instrumente muzicale – aveau un gen. Totul era ori masculin, ori feminin, bărbat sau femeie. Totul, în afară de bebeluşul ei. Desigur, ştia că există un cuvânt pentru cei ca el – *hijra*[8]. Două cuvinte, de fapt, *hijra* şi *kinnar*. Dar nu faci o limbă din două cuvinte.

Era oare posibil să trăieşti în afara limbii? Evident, întrebarea asta nu şi-o formulase în cuvinte sau ca pe-o singură propoziţie lucidă. Întrebarea asta şi-o formulase sub forma unui urlet mut, embrionic.

A şasea reacţie a fost să se spele şi să ia hotărârea că deocamdată nu va spune nimănui. Nici măcar soţului ei. A şaptea reacţie a fost să se întindă alături de Aftab şi să se odihnească. Precum Dumnezeul creştinilor după ce făcuse Cerul şi Pământul. Doar că el se odihnise după ce văzuse un rost în lumea pe care o crease, în timp ce Jahanara Begum se odihnea după ce creaţia ei îi dăduse peste cap rostul lumii.

Nu era un vagin adevărat, şi-a spus. Canalele nu-i erau deschise (verificase). Era doar o anexă, o chestie de bebeluş. Probabil că avea să se închidă, sau să se vindece, sau să dispară cumva. Avea să se roage la toate altarele ştiute şi să-l roage pe Atotputernic să-i arate milă. Iar El i-o va arăta. Ştia că aşa va fi. Şi poate chiar i-o arătase, în chipuri pe care ea nu le-nţelegea pe de-a-ntregul.

În prima zi în care s-a simţit în stare să plece din casă, Janahara Begum l-a dus pe bebeluşul Aftab la *dargah*[9]-ul lui Hazrat[10] Sarmad Şahid, aflat aproape de casă, la zece minute de mers pe jos. Nu ştia pe atunci povestea lui Hazrat Sarmad Şahid şi n-avea habar cum de apucase aşa de hotărât înspre altarul acestuia. Probabil că el o chemase. Sau poate se simţea atrasă de ciudaţii pe care îi văzuse campaţi acolo de câte ori trecuse prin faţa lui, în drum spre Mina Bazar, genul de oameni cărora, în viaţa ei de dinainte, nu s-ar fi coborât nici măcar să le arunce o privire, dacă nu-i ieşeau în cale. Dintr-odată, aceştia păreau cei mai importanţi oameni din lume.

Nu toţi cei care vizitau *dargah*-ul lui Hazrat Sarman Şahid îi ştiau povestea. Unii o cunoşteau doar parţial, sau deloc, iar alţii născociseră propriile versiuni. Cea mai mare parte dintre ei ştiau că fusese un negustor

armean evreu, venit la Delhi din Persia, pe urmele iubirii vieţii lui. Puţini aveau habar că iubirea vieţii lui era Abhay Chand, un tânăr băiat hindus pe care îl cunoscuse în Sindh. Majoritatea ştia că se lepădase de iudaism, convertindu-se la islam. Puţini aveau cunoştinţă că, în căutările sale spirituale, până la urmă se lepădase şi de islamul ortodox. Majoritatea ştia că trăise pe străzile din Shahjahanabad în chip de fachir despuiat, până când fusese executat public. Puţini aveau habar că motivul execuţiei nu fusese delictul goliciunii publice, ci acela al apostaziei sale. Aurangzeb, împăratul de pe-atunci, îl somase pe Sarmad să se prezinte la palatul său şi îi ceruse să arate că era un musulman adevărat, recitând Kalima[11]: „*La ilaha illallah, Mohammed-ur rasul Allah*“ – „Nu există Dumnezeu în afară de Allah, iar Mohammed e trimisul său“. Sarmad a stat dezbrăcat în curtea regală din Fortul Roşu înaintea unui juriu format din cadii şi mulahi. Când a început să recite Kalima, norii au înţepenit pe cer, păsările au împietrit în zbor, iar aerul din fort a devenit gros şi impenetrabil. Dar nici n-a început bine, că s-a şi oprit. Tot ce-a spus a fost prima propoziţie: „*La ilaha*“. „Nu există Dumnezeu.“ Nu putea merge mai departe, a insistat el, până nu-şi ducea la bun sfârşit căutările spirituale şi îl îmbrăţişa pe Allah din tot sufletul. Până atunci, a zis, recitarea Kalimei n-ar fi fost decât o parodie de rugăciune. Aurangzeb, susţinut de cadiii săi, a ordonat execuţia lui Sarmad.

Ar fi greşit să presupui din asta că oamenii veniţi să-i aducă un omagiu lui Hazrat Sarmad Şahid fără a-i cunoaşte povestea o făceau din ignoranţă, din nepăsare faţă de realitate şi istorie. Căci spiritul nesupus al lui Sarmad, intens, palpabil şi mult mai adevărat decât ar fi putut fi vreodată o înlănţuire de evenimente istorice, le apărea, înăuntrul *dargah*-ului, celor care-i căutau binecuvântarea. Acesta preamărea (fără a propovădui) virtutea spiritualităţii în detrimentul tainelor, a simplităţii în detrimentul opulenţei şi a iubirii încăpăţânate, extatice, chiar cu riscul anihilării. Spiritul lui Sarmad le permitea celor veniţi la el să-i ia povestea şi s-o transforme în ce aveau ei nevoie.

Când a devenit o figură familiară a *dargah*-ului, Jahanara Begum a auzit (şi apoi a relatat, la rându-i) povestea decapitării lui Sarmad pe treptele geamiei înaintea unui adevărat ocean de oameni care îl adorau, veniţi să-şi ia rămas-bun. Cum capul acestuia continuase să-şi recite poemele de

dragoste multă vreme după ce fusese retezat şi cum îşi culesese de pe jos capul vorbitor, cu nonşalanţa cu care şi-ar lua un motociclist casca, urcând treptele pentru a intra în Jama Masjid, iar apoi, cu aceeaşi nonşalanţă, plecând direct în rai. De aceea, spunea Jahanara Begum (oricui se arăta dispus s-o asculte), în micul *dargah* al lui Hazrat Sarmad (prins ca un melc la baza scărilor de est ale geamiei, în chiar locul unde i se vărsase sângele şi se formase o băltoacă), podeaua e roşie, pereţii sunt roşii, iar tavanul e şi el roşu. Deşi au trecut mai bine de trei sute de ani, spunea ea, sângele lui Hazrat Sarmad e imposibil de spălat. Orice culoare în care îi zugrăveau *dargah*-ul, insista ea, cu timpul, se transforma în roşu de la sine.

Prima dată când şi-a croit drum prin mulţime – vânzători de *attar*[12]-uri şi amulete, custozi ai încălţărilor pelerinilor, infirmi, cerşetori, oameni fără adăpost, capre puse la îngrăşat spre a fi sacrificate de Eid[13] şi adunătura de eunuci bătrâni şi tăcuţi care se aciuaseră sub o prelată, în faţa sanctuarului – şi a pătruns în încăperea cea roşie, Jahanara Begum s-a liniştit. Zgomotele străzii păliseră şi păreau să vină de undeva de departe. S-a aşezat într-un colţ, cu bebeluşul adormit în poală, privindu-i pe oamenii (musulmani şi hinduşi deopotrivă) care intrau singuri sau câte doi şi legau sfori roşii, brăţări roşii sau fâşii de hârtie de gardul din jurul mormântului, implorându-l pe Sarmad să-i binecuvânteze. De-abia când a observat un bărbat translucid cu pielea uscată, ca de hârtie, şi barba ca un fuior de lumină învolburată, stând într-un colţ, legănându-se înainte şi înapoi şi plângând încetişor, de parcă ar fi avut inima frântă, a dat şi Jahanara Begum drumul lacrimilor să curgă. „Acesta este fiul meu, Aftab“, i-a şoptit ea lui Hazrat Sarmad. „L-am adus aici, la tine. Ai grijă de el. Şi învaţă-mă cum să-l iubesc.“

Iar Hazrat Sarmad s-a conformat.

*

În primii ani de viaţă ai lui Aftab, secretul Jahanarei Begum s-a păstrat. Aşteptând să i se vindece organul de fată, l-a ţinut aproape şi l-a protejat cu ferocitate. Nici după ce i s-a născut băiatul cel mic, Saqib, nu l-a lăsat pe Aftab să se îndepărteze prea mult de unul singur. Comportamentul ei nu părea ieşit din comun la o femeie care aşteptase atâta vreme şi cu atâta

ardoare un fiu.

Când Aftab a împlinit cinci ani, a început să frecventeze *madrassa*[14] urdu-hindi pentru băieţi din Chooriwali Gali (aleea vânzătorilor de brăţări). După mai puţin de un an, ştia să recite o bună parte a Coranului în arabă, deşi nu era prea clar cât de mult înţelegea – dar asta era valabil şi în cazul celorlalţi copii. Aftab era un elev peste medie, dar încă de foarte tânăr fusese clar că avea un dar aparte pentru muzică. Când cânta, o făcea cu glas dulce, curat, şi prindea melodiile de prima dată când le asculta. Părinţii lui au hotărât să-l trimită la Ustad[15] Hameed Khan, un tânăr muzician de excepţie care preda muzică clasică hindustană unor grupuri de copii, în locuinţa lui înghesuită din Chandni Mahal. Nu era curs de la care micul Aftab să lipsească. La nouă ani cânta deja douăzeci de minute bune din *bada khayal*-ul[16] *raga*-urilor[17] Yaman, Durga şi Bhairav şi îşi făcea vocea să alunece şăgalnic din *rekhab*-ul[18] bemol al *raga*-ului Pooriya Dhanashree, ca o piatră sărind pe suprafaţa unui lac. Cânta Chaiti şi Thumri[19] cu desăvârşirea şi ţinuta unei curtezane din Lucknow[20]. La început, lumea a fost amuzată, chiar încurajatoare, dar curând au început chicotelile şi tachinările celorlalţi copii: „E o Ea. Nu e un El sau o Ea. E şi un El, şi o Ea. Ea-El, El-Ea. Ea-El, El-Ea. Ha! Ha! Ha!“

Când tachinările au devenit de nesuportat, Aftab a încetat să mai meargă la lecţiile de muzică. Însă Ustad Hameed, care-l iubea la nebunie, s-a oferit să-i dea lecţii separat, numai lui. Aşa că lecţiile de muzică au continuat, însă Aftab a refuzat să mai meargă la şcoală. Nădejdea Jahanarei Begum cam pălise deja pe atunci. Nu se întrezărea nici un semn de vindecare. Reuşise să-i amâne circumcizia vreme de câţiva ani, invocând tot soiul de scuze care mai de care mai fanteziste. Dar tânărul Saqib îşi aştepta şi el rândul, aşa încât ştia că rămăsese în pană de timp. În cele din urmă, a făcut ceea ce trebuia să facă. Şi-a luat inima-n dinţi şi i-a spus soţului ei, izbucnind în lacrimi care erau deopotrivă de jale şi de uşurare că, în sfârşit, nu mai trebuia să-şi îndure singură coşmarul.

Soţul ei, Mulaqat Ali, era *hakim*[21], specialist în plante medicinale şi iubitor de urdu şi de poezie persană. Toată viaţa lucrase pentru familia altui *hakim*, Hakim Abdul Majid, care inventase o marcă la modă de sirop, denumită Rooh Afza („elixirul sufletului“ în persană). Rooh Afza, făcut din

seminţe de *khurfa* (portulacă), struguri, portocale, pepeni, mentă, morcovi, o urmă de spanac, vetiver, lotus, două soiuri de nuferi şi un distilat din trandafiri de Damasc, fusese conceput ca băutură tonică. Dar oamenii descoperiseră că două linguriţe din siropul rubiniu acidulat într-un pahar cu lapte rece sau chiar în apă chioară nu numai că aveau un gust delicios, dar erau un remediu eficient pentru verile toride din Delhi şi frigurile ciudate aduse de vânturile deşertului. Ceea ce ar fi trebuit să fie un medicament a ajuns curând cea mai vândută băutură răcoritoare din regiune. Rooh Afza a devenit o afacere prosperă, numele fiind cunoscut de toată lumea. Timp de patruzeci de ani, a dominat piaţa, expediindu-şi produsul de la sediul central aflat în oraşul vechi până hăt în sud, la Hyderabad, şi până hăt spre vest, în Afganistan. Apoi a venit Împărţirea. Carotida lui Dumnezeu a crăpat pe noua graniţă dintre India şi Pakistan şi un milion de oameni au murit de ură. Vecinii s-au repezit unii la alţii de parcă nu s-ar fi cunoscut, de parcă n-ar fi luat parte la nunţile familiilor lor, de parcă nu şi-ar fi cântat unii altora cântecele. Oraşul fortificat a dat pe dinafară. Vechile familii (musulmane) au plecat. Noi familii (hinduse) au sosit şi s-au aşezat în jurul zidurilor oraşului. Rooh Afza a suferit un recul serios, dar şi-a revenit rapid, şi cel care îl inventase şi-a deschis o filială în Pakistan. Un sfert de secol mai târziu, după holocaustul din estul Pakistanului, a deschis o nouă filială în nou-nouţul Bangladesh. Dar, în cele din urmă, Elixirul Sufletului, care supravieţuise războaielor şi naşterii sângeroase a trei noi ţări, a fost surclasat, ca mai toate lucrurile de pe lumea asta, de Coca-Cola.

Deşi Mulaqat Ali era un angajat valoros şi de încredere pentru Hakim Abdul Najid, cu salariul pe care-l câştiga nu mai reuşea s-o scoată la capăt. Aşa că, în afara programului de lucru, primea pacienţi la el acasă. Jahanara Begum suplimenta şi ea venitul familiei cu ce câştiga din tichiile albe de bumbac[22] pe care le făcea şi le furniza cu ridicata tarabagiilor hinduşi din Chandni Chowk[23].

Mulaqat Ali reconstituise descendenţa familiei sale până la împăratul mongol Ginghis Han, prin Chagatai, al doilea fiu al împăratului. Avea o bucată şifonată de pergament, cu un arbore genealogic elaborat, şi un cufăr mic de tablă plin de hârtii fărâmicioase, îngălbenite, ce îi confirmau, după părerea lui, supoziţiile şi explicau cum se făcea că descendenţi ai şamanilor

din Deşertul Gobi, care se închinau la Eternul Cer Albastru, consideraţi pe timpuri duşmanii Islamului, deveniseră strămunii dinastiei mogule care a condus India secole întregi, şi că strămoşii lui Mulaqat Ali, descendenţi ai mogulilor, care erau suniţi, au ajuns să fie şiiţi. Din când în când, probabil o dată la câţiva ani, deschidea cufărul şi arăta documentele unui jurnalist aflat în vizită care, de cele mai multe ori, nici nu-l asculta cu atenţie şi nici nu-l lua în serios. În cel mai bun caz, nesfârşitul interviu se alegea cu o menţiune ironică, hazlie, într-o ediţie specială, de weekend, despre Vechiul Delhi. Dacă era un articol pe două pagini, poate că apărea şi un mic portret al lui Mulaqat Ali, alături de poze cu mâncăruri mogule, de femei musulmane cu burka, purtate în ricşe pe aleile înguste şi murdare, şi, desigur, de nelipsitele fotografii panoramice în care mii de bărbaţi musulmani cu tichii albe, aranjaţi în formaţie perfectă, stăteau aplecaţi în rugăciune în moscheea Jama. Unii cititori vedeau în aceste fotografii dovada deschiderii Indiei către secularism şi toleranţă interconfesională. Alţii simţeau o urmă de uşurare la gândul că musulmanii din Delhi păreau destul de mulţumiţi în ghetoul lor animat. Iar alţii vedeau în ele dovada că musulmanii nu doreau să se „integreze” şi că erau ocupaţi să procreeze şi să se organizeze, urmând în curând să devină o ameninţare la adresa Indiei hinduse. Cei care îmbrăţişau acest punct de vedere câştigau teren într-un ritm îngrijorător.

Indiferent ce apărea în ziare şi ce nu, Mulaqat Ali, în senilitatea lui, îşi primea întotdeauna oaspeţii în micile sale încăperi cu graţia apusă a unui nobil. Vorbea despre trecut cu demnitate, niciodată cu nostalgie. Povestea cum, în secolul al treisprezecelea, strămunii lui fuseseră în fruntea unui imperiu ce se întindea din ţările care acum îşi spuneau Vietnam şi Coreea, tocmai până-n Ungaria şi la Balcani, din nordul Siberiei până la podişul Dekkan din India, cel mai mare imperiu care se pomenise vreodată. Adesea îşi încheia discursul recitând un distih în urdu al unuia dintre poeţii săi preferaţi, Mir Taqi Mir:

Jis sar ko ghurur aaj hai yaan taj-vari ka
Kal uss pe yahin shor hai phir nauhagaru ka

Capul ce ieri coroana mândru şi-o purta
Mâine în jale se va îneca.

Majoritatea oaspeţilor săi, emisari nesăbuiţi ai unei noi clase conducătoare, prea puţin conştienţi de propriul hybris tineresc, nu cuprindeau pe de-a-ntregul sensul stratificat al distihului ce le fusese oferit, ca un aperitiv, spre a fi înghiţit laolaltă cu un degetar de ceai concentrat şi dulce. Înţelegeau, desigur, că era bocetul după un imperiu apus, ale cărui graniţe internaţionale fuseseră reduse la un ghetou împuţit, delimitat de zidurile în ruină ale unui vechi oraş. Şi da, îşi dădeau seama că era şi un comentariu melancolic despre propria strâmtorare a lui Mulaqat Ali. Le scăpa însă că distihul era un mizilic şiret, un colţunaş perfid, un avertisment înfăşurat în jale, oferit cu falsă smerenie de un bărbat erudit, convins întru totul că ascultătorii lui nu ştiau urdu, o limbă care, precum majoritatea vorbitorilor ei, se „ghetoiza“ încetul cu încetul.

Pasiunea pentru poezie a lui Mulaqat Ali nu era doar un hobby, separat de munca lui de *hakim*. Avea credinţa că poezia putea vindeca, sau măcar ameliora semnificativ, aproape orice suferinţă. Le prescria poeme pacienţilor săi tot aşa cum alţi *hakimi* le prescriau leacuri. Din repertoriul său formidabil reuşea să extragă câte un distih curios de potrivit pentru orice meteahnă, orice prilej, orice stare şi orice subtilă schimbare a climatului politic. Acest obicei făcea ca viaţa în preajma lui să pară mai profundă şi, în acelaşi timp, mai puţin stranie decât era în realitate. Insufla tuturor lucrurilor un aer subtil de stagnare, senzaţia că tot ce se întâmpla se mai petrecuse înainte. Că fusese deja scris, cântat, comentat şi că rămăsese în inventarul istoriei. Că nu mai era posibil nimic nou. Poate de aceea tinerii din jurul lui îşi luau tălpăşiţa, chicotind de câte ori simţeau că-i paşte un distih.

Când Jahanara Begum i-a povestit despre Aftab, probabil pentru prima oară în viaţa lui, Mulaqat Ali n-a avut la îndemână un distih potrivit situaţiei. I-a luat ceva timp să treacă peste şocul iniţial. După ce a trecut, şi-a dojenit soţia că nu-i spusese mai de mult. Vremurile se schimbaseră, a spus el. Trăiau în Epoca Modernă. Sigur exista o soluţie medicală simplă pentru problema fiului lor. Aveau să găsească un doctor în New Delhi, departe de şoaptele şi de bârfele din mahalalele vechiului oraş. Atotputernicul îi ajută pe cei care se descurcă singuri, i-a spus el soţiei sale destul de sever.

O săptămână mai târziu, purtând hainele lor cele mai bune, cu posomorâtul Aftab înţolit într-un costum paştuni[24] bărbătesc gri-albăstrui cu jiletcă neagră brodată, cu tichie şi papucei cu vârfurile curbate în sus ca nişte gondole, au pornit cu căruţa spre mahalaua Nizamuddin. Pretextul acestei ieşiri era că voiau să vadă o potenţială mireasă pentru nepotul lor Aijaz – mezinul fratelui mai mare al lui Mulaqat Ali, Qasim, care, după Împărţire, se mutase în Pakistan şi lucra pentru filiala Roof Afza din Karachi. Adevăratul scop era că aveau programare la un anume doctor Ghulam Nabi, care avea titulatura de „sexolog“.

Doctor Nabi se mândrea cu faptul că era un bărbat direct, cu o fire analitică, logică. După ce l-a examinat pe Aftab, a spus că, din punct de vedere medical, acesta nu era *hijra* – o femeie întemniţată într-un trup de bărbat –, deşi, din motive practice, se putea folosi acel cuvânt. Aftab, le-a spus el, era un exemplu rar întâlnit de hermafrodit, cu trăsături deopotrivă masculine şi feminine, deşi la exterior trăsăturile masculine păreau dominante. Le-a spus că le putea recomanda un chirurg care să astupe organul feminin, cosându-l. Le putea prescrie şi nişte pilule. Dar, a continuat el, problema nu era doar de suprafaţă. Deşi tratamentul avea să ajute în mod sigur, vor rămâne anumite „tendinţe de *hijra*“, care nu aveau să dispară. (*Fitrat* a fost cuvântul pe care l-a folosit pentru „tendinţe“). Nu le putea garanta un succes total. Mulaqat Ali, care venise pregătit să se agaţe şi de un fir de păr, era în culmea bucuriei.

— Tendinţe? a spus el. Tendinţele nu sunt o problemă. Toată lumea are tendinţe de un fel sau altul… cu tendinţele ne descurcăm.

Deşi vizita la doctorul Nabi nu a oferit o soluţie imediată pentru ceea ce Mulaqat Ali socotea a fi beteşugul lui Aftab, aceasta i-a adus o mulţime de foloase lui Mulaqat Ali. I-a dat nişte coordonate după care să se poziţioneze, care să-i echilibreze corabia prinsă într-un tangaj primejdios pe oceanul lipsit de distihuri al nedumeririi. Acum îşi putea transforma durerea într-o problemă practică şi îşi putea concentra atenţia şi energia spre ceva ce înţelegea prea bine: cum să adune banii de operaţie.

A redus cheltuielile casei şi a făcut liste de cunoştinţe şi de rude cărora le putea cere bani cu împrumut. Simultan, a demarat proiectul cultural de a-i insufla bărbăţie lui Aftab. I-a transmis dragostea lui pentru poezie şi l-a

descurajat să mai cânte Thumri şi Chaiti. Stătea noaptea până târziu şi-i spunea lui Aftab poveşti despre strămoşii lor războinici şi vitejia acestora pe câmpul de luptă. Pe Aftab, poveştile îl lăsau indiferent. Când a auzit însă povestea despre felul în care Temujin – Ginghis Han – a câştigat mâna frumoasei sale soţii, Borte Hatun, despre cum aceasta fusese răpită de un trib rival şi despre cum Temujin se luptase cu o armată întreagă, practic de unul singur, ca s-o ia înapoi, pentru că atât de mult o iubea, Aftab şi-a dat seama că-şi dorea să fie în locul ei.

În timp ce fratele şi surorile lui erau la şcoală, Aftab stătea ore în şir pe micuţul balcon de acasă privind în jos la Chitli Qabar – micul sanctuar al caprei bălţate despre care se spunea că are puteri supranaturale – şi la strada aglomerată care trecea pe lângă acesta şi se intersecta cu Matia Mahal Chowk. A deprins rapid cadenţa şi ritmul cartierului, în esenţă un şuvoi de invective în urdu – „s-o fut pe mă-ta, băga-ţi-ai pula-n soră-ta, jur pe pula mă-tii“ –, întrerupt de cinci ori pe zi de chemarea la rugăciune din Jama Masjid şi alte câteva moschei mai mici din vechiul oraş. În timp ce Aftab stătea de veghe, zi de zi, fără să urmărească nimic anume, Guddu Bhai[25], ranchiunosul vânzător matinal de peşte, care îşi parca roaba cu proaspăta şi lucioasa captură fix în centrul pieţei, se transforma, cu aceeaşi certitudine cu care soarele răsărea la est şi apunea la vest, alungindu-se, în Wasim, vânzătorul de *naan khatai*[26] înalt şi binevoitor care la rândul lui se contracta şi devenea Yunus, pirpiriul vânzător de fructe sosind seara, care, târziu în noapte, se umfla ca un balon şi devenea Hassan Mian, voinicul care vindea cel mai bun *biryani*[27] de berbec din Matia Mahal, pe care îl împărţea dintr-o oală imensă de cupru. Într-o dimineaţă de primăvară, Aftab a zărit o femeie înaltă, cu şolduri înguste, dată cu ruj aprins, cocoțată pe tocuri aurii şi cu un *salwar kameez*[28] din satin verde, cumpărând brăţări de la Mir, vânzătorul de brăţări care, în restul timpului, era îngrijitor în Chitli Qabar[29]. Îşi depozita stocul de brăţări înăuntrul mormântului în fiecare seară după ce închidea sanctuarul şi magazinul. (Avusese grijă ca ora închiderii să coincidă.) Aftab nu mai văzuse pe nimeni ca femeia înaltă şi rujată. S-a repezit în jos pe scările abrupte, până în stradă, şi a urmărit-o discret în timp ce cumpăra pulpe de miel, agrafe de păr, guave şi îşi ducea la reparat bareta de la o sanda.

Voia să fie în locul ei.

A urmărit-o pe stradă, tot drumul până la Poarta Turkman[30], şi a poposit îndelung în faţa uşii albastre pe care dispăruse aceasta. Unei femei obişnuite nu i s-ar fi îngăduit în nici un caz să umble ţanţoş îmbrăcată aşa pe străzile din Shahjahanabad. Femeile obişnuite din Shahjahanabad purtau burka, sau cel puţin îşi acopereau capetele şi orice parte a corpului, în afară de mâini şi de picioare. Femeia pe care o urmărea Aftab se putea îmbrăca aşa cum se îmbrăca şi putea umbla aşa cum umbla doar pentru că nu era femeie. Orice ar fi fost, Aftab voia să fie în locul ei. Voia să fie în locul ei chiar mai mult decât voia să fie în locul lui Borte Hatun. Voia să treacă, sclipitoare, pe lângă carmangeriile în care carcasele jupuite de capre întregi atârnau ca nişte pereţi de carne; voia să arboreze un surâs păşind prin dreptul frizeriei bărbăteşti New Life-Style unde Iliyaas, frizerul, îl tundea pe Liaqat, măcelarul cel înalt şi subţire, şi-l dădea cu Brylcreem. Voia să întindă mâna cu unghii ojate şi cu încheietura plină de brăţări şi să ridice delicat branhiile unui peşte spre a vedea dacă e proaspăt, înainte de a se tocmi la preţ. Voia să-şi ridice şalvarii numai un pic, păşind peste o băltoacă – doar cât să i se vadă brăţările de argint de la gleznă.

Nu doar organul femeiesc al lui Aftab era o simplă anexă.

Când nu lua parte la orele de muzică, stătea în faţa uşii albastre a casei din Gali Dakotan, dincolo de care trăia femeia cea înaltă. Aflase că o chema Bombay Silk şi că mai erau încă şapte ca ea: Bulbul, Razia, Heera, Baby, Nimmo, Mary şi Gudiya, că trăiau împreună în *haveli*[31]-ul cu uşa albastră şi că aveau un *Ustad*[32], un guru, pe nume Kulsoom Bi, mai în vârstă decât restul, care era capul gospodăriei. Aftab a aflat şi că *haveli*-ul lor se numea Khwabgah, „Casa Viselor“.

La început l-au gonit, pentru că Mulaqat Ali era cunoscut de toată lumea, inclusiv de rezidenţii Khwabgah-ului, şi nimeni nu voia să se pună rău cu el. Indiferent la mustrările şi pedepsele care îl aşteptau, Aftab se întorcea cu încăpăţânare la postul lui, zi de zi. Era singurul loc din lume în care simţea că aerul îl îngăduie şi pe el. Când ajungea acolo, părea să se urnească, să se dea la o parte, ca un coleg de şcoală făcându-i loc în bancă. Pe parcursul câtorva luni, făcându-le diverse comisioane, cărându-le rezidenţilor sacoşele şi instrumentele muzicale când îşi făceau turele prin oraş,

masându-le picioarele obosite la sfârşitul unei zile de lucru, Aftab a reuşit până la urmă să se insinueze în Khwabgah. Şi a venit şi ziua în care l-au lăsat înăuntru. A pătruns în locuinţa obişnuită, dărăpănată, de parcă ar fi păşit prin porţile raiului.

Uşa albastră dădea într-o curte pavată, cu ziduri înalte, având o cişmea într-un colţ şi un pom plin cu rodii în celălalt. În spatele unei verande adânci, mărginite de coloane canelate, erau două încăperi. Acoperişul uneia dintre ele se prăbuşise, iar pereţii se năruiseră, formând o grămadă de moloz pe care îşi făcuse cuib o familie de pisici. Camera care încă nu se prăbuşise era mare şi în stare destul de bună. Pe pereţii ei scorojiţi, de un verde deschis, stăteau înşirate patru dulapuri de lemn şi două dulapuri Godrej tapetate cu fotografii de vedete: Madhubala, Waheeda Rehman, Nargis, Dilip Kumar (al cărui nume era de fapt Mohammed Yusuf Han), Guru Dutt şi băiatul de la ei din oraş, Johnny Walker (Badruddin Jamaluddin Kazi), comediantul care i-ar fi smuls un zâmbet şi celui mai trist om din lume. Unul dintre dulapuri avea pe uşă o oglindă mătuită şi lungă. În alt colţ era o masă de toaletă prăpădită. Din tavan atârnau un candelabru strâmb şi ciobit, cu un singur bec aprins, şi un ventilator maroniu, cu tijă lungă. Ventilatorul avea însuşiri umane – era sfios, plin de hachiţe şi imprevizibil. Avea şi un nume: Usha. Usha era destul de bătrân şi, de multe ori, trebuia înduplecat şi împuns cu coada lungă a unei mături, ca să se apuce de treabă, învârtindu-se cu încetinitorul, ca o dansatoare la bară. Ustad Kulsoom Bi dormea pe singurul pat din *haveli* cu papagalul ei, Birbal, aflat într-o colivie atârnată deasupra patului. Noaptea, dacă Kulsoom Bi nu era lângă el, Birbal ţipa de parcă ar fi fost jumulit de viu. Când Kulsoom Bi era trează, papagalul era capabil de nişte invective cu potenţial letal, precedate întotdeauna de câte un „*Ai Hai!*“ care suna pe jumătate fals, pe jumătate a flirt, culese de la colocatarele sale. Înjurătura preferată a lui Birbal era cea auzită cel mai des în Khwabgah: „*Saali Randi Hijra*“ („Ştoarfă de *hijra* ce dai la buci!“). Birbal ştia toate variaţiunile posibile. Putea s-o mormăie, s-o spună cu cochetărie, în glumă, cu afecţiune şi cu furie înverşunată, autentică.

Tot restul lumii dormea pe verandă, rulându-şi aşternuturile pe timpul zilei în nişte baloturi imense. Iarna, când curtea interioară era rece şi ceţoasă, se îngrămădeau toate în camera lui Kulsoom Bi. Intrarea la toaletă

se făcea prin ruinele camerei prăbuşite. Se spălau cu rândul la cişmea. O scară îngustă, absurd de abruptă, ducea la bucătăria de la primul etaj. Geamurile bucătăriei dădeau spre cupola Bisericii Sfânta Treime.

Mary era singura creştină din Khwabgah. Nu se ducea la biserică, dar purta un crucifix mititel la gât. Gudiya şi Bulbul erau hinduse şi vizitau ocazional templele în care le era permis să intre. Restul erau musulmane. Vizitau Jama Masjid şi celelalte *dargah*-uri unde puteau intra în camerele interioare (pentru că, spre deosebire de femeile biologice, femeile *hijra* nu erau considerate necurate, pentru că nu aveau menstruaţie). Cea mai masculină persoană din Khwabgah însă avea menstruaţie. Bismillah dormea la etaj, pe terasa de la bucătărie. Era o femeie măruntă, musculoasă, oacheşă, a cărei voce suna ca un claxon de autobuz. Se convertise la islam şi se mutase în Khwabgah cu câţiva ani în urmă (fără vreo legătură între cele două evenimente) după ce soţul ei, şofer de autobuz la Compania de Transport din Delhi, o alungase din casă pentru că nu-i zămislea un prunc. Evident, nu-i trecuse prin minte că vina pentru lipsa lor de copii ar fi putut fi a lui. Bismillah (cândva Bimla) se ocupa de bucătărie şi apăra Khwabgah-ul de intruşi cu ferocitatea şi îndârjirea unui gangster profesionist din Chicago. Bărbaţii tineri aveau interdicţia fermă de a pătrunde în Khwabgah, dacă nu primeau permisiunea ei specială. Până şi clienţii obişnuiţi, cum ar fi viitorul client al lui Anjum – Bărbatul Care Ştia Englezeşte –, erau ţinuţi afară şi trebuiau să-şi aranjeze singuri întâlnirile. Însoţitoarea lui Bismillah pe terasă era Razia, care-şi pierduse şi minţile, şi memoria, şi nu mai ştia cine era şi de unde venea. Razia nu era *hijra*. Era un bărbat căruia îi plăcea să se îmbrace în haine femeieşti. Cu toate acestea, nu voia să fie considerată femeie, ci bărbat care-şi dorea să fie femeie. Renunţase de mult să încerce să le explice oamenilor (inclusiv altor *hijra*) care era diferenţa. Razia îşi petrecea zilele hrănind porumbei pe acoperiş şi deviind toate conversaţiile spre o schemă guvernamentală secretă, neutilizată (*dao-pech*, îi spunea ea), pe care o descoperise pentru femeile *hijra* şi pentru cei ca ea. Conform schemei, ar fi trăit toate împreună într-un ansamblu de locuinţe, ar fi primit pensii de la stat şi n-ar mai fi trebuit să-şi câştige traiul având, cum spunea ea, *badtameezi* – un comportament inadecvat. Cealaltă temă a Raziei era despre pensii de stat pentru pisicile maidaneze. Mintea ei dezancorată,

lipsită de amintiri, părea să vireze invariabil spre scheme guvernamentale.

Prima prietenă adevărată a lui Aftab din Khwabgah a fost Nimmo Gorakhpuri, cea mai tânără dintre toate şi singura care terminase liceul. Nimmo fugise de acasă, din Gorakhpur, unde tatăl ei lucra ca funcţionar superior în Oficiul Poştal Central. Deşi se dădea mult mai în vârstă, Nimmo era de fapt doar cu şase sau şapte ani mai mare ca Aftab. Era scundă şi îndesată, cu păr aspru şi creţ, cu sprâncene uluitoare, arcuite ca o pereche de iatagane, şi cu nişte gene nemaipomenit de dese. Ar fi fost superbă dacă n-ar fi avut barba care îi creştea foarte repede, dând obrajilor ei o nuanţă albăstruie sub machiaj, chiar şi când era proaspăt bărbierită. Nimmo era obsedată de moda feminină occidentală şi grozav de posesivă cu colecţia ei de reviste de modă procurate din bazarul de cărţi la mâna a doua de duminică, de pe trotuarul din Daryaganj, la cinci minute de mers pe jos de Khwabgah. Naushad, unul dintre anticari, care-şi cumpăra stocul de reviste de la gunoierii din faţa ambasadelor străine din Shantipath, le punea deoparte şi i le vindea lui Nimmo cu o reducere substanţială.

— Ştii de ce le-a făcut Dumnezeu pe *hijra*? l-a întrebat într-o după-amiază pe Aftab, frunzărind un *Vogue* din 1967 cu colţurile îndoite şi privind cu atenţie la tipele blonde cu picioare lungi, care o fascinau teribil.

— Nu. De ce?

— A fost un experiment. S-a hotărât să creeze o chestie, o fiinţă care să fie incapabilă de fericire. Aşa că ne-a făcut pe noi.

Cuvintele ei l-au izbit pe Aftab cu forţa unei lovituri fizice.

— Cum să spui aşa ceva? Toate sunteţi fericite aici. Aici e Khwabgah! a spus el, din ce în ce mai panicat.

— Cine e fericit aici? Totul e fals şi prefăcătorie, a spus Nimmo laconică, fără a se osteni să-şi ridice privirea din revistă. Nimeni nu-i fericit aici. E imposibil. *Arre yaar*, ia gândeşte-te, care sunt lucrurile care vă fac pe voi, oamenii normali, nefericiţi? Nu mă refer la *tine*, ci la adulţii ca tine – ce-i face nefericiţi? Creşterea preţurilor, examenele de admitere ratate ale copiilor, bătaia de la soţi, infidelitatea nevestei, răzmeriţele între hinduşi şi musulmani, războiul Indo-Pak[33] – lucruri din *exterior* care, până la urmă, se rezolvă. Dar pentru noi, creşterea preţurilor, şi admiterea, şi soţii caftangii, şi nevestele infidele sunt toate pe *dinăuntru*. Războiul e înăuntrul nostru.

Indo-Pak e înăuntrul nostru. N-o să se rezolve niciodată. *N-are cum*.

Aftab îşi dorea cu ardoare s-o contrazică, să-i spună că se înşela amarnic, pentru că *el* era fericit, mult mai fericit decât fusese vreodată până atunci. El era dovada vie că Nimmo Gorakhpuri se înşela, nu-i aşa? Dar n-a spus nimic, pentru că asta ar fi presupus să dezvăluie că nu se încadra la „oameni normali“, şi încă nu era pregătit să facă acest pas.

De-abia după împlinirea vârstei de paisprezece ani, când Nimmo fugise deja din Khwabgah cu un şofer de autobuz angajat la Compania Naţională de Transport (care a părăsit-o la scurt timp după aceea şi s-a întors la familia lui), a priceput Aftab pe de-a-ntregul ce voia ea să spună. Corpul îi declarase dintr-odată război. Se făcuse înalt şi musculos. Şi păros. Cuprins de panică, încercase să scape de părul de pe faţă şi de pe corp cu Burnol – o alifie pentru arsuri care i-a lăsat pe piele pete întunecate. A încercat apoi crema depilatoare Anne French, şterpelită de la surorile lui (care s-au prins repede, pentru că mirosea ca un canal). Şi-a pensat sprâncenele stufoase cu o pensetă artizanală semănând mai degrabă cu nişte cleşti, până au ajuns nişte semiluni subţiri şi asimetrice. I-a apărut mărul lui Adam, care i se mişca în sus şi-n jos. Îi venea să şi-l smulgă din gât cu totul. Iar apoi a urmat cea mai cruntă trădare dintre toate – cea cu care nu era nimic de făcut. I s-a îngroşat vocea. În locul vocii lui dulci şi subţiri, a apărut o voce masculină, groasă şi puternică. Îl scârbea, şi se speria de ea de fiecare dată când deschidea gura să vorbească. A devenit tăcut, vorbind numai în cazuri extreme, după ce epuizase toate celelalte opţiuni. S-a oprit din cântat. Când asculta muzică, dacă erai atent, auzeai un bâzâit ascuţit, de-abia perceptibil, ca de insectă, care părea să-i iasă din creştetul capului, pe o găurică mare cât un vârf de ac. Oricât s-ar fi străduit să-l convingă, nimeni, nici măcar Ustad Hameed însuşi, n-a reuşit să smulgă un cântec de la Aftab. N-a mai cântat niciodată, decât spre a parodia cântecele hindi din filme, la întrunirile destrăbălate de femei *hijra* sau când veneau (în scop profesional) la festivităţile oamenilor obişnuiţi – nunţi, naşteri, petreceri de casă nouă –, dansând, cântând cu vocile lor aspre, grosolane, oferindu-şi binecuvântările şi amenințând să facă gazdele de ocară (etalându-şi organele genitale mutilate) şi să strice petrecerea, blestemând şi afişând obscenităţi de nedescris dacă nu li se plătea onorariul. (La asta se referea Razia când

spunea *badtameezi*, şi Nimmo Gorakhpuri când spunea: „Suntem nişte şacali care se înfruptă din nefericirea altor oameni, suntem vânători de nefericire“. *Khushi-khor* era expresia folosită de ea.)

După ce muzica l-a părăsit, Aftab n-a mai avut nici un motiv să trăiască mai departe în ceea ce, pentru oamenii obişnuiţi, era lumea reală – cea căreia femeile *hijra* îi spuneau *Duniya*, Lumea. Într-o noapte, a furat nişte bani şi hainele mai bune ale surorilor sale şi s-a mutat în Khwabgah. Jahanara Begum, pe care ruşinea n-o caracterizase niciodată, a venit după el. A refuzat să plece. Aceasta a plecat, până la urmă, după ce-a pus-o pe Ustad Kulsoom Bi să-i promită că, măcar la sfârşit de săptămână, îl vor convinge pe Aftab să se îmbrace cu haine normale, de băiat, şi-l vor trimite acasă. Ustad Kulsoom Bi a încercat să se ţină de cuvânt, dar înţelegerea a ţinut doar câteva luni.

Aşa că, la vârsta de cincisprezece ani, la doar câteva sute de metri de unde trăise secole întregi familia lui, Aftab a pătruns, pe o uşă obişnuită, în alt univers. În prima lui noapte ca rezident permanent în Khwabgah, a dansat în curtea interioară pe cântecul preferat al tuturor, din filmul preferat al tuturor – „Pyar Kiya To Darna Kya“ din *Mughal-e-Azam*[34]. În noaptea următoare, într-o ceremonie restrânsă, a primit în dar o *dupatta*[35] verde de Khwabgah şi a fost iniţiat în regulile şi ritualurile care îl făceau oficial membru al comunităţii *hijra*. Aftab a devenit Anjum, discipol al lui Ustad Kulsoom Bi din *Gharana*[36] Delhi, una din cele şapte Gharane *hijra* din ţară, fiecare având în frunte un *nayak*, un conducător, iar aceştia având, la rândul lor, un conducător suprem.

Deşi nu l-a mai vizitat niciodată acolo, ani în şir Jahanara Begum a continuat să trimită în fiecare zi la Khwabgah câte o masă caldă. Singurul loc în care se întâlnea cu Anjum era *dargah*-ul lui Hazrat Sarmad Şahid. Stăteau acolo împreună un timp, Anjum cea de un metru optzeci, purtând cu smerenie o *dupatta* cu paiete pe cap, şi mărunţica Jahanara Begum, al cărei păr începuse să încărunţească pe sub burka cea neagră. Câteodată se ţineau de mână pe furiş. Mulaqat Ali însă n-a reuşit să accepte situaţia. Inima lui frântă nu şi-a revenit niciodată. Deşi continua să acorde interviuri, nu vorbea nici în particular, nici în public despre tragedia abătută asupra dinastiei lui Ginghis Han. A hotărât să taie orice legătură cu fiul său. Nu s-a

mai întâlnit niciodată cu Anjum şi nici nu i-a mai vorbit. Din când în când mai treceau unul pe lângă celălalt pe stradă şi schimbau câte-o privire, dar niciodată nu se salutau. Niciodată.

Odată cu trecerea timpului, Anjum a devenit cea mai celebră *hijra* din Delhi. Producătorii de film se luptau pentru ea, organizaţiile neguvernamentale o venerau, corespondenţii străini îşi dăruiau unul altuia numărul ei de telefon în chip de favor profesional, alături de numărul Spitalului de păsări al lui Phoolan Devi, o *dacoit* care se predase, cunoscută sub numele de „Regina bandiţilor“[37], şi de coordonatele unei femei care insista că e *Beguma din Awadh*[38] şi trăia între nişte ruine vechi din pădurea de pe dealuri, cu servitorii şi candelabrele sale, revendicându-şi un regat inexistent. În interviuri, Anjum era încurajată să vorbească despre abuzurile şi cruzimea pe care interlocutorii ei presupuneau că le îndurase de la părinţii, fraţii şi vecinii ei musulmani convenţionali, înainte de a pleca de acasă. Când le spunea cât de tare o iubiseră mama şi tatăl ei şi cum *ea* fusese cea nemiloasă, se arătau, invariabil, dezamăgiţi.

— Alţii sunt cei care au poveşti oribile, cum vă place vouă să scrieţi, le spunea ea. De ce nu vorbiţi cu *ei*?

Dar, evident, ziarele nu funcţionau aşa. Ea era aleasa. Povestea trebuia să fie despre ea, chiar dacă suferea uşoare modificări, spre a hrăni apetitul şi aşteptările cititorilor.

Odată devenită rezident permanent al Khwabgah-ului, Anjum a avut în sfârşit libertatea să se îmbrace în hainele după care tânjea – *kurte*[39] diafane cu paiete şi şalvari Patiala[40] plisaţi, *sharana*[41], *gharara*[42], lănţişoare de gleznă din argint, brăţări de sticlă şi cercei lungi. Şi-a pus în nas un cercel elaborat, bătut cu pietre, îşi dădea la ochi cu creion negru şi fard de pleoape albastru şi îşi făcea buzele cu ruj roşu lucios, într-o formă arcuită şi seducătoare, ca Madhubala[43]. Părul nu-i creştea prea mult, dar era suficient de lung ca să-l prindă şi să-l împletească într-o coadă groasă de păr fals. Avea trăsături ferme, frumos dăltuite, şi un nas acvilin impresionant, ca al tatălui ei. Nu era frumoasă, ca Bombay Silk, dar era mai atrăgătoare, mai fascinantă, mai arătoasă, cum pot fi anumite femei. Înfăţişarea aceasta, combinată cu adoptarea hotărâtă a unui tip exagerat, scandalos de feminitate, le făcea pe femeile reale, biologice, din cartier – chiar şi pe cele

care nu purtau burka întreagă – să pară şterse şi împrăştiate. Învăţase să meargă legănându-şi exagerat şoldurile şi să comunice bătând din palme cu degetele răsfirate în stilul *hijra*, făcând un zgomot ca de împuşcătură, care putea însemna orice – Da, Nu, Poate, *Wah! Behen ka Lauda* („pula surorii“), *Bhonsadi ke* („pui de ştoarfă“). Numai o altă *hijra* putea decoda ce însemna bătaia respectivă din palme în acel moment anume.

Când Anjum a împlinit optsprezece ani, Kulsoom Bi a dat o petrecere pentru ea în Khwabgah. S-au adunat femei *hijra* din tot oraşul, şi au venit şi de prin alte părţi. Pentru prima dată în viaţă, Anjum a purtat un sari, un sari roşu „disco“, având un *choli*[44] cu spatele gol. În noaptea aceea a visat că e o tânără mireasă în noaptea nunţii. Când s-a trezit, a constatat cu stupoare că plăcerea sexuală i se prelinsese în superbul veşmânt nou-nouţ, ca unui bărbat. Nu era prima dată când se întâmpla, dar, dintr-un motiv sau altul, probabil din cauza sari-ului, umilinţa simţită nu fusese niciodată atât de intensă. A ieşit în curtea interioară urlând ca un lup, lovindu-se peste cap şi între picioare şi ţipând apoi de durere. Ustad Kulsoom Bi, căreia cabotinismele de acest fel nu-i erau străine, i-a dat un calmant şi a dus-o la ea în cameră.

Când Anjum s-a liniştit, Ustad Kulsoom Bi i-a vorbit cu calm, aşa cum n-o mai făcuse niciodată până atunci. Nu avea motiv să-i fie ruşine, i-a spus Ustad Kulsoom Bi, pentru că femeile *hijra* erau oameni aleşi, iubiţi ai Atotputernicului. Cuvântul *hijra*, i-a spus ea, înseamnă „Trup în care locuieşte un Suflet Sfânt“. În ora care a urmat, Anjum a aflat că Sufletele Sfinte erau o mulţime diversă şi că lumea din Khwabgah era la fel de complicată, dacă nu mai complicată ca Dunyia. Hindusele Bulbul şi Gudiya trecuseră amândouă în Bombay prin ceremonia oficială (extrem de dureroasă) a castrării religioase, înainte de a veni în Khwabgah. Bombay Silk şi Heera ar fi dorit şi ele să facă acelaşi lucru, doar că erau musulmane şi credeau că islamul le interzice să-şi schimbe sexul dat de Dumnezeu, aşa că se străduiau să-şi accepte soarta. Baby, la fel ca Razia, era un bărbat care voia să rămână bărbat, dar să fie femeie în toate celelalte sensuri. Cât despre Ustad Kulsoom Bi, ea spunea că nu e de acord cu interpretarea dată de Bombay Silk şi Heera islamului. Ea şi Nimmo Gorakhpuri – aparţinând unor generaţii diferite – făcuseră operaţia de schimbare de sex. Ştia un

anume doctor Mukhtar, care era serios şi discret şi nu răspândea bârfe despre pacienţii săi pe orice *gali koocha*[45] din Vechiul Delhi. I-a spus lui Anjum să se gândească şi să hotărască ce voia să facă. Anjum a avut nevoie de trei minute ca să ia o decizie.

Doctorul Mukhtar i-a dat mult mai multă siguranţă decât îi dăduse doctorul Nabi. I-a spus că-i putea îndepărta organele bărbăteşti, încercând să-i adâncească vaginul existent. I-a propus şi nişte pastile pentru subţierea vocii şi creşterea sânilor. Cu reducere, a insistat Kulsoom Bi. Cu reducere, s-a învoit doctorul Mukhtar. Kulsoom Bi a plătit pentru operaţie şi pentru hormoni. Anjum i-a înapoiat banii pe parcursul anilor, cu vârf şi îndesat.

Operaţia a fost dificilă, recuperarea, şi mai şi, dar, până la urmă, a scăpat de o mare povară. Lui Anjum parcă i s-ar fi ridicat o pâclă de pe creier, lăsând-o, în sfârşit, să gândească limpede. Vaginul făcut de doctorul Mukhtar s-a dovedit însă a fi o păcăleală. Funcţiona, dar nu aşa cum îi spusese acesta, nici măcar după două intervenţii chirurgicale reparatorii. Cu toate acestea, el nu s-a oferit să-i restituie banii de operaţie, nici integral, nici parţial. Dimpotrivă, a continuat să ducă un trai comod, vânzând organe contrafăcute, neconforme, oamenilor disperaţi. A murit prosper, având două case în Laxmi Nagar, câte una pentru fiecare dintre fii, şi fata măritată cu un antreprenor în construcţii din Rampur.

Deşi Anjum devenise o amantă căutată, expertă în oferirea plăcerii, orgasmul avut când era îmbrăcată cu sari-ul roşu disco a fost ultimul din viaţa ei. Şi, deşi „tendinţele“ despre care doctorul Nabi îl prevenise pe tatăl ei se păstraseră, pilulele doctorului Mukhtar îi subţiaseră, într-adevăr, vocea. Îi limitaseră însă rezonanţa, îi aspriseră timbrul şi îi dăduseră un ton ciudat, ca un scrâşnet, care suna uneori precum două voci certându-se între ele, în loc de una singură. Pe unii îi băga în sperieţi, dar pe proprietară o înfricoşa mai puţin decât cea care-i fusese dată ei de Dumnezeu. Nici nu putea spune că o încânta.

Anjum a trăit în Khwabgah, cu corpul ei peticit şi visele ei parţial împlinite mai bine de treizeci de ani.

Avea patruzeci şi şase de ani când a anunţat că are de gând să plece. Mulaqat Ali murise. Jahanara Begum stătea mai mult la pat şi împărţea cu Saqib şi familia lui o jumătate din vechea casă din Chitli Qabar (cealaltă

jumătate fiind închiriată unui tânăr ciudat şi sfios care trăia printre stive de cărţi în engleză luate din anticariate, aşezate direct pe podea, pe patul lui şi pe orice suprafaţă orizontală disponibilă). Anjum era binevenită în vizită, din când în când, dar nu să rămână acolo permanent. În Khwabgah îşi găsise adăpost o nouă generaţie de locatari; dintre cei vechi, rămăseseră numai Ustad Kulsoom Bi, Bombay Silk, Razia, Bismillah şi Mary.

Anjum n-avea unde să se ducă.

*

Probabil din acest motiv, nimeni n-a luat-o în serios.

În Khwabgah, anunţurile teatrale despre plecări şi sinucideri iminente erau răspunsuri destul de obişnuite la geloziile dezlănţuite, nesfârşitele intrigi şi pururi nestatornicele loialităţi. Din nou, toată lumea a sugerat doctori şi pilule. Pilulele doctorului Bhagat vindecă orice, i se spunea. Toată lumea le ia.

— Eu nu sunt toată lumea, a spus Anjum, declanşând alt val de şuşoteli (pro şi contra) despre capcanele trufiei şi cine-şi închipuia ea că e.

Chiar, *ce*-şi închipuia ea despre sine? Nu mare lucru, sau destul de multe, depinde din ce unghi priveai. Avea ambiţii, da. Iar acestea se întorseseră în punctul de plecare. Acum îşi dorea să revină în *Duniya* şi să trăiască acolo, ca un om obişnuit. Voia să fie mamă, să se trezească în propria casă, să o îmbrace pe Zainab în uniformă şi s-o trimită la şcoală, cu manualele şi gustarea în ghiozdan. Întrebarea era dacă asemenea ambiţii, venind de la una ca ea, erau sau nu rezonabile.

Zainab era singura iubire a lui Anjum. Anjum o găsise cu trei ani în urmă într-o după-amiază vântoasă, când tichiile de rugăciune zburau de pe capetele credincioşilor, iar baloanele comercianţilor stradali stăteau toate înclinate într-o parte. Era singură şi zbiera pe treptele de la Jama Masjid, un şoricel mic şi slăbănog, cu ochi mari şi speriaţi. Anjum a presupus că avea vreo trei ani. Era îmbrăcată cu un *salwar kameez* verde spălăcit şi avea pe cap un *hijab*[46] alb murdar. Când Anjum s-a aplecat şi i-a întins un deget, aceasta l-a apucat şi a continuat să plângă tare, fără oprire. Şoricelul-în-*hijab* habar n-avea ce furtună declanşase gestul acela nonşalant de încredere în proprietara degetului pe care-l apucase. Faptul că micuţa fiinţă o ignorase

în loc să se teamă de ea atenuase (pentru moment, cel puţin) acel tumult căruia Nimo Gorakhpuri îi spusese, cu atâta perspicacitate şi atât de demult, Indo-Pak. Facţiunile învrăjbite dinăuntrul lui Anjum rămăseseră mute. Corpul îi devenise o gazdă generoasă în loc de un câmp de luptă. Să fi fost un fel de moarte, sau un fel de naştere? Anjum nu se putea hotărî. În imaginaţia ei, avea ceva din perfecţiunea, din plenitudinea uneia din cele două. S-a aplecat, a luat şoricelul şi l-a strâns în braţe, susurându-i încet pe ambele voci prinse-n sfadă. Dar nici măcar asta n-a speriat-o pe copilă, n-a deturnat-o din proiectul ei cu urlatul. O vreme, Anjum n-a făcut decât să stea neclintită, zâmbind fericită, în timp ce fiinţa din braţele ei plângea. Apoi a pus-o jos pe scări, i-a cumpărat nişte vată de zahăr roz aprins şi a încercat să-i distragă atenţia pălăvrăgind nonşalant despre treburi de adulţi, în speranţa că va trece mai uşor timpul până să vină după ea persoana căreia îi aparţinea copila. S-a dovedit a fi o conversaţie cu sens unic, căci Şoricelul nu părea să ştie mare lucru despre sine, nici măcar cum o chema, şi nu se arăta dispusă să vorbească. Când a terminat vata de zahăr (sau când vata de zahăr a terminat cu ea), avea o barbă de un roz aprins şi degete lipicioase. Urletele s-au transformat în suspine şi, până la urmă, în tăcere. Anjum a stat cu ea pe trepte ore în şir, aşteptând să vină cineva s-o ia şi întrebându-i pe trecători dacă nu ştiau să fi pierdut cineva un copil. Când s-a lăsat seara şi uşile mari de lemn ale geamiei s-au închis, Anjum a luat Şoricelul pe umeri şi l-a dus în Khwabgah. Acolo a fost dojenită şi i s-a spus că, în aceste circumstanţe, corect ar fi fost să aducă la cunoştinţa administraţiei moscheei că fusese găsit un copil pierdut. A făcut acest lucru a doua zi dimineaţa. (Cu mare reticenţă, trebuie spus, târându-şi picioarele, nutrind speranţe absurde, pentru că Anjum se îndrăgostise deja cumplit.)

În săptămâna care a urmat s-au făcut anunţuri de la mai multe moschei, de mai multe ori pe zi. Nimeni nu s-a prezentat spre a revendica Şoricelul. Au trecut săptămâni întregi şi tot n-a căutat-o nimeni. Aşa că, în lipsa altei variante, Zainab – numele pe care i-l alesese Anjum – a rămas în Khwabgah, unde a fost copleşită de iubirea mai multor mame (şi, într-un anumit sens, mai multor taţi) decât şi-ar fi putut dori vreodată un copil. Nu i-a luat prea mult să se acomodeze cu noua viaţă, ceea ce sugera că nu fusese prea ataşată de cea veche. Anjum a ajuns la concluzia că nu se

pierduse, ci fusese abandonată.

În câteva săptămâni a început să-i spună „Mami“ lui Anjum (pentru că aşa începuse şi Anjum să-şi spună). Celorlalţi locatari (la indicaţiile lui Anjum) li se spunea *Apa* („mătuşică“, în urdu), iar Mary, pentru că era creştină, era „Mătuşica Mary“. Ustad Kulsoom Bi şi Bismillah au devenit *Badi Nani* şi C*hhoti Nani*. „Bunica mare şi bunica mică.“ Şoricica absorbea iubire aşa cum absoarbe nisipul apa mării. Foarte rapid, s-a metamorfozat într-o guzgănoaică obraznică şi scandalagioaică, foarte greu de stăpânit.

Între timp, Mami s-a ţicnit din ce în ce mai tare. Faptul că era *posibil* ca o fiinţă s-o iubească pe alta atât de mult şi atât de deplin o luase prin surprindere. La început, cum era nouă în domeniu, n-a reuşit să-şi exprime sentimentele decât printr-o stare de preocupare agitată, ca un copil cu primul lui animal de companie. Îi cumpăra lui Zainab cantităţi inutile de jucării şi de haine (rochiţe vaporoase, cu mâneci bufante şi pantofi scârţâitori, fabricaţi în China, cu luminiţe în talpă), o îmbăia, îmbrăca şi dezbrăca aiurea de prea multe ori, îi dădea părul cu ulei, i-l împletea şi despletea, i-l lega şi dezlega cu funde asortate şi neasortate pe care le ţinea rulate într-o cutie veche de tablă. O îmbuiba, o lua la plimbare prin cartier, iar când a văzut că Zainab e atrasă de animale, i-a cumpărat un iepure – care a fost omorât de o pisică în prima lui noapte petrecută în Khwabgah – şi un ţap cu barbă de mulah care trăia în curtea interioară, împrăştiind în toate direcţiile, din când în când, căcăreze lucioase, cu o expresie impasibilă pe chip.

Khwabgah-ul arăta mai bine ca niciodată. Camera dărâmată fusese renovată, iar deasupra ei se mai construise o cameră pe care Anjum o împărţea acum cu Mary. Anjum dormea cu Zainab pe o saltea întinsă pe podea, cu trupul ei lung încolăcit protector în jurul fetei, ca un zid de fortăreaţă. Noaptea o adormea cântându-i încetişor ceva ce aducea mai degrabă a şoaptă decât a cântec. Când Zainab a mai crescut şi a început să priceapă, Anjum îi citea poveşti înainte de culcare. La început, ele erau total inadecvate pentru un copil mic. Poveştile erau încercarea oarecum stângace a lui Anjum de a recupera timpul pierdut, de a se transfuza în memoria şi conştiinţa lui Zainab, de a i se dezvălui fără ocolişuri, ca să-şi aparţină una alteia întru totul. Prin urmare, o folosea pe Zainab ca pe un doc în care îşi

descărca încărcătura – bucuriile şi tragediile, punctele de cotitură catartice ale vieţii. Departe de a reuşi s-o adoarmă pe Zainab, multe povestiri ori îi provocau coşmaruri ori o făceau să rămână trează ore în şir, speriată şi irascibilă. Câteodată, Anjum însăşi plângea spunându-i-le. Zainab începuse să se teamă de ora de culcare, ţinând ochii strânşi şi prefăcându-se adormită, ca să nu mai trebuiască să asculte încă o poveste. Cu timpul însă, Anjum (cu aportul câtorva *apa* junioare) şi-a perfecţionat stilul editorial. Poveştile au fost adaptate pentru copii, Zainab ajungând până la urmă să aştepte cu nerăbdare ritualul de seară.

Preferata ei era Povestea Pasajului – relatarea lui Anjum despre cum ea şi prietenele ei veniseră pe jos spre casă într-o noapte, din cartierul Defence Colony aflat în sudul Delhi-ului, până la Poarta Turkman. Erau cinci sau şase, gătite şi împopoţonate, arătând trăsnet după o noapte de desfrâu în casa unui bogătan din Cvartalul D. După petrecere, s-au hotărât să meargă puţin pe jos, ca să mai ia aer. Pe vremea aceea încă mai exista aer curat în oraş, i-a spus Anjum lui Zainab. Când au ajuns la jumătatea pasajului din Defence Colony – singurul pasaj din oraş, pe atunci – a început să plouă. Şi ce poţi face atunci când plouă şi eşti pe un pasaj?

— Trebuie să mergi mai departe, spunea Zainab, pe un ton sfătos, de adult.

— Exact. Aşa că am mers mai departe, spunea Anjum. Şi apoi ce s-a întâmplat?

— Apoi ţi-a venit să faci şuşu!

— Apoi mi-a venit să fac şuşu!

— Dar nu te puteai opri!

— Nu mă puteam opri.

— Trebuia să mergi mai departe!

— Trebuia să merg mai departe.

— Aşa că am făcut şuşu în *ghagra*[47]! ţipa Zainab, fiind la vârsta la care orice avea legătură cu făcutul de pipi şi de caca sau cu pârţâitul era punctul culminant, sau poate *singurul* rost al poveştilor.

— Aşa e, şi a fost cea mai plăcută senzaţie posibilă, spunea Anjum, să fii udă fleaşcă de la ploaie pe pasajul acela mare şi pustiu, şi să treci pe sub o reclamă imensă cu o femeie udă ştergându-se cu un prosop Bombay

Dyeing.

— Iar prosopul era mare cât un covor!

— Cât un covor, da.

— Iar apoi ai întrebat-o pe femeie dacă poate să-ţi dea şi ţie prosopul să te ştergi cu el.

— Şi femeia ce-a spus?

— A spus: *Nahin! Nahin! Nahin*[48]*!*

— A spus: *Nahin! Nahin! Nahin!* Aşa că ne-am făcut leoarcă şi am mers mai departe…

— Cu şuşu *garam-garam* („cald“) curgându-vă pe picioarele *thanda-thanda* („reci“)!

Invariabil, acesta era momentul în care Zainab adormea, cu zâmbetul pe buze. Orice urmă de suferinţă sau nefericire trebuia extirpată din poveştile lui Anjum. Îi plăcea la nebunie când Anjum se transforma într-o tânără femeie fatală care trăise o viaţă sclipitoare de muzică şi dans, îmbrăcată în straie superbe, cu unghii lăcuite şi o turmă de admiratori.

Prin urmare, ca să-i facă pe plac lui Zainab, Anjum a început să-şi rescrie viaţa, într-o variantă mai simplă, mai fericită. Rescrierea, la rândul ei, a început s-o facă pe Anjum o persoană mai simplă, mai fericită.

Din Povestea Pasajului, de exemplu, tăiase faptul că incidentul avusese loc în 1976, în toiul stării de urgenţă declarate de Indira Ghandi, care durase douăzeci şi una de luni. Mezinul ei cel răsfăţat, Sanjay Gandhi, era preşedintele Congresului Tinerilor (aripa de tineret a partidului de la guvernare) şi, de fapt, conducea ţara de parcă ar fi fost jucăria lui. Drepturile civile fuseseră suspendate, presa era cenzurată şi, sub pretextul controlului populaţiei, mii de bărbaţi (majoritatea musulmani) erau mânaţi în lagăre şi sterilizaţi cu forţa. O lege nouă – Actul de Apărare a Siguranţei Interne – permitea guvernului să aresteze pe oricine după bunul plac. Închisorile erau pline, iar o mică gaşcă de acoliţi de-ai lui Sanjay Gandhi fusese asmuţită asupra populaţiei spre a-i pune în aplicare ordinul.

În noaptea Poveştii Pasajului, la sindrofia (o petrecere de nuntă) la care fuseseră Anjum şi colegele ei venise poliţia. Atât gazda, cât şi trei oaspeţi fuseseră arestaţi şi ridicaţi de dubele poliţiei. Nimeni nu ştia de ce. Arif, şoferul furgonetei care le adusese pe Anjum & Co. în locul respectiv, a

încercat să-şi adune pasagerele în furgonetă şi să fugă. Pentru tupeul lui, se alesese cu încheieturile de la mâna stângă şi cu rotula genunchiului drept zdrobite. Pasagerele sale au fost trase afară din Matador, au primit şuturi în fund de parcă ar fi fost clovni de circ şi li s-a dat ordin s-o întindă, s-o șteargă acasă dacă nu voiau să fie arestate pentru prostituţie şi obscenitate. Au fugit încotro au văzut cu ochii, ca nişte şacali, prin beznă şi prin ploaia torenţială, cu machiajul curgându-le în râuleţe mai rapide decât le erau picioarele, cu hainele diafane ude leoarcă, împiedicându-le paşii şi încetinindu-le. E drept că era doar o umilinţă banală pentru femeile *hijra*, nimic ieşit din comun, un fleac în comparaţie cu nenorocirile prin care treceau alţii în lunile acelea cumplite.

Un fleac, şi totuşi destul de mult.

În pofida aducerilor din condei ale lui Anjum, Povestea Pasajului păstra unele elemente de adevăr. De exemplu, în noapte aceea a plouat cu adevărat. Iar Anjum chiar a făcut pipi pe ea în timp ce alerga. Şi chiar era o reclamă la prosoape Bombay Dyeing pe pasajul din Defence Colony. Iar femeia din reclamă chiar refuzase categoric să împartă prosopul cu ea.

*

Înainte cu un an ca Zainab să înceapă şcoala, Mami a început să se pregătească pentru eveniment. S-a dus în vizită la vechea ei casă şi, cu permisiunea fratelui ei Saqib, a adus colecţia de cărţi a lui Mulaqat Ali la Khwabgah. O vedeai adesea stând cu picioarele încrucişate şi cu o carte deschisă în mâini (nu sfântul Coran), mişcând din buze şi urmărind cu degetul un rând de pe pagină, sau legănându-se înainte şi înapoi cu ochii închişi, gândindu-se la ceea ce tocmai citise, sau poate dragând mlaştina memoriei în căutarea a ceva ce ştiuse odată.

Când Zainab a împlinit cinci ani, Anjum a dus-o la Ustad Hameed ca să înceapă lecţiile de muzică. A fost limpede de la bun început că nu avea chemare pentru muzică. Se foia, nefericită, la ore, atingând note false cu atâta precizie, încât aproape că dovedea un talent aparte. Ustad Hameed, răbdător şi blând, scutura din cap de parcă l-ar fi deranjat vreo muscă, îşi umplea gura cu ceai călduţ şi ţinea apăsate clapele armoniului, dând de înţeles că voia ca eleva lui să mai facă o încercare. În rarele ocazii când

Zainab reuşea să ajungă undeva în vecinătatea unei note, acesta dădea încântat din cap şi spunea: „Bravo, băiete!“, o replică luată dintr-un episod cu *Tom şi Jerry* de pe Cartoon Network, pe care îi adora şi la care se uita cu nepoţii lui (elevi la o şcoală medie englezească). Era cea mai înaltă formă de laudă la el, indiferent de sexul elevului. Lui Zainab i-o acorda nu pentru că ar fi meritat, ci din respect pentru Anjum şi în cinstea amintirii despre cât de frumos cântase aceasta (sau acesta – pe vremea când era Aftab). Anjum asista la toate orele. Se auzea iar bâzâitul ei ascuţit, de insectă, parcă ieşind pe găurica din vârful capului, de data aceasta în chip de ghid discret, încercând să disciplineze vocea îndărătnică a lui Zainab şi s-o aducă la tonul potrivit. Dar era în zadar. Guzgănoaica n-avea voce.

După cum s-a dovedit, animalele erau adevărata pasiune a lui Zainab. Ajunsese spaima străzilor din vechiul oraş. Voia să elibereze toate găinile albe jumătate chele, jumătate moarte, înghesuite în cuşti jegoase puse unele peste altele în faţa măcelăriilor, să stea la taifas cu toate pisicile care-i ieşeau în cale şi să ia acasă toţi puii de câini vagabonzi pe care-i găsea bălăcindu-se în dejecţiile pline de sânge şi de stârvuri din canalele deschise. Nu asculta când i se spunea despre câini că musulmanii îi considerau spurcaţi (*najis*) şi că n-ar trebui să-i atingă. Nici nu clipea când şobolani imenşi, zburliţi, treceau grăbiţi pe strada pe care mergea ea în fiecare zi; nu dădea nici un semn că s-ar obişnui să vadă mănunchiurile de gheare gălbejite de pui, pulpele de capră, piramidele de capete de miel cu ochii lor holbaţi, albaştri şi orbi, şi creierele sidefii de capră, tremurând ca piftia în boluri metalice mari.

Pe lângă ţapul preferat care, mulţumită lui Zainab, supravieţuise un timp record, scăpând necăsăpit din trei Bakr-Eid-uri, Anjum îi luase un cocoş mândru ce răspundea la îmbrăţişarea drăgăstoasă a noii lui stăpâne ciocănind-o cu năduf. Zainab plângea în gura mare, mai mult de amărăciune decât de durere. Ciupitura o mai tempera, dar afecţiunea ei pentru pasăre rămânea neştirbită. De câte ori o lovea dragostea de cocoş, îşi încolăcea braţele în jurul picioarelor lui Anjum şi trăgea câteva pupături zgomotoase pe genunchii lui Mami, întorcând capul, între pupături, spre a se uita cu drag şi dor la cocoş, ca să nu existe vreo îndoială, pentru obiectul afecţiunii ei sau pentru persoana care primea pupăturile, cum stăteau lucrurile şi cine

era adevăratul lor destinatar. Slăbiciunea lui Anjum pentru Zainab se reflecta direct proporţional în slăbiciunea lui Zainab pentru animale. Cu toate acestea, nimic din tandreţea ei pentru vieţuitoare n-o împiedica să mănânce carne cu o poftă de lup. Cel puţin de două ori pe an, Anjum o ducea la grădina zoologică din Purana Qila, Vechiul Fort, să vadă rinocerii, hipopotamul şi pe personajul lor preferat, puiul de gibon din Borneo.

La câteva luni după ce a fost primită la GRB (Grădiniţă – secţiunea B), la Grădiniţa Fragede Vlăstare din Daryaganj – Saqib şi soţia lui fiind înregistraţi oficial ca părinţi – Guzgănoaica, până atunci robustă, a trecut printr-o perioadă bolnăvicioasă. N-a fost nimic grav, dar a durat destul de mult şi a slăbit-o, fiecare boală făcând-o mai vulnerabilă la următoarea. Malaria a venit după gripă, care urmase după două episoade separate de febră virală, unul uşor, altul destul de îngrijorător. Anjum se frământa pe lângă ea fără mare folos. Indiferentă la bombănelile despre cum îşi neglija îndatoririle în Khwabgah (care acum erau în cea mai mare parte administrative şi organizatorice), se îngrijea de Guzgănoaică zi şi noapte, cu accese tainice şi crescânde de paranoia. Căpătase convingerea că o persoană invidioasă pe norocul ei (al lui Anjum) o blestemase pe Zainab. Obiectul suspiciunii ei era, invariabil, Saeeda, o membră relativ nouă a Khwabgah-ului. Saeeda era mult mai tânără decât Anjum şi pe locul doi în ceea ce privea afecţiunea lui Zainab. Terminase facultatea şi ştia Engleza. Dar, şi mai important, vorbea noua limbă a timpurilor – folosea termenii *cis-Man* şi *FtoM* şi *MtoF*, iar în interviuri spunea despre sine că e „trans“. Anjum, pe de altă parte, ridiculiza treaba cu „trans-france“, cum zicea ea, şi insista cu încăpăţânare să-şi spună *hijra*.

Ca multe reprezentante ale generaţiei tinere, Saeeda trecea cu uşurinţă de la tradiţionalul *salwar kameez* la haine occidentale – jeanşi, fuste, rochii cu umerii goi, dezvăluindu-i spatele prelung, cu muşchi frumos conturaţi. Reuşea să compenseze lipsa de savoare locală şi şarm de modă veche prin atitudinea ei modernă, prin cunoaşterea legii şi implicarea în grupările militând pentru Drepturi de Gen (luase cuvântul, chiar, la două conferinţe). Toate acestea o plasau în altă ligă decât pe Anjum. În plus, Saeeda o detronase pe Anjum de pe primul loc în atenţia mass-media. Publicaţiile străine renunţaseră la vechiul exotism în favoarea tinerei generaţii.

Exotismul nu se potrivea cu imaginea Indiei Noi – putere nucleară şi destinaţie financiară internaţională în plin avânt. Ustad Kulsoom Bi, cu agerimea ei de lupoaică bătrână, simţise vântul schimbării şi intuise beneficiile acestuia pentru Khwabgah. Aşa că Saeeda, cu toată lipsa senioriei, era în competiţie strânsă cu Anjum pentru preluarea funcţiei de Ustad al Khwabgah-ului atunci când Ustad Kulsoom Bi s-ar hotărî să renunţe la funcţie, lucru pe care, asemenea reginei Angliei, nu părea dispusă să-l facă prea curând.

Ustad Kulsoom Bi încă era factorul suprem de decizie în Khwabgah, fără a se implica activ în treburile de zi cu zi. În dimineţile în care o necăjea artrita, o aşezau în curte pe *charpai*[49]-ul ei, să stea la soare alături de borcanele cu murături de limetă şi mango, şi de făina presărată pe ziare ca să iasă gărgăriţele. Când soarele devenea prea fierbinte, o aduceau iar înăuntru ca să-i maseze picioarele şi să-i ungă ridurile cu ulei de muştar. Se îmbrăca precum un bărbat, cu o *kurta* galbenă şi lungă – galbenă, pentru că era discipol al lui Hazrat Nizamuddin Auliya – şi un sarong cu pătrăţele. Îşi strângea părul alb şi rar, de-abia acoperindu-i scalpul, într-un coc prins la spate. În unele zile, vechiul ei prieten Haji Mian, care vindea ţigări şi *paan*[50] mai jos pe stradă, aducea caseta audio cu filmul ei preferat, *Mughal-e-Azam*. Ştiau amândoi pe dinafară toate cântecele şi toate dialogurile, şi ascultau caseta îngânând cântecele şi dând replicile. Erau amândoi de părere că nimeni nu avea să mai scrie vreodată la fel în urdu şi că dicţia şi interpretarea lui Dilip Kumar nu aveau să-şi găsească vreodată pereche. Uneori, Ustad Kulsoom Bi îi juca şi pe împăratul Akbar şi pe fiul acestuia, Salim, eroul filmului, iar Haji Mian era Anarkali (Madhubala), sclava de care era îndrăgostit prinţul Salim. Alteori inversau rolurile. Interpretarea lor comună era, dincolo de orice altceva, priveghiul gloriei apuse şi al unei limbi pe cale de dispariţie.

Într-o seară, când Anjum era sus în camera ei, punând o compresă rece pe fruntea fierbinte a Guzgănoaicei, a auzit un freamăt în curtea interioară: voci ridicate, paşi grăbiţi, oameni ţipând. Din instinct, a presupus că izbucnise un incendiu. Se întâmpla des; ghemurile imense şi încâlcite de cabluri electrice expuse, atârnând deasupra străzilor, aveau obiceiul să ia foc spontan. A luat-o pe Zainab în braţe şi a coborât scările în fugă. Se

adunaseră toate în faţa televizorului din camera lui Ustad Kulsoom Bi, având chipurile luminate de lumina pâlpâindă a ecranului. Un avion comercial se izbise de un zgârie-nori. Jumătate rămăsese încă afară, atârnând în aer ca o jucărie stricată. După câteva clipe, un al doilea avion a intrat în altă clădire, transformându-se într-o minge de foc. Locatarii, de obicei vorbăreţi, ai Khwabgah-ului priveau muţi cum clădirile înalte se năruiau ca nişte turnuri de nisip. Peste tot era fum şi praf albicios. Până şi praful arăta diferit – curat şi străin. Oameni minusculi săreau din clădirile înalte şi cădeau, plutind ca nişte fire de cenuşă.

Nu era un film, spuneau oamenii de la televizor. Era de-adevăratelea. În America. Într-un oraş numit New York.

Cea mai lungă tăcere din istoria Khwabgah-ului a fost ruptă în cele din urmă de o întrebare profundă:

— Vorbesc oare urdu pe acolo? a vrut să ştie Bismillah.

Nu i-a răspuns nimeni.

Unda de şoc din încăpere a cuprins-o pe Zainab, care s-a trezit dintr-un vis febril, prăbuşindu-se imediat după aceea în altul. Nu ştia că la televizor se dau reluări, aşa că a numărat zece avioane prăbuşindu-se peste zece clădiri.

— Zece cu totul, a anunţat sobru, în engleza ei nouă de la Fragede Vlăstare, potrivindu-şi din nou obrazul dolofan şi încins în cuibul claviculei lui Anjum.

Blestemul aruncat asupra lui Zainab îmbolnăvise lumea întreagă. Era un *sifli jaadu*[51] puternic. Anjum i-a aruncat Saeedei o privire piezişă ca să vadă dacă-şi savura cu neruşinare succesul sau făcea pe nevinovata. Vrăjitoarea cea şireată se prefăcea a fi la fel de şocată ca toţi ceilalţi.

În decembrie, Vechiul Delhi se umpluse deja de familii afgane fugind din calea avioanelor de luptă care bâzâiau pe cer ca nişte ţânţari rătăciţi în anotimpul greşit şi a bombelor care curgeau ca o ploaie de oţel. Desigur că marii politicieni (printre care, în vechiul oraş, se numărau toţi comercianţii şi mulahii) aveau teoriile lor. Cât despre restul lumii, nimeni nu pricepea exact ce legătură aveau amărâţii aceia cu zgârie-norii din America. Dar cum să priceapă? Cine mai ştia, în afară de Anjum, că Arhitectul Suprem al acestui holocaust nu era nici Osama bin Laden, Teroristul, nici George W.

Bush, preşedintele Statelor Unite ale Americii, ci o forţă mult mai puternică, mult mai ascunsă: Saeeda (născută Gul Mohammed), domiciliată în Khwabgah, Gali Dakotan, Delhi – 110006, India.

Ca să înţeleagă mai bine mişcările politice din *Duniya* în care creştea Guzgănoaica, dar şi ca să neutralizeze sau măcar să prevină *sifli jaadu*-ul educatei Saeeda, Mami a început să citească ziarele cu atenţie şi să urmărească ştirile la televizor (de câte ori celelalte o lăsau să schimbe canalul de la telenovele).

Avioanele ce au lovit turnurile din America le aduseseră multora din India avantaje. Prim-ministrul poet al ţării şi mai mulţi superiori ai administraţiei publice erau membrii unei vechi organizaţii care considera că India era esenţialmente un stat hindus şi că, aşa cum Pakistanul se declarase republică islamică, India ar trebui să se proclame republică hindusă. Parte din suporterii şi ideologii acesteia îl admirau făţiş pe Hitler şi îi comparau pe musulmanii din India cu evreii din Germania. Acum, brusc, odată cu creşterea ostilităţii faţă de musulmani, organizaţia începuse să aibă impresia că toată lumea era de partea ei. Prim-ministrul poet a ţinut un discurs gângav, destul de elocvent, cu excepţia unor pauze lungi, exasperante, în care argumentaţia lui îşi pierdea şirul, iar asta destul de des. Deşi era bătrân, avea obiceiul tineresc de a-şi scutura capul când vorbea, ca vedetele de film din Bombay ale anilor 1960.

— Musalmanului nu-i place de Celălalt, a spus el poetic în hindusă, făcând apoi o lungă pauză, chiar şi după propriile standarde. Credinţa el vrea să şi-o semene prin Teroare.

Născocise pe loc acest distih şi era mândru nevoie mare. De câte ori spunea „musulman“ sau „musalman“, sâsâitul lui suna duios, ca de copil. În noua paradigmă, era considerat moderat. Avertiza că lucrurile petrecute în America se puteau întâmpla foarte uşor şi în India, şi că era timpul ca guvernul să dea o nouă lege antiterorism, ca măsură de siguranţă.

Anjum, pentru care ştirile erau o noutate, urmărea zi de zi la televizor reportaje despre explozii de bombe şi atacuri teroriste ce proliferau dintr-odată ca malaria. Ziarele în urdu erau doldora de relatări despre băieţi musulmani omorâţi în „ciocniri“, cum spunea poliţia, sau prinşi în flagrant şi arestaţi când puneau la cale atacuri teroriste. S-a dat o nouă lege care

permitea ca suspecţii să fie reţinuţi luni de zile fără proces. Pe nesimţite, toate închisorile erau pline de tineri musulmani. Anjum îi mulţumea Atotputernicului că Zainab era fată. În felul ăsta o ştia în siguranţă.

Odată cu venirea iernii, pe Guzgănoaică o apucase o tuse adâncă, din piept. Anjum îi tot dădea cu linguriţa lapte cald cu turmeric şi stătea trează nopţile ascultându-i şuieratul astmatic, în timp ce se simţea complet neputincioasă. S-a dus la *dargah*-ul lui Hazrat Nizamuddin Auliya[52], să-i povestească unui *khadim*[53] mai puţin mercantil, pe care îl ştia bine, de afecţiunea lui Zainab, întrebându-l cum să desfacă *sifli jaadu*-ul Saeedei. Lucrurile scăpaseră de sub control, i-a explicat, iar acum că era în joc mult mai mult decât destinul unei fetiţe, ea, Anjum, singura care ştia care era problema, avea o responsabilitate. Era pregătită să meargă până-n pânzele albe pentru a face tot ce trebuia făcut. Era gata să suporte orice consecinţă, a spus ea, chiar dacă o aştepta spânzurătoarea. Saeeda trebuia oprită. Avea nevoie de binecuvântările *khadim*-ului. Devenise teatrală şi instabilă, oamenii începuseră să-i privească, iar *khadim*-ul s-a văzut nevoit s-o calmeze. A întrebat-o dacă trecuse pe la *dargah*-ul lui Hazrat Gharib Nawaz din Ajmer de când apăruse Zainab în viaţa ei. Când ea i-a răspuns că, din diverse motive, nu reuşise, acesta i-a spus că *asta* era problema, nu *sifli jaadu*-ul cuiva. A dojenit-o puţin pentru că ajunsese să creadă în vrăji şi în deochi, când Nazrat Gharib Nawaz era acolo s-o apere. Anjum n-a fost convinsă pe deplin, dar a recunoscut ca fiind o scăpare gravă din partea ei faptul că nu vizitase Ajmer Sharif timp de trei ani.

Era spre sfârşitul lui februarie când Zainab şi-a revenit suficient pentru ca Anjum să considere că putea pleca de lângă ea câteva zile. Zakir Mian, patronul şi directorul executiv de la Flori A-1, s-a învoit s-o însoţească pe Anjum. Zakir Mian era prieten cu Mulaqat Ali şi o ştia pe Anjum de când se născuse. Acum trecuse bine de şaptezeci de ani, fiind prea bătrân ca să se mai jeneze în vreun fel să călătorească în compania unei *hijra*. Prăvălia lui, Flori A-1, era de fapt o platformă de ciment de un metru pătrat, înaltă până la brâu, aşezată sub balconul casei părinteşti a lui Anjum, pe colţul unde Chitli Qabar dădea în Matia Mahal Chowk. Zakir Mian o închiriase de la Mulaqat Ali – apoi de la Saqib –, iar Flori A-1 funcţiona acolo de mai bine de cincizeci de ani. Stătea toată ziua pe nişte pânză de sac, făcând ghirlande

din trandafiri roşii şi (separat) din bancnote noi-nouţe pe care le plia în mici evantaie sau în păsărele, să le poarte mirii în ziua de *nikah*[54]. Principala lui provocare fusese întotdeauna să păstreze trandafirii proaspeţi şi umezi, iar bancnotele, tari şi uscate în micul spaţiu al prăvăliei sale. Zakir Mian spunea că trebuie să meargă la Ajmer, iar apoi la Ahmedabad, în Gujarat, unde avea treburi de rezolvat cu familia soţiei sale. Anjum prefera să îl însoţească la Ahmedabad decât să rişte hărţuiala şi umilinţa (atât de a fi văzută, cât şi de a fi *ne*văzută) pe care ar fi trebuit să le îndure dacă se întorcea singură din Ajmer. Cât despre Zakir Mian, era deja plăpând şi se bucura să-l ajute cineva cu bagajele. Dacă tot ajungeau în Ahmedabad, acesta sugerase să meargă şi la mormântul lui Wali Dakhani, poetul urdu din secolul al şaptesprezecelea, cunoscut ca Poetul Iubirii, atât de îndrăgit de Mulaqat Ali, şi să-i ceară şi acestuia binecuvântarea. Şi-au pecetluit planurile de călătorie râzând şi recitând un distih al acestuia – unul dintre preferatele lui Mulaqat Ali:

Jisey ishq ka tiir kaari lage
Usey zindagi kyuun na bhari lage

Săgeata lui Cupidon de te-a lovit
Viaţa povară a devenit, nu-i aşa?

Câteva zile mai târziu, au pornit la drum, cu trenul. Au petrecut două zile în Ajmer Sharif. Anjum s-a înghesuit printre habotnici şi a cumpărat, cu o mie de rupii, un *chador*[55] verde cu auriu, ofrandă din partea lui Zainab pentru Hazrat Gharib Nawaz. A sunat la Khwabgah de la telefoane publice în ambele zile. În cea de-a treia zi, făcându-şi griji pentru Zainab, a sunat din nou de pe peronul gării din Ajmer, chiar înainte de a se urca în Expresul Gharib Nawaz spre Ahmedabad. După aceea n-au mai fost veşti nici de la ea, nici de la Zakir Mian. Fiul acestuia a sunat la familia mamei sale din Ahmedabad. Telefonul era mort.

*

Deşi nu aveau veşti de la Anjum, ştirile din Gujarat erau sinistre. Nişte „eretici“, cum spuneau ziarele, incendiaseră un vagon de tren. Şaizeci de pelerini hinduşi fuseseră arşi de vii. Se întorceau acasă dintr-o călătorie în

Ayodhya, unde căraseră cărămizi rituale necesare pentru temelia unui mare templu hindus ce urma să fie construit pe terenul unde fusese cândva o moschee. Moscheea Babri Masjid fusese dărâmată cu zece ani în urmă de o mulţime dezlănţuită. Un funcţionar ministerial superior (aflat pe atunci în opoziţie, care văzuse mulţimea dezlănţuită cum dărâmă moscheea) a declarat că incendierea vagonului era, mai mult ca sigur, opera teroriştilor pakistanezi. În temeiul noii legi antiterorism, poliţia arestase sute de musulmani – toţi, mercenari pakistanezi, din punctul lor de vedere – aflaţi în zona gării şi îi băgase în închisoare. Ministrul-şef din Gujarat, membru loial al organizaţiei (cum erau şi ministrul de interne şi prim-ministrul), candida spre a fi reales. A apărut la televizor într-o *kurta* şofrănie, cu un punct purpuriu pe frunte, şi, cu privirea moartă, îngheţată, a ordonat ca trupurile carbonizate ale pelerinilor hinduşi să fie aduse la Ahmedabad, capitala statului, şi să fie expuse, pentru a primi de la public un ultim omagiu. Un „purtător de cuvânt neoficial“, lingău, a anunţat la fel de neoficial că orice acţiune va primi un răspuns pe măsură. Desigur, n-a pomenit nimic de Newton, pentru că, în climatul predominant, poziţia oficială era că toată ştiinţa fusese inventată de vechii hinduşi.

„Reacţia“, dacă asta a fost cu adevărat, nu s-a arătat a fi nici egală, nici de sens contrar[56]. Măcelurile au ţinut săptămâni în şir şi nu s-au limitat doar la oraşe. Bandele erau înarmate cu săbii şi furci şi purtau bentiţe şofrănii. Aveau liste cadastrale cu casele musulmanilor, cu întreprinderile şi prăvăliile lor. Aveau stocuri de butelii cu gaz (lucru care părea să explice penuria de gaz din săptămânile precedente). Când răniţii erau duşi la spital, bandele atacau spitalele. Poliţiştii nu deschideau dosare pentru crime. Spuneau, oarecum pe bună dreptate, că trebuiau să vadă cadavrele. Şmecheria era că poliţia făcea adesea parte din mulţime, iar, odată ce mulţimea îşi termina treaba, cadavrele nu mai arătau a cadavre.

Nimeni n-a avut nimic de obiectat când Saeeda (care o iubea pe Anjum şi care habar n-avea de suspiciunile acesteia în ceea ce o privea) a propus să se oprească telenovelele de la televizor, să se dea pe canalul de ştiri şi să nu se închidă televizorul, în eventualitatea (puţin probabilă) că aveau să găsească vreun indiciu despre ce s-o fi întâmplat cu Anjum şi Zakir Mian. Când reporteri de televiziune roşii la faţă şi agitaţi îşi urlau transmisiunile în

direct din taberele de refugiaţi unde trăiau acum mii de musulmani din Gujarat, în Khwabgah opreau sonorul şi cercetau imaginile din fundal în speranţa de a-i zări pe Anjum şi pe Zakir Mian stând la coadă pentru mâncare şi pături sau ghemuiţi într-un cort. Au aflat, între altele, că altarul lui Wali Dakhani fusese ras până la pământ şi că deasupra lui se construise un drum asfaltat, ştergând orice semn că acesta existase vreodată. (Nici poliţia, nici bandele, nici ministrul-şef n-au avut ce face în legătură cu oamenii care continuau să lase flori în mijlocul drumului nou asfaltat, unde fusese altarul. Când roţile maşinilor trecând în viteză făceau florile terci, apăreau alte flori. Şi cum poţi controla legătura dintre terciul de flori şi poezie?) Saeeda a telefonat tuturor jurnaliştilor şi membrilor organizaţiilor neguvernamentale pe care îi cunoştea şi i-a implorat să dea o mână de ajutor. Nimeni n-a reuşit să afle nimic. Au trecut săptămâni întregi fără nici o veste. Zainab şi-a revenit după şirul de îmbolnăviri şi s-a întors la şcoală, dar când nu era la cursuri, se punea pe plâns şi se agăţa de Saeeda zi şi noapte.

*

Două luni mai târziu, când crimele se răriseră, iar violenţa începuse să se stingă, fiul cel mare al lui Zakir Mian, Mansoor, a plecat pentru a treia oară la Ahmedabad, să-şi caute tatăl. Ca măsură de precauţie, îşi răsese barba şi purta sfori roşii de *puja*[57] legate la încheieturi, sperând să treacă drept hindus. Nu l-a găsit pe tatăl său, însă a aflat ce s-a întâmplat cu el. Cercetările lui l-au dus într-o mică tabără de refugiaţi aflată într-o moschee de la periferia Ahmedabadului, unde a dat de Anjum în aripa bărbaţilor şi a adus-o înapoi la Khwabgah.

Era tunsă. Ce rămăsese din părul ei îi stătea pe cap ca o caschetă cu apărători de urechi. Era îmbrăcată ca un tânăr birocrat, cu o pereche de pantaloni din bumbac închişi la culoare şi o cămaşă safari în pătrăţele, cu mânecă scurtă. Slăbise enorm.

Zainab, uşor speriată pe moment de noua înfăţişare bărbătească a lui Anjum, şi-a învins teama şi s-a aruncat în braţele ei, ţipând de încântare. Anjum a îmbrăţişat-o strâns, dar la lacrimile, întrebările şi îmbrăţişările de bun venit ale celorlalte a răspuns impasibil, de parcă primirea lor ar fi fost

un chin pe care trebuia să-l îndure, neavând încotro. Răceala ei le-a rănit şi le-a speriat puţin pe acestea, dar au fost neobişnuit de amabile prin empatia şi preocuparea de care au dat dovadă.

De îndată ce s-a simţit în stare, Anjum s-a dus sus în camera ei. A revenit câteva ore mai târziu, în hainele ei obişnuite, dată cu ruj, fardată şi purtând câteva agrafe frumoase în păr. Şi-au dat seama rapid că nu voia să vorbească despre ce se întâmplase. Nu răspundea la întrebările despre Zakir Mian.

— A fost voia Domnului, e tot ce spunea.

Cât lipsise Anjum, Zainab începuse să doarmă jos cu Saeeda. A reînceput să doarmă cu Anjum, dar aceasta a observat că începuse să-i spună şi Saeedei „Mami“.

— Dacă ea e Mami, atunci eu cine sunt? a întrebat-o Anjum pe Zainab după câteva zile. Nimeni n-are două mămici.

— Mami *Badi*, i-a spus Zainab. Mama mare.

Ustad Kulsoom Bi a dat instrucţiuni ca Anjum să fie lăsată să facă ce voia ea, cât voia ea.

Tot ce-şi dorea Anjum era să fie lăsată în pace.

Era tăcută, îngrijorător de tăcută, şi-şi petrecea cea mai mare parte a timpului cu cărţile ei. Într-o săptămână, a învăţat-o pe Zainab o incantaţie pe care nimeni din Khwabgah n-o înţelegea. Anjum spunea că e o incantaţie sanscrită, mantra Gayatri. O învăţase în tabăra din Gujarat. Oamenii de-acolo spuneau că e bine s-o ştii, pentru ca atunci când ai de-a face cu bandele să poţi trece drept hindus. Deşi nici ea, nici Anjum n-aveau habar ce însemna, Zainab o prinsese rapid şi o recita voios de cel puţin douăzeci de ori pe zi, în timp ce se îmbrăca pentru şcoală, îşi împacheta cărţile sau îşi hrănea ţapul:

Om bhur bhuvah svaha
Tat savitur varenyam
Bhargo devasya dhimati
Dhiyo yo nah pracodayat

O, Doamne, dătătorule de viaţă,
Tu, care alungi durerea şi tristeţea,

Tu, care dăruieşti fericirea,
O, Creator al Universului,
Dă-ne nouă lumina ta ce stârpeşte păcatul,
Şi îndrumă-ne minţile pe calea cea bună.

Într-o dimineaţă, Anjum a ieşit din casă, luând-o pe Zainab cu ea. S-a întors cu o Guzgănoaică transformată complet. Avea părul tuns scurt şi era îmbrăcată cu haine de băiat; un mic costum paştuni, o jachetă brodată, papuci cu vârfurile curbate în sus ca nişte gondole.

— E mai sigur aşa, s-a justificat Anjum. Ce s-a întâmplat în Gujarat se poate întâmpla oricând şi în Delhi. O să-i spunem Mahdi.

Văicăreala lui Zainab se auzea din capătul celălalt al străzii – o auzeau găinile, în cuştile lor, o auzeau căţeluşii din canale.

S-a convocat o şedinţă de urgenţă. A fost programată în timpul celor două ore în care se oprea curentul regulat, ca să nu se plângă nimeni că pierde serialul preferat de la televizor. Pe Zainab au trimis-o să petreacă seara cu nepoţii lui Hassan Mian. Cocoşul ei trăgea un pui de somn în locul lui obişnuit de pe raftul cu televizorul. Ustad Kulsoom Bi s-a adresat celor prezenţi proţăpită în pat, cu spatele sprijinit de un *razai*[58] făcut sul. Tot restul lumii şedea pe jos. Anjum stătea îmbufnată şi posacă în prag. În lumina albăstruie şi şuierătoare a felinarului Petromax, faţa lui Kulsoom Bi arăta ca o albie de râu secată, părul ei alb rărit semănând cu gheţarul micşorat din care izvorâse râul cândva. Îşi pusese cu acest prilej proteza cea nouă şi incomodă. Vorbea cu autoritate şi cu un aer teatral. Cuvintele păreau adresate noilor iniţiate care tocmai fuseseră primite în Khwabgah, dar tonul o viza pe Anjum.

— Această casă, această gospodărie are o istorie neîntreruptă de vechimea unui oraş fărâmiţat, a spus ea. Pereţii aceştia scorojiţi, acoperişul care curge, curtea însorită – toate au fost cândva frumoase. Podelele acestea erau acoperite cândva de covoare aduse direct din Isfahan, tavanele erau împodobite cu oglinzi. Când Shahenshah Shah Jahan a construit Fortul Roşu şi Jama Masjid, când a clădit oraşul acesta fortificat, a construit şi micul nostru *haveli*. Pentru noi. Nu uitaţi niciodată – nu suntem nişte *hijra* oarecare dintr-un loc oarecare. Suntem femeile *hijra* din Shahjahanabad.

Cârmuitorii noştri au avut atâta încredere în noi, încât ni le-au încredinţat pe mamele şi pe soţiile lor. Cândva umblam liber prin locuinţele lor, prin cele câteva *zenana*[59] din Fortul Roşu. S-au dus cu toţii acum, şi împăraţii aceia măreţi, şi reginele lor. Dar noi încă suntem aici. Gândiţi-vă la asta şi întrebaţi-vă cum a fost posibil.

Fortul Roşu jucase întotdeauna un rol principal în relatările lui Ustad Kulsoom Bi despre istoria Khwabgah-ului. Pe timpuri, când era în putere, excursia până la fort şi urmărirea Spectacolului de Sunet şi Lumină erau parte obligatorie a ritualurilor de iniţiere pentru nou-venite. Mergeau în grup, îmbrăcate cu hainele cele mai bune, cu flori împletite în păr, ţinându-se de mâini, riscându-şi viaţa şi integritatea corporală când plonjau în traficul de pe Chandni Chowk – o harababură de maşini, autobuze, ricşe şi căruţe conduse de oameni care reuşeau cumva să fie imprudenţi şi la o viteză înfiorător de mică.

Fortul domina oraşul vechi – un platou masiv de gresie, ocupând atât de mult din linia orizontului, încât localnicii nici nu-l mai observau. Dacă Ustad Kulsoom Bi n-ar fi insistat, probabil că nimeni din Khwabgah n-ar fi îndrăznit vreodată să intre în el, nici măcar Anjum, care se născuse şi crescuse în umbra lui. Odată ce traversau şanţul cu apă – plin de gunoaie şi de ţânţari – şi intrau pe grandioasa poartă, oraşul înceta să existe. Maimuţe cu ochi mici în care sclipea nebunia defilau în sus şi-n jos pe meterezele înalte de gresie, construite la o scară şi cu o graţie de neconceput pentru mintea modernă. Înăuntrul fortului erau o lume diferită, un timp diferit, un aer diferit (cu miros clar de marijuana) şi un cer diferit – nu fâşia îngustă, de lăţimea unei străzi, de-abia vizibilă prin ghemul de cabluri electrice, ci unul nemărginit, în curenţii calzi ai căruia se roteau zmeie înalte şi tăcute.

Spectacolul de Sunet şi Lumină era o versiune aprobată de vechiul guvern (noul guvern încă nu pusese mâna pe el) a istoriei Fortului Roşu şi a împăraţilor care-l cârmuiseră mai bine de două sute de ani – de la Shah Jahan, care îl construise, până la Bahadur Shah Zafar, ultimul mogul, trimis în exil de britanici după rebeliunea eşuată din 1857[60]. Era singura istorie formală cunoscută de Ustad Kulsoom Bi, deşi interpretarea ei se poate să fi fost mai neortodoxă decât intenţionaseră autorii acesteia. În timpul vizitelor, ea şi mica ei echipă luau loc alături de restul publicului, majoritatea turişti

şi şcolari, pe rândurile de bănci de lemn sub care trăiau nori denşi de ţânţari. Ca să nu fie înţepaţi, spectatorii trebuiau să stea în poziţii forţat nonşalante şi să dea din picioare pe parcursul tuturor încoronărilor, războaielor, masacrelor, victoriilor şi înfrângerilor.

Perioada specială de interes a lui Ustad Kulsoom Bi era mijlocul secolului al optsprezecelea, domnia împăratului Mohammed Shah Rangeela, legendarul iubitor de plăceri, muzică şi pictură – cel mai vesel dintre toţi mogulii. Îşi instruia acolitele să fie atente în special la anul 1739. Începea cu tunetul copitelor de cai venind din spatele publicului şi înaintând prin fort, estompat la început, şi apoi mai tare Mai Tare MAI TARE. Era cavaleria lui Nadir Shah venind călare tocmai din Persia, galopând prin Ghazni, Kabul, Kandahar, Pershawar, Lahore şi Sirhind, prăduind oraşe, unul câte unul, în galopul lor spre Delhi. Generalii împăratului Mohammed Shah îl avertizează asupra cataclismului iminent. Neperturbat, acesta porunceşte să continue muzica. În acest punct al spectacolului, luminile din Diwan-e-Khas, Sala Întrevederilor Private, luau o culoare lugubră. Violet, roşu, verde. *Zenana* se lumina în roz (desigur) şi dinspre ea răzbăteau ecouri de râsete de femei, foşnet de mătase, clinchet de brăţări de gleznă. Apoi, dintr-odată, în toiul acelor sunete duioase, fericite, feminine, se distingea clar inconfundabilul chicot gros, răguşit, cochet al unui eunuc de curte.

— *Auzi*! spunea Ustad Kulsoom Bi, ca un lepidopterolog triumfător care tocmai prinsese în plasă un fluture rar. Aţi auzit? Acelea suntem *noi*. Asta ne e descendenţa, istoria, povestea. N-am fost niciodată oameni din popor, pricepeţi? Am făcut parte din personalul Palatului Regal.

Momentul trecea cât ai zice peşte. Dar nu conta. Important era că *exista*. Să fii prezent în istorie, chiar sub forma unui chicot, nimic mai mult, era cu totul şi cu totul altceva decât să fii absent, decât să fii eliminat din el cu totul. Acel chicot, până la urmă, putea fi un punct de sprijin pe versantul abrupt al viitorului.

Ustad Kulsoom Bi se înfuria dacă i se întâmpla cuiva să rateze chicotul, după tot efortul făcut de ea pentru a-l scoate în evidenţă. Ba chiar se înfuria atât de tare, încât, pentru a evita ceea ce ar fi putut deveni un adevărat spectacol, cele mai bătrâne le sfătuiau pe novice să spună c-au auzit

chicotul, chiar dacă nu era aşa.

Gudiya încercase o dată să-i spună că femeile *hijra* aveau un loc special în mitologia hindusă, bucurându-se de iubire şi respect. I-a zis lui Kulsoom Bi povestea despre cum, atunci când Lordul Ram, soţia lui, Sita, şi fratele lui mai mic, Laxman, au fost surghiuniţi timp de paisprezece ani din regatul lor, poporul, care-şi iubea regele şi jurase să-l urmeze oriunde s-ar fi dus, i-a urmat. Când au ieşit din Ayodhya şi au intrat în pădure, Ram s-a întors la oamenii lui şi le-a spus:

— Vă ordon tuturor, bărbaţi şi femei, să vă duceţi înapoi acasă şi să aşteptaţi întoarcerea mea.

Fiindu-le imposibil să nu dea ascultare regelui lor, bărbaţii şi femeile s-au întors acasă. Numai femeile *hijra* l-au aşteptat credincioase la marginea pădurii toţi cei paisprezece ani, pentru că uitase să le pomenească.

— Deci lumea îşi aminteşte de noi ca fiind cele uitate? a spus Ustad Kulsoom Bi. Ai! Ai!

Anjum avea propriile motive să-şi amintească prima ei vizită la Fortul Roşu. Fusese cea dintâi ieşire a ei după revenirea de pe urma operaţiei doctorului Mukhtar. Cât stăteau la coadă, majoritatea oamenilor se zgâiau la turiştii străini, care aveau o coadă separată şi bilete mai scumpe. Turiştii străini la rândul lor se zgâiau la femeile *hijra* – în special la Anjum. Un tânăr hippy, cu privire sfredelitoare şi o barbă rară, de Iisus, se uita la ea plin de admiraţie. Iar ea se uita la el. În închipuirea ei, el devenise Hazrat Sarmad Şahid. Şi-l imagina stând despuiat şi mândru, o siluetă subţire şi fragilă, în faţa juriului de cadii pizmaşi, neclipind nici când aceştia l-au condamnat la moarte. A rămas înlemnită când turistul s-a îndreptat spre ea.

— Eşti *voarte* frumoasă, i-a spus el. O poză? Se poate?

Era prima dată când cineva voia să-şi facă o poză cu ea. Flatată, şi-a aruncat sfios peste umăr coada împletită cu funde roşii şi s-a uitat spre Ustad Kulsoom Bi, cerându-i permisiunea. A primit-o. Aşa că a pozat pentru fotografie, sprijinindu-se într-o poziţie nefirească de meterezele de gresie, cu umerii traşi înapoi şi bărbia în sus, îndrăzneaţă şi timidă în acelaşi timp.

— *Senchiu*, i-a spus tânărul. *Senchiu very much*.

N-a văzut niciodată fotografia aceea, dar fusese un început.

Unde era acum? Numai Dumnezeu ştie.

Mintea rătăcitoare a lui Anjum s-a întors la şedinţa din camera lui Ustad Kulsoom Bi.

Decadenţa şi indisciplina conducătorilor noştri au fost cauza năruirii Imperiului Mogul, spunea Ustad Kulsoom Bi. Prinţi care se destrăbălau cu sclave, împăraţi care zburdau despuiaţi, trăind vieţi opulente în vreme ce poporul murea de foame – cum să supravieţuiască un asemenea imperiu? *De ce* să supravieţuiască? (Nimeni dintre cei care o auziseră jucând rolul prinţului Salim din *Mughal-e-Azam* n-ar fi ghicit cât de tare îl dezaproba. Şi nimeni n-ar fi bănuit că, în pofida mândriei ei despre patrimoniul Khwabgah-ului şi apropierea acestuia de casa regală, nutrea o furie socialistă la adresa depravării cârmuitorilor moguli şi a penuriei din popor.) A continuat făcând apologia traiului onorabil şi a disciplinei de fier, cele două aspecte care, după părerea ei, constituiau specificul Khwabgah-ului – puterea acestuia şi motivul supravieţuirii sale de-a lungul timpului, în vreme ce alte lucruri, mai puternice, mai măreţe, pieriseră.

Oamenii obişnuiţi din *Duniya* – ce ştiau ei despre cum era să trăieşti o viaţă de *hijra*? Ce ştiau ei despre reguli, despre disciplină şi sacrificii? Cine mai ştia în ziua de azi că fuseseră vremuri când toate, inclusiv ea, Ustad Kulsoom Bi, fuseseră nevoite să ceară de pomană la semafoare? Că din acea ruşine se întremaseră treptat, puţin câte puţin, umilinţă după umilinţă? Khwabgah-ul se numea Khwabgah, spunea Ustad Kulsoom Bi, pentru că era locul unde oamenii speciali, oamenii *binecuvântaţi*, îşi aduceau visele care nu puteau fi împlinite în *Duniya*. În Khwabgah, Sufletele Binecuvântate întemniţate în corpuri improprii erau eliberate. (Nu se făcea referire şi la situaţia în care Sufletul Binecuvântat era un bărbat întemniţat într-un corp de femeie.)

Cu toate acestea, a spus Ustad Kulsoom Bi, *cu toate acestea* – şi a făcut o pauză demnă de gângavul prim-ministru poet – decretul de bază al Khwabgah-ului era *manzoori*. Consimţământul. Cei din *Duniya* răspândeau zvonuri urâte, cu femei *hijra* care răpesc băieţei şi îi castrează. Nu ştia şi nu putea spune dacă astfel de lucruri se întâmplau sau nu prin alte părţi, dar în Khwabgah, martor fiindu-i Atotputernicul, nimic nu se petrecea fără *manzoori*.

A trecut apoi la subiectul de pe ordinea de zi. Atotputernicul ne-a trimis-o înapoi pe Anjum a noastră, a spus ea. Nu vrea să ne spună ce li s-a întâmplat, ei şi lui Zakir Mian, în Gujarat şi n-o putem obliga s-o facă. Nu putem decât să presupunem. Şi să fim alături de ea. Dar, cu toată compasiunea, nu putem îngădui ca principiile noastre să fie compromise. Să forţezi o fetiţă să trăiască, împotriva voinţei ei, ca băiat, chiar şi încercând s-o protejezi, înseamnă s-o întemniţezi, nu s-o eliberezi. Nu se pune problema ca aşa ceva să se întâmple în Khwabgah-ul nostru. Sub nici o formă.

— E copilul *meu*, a spus Anjum. *Eu* hotărăsc. Pot pleca de aici, o pot lua cu mine dacă vreau.

În loc să le tulbure această declaraţie, toate au răsuflat, de fapt, uşurate, luând-o ca pe un semn că bătrâna cabotină din Anjum era vie şi nevătămată. Nu-şi făceau griji, pentru că n-avea încotro să se ducă.

— Poţi să faci ce vrei, dar copilul rămâne aici, a spus Ustad Kulsoom Bi.

— Ai vorbit atâta timp despre *manzoori*, iar acum vrei să hotărăşti în numele ei? a spus Anjum. S-o întrebăm pe ea. Zainab va alege să vină cu mine.

Era inacceptabil s-o înfrunte astfel pe Ustad Kulsoom Bi. Chiar şi din partea supravieţuitoarei unui masacru. Toată lumea aştepta reacţia.

Ustad Kulsoom Bi a închis ochii şi a cerut ca *razai*-ul făcut sul să fie luat din spatele ei. Atinsă brusc de oboseală, s-a întors spre perete şi s-a ghemuit, cu capul pe braţ, în chip de pernă. Cu ochii încă închişi şi cu vocea sunând de parcă ar fi venit de departe, a instruit-o pe Anjum să se ducă la doctorul Bhagat şi să se asigure că ia medicamentele prescrise de acesta.

Şedinţa s-a încheiat. Participanţii s-au împrăştiat. Felinarul Petromax a fost scos din cameră, sâsâind ca o pisică supărată.

*

Pe Anjum o luase gura pe dinainte, dar odată rostită, ideea de a pleca pusese stăpânire pe ea, încolăcindu-i-se în jur ca un piton.

Cum refuzase să meargă la doctorul Bhagat, o mică delegaţie, cu Saeeda în frunte, s-a dus la el în numele ei. Doctorul Bhagat era un bărbat mărunt cu mustaţă scurtă, militărească, mirosind îngrozitor a pudră de talc Pond’s

Dreamflower. Un tip repezit, excentric, având stilul de a-şi întrerupe pacienţii şi pe sine însuşi cu câte un pufnit sec, nervos, acompaniat de trei bătăi cu pixul în staccato pe birou. Antebraţele îi erau acoperite de păr negru şi gros, în timp ce capul îi era aproape chel. Pe încheietura stângă îşi răsese o fâşie destul de lată de piele, unde purta o manşetă de frotir pentru tenis, iar deasupra acesteia îşi pusese ceasul greu de aur, ca să aibă imaginea clară şi întreagă a orei. În dimineaţa aceea era îmbrăcat ca în fiecare zi – cu un costum safari impecabil, din bumbac flauşat, şi cu sandale albe şi lucioase. Pe spătarul scaunului avea un prosop alb curat. Clinica lui era într-o zonă infectă, dar el era un bărbat foarte curat. Şi foarte de treabă, pe deasupra.

Membrele delegaţiei au intrat, una câte una, aşezându-se pe scaunele disponibile – unele dintre ele pe mânerele scaunelor pe care şedeau celelalte. Doctorul Bhagat era obişnuit să-şi consulte clientele de la Khwabgah câte două sau câte trei (nu veneau niciodată singure). Totuşi, l-a cam luat prin surprindere mulţimea sosită în acea dimineaţă.

— Care dintre voi este pacienta?

— Nici una, doctore Sahib.

Saeeda, purtătoarea de cuvânt, cu lămuriri şi detalii suplimentare de la celelalte, a descris cât de corect s-a priceput comportamentul schimbat al lui Anjum – deprimarea, grosolănia, *cititul* şi, cel mai grav, nesupunerea. I-a povestit doctorului de bolile lui Zainab şi de anxietatea lui Anjum. (Desigur, n-avea cum să ştie de teoria lui Anjum despre *sifli jaadu* şi de rolul pe care ea însăşi îl juca). Membrele delegaţiei, după consultări minuţioase între ele, au hotărât să omită episodul Gujarat pentru că:

(a) Nu ştiau ce anume i se întâmplase acolo lui Anjum (dacă i se întâmplase ceva).

Şi

(b) Doctorul Bhagat avea pe masă o statuetă măricică din argint (sau poate că era doar suflată cu argint) a zeului Ganesha[61], întotdeauna fumul unui beţigaş parfumat învălătucindu-i-se în jurul trompei.

Evident, nu se puteau trage concluzii ferme din asta, dar aveau îndoieli cu privire la perspectiva lui asupra evenimentelor petrecute în Gujarat. Aşa că au hotărât să păcătuiască mai degrabă prin prudenţă exagerată.

Doctorul Bhagat (care, ca alte milioane de hinduişti credincioşi, era de fapt oripilat de întorsătura pe care o luaseră lucrurile în Gujarat) le-a ascultat cu atenţie, pufnind şi bătând cu pixul în masă, cu ochii mici şi strălucitori măriţi de lentilele groase ale ochelarilor cu rame aurii. Şi-a încreţit fruntea şi s-a gândit un minut la ce i se povestise; apoi a întrebat dacă dorinţa lui Anjum de a pleca dusese la ideea Prelegerii, sau Prelegerea o făcuse să vrea să plece. Delegatele aveau păreri împărţite asupra acestui aspect. Una dintre cele mai tinere, Meher, a zis că Anjum îi spusese că vrea să se mute înapoi în *Duniya* şi să-i ajute pe săraci. Vorbele ei au stârnit un val de distracţie. Doctorul Bhagat, fără să zâmbească, le-a întrebat ce li se părea atât de amuzant.

— *Arre*, doctor Sahib, ce sărac ar vrea să fie ajutat de *noi*? a spus Meher, şi s-au apucat toate să chicotească la gândul c-ar băga spaima în săraci cu intenţiile lor de ajutor.

Pe reţetarul lui, doctorul Bhagat a scris mărunt şi îngrijit: „Pacienta în trecut sociabilă, docilă, veselă manifestă acum un tip de personalitate nesupusă, revoltată“.

Le-a spus să nu-şi facă griji. Le-a scris o reţetă. Pilulele (cele pe care le prescria mereu tuturor) aveau s-o calmeze, a spus el, s-o ajute să doarmă ca lumea câteva nopţi, după care va trebui s-o consulte personal.

Anjum a refuzat cu obstinaţie să ia pilulele.

Cu trecerea zilelor, tăcerea ei s-a transformat în altceva, ceva neliniştit şi colţuros. Îi clocotea prin vene ca o răzmeriţă perfidă, o răscoală împotriva vieţii de fericire contrafăcută la care se simţea condamnată.

A pus reţeta doctorului Bhagat deasupra grămezii de lucruri adunate în curte, lucruri care îi fuseseră dragi cândva, şi a aprins un chibrit. Printre obiectele incinerate, se numărau:

Trei filme documentar (despre ea)

Două albume de fotografii lucioase (ale ei)

Şapte apariţii foto în reviste străine (cu ea)

Un album cu decupaje din presa străină, în peste treisprezece limbi, printre care *The New York Times*, *Times* din Londra, *Guardian*, *Boston Globe*, *Globe and Mail*, *Le Monde*, *Corriere della Sera*, *La Stampa* şi *Die Zeit* (despre ea).

Fumul s-a ridicat şi a stârnit tusea tuturor, inclusiv a ţapului. Când jarul s-a stins, s-a frecat pe faţă şi pe păr cu cenuşa. În noaptea aceea, Zainab şi-a mutat hainele, pantofii, ghiozdanul şi penarul în formă de navă spaţială în dulapul Saeedei. A refuzat să mai doarmă cu Anjum.

— Mami nu e niciodată fericită, a fost explicaţia ei răspicată şi nemiloasă.

Cu inima frântă, Anjum şi-a golit dulapul Godrej şi şi-a împachetat podoabele – *ghararas*-ii de satin şi sariurile cu paiete, cerceii *jhumka*[62], brăţările de picior şi brăţările de sticlă – în cufere de tablă. Şi-a făcut două costume paştuni: unul gri-porumbel şi unul maro-nămol; şi-a cumpărat un hanorac de plastic la mâna a doua şi o pereche de pantofi bărbăteşti pe care îi purta fără şosete. În faţa casei a sosit un Tempo[63] rablagit, în care au fost încărcate dulapul şi cuferele de tablă. A plecat fără să spună încotro.

Nici măcar atunci n-a luat-o nimeni în serios. Erau convinse că se va întoarce.

*

După doar zece minute de mers cu Tempo-ul de la Khwabgah, Anjum a pătruns din nou într-o altă lume.

Era un cimitir urât, în ruină, nu prea mare şi frecventat doar ocazional. În marginea de nord se învecina cu un spital de stat şi cu morga acestuia, unde erau aduse şi depozitate cadavrele vagabonzilor din oraş şi morţii neidentificaţi, până hotăra poliţia cum să scape de ele. Majoritatea erau duse la crematoriul municipal. Dacă puteau fi identificate ca aparţinând unor musulmani, erau băgate în gropi nemarcate ce dispăreau cu timpul, contribuind la fertilitatea pământului şi la bogăţia nefirească a coroanelor bătrânilor copaci.

Mormintele construite formal erau mai puţin de două sute. Mormintele vechi erau mai elaborate, cu pietre funerare din marmură sculptată, iar cele noi erau destul de rudimentare. Mai multe generaţii din familia lui Anjum zăceau îngropate acolo – Mulaqat Ali, tatăl şi mama acestuia, bunicul şi bunica lui. Sora mai mare a lui Mulaqat Ali, Begum Zeenat Kauser (mătuşa lui Anjum) era îngropată alături de el. Se mutase în Lahore după Împărţire. Trăise zece ani acolo, apoi îşi lăsase bărbatul şi copiii şi se întorsese în

Delhi, spunând că nu putea trăi decât în imediata vecinătate a geamiei Jama Masjid din Delhi. (Nu se ştie de ce, moscheea Badshahi din Lahore nu părea să fie un substitut corespunzător.) După ce supravieţuise încercărilor repetate ale poliţiei de a o deporta ca spion pakistanez, Begum Zeenat Kauser se stabilise în Shahjahanabad într-o cămăruţă cu bucătărie, de unde se vedea pe geam moscheea ei iubită. O împărţise cu o văduvă de aproximativ aceeaşi vârstă cu ea. Îşi câştigase traiul furnizând *korma*[64] de berbec unui restaurant din oraşul vechi unde grupuri de turişti veneau să savureze mâncare locală. Învârtise în aceeaşi cratiţă în fiecare zi, timp de treizeci de ani, şi mirosea a *korma* aşa cum alte femei emanau miros de *attar* şi parfum. Chiar şi când s-a stins din viaţă, când au pus-o în mormânt, mirosea ca o masă delicioasă din Vechiul Delhi. Alături de Begum Zeenat Kauser erau rămăşiţele lui Bibi Ayesha, sora cea mai mare a lui Anjum, care murise de tuberculoză. Ceva mai încolo se afla mormântul lui Ahlam Baji, moaşa cu care se născuse Anjum. În anii dinaintea morţii, Ahlam Baji ajunsese dezorientată şi obeză. Plutea regeşte pe străzile din oraşul vechi, ca o regină împuţită, cu părul sârmos înfăşurat într-un prosop slinos de parcă tocmai ieşise dintr-o baie cu lapte de măgăriţă. Purta mereu cu ea un sac de fertilizator Kisan Urea în care înghesuia sticle goale de apă minerală, zmeie rupte, afişe şi steaguri atent împăturite, rămase în urma marilor adunări politice ţinute pe maidanul Ramlila aflat în apropiere. În zilele ei mai proaste, Ahlam Baji acosta fiinţele pe care le ajutase să vină pe lume, majoritatea bărbaţi şi femei în toată firea având la rândul lor copii, şi îi abuza folosind cele mai spurcate cuvinte, blestemând ziua în care s-au născut. Nimeni nu se simţea jignit vreodată de înjurăturile ei; oamenii reacţionau de obicei cu rânjetele până la urechi şi ruşinate ale celor invitaţi pe scenă să fie cobai în spectacole de magie. Ahlam Baji primea întotdeauna de mâncare, primea întotdeauna adăpost. Accepta mâncarea – cu ranchiună – de parcă i-ar fi făcut un mare favor persoanei care i-o oferea, dar refuza ofertele de adăpost. Insista să rămână afară în cele mai fierbinţi veri şi în cele mai aprige ierni. A fost găsită moartă într-o dimineaţă, stând în capul oaselor în faţa Librăriei şi Centrului de Copiat Alif Zed, ţinând strâns în braţe sacul de Kisan Urea. Jahanara Begum a insistat ca aceasta să fie îngropată în cimitirul familiei. A aranjat ca trupul să-i fie îmbăiat şi

îmbrăcat, şi un imam să-i rostească ultima rugăciune. Până la urmă, Ahlam Baji îi moşise toţi cei cinci copii.

Alături de mormântul lui Ahlam Baji era cel al unei femei pe a cărei piatră funerară scria (în engleză): „Begum Renata Mumtaz Madam“. Begum Renata fusese o dansatoare din buric născută în România, care crescuse în Bucureşti visând la India şi la formele clasice de dans de acolo. La numai nouăsprezece ani, traversase continentul făcând autostopul şi ajunsese în Delhi, unde găsise un guru Khatak[65] mediocru, care o exploatase sexual şi o învăţase foarte puţin dans. Ca să-şi câştige pâinea, a început să joace în spectacole de cabaret în barul-restaurant Rosebud din grădina de trandafiri – cunoscută localnicilor drept Grădina Fără Trandafiri –, în ruinele Feroz Shah Kotla, cel de-al cincilea din cele şapte oraşe istorice din Delhi. Mumtaz era *nom de cabaret* al Renatei. A murit tânără, răpusă de dragostea pentru un escroc profesionist care a dispărut cu toate economiile ei. Renata a continuat să-i ducă dorul, chiar dacă ştia că acesta o înşelase. A luat-o razna, încerca să facă vrăji şi să invoce spirite. A început să intre în transe lungi, în timpul cărora pielea i se umplea de bube, iar vocea îi devenea groasă şi aspră, ca de bărbat. Circumstanţele morţii ei erau tulburi, deşi toată lumea bănuia că fusese vorba de sinucidere. Roshan Lal, taciturnul şef de sală de la barul-restaurant Rosebud, moralistul ţâfnos, năpasta tuturor dansatoarelor (şi ţinta tuturor glumelor lor), a fost cel care, spre propria lui surprindere, i-a organizat înmormântarea, mergând după aceea cu flori la mormântul ei, o dată, de două ori, şi apoi, fără să-şi dea seama, în fiecare zi de marţi (ziua lui liberă). El a comandat piatra funerară cu numele ei şi tot el a avut grijă s-o „întreţină“, cum spunea. El a fost cel care a adăugat pe piatra de mormânt cuvintele „Begum“ şi „Madam“, prefixul şi sufixul postume ale numelui ei. Trecuseră şaptesprezece ani de la moartea Renatei Mumtaz. Gambele lui Roshan Lal erau pline de varice groase şi surzise de o ureche, dar tot mai venea; intra în cimitir zornăind pe bicicleta lui veche şi neagră şi aducea flori proaspete – dalii pitice, trandafiri la preţ redus şi, când stătea prost cu banii, câteva rămurele de iasomie cumpărate la semafor de la copii.

Pe lângă mormintele principale, mai existau câteva a căror provenienţă era controversată. De exemplu, cel pe care scria sec „Badshah“. Unele

persoane susţineau că Badshah fusese un prinţ mogul neînsemnat, spânzurat de britanici după rebeliunea din 1857, iar alţii erau de părere că fusese un poet sufist din Afganistan. Pe alt mormânt era scris numai numele „Islahi“. Unii spuneau că fusese general în armata împăratului Shah Alam al II-lea, alţii susţineau că fusese un codoş local, înjunghiat în 1960 de o prostituată pe care o înşelase. Ca întotdeauna, fiecare credea ce voia să creadă.

În prima ei noapte petrecută în cimitir, după o scurtă recunoaştere, Anjum şi-a amplasat dulapul Godrej şi puţinele catrafuse lângă mormântul lui Mulaqat Ali, întinzându-şi covoraşul şi aşternuturile între mormântul lui Ahlam Baji şi cel al lui Begum Renata Mumtaz Madam. Oarecum firesc, n-a închis un ochi toată noaptea. Nu c-ar fi deranjat-o cineva din cimitir – n-a venit nici un *djinn* să i se prezinte, nici o fantomă n-a îndrăznit s-o bântuie. Heroinomanii din capătul de nord al cimitirului – umbre mai întunecate ale nopţii –, ghemuiţi pe movile de deşeuri de spital, într-o mare de pansamente uzate şi seringi folosite, n-au părut s-o observe deloc. În capătul de sud, grupuri de oameni fără adăpost stăteau în jurul focurilor la care îşi găteau mesele amărâte şi afumate. Câinii vagabonzi, mai sănătoşi decât oamenii, stăteau la o distanţă politicoasă, aşteptând respectuos câte-un rest.

În decorul acesta, Anjum ar fi fost în mod normal în oarecare pericol. Dar dezolarea ei o proteja. Scăpată din frâul protocolului social, se înălţa în jurul ei în toată măreţia: o fortăreaţă cu metereze, turnuri, carcere ascunse şi pereţi vuind ca o mulţime ce se apropia. Umbla buimacă prin încăperile lui ca o fugară ascunzându-se de sine însăşi. Încerca să alunge cortegiul de bărbaţi în straie şofrănii, cu zâmbetele lor şofrănii, care o urmăreau cu prunci înfipţi în furci şofrănii, dar aceştia nu se lăsau alungaţi. Încerca să-i închidă uşa în faţă lui Zakir Mian, care stătea frumos împăturit în mijlocul străzii, ca una dintre păsările lui din bancnote. Dar el o urmărea, aşa pliat cum era, prin uşile închise, pe covorul lui zburător. Încerca să uite cum o privise chiar înainte ca lumina din ochi să i se stingă. Dar el n-o lăsa.

Încerca să-i spună că s-a luptat vitejeşte când au smuls-o de pe trupul lui neînsufleţit.

Dar ştia prea bine că n-o făcuse.

Încerca să des-ştie ce le făcuseră tuturor celorlalţi – cum împăturiseră bărbaţii şi cum despăturiseră femeile. Şi cum, în cele din urmă, îi

dezmembraseră, mădular cu mădular, şi îi aruncaseră în foc.

Dar ştia prea bine că ştia.

Ei.

Ei – cine?

Armata lui Newton, desfăşurată spre a veni cu o reacţie egală şi de sens contrar. Treizeci de mii de papagali şofrănii cu gheare de oţel şi ciocuri însângerate, ţipând într-un glas:

Mussalman ka ek hi sthan! Qabristan ya Pakistan!

„Un singur loc pentru Musalman! Cimitir sau Pakistan!“

Anjum, prefăcându-se moartă, zăcuse întinsă peste Zakir Mian. Imitaţia de cadavru a unei imitaţii de femeie. Dar papagalii, deşi erau – sau se prefăceau a fi – pur vegetarieni (aceasta era calificarea minimă pentru recrutare), au adulmecat briza cu fineţea şi eficienţa unor copoi. Şi au găsit-o, desigur. Treizeci de mii de voci au răsunat laolaltă, imitând-o pe Ustad Kulsoom Bi:

Ai Hai! Saali Randi Hijra! „*Hijra* ştoarfă ce dă la buci. *Hijra* ştoarfă musulmană ce dă la buci.“

Şi altă voce s-a făcut auzită, răstită şi încordată, altă pasăre:

Nahi yaar, mat maro, Hijron ka maarna apshagun hota hai.

„N-o omorî, frate, că dacă omori o *hijra*, o să ai ghinion.“

Ghinion!

Nimic nu-i băga mai tare în sperieţi pe ucigaşii aceia decât perspectiva ghinionului. Până la urmă, de asta erau degetele de pe săbiile ce ciopârţeau în stânga şi-n dreapta doldora de pietre norocoase montate pe inele groase de aur – ca să alunge ghinionul. Şi tot de asta le legau mamele iubitoare sfori roşii *puja* la încheieturile ce ciomăgeau oameni cu leviere de fier, ucigându-i. Dacă tot îşi luaseră aceste măsuri de precauţie, ce sens avea să caute ghinionul dinadins?

Aşa că s-au aplecat asupra ei şi au pus-o să le cânte sloganurile.

Bharat Mata Ki Jai! Vande Mataram!

Iar ea s-a conformat. Plângând, tremurând, umilită mai rău decât în cele mai crunte coşmaruri.

„Victorie Mamei India! Salutare mamei!“

Au lăsat-o în viaţă. Ne-omorâtă. Ne-vătămată. Nici împăturită, nici

despăturită. Numai pe ea. Ca să le surâdă *lor* norocul.

Noroc chior.

Atâta tot însemna ea. Şi, cu cât trăia mai mult, cu atât mai mult noroc le aducea.

Încerca să des-ştie acest mic detaliu, bântuind prin fortăreaţa personală. Dar nu reuşea. Ştia prea bine că ştia prea bine că ştia prea bine.

Ministrul-şef cu ochi de gheaţă şi frunte purpurie avea să câştige următoarele alegeri. Până şi după ce guvernul prim-ministrului poet a căzut la Centru, acesta a câştigat alegerile una după alta în Gujarat. Unii oameni credeau c-ar trebui judecat pentru masacru, dar alegătorii lui îi spuneau Gujarat ka Lalla. „Iubitul Gujaratului.“

*

Luni de zile, Anjum a trăit în cimitir, o nălucă scofâlcită, sălbăticită, mai spectrală decât toţi *djinii* şi spiritele ce sălăşluiau acolo, punând la cale ambuscade împotriva familiilor îndurerate care veneau să-şi îngroape morţii cu o durere atât de cruntă, de dezlănţuită, încât o întrecea de departe pe a lor. Nu se mai îngrijea, nu-şi mai vopsea părul. Acesta îi creştea cărunt la rădăcină şi apoi, brusc, pe la jumătatea capului, se făcea negru ca tăciunele, dându-i un aspect, ei bine… *vărgat*. Părul facial, pe care cândva îl urâse atât mai mult ca pe aproape orice altceva, îi năpădise din nou bărbia şi obrajii ca o chiciură argintie (din fericire, o viaţă de injecţii ieftine cu hormoni îl împiedicau acum să ia forma unei bărbi propriu-zise). Unul dintre dinţii din faţă, pătat în roşu închis de la mestecatul de *betel*, începuse să i se clatine. Când vorbea sau când zâmbea, lucru care se întâmpla destul de rar, i se mişca înfricoşător în sus şi-n jos, ca o clapă de armoniu cântându-şi propria melodie. Era şi un lucru pozitiv în aspectul ei înfricoşător, totuşi: îi speria pe oameni şi îi ţinea la distanţă pe băieţeii obraznici care proferau insulte şi aruncau cu pietre.

Domnul D.D. Gupta, un client vechi al lui Anjum, a cărui afecţiune pentru ea depăşise de mult pofta lumească, i-a dat de urmă şi a vizitat-o în cimitir. Era un antreprenor din Karol Bagh[66] care cumpăra şi furniza materiale de construcţii – oţel, ciment, piatră, cărămidă. A deturnat o mică încărcătură de cărămizi şi câteva foi de azbest de pe şantierul unui client cu

dare de mână şi a ajutat-o pe Anjum să-şi ridice o colibă mică, provizorie – nimic spectaculos, doar o magazie în care să-şi poată ţine lucrurile sub cheie la nevoie. Domnul Gupta o vizita din când în când, să se asigure că are tot ce-i trebuie şi că nu-şi face rău. Când s-a mutat în Bagdad după invazia americană a Irakului (ca să profite de cererea din ce în ce mai mare de pereţi blindaţi din beton), şi-a însărcinat soţia să trimită şoferul cu câte o masă caldă pentru Anjum de cel puţin trei ori pe săptămână. Doamna Gupta, care se credea *Gopi*, femeie ce se închina la zeul Krishna, era, după spusele chiromantului ei, în cel de-al şaptelea şi ultimul ciclu de reîncarnare. Asta o îndreptăţea să se comporte după bunul plac, fără a-şi face griji că va trebui să plătească pentru păcatele ei într-o viaţă viitoare. Îşi avea şi ea amantlâcurile ei, deşi susţinea că, în toiul plăcerii sexuale, extazul simţit era de origine divină şi n-avea nimic în comun cu iubitul ei uman. Îşi iubea soţul foarte tare, dar era uşurată că nu mai trebuia să-i suporte poftele fizice şi, prin urmare, din cale-afară de fericită să-i facă acest mic favor.

Înainte de a pleca, domnul Gupta i-a cumpărat lui Anjum un telefon mobil ieftin şi a învăţat-o cum să-l folosească (apelurile primite erau gratuite) şi cum să-i dea ceea ce el numea un „apel“, dacă simţea nevoia să stea de vorbă cu el. Anjum l-a pierdut în mai puţin de o săptămână şi, când domnul Gupta a sunat din Bagdad, la telefon a răspuns un beţiv care plângea şi o cerea pe mama lui la telefon.

Pe lângă această mărinimie, Anjum mai primea şi alţi oaspeţi. Saeeda a adus-o de câteva ori pe împietrita – de fapt, traumatizata – Zainab. (Când Saeedei i-a fost clar că vizitele acestea le provocau prea multă durere atât lui Anjum, cât şi lui Zainab, a încetat s-o mai aducă.) Fratele lui Anjum, Saqib, venea o dată pe săptămână. Ustad Kulsoom Bi însăşi, însoţită de prietena ei, Haji Mian, şi uneori de Bismillah, trecea pe acolo cu ricşa. Avea grijă ca Anjum să primească o mică pensie de la Khwabgah, care îi era adusă în bani lichizi, într-un plic, pe data de întâi a fiecărei luni.

Dar cel mai des o vizita Ustad Hameed. Sosea în fiecare zi, cu excepţia zilelor de miercuri şi duminică, fie în zori, fie la asfinţit, se aşeza pe mormântul cuiva, cu armoniul lui Anjum în braţe, şi îşi începea *riaz*-ul răvăşitor, *Raga* Lalit dimineaţa, *Raga* Shuddh Kalyan seara – *Tum bin kaun khabar mori lait*… „Cine mai întreabă de mine în afară de tine?“ Ignora cu

obstinaţie insultătoarele cereri venite din public pentru vreun şlagăr recent de la Bollywood sau vreun *qawwali*[67] celebru (în nouă cazuri din zece era vorba de *Dum-a-Dum Mast Qalandar*), strigate de diverşi vagabonzi şi pierde-vară aflaţi dincolo de graniţa invizibilă a ceea devenise, prin consens, teritoriul lui Anjum. Uneori, umbrele tragice de la marginea cimitirului se ridicau în picioare într-o transă indusă de alcool sau de heroină şi dansau cu încetinitorul, pe un ritm al lor. Când lumina pierea (sau se năştea), iar vocea blândă a lui Ustad Hameed colinda peste peisajul năruit şi peste personajele acestuia, năruite şi ele, Anjum stătea cu picioarele încrucişate, cu spatele la Ustad Hameed, pe mormântul lui Begum Renata Mumtaz Madam. Nu-i vorbea, nici nu-l privea. Lui nu-i păsa. Îşi dădea seama după neclintirea umerilor ei că asculta. O ajutase să treacă prin atâtea încercări; era convins că, dacă nu el, atunci precis muzica avea s-o ajute să treacă şi prin asta.

Dar nici blândeţea, nici cruzimea n-o puteau convinge pe Anjum să-şi reia vechea viaţă din Khwabgah. Torentul de durere şi de teamă s-a domolit de-abia după ani de zile. Vizitele zilnice ale lui Imam Ziauddin, certurile lor mărunte (dar uneori profunde) şi rugămintea lui ca Anjum să citească în fiecare dimineaţă ziarele pe care i le aducea au tras-o înapoi spre Dunyia. Treptat, Fortăreaţa Dezolării şi-a redus dimensiunile, ajungând o locuinţă de proporţii rezonabile. A devenit un cămin; un loc cuprins de o tristeţe previzibilă, liniştitoare – cumplit, dar de nădejde. Bărbaţii şofrănii şi-au vârât săbiile-n teci, şi-au coborât furcile şi s-au întors supuşi la treburile lor zilnice, răspunzând la sonerii, executând comenzi, bătându-şi nevestele şi rămânând în expectativă până la următoarea ieşire sângeroasă. Papagalii şofrănii şi-au retras ghearele şi s-au făcut verzi la loc, camuflându-se în ramurile banianilor din care vulturii cu spinare albă şi vrăbiile dispăruseră. Bărbaţii împăturiţi şi femeile despăturite veneau în vizită mai rar. Numai Zakir Mian, împăturit frumos, refuza să plece. Cu timpul însă, în loc s-o urmeze peste tot, s-a mutat cu ea şi a devenit un însoţitor permanent, dar fără pretenţii.

Anjum a început să se îngrijească din nou. Şi-a vopsit părul cu henna, făcându-şi-l un roşcat învăpăiat. Şi-a epilat părul facial, şi-a scos dintele care se clătina şi şi-a făcut un implant. Între cioturile de un roşu întunecat

care treceau drept dinţi strălucea acum un dinte alb şi perfect, ca un fildeş. În ansamblu, aspectul era aproape la fel de terifiant ca înainte. A rămas la costumele paştuni, dar şi-a făcut unele noi, în culori mai suave, albastru deschis şi roz pudrat, pe care le asorta cu vechile *dupatta* cu imprimeuri şi paiete. S-a mai îngrăşat un pic, în aşa fel încât hainele se aşezau mai frumos pe ea, mai lejer.

Dar Anjum n-a uitat niciodată de norocul ei chior. Tot restul vieţii, chiar şi atunci când nu părea, relaţia cu Restul-Vieţii-Ei a rămas şubredă şi nechibzuită.

Pe măsură ce Fortăreaţa Dezolării se micşora, şandramaua de tablă a lui Anjum creştea. S-a transformat mai întâi într-o baracă în care încăpea un pat, apoi într-o căsuţă cu o chicinetă. Ca să nu atragă priviri inoportune, a lăsat pereţii exteriori nefinisaţi şi strâmbi. Pe interior a tencuit şi a zugrăvit într-o nuanţă neobişnuită de ciclamen. A pus un acoperiş de ardezie susţinut de grinzi de fier, făcând astfel o terasă pe care, iarna, îşi aşeza un scaun de plastic şi îşi usca părul sau lăsa soarele să-i vadă tibiile crăpate, solzoase, în timp ce supraveghea împărăţia morţilor. Pentru uşi şi ferestre a ales o nuanţă palidă de verde-fistic. Guzgănoaica, devenită de-acum o tânără domnişoară, a început din nou s-o viziteze. Întotdeauna venea cu Saeeda şi nu rămânea niciodată peste noapte. Anjum nu punea întrebări, nu insista deloc şi nici nu-şi manifesta sentimentele. Dar durerea provocată de această rană nu s-a stins niciodată, şi nici nu s-a diminuat. În această privinţă inima ei pur şi simplu refuza să se vindece.

O dată la câteva luni autorităţile municipale lipeau câte-o notificare pe uşa lui Anjum în care scria că vagabonzilor le era strict interzis să locuiască în cimitir şi că orice construcţie fără autorizaţie avea să fie demolată în decurs de o săptămână. Le spunea că ea nu trăieşte în cimitir, ea moare în el – iar pentru asta nu avea nevoie de permisiunea autorităţilor, deoarece avea autorizaţie de la Atotputernicul Însuşi.

Nici unul dintre funcţionarii municipali care o vizitau nu era suficient de bărbat cât să meargă mai departe, riscând să fie făcut de râs de capacităţile ei legendare. În plus, ca tot restul lumii, se temeau de blestemele unei *hijra*. Aşa că alegeau calea împăciuirii şi a şantajului meschin. S-au înţeles să le fie plătită o sumă deloc neglijabilă, împreună cu o masă ne-vegetariană, atât

de Diwali, cât şi de Eid. Şi s-au înţeles ca, în cazul în care casa se extindea, suma să crească proporţional.

Treptat, Anjum a început să împrejmuiască mormintele rudelor sale şi să înalţe camere în jurul lor. Fiecare cameră avea un mormânt (sau două) şi un pat. Sau două. A construit o cameră de baie separată şi o toaletă cu fosă septică. Apă lua de la cişmeaua publică. Imam Ziauddin, cu care fiul şi nora se purtau urât, a devenit oaspete permanent. Pe-acasă se mai ducea foarte rar. Anjum s-a apucat să închirieze câteva camere călătorilor nevoiaşi (publicitatea şi-o făcea numai din gură-n gură). Nu erau foarte mulţi doritori pentru că, evident, amplasamentul şi peisajul în sine, ca să nu mai vorbim de hangiţa însăşi, nu erau pe gustul tuturor. De asemenea, trebuie menţionat că nu toţi muşteriii erau pe placul hangiţei. Anjum era capricioasă şi iraţională cu privire la oamenii primiţi şi cei refuzaţi – adesea cu o impertinenţă nefondată şi complet absurdă, vecină cu insulta („Cine te-a trimis aici? Du-te şi te fute-n cur!“), şi alteori cu nişte răcnete absurde, sălbatice.

Avantajul principal al pensiunii din cimitir era că, spre deosebire de orice alt cartier din oraş, chiar şi de cele exclusiviste, aici nu erau întreruperi de curent. Nici măcar vara. Asta pentru că Anjum fura curent de la morgă, unde cadavrele aveau nevoie de refrigerare douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. (Calicii oraşului care se lăfăiau acolo în aer condiţionat nu pupaseră niciodată aşa ceva pe când erau în viaţă.) Anjum i-a zis pensiunii *Jannat*. „Paradis.“ Ţinea televizorul aprins zi şi noapte. Zicea că are nevoie de zgomot ca să-şi liniştească gândurile. Urmărea cu atenţie ştirile şi devenise un analist politic promiţător. Mai urmărea şi telenovele hinduse şi canale de film englezeşti. Îi plăceau în special filmele hollywoodiene de duzină cu vampiri şi le urmărea pe aceleaşi la nesfârşit. Nu înţelegea dialogurile, desigur, dar îi înţelegea destul de bine pe vampiri.

Încetul cu încetul, Pensiunea Jannat a devenit un centru pentru orice femeie *hijra* plecată sau alungată, din cine ştie ce motive, din reţeaua de *Gharana* pentru *hijra*, administrată din scurt. Cum s-a dus vorba despre noua pensiune din cimitir, au început să reapară prietene din trecut, printre care, incredibil, s-a numărat şi Nimmo Gorakhpuri. Când ea şi Anjum s-au reîntâlnit, s-au îmbrăţişat şi au plâns ca nişte iubiţi născuţi sub aceeaşi stea

nenorocoasă, după o lungă despărţire. Nimmo a devenit un oaspete obişnuit, petrecând adesea câte două sau trei zile cu Anjum. Devenise o apariţie splendidă: corpolentă, plină de bijuterii, parfumată şi impecabil aranjată. Venea cu micul ei Maruti 800 alb din Mewat, aflat la două ore de condus de Delhi, unde deţinea două apartamente şi o mică fermă. Ajunsese un magnat al caprelor, făcând comerţ cu capre exotice pe care le vindea pe bani grei musulmanilor bogaţi din Delhi şi Bombay, spre a fi sacrificate de Bakr-Eid. Îi povestea chicotind vechii sale prietene şmecheriile negoţului, descriindu-i metodele ilicite de îngrăşare a caprei în ajun şi politica preţului caprelor în piaţa de dinainte de Eid. Spunea că, din anul următor, avea să vândă şi pe internet. De dragul vremurilor de altădată, s-a înţeles cu Anjum să sărbătorească împreună următorul Bakr-Eid, în cimitir, cu cele mai bune exemplare din stocul lui Nimmo. I-a arătat lui Anjum portrete de capre pe noul şi simandicosul ei telefon mobil. Era acum la fel de obsedată de capre pe cât fusese cândva de moda feminină din Occident. A învăţat-o pe Anjum cum să deosebească o capră Jamnapari de una Barbari, o Etawa de o Sojat. Apoi i-a arătat un filmuleţ cu un cocoş care părea să spună „Ya Allah!“ de câte ori îşi înfoia aripile. Anjum a rămas perplexă. „Până şi un amărât de cocoş ştia!“ Din ziua aceea, credinţa i s-a adâncit.

Nimmo Gorakhpuri s-a ţinut de cuvânt şi i-a adus lui Anjum un tânăr berbec negru cu coarne biblice, răsucite – acelaşi soi, a spus Nimmo, cu cel sacrificat de Hazrat Ibrahim pe munte în locul iubitului său fiu, Ishaq, doar că al lor era alb. Anjum i-a dat berbecului o cameră numai a lui (cu un mormânt numai al lui) şi l-a crescut cu iubire. A încercat să-l iubească la fel de mult cât îl iubise Ibrahim pe Ishaq. Până la urmă, iubirea e ingredientul care desparte sacrificiul de o căsăpire cotidiană oarecare. I-a ţesut un guler de beteală şi i-a pus clopoţei la glezne. O iubea şi el, urmând-o peste tot. (Avea grijă să-i scoată clopoţeii de la glezne şi să-l ascundă de Zainab când venea în vizită, căci ştia unde putea duce asta.) Când a venit Eid-ul în anul acela, oraşul vechi era înţesat de cămile ieşite la pensie, cu tatuaje decolorate, bivoli şi capre cât caii de mari, aşteptând să fie tăiate. Berbecul lui Anjum crescuse, avea aproape un metru douăzeci, tot numai carne fragedă, şi muşchi, şi ochi galbeni piezişi. Veneau oameni la cimitir doar ca să-l vadă.

Anjum s-a programat la Imran Qureishi, vedeta în ascensiune din noul val de tineri măcelari din Shahjahanabad, pentru sacrificiu. Avea deja mai multe programări şi i-a spus că nu va putea ajunge decât după-amiaza târziu. În zorii zilei de Bakr-Eid, Anjum şi-a dat seama că, dacă nu se duce chiar ea în oraşul vechi ca să-l aducă, diverşi negustori îl vor convinge să-i servească peste rând. Îmbrăcată bărbăteşte, cu un costum paştuni curat şi călcat, aceasta s-a ţinut toată dimineaţa după Imran, mergând din casă în casă, de la un colţ de stradă la altul, în timp ce acesta îşi făcea meseria. Ultima programare era la un politician, fost membru al Corpului Legislativ, care pierduse ultimele alegeri ruşinos, lipsindu-i doar câteva voturi. Ca să-şi minimalizeze înfrângerea şi să le arate votanţilor săi că se pregătea deja pentru următoarele alegeri, se hotărâse să-şi afişeze opulent pioşenia. O bivoliţă indiană frumoasă şi grasă, cu pielea uleiată, strălucitoare, a fost târâtă pe uliţele înguste, late cât umerii ei, până la o intersecţie în care era puţin loc de manevră. Poziţionată în diagonală, priponită de un felinar, cu picioarele din faţă împiedicate, ocupa toată intersecţia. Oameni exaltaţi, în haine de sărbătoare, stăteau adunaţi în praguri, la ferestre, în micile balcoane şi pe terase, ca să-l vadă pe Imran sacrificând-o. Acesta a sosit, croindu-şi drum prin mulţime, suplu, tăcut, la locul lui. Când murmurul mulţimii a crescut în intensitate, pielea bivoliţei a început să tresară, iar ochii să i se învârtă în orbite. Capul imens, cu coarnele arcuite într-o acoladă prelungă, a început să i se legene înainte şi înapoi, ca şi cum ar fi ascultat în transă un concert de muzică clasică. Cu o mişcare abilă de judo, Imran şi ajutorul său au întins-o pe-o parte. O clipită numai şi deja îi tăiase jugulara, sărind din calea artezienei de sânge care ţâşnise în aer şi zvâcnea în ritmul ultimelor bătăi ale inimii. Sângele a împroşcat obloanele închise ale prăvăliilor şi chipurile zâmbitoare ale politicienilor de pe vechile afişe electorale zdrenţuite, lipite pe pereţi. A curs pe stradă pe lângă motocicletele, scuterele, ricşele şi bicicletele parcate. Fetiţe cu papuci înzorzonaţi ţipau şi îi săreau din cale. Băieţeii se prefăceau că nu le pasă, iar cei mai năzdrăvani săreau cu picioarele în băltoacele roşiatice şi-şi admirau apoi urmele de paşi însângerate. Bivoliţa a sângerat ceva până şi-a dat duhul. Când a murit, Imran a despicat-o şi i-a întins organele pe uliţă – inima, splina, stomacul, ficatul, intestinele. Cum uliţa era în pantă, acestea

au început să alunece ca nişte corăbii cu forme ciudate pe un fluviu de sânge. Ajutorul lui Imran le-a recuperat şi le-a pus pe un teren mai drept. Jupuitul şi tranşarea urmau să fie făcute de personajele secundare. Superstarul şi-a şters satârul cu o cârpă, a cercetat mulţimea cu privirea, a zărit-o pe Anjum şi a înclinat din cap imperceptibil. S-a furişat apoi prin mulţime şi dus a fost. Anjum l-a prins din urmă la următorul *chowk*. Străzile erau un furnicar. Piei de capră, coarne de capră, ţeste de capră, creieri de capră şi măruntaie de capră erau adunate, separate şi stivuite. Din maţe se scoteau excrementele, iar apoi maţele se spălau şi se fierbeau, pentru a face săpun şi lipici. Pisicile se delectau cu ce reuşeau să înşface. Nimic nu se arunca.

Imran şi Anjum au mers pe jos până la Poarta Turkman, de unde au luat o autoricşă până la cimitir.

Anjum, căpetenia familiei în momentul respectiv, a ţinut un cuţit deasupra frumosului ei berbec şi a spus o rugăciune. Imran i-a tăiat jugulara şi l-a ţinut cu capul în jos, lăsându-l să se scuture până i s-a scurs tot sângele. În douăzeci de minute, berbecul a fost jupuit şi tranşat în bucăţi uşor de manevrat, iar Imran a plecat. Anjum a făcut pachete mici de carne, ca să împartă sacrificiul după litera cărţii: o treime pentru familie, o treime pentru cei apropiaţi şi dragi, o treime pentru săraci. I-a dat lui Roshan Lal, care venise în acea dimineaţă să-i adreseze urările cuvenite de Eid, o pungă de plastic conţinând limba şi o bucată de pulpă. Cele mai bune bucăţi le-a păstrat pentru Zainab, care tocmai împlinise doisprezece ani, şi pentru Ustad Hameed.

Narcomanii au mâncat bine în seara aceea. Anjum, Nimmo Gorakhpuri şi Imam Ziauddin au stat pe terasă şi s-au desfătat cu trei feluri de mâncare de berbec şi un munte de *biryani*. Nimmo i-a făcut cadou lui Anjum un telefon mobil pe care era instalat deja filmuleţul cu cocoşul. Anjum a îmbrăţişat-o, spunându-i că acum simţea că are o linie directă cu Dumnezeu. S-au mai uitat de câteva ori la filmuleţ. I l-au descris detaliat lui Imam Ziauddin, care le-a ascultat cu urechile ciulite, neîmpărtăşindu-le însă entuziasmul cu privire la valoarea lui probatorie. Apoi Anjum şi-a vârât telefonul cel nou la piept. Pe acesta nu l-a mai pierdut. Peste câteva săptămâni, prin bunăvoinţa şoferului, care încă îi mai aducea lui Anjum mesaje de la şeful său, D.D.

Gupta a intrat în posesia noului ei număr şi au reluat legătura, de data aceasta din Irak, unde părea că acesta hotărâse să se stabilească.

În dimineaţa de după Bakr-Eid, în Pensiunea Jannat a apărut cel de-al doilea oaspete permanent – un tânăr care-şi spunea Saddam Hussein. Anjum îl ştia oarecum şi îl plăcea foarte mult, aşa că i-a oferit o cameră la cel mai mic preţ – mai puţin decât l-ar fi costat să închirieze o cameră în oraşul vechi.

Când îl cunoscuse Anjum pe Saddam, acesta lucra la morgă. Era unul din cei aproximativ zece tineri a căror treabă era să manipuleze cadavrele. Doctorii hinduşi însărcinaţi cu necropsiile se considerau de castă superioară şi nu voiau să atingă morţii, de teamă să nu se spurce. Bărbaţii care manipulau cadavrele şi efectuau şi necropsiile erau angajaţi ca oameni de curăţenie şi aparţineau unei caste de măturători şi tăbăcari cărora li se spunea cândva *Chamar*. Atât doctorii, cât şi majoritatea hinduşilor îi desconsiderau şi îi socoteau paria. Doctorii stăteau la distanţă, ţinându-şi batiste la nas şi urlând personalului instrucţiuni legate de locul în care să facă inciziile şi cum să procedeze cu viscerele şi organele. Saddam era singurul musulman dintre oamenii de curăţenie care lucrau la morgă. La fel ca aceştia, devenise şi el un fel de chirurg amator.

Saddam zâmbea prompt şi avea nişte gene care păreau antrenate în sala de forţă. O saluta întotdeauna afectuos pe Anjum şi îi făcea adesea mici servicii: îi cumpăra ouă şi ţigări (legumele şi le cumpăra singură, n-avea încredere în nimeni) sau îi aducea câte-o găleată cu apă de la cişmea în zilele în care o durea spatele. Din când în când, dacă la morgă era mai puţină agitaţie (de obicei din septembrie până-n noiembrie, când oamenii de pe stradă nu mureau ca muştele de căldură, de frig sau de febră Denga), Saddam venea pe la ea, Anjum îi făcea un ceai şi împărţeau o ţigară. Într-o zi, a dispărut fără să dea nici un semn. Când Anjum s-a interesat de el, colegii lui i-au spus că se luase la ceartă cu unul dintre doctori şi fusese dat afară. Când a reapărut în dimineaţa aceea de după Eid, un an mai târziu, era cam sfrijit, cam ponosit, şi însoţit de o iapă albă la fel de sfrijită şi de ponosită, pe care spunea că o cheamă Payal. Era îmbrăcat la modă, cu jeanşi şi un tricou pe care scria „La Tine sau La Mine?“ Purta ochelari de soare chiar şi în casă. Când Anjum l-a tachinat, a zâmbit şi i-a răspuns că n-

aveau nici o legătură cu moda. I-a dezvăluit apoi povestea stranie despre cum îi arsese un copac ochii.

După ce l-au dat afară de la morgă, i-a spus Saddam, a tot schimbat locuri de muncă – a lucrat ca ajutor într-un magazin, ca şofer de autobuz, a vândut ziare într-o gară din New Delhi şi, până la urmă, în disperare de cauză, a fost zidar pe un şantier. S-a împrietenit cu unul din paznicii de pe şantier, iar acesta l-a dus pe Saddam să-i cunoască şefa, pe o anume Sangeeta Madam, în speranţa că aceasta îi va da ceva de lucru. Sangeeta Madam era o văduvă durdulie şi veselă care, în pofida caracterului său jovial şi a pasiunii pentru cântecele de la Bollywood, era o furnizoare nemiloasă de mână de lucru, compania ei de securitate, Safe'n'Sound Guard Service (SSGS) controlând un efectiv de cinci sute de paznici. Biroul ei se afla în subsolul unei fabrici de sticle, în noul parc industrial răsărit la periferia Delhi-ului. Bărbaţii de pe statul ei de plată aveau ziua de lucru de douăsprezece ore şi munceau şase zile pe săptămână. Comisionul încasat de Sangeeta Madam era de şaizeci la sută din salariul lor, banii rămaşi de-abia ajungându-le pentru hrană şi un acoperiş deasupra capului. Şi totuşi se îngrămădeau la ea cu miile: soldaţi lăsaţi la vatră, muncitori concediaţi, vagoane întregi de săteni disperaţi, proaspăt ajunşi în oraş, bărbaţi educaţi, analfabeţi, bărbaţi bine hrăniţi, bărbaţi flămânzi.

— Erau multe firme de securitate, cu sedii alăturate, i-a povestit Saddam lui Anjum. Să vezi ce spectacol era, în prima zi a fiecărei luni, când ne duceam să ne luăm leafa… Eram mii… Trăiai cu impresia că, în oraşul ăsta, sunt doar trei feluri de oameni: agenţi de pază, oameni care au nevoie de agenţi de pază şi hoţi.

Sangeeta Madam se număra printre patronii mai buni. Aşa că-şi alegea oamenii. Îi recruta pe cei care arătau relativ mai puţin subnutriţi şi îi trecea printr-un stagiu de pregătire de jumătate de zi; practic, îi învăţa cum să stea în poziţie de drepţi, cum să salute, cum să spună „Da, domnule", „Nu, domnule", „Bună dimineaţa, domnule" şi „Noapte bună, domnule". Îi echipa cu o şapcă, o cravată cu nodul deja făcut, care se prindea cu elastic, şi două seturi de uniforme cu emblema SSGS brodată pe epoleţi. (Trebuiau să plătească o garanţie mai mare decât preţul uniformelor, în caz că fugeau fără să le aducă înapoi.) Apoi îşi împrăştia mica armată personală prin oraş.

Păzeau case, şcoli, ferme, bănci, automate de bani, magazine, centre comerciale, săli de cinema, comunităţi închise, hoteluri, restaurante, şi ambasadele şi delegaţiile ţărilor mai sărace. Saddam i-a spus Sangeetei Madam că-l cheamă Dayachand (orice idiot ştiind că, în climatul predominant, un agent de pază cu nume musulman ar fi fost considerat o contradicţie în termeni). Fiind un bărbat sănătos, educat, cu aspect plăcut, a primit slujba uşor.

— O să fiu cu ochii pe tine, i-a spus Sangeeta Madam în prima lui zi de lucru, măsurându-l încântată din cap până-n picioare. Dacă dovedeşti că eşti un angajat bun, în trei luni te fac supraveghetor.

L-a trimis, cu o echipă formată din doisprezece oameni, la Galeria Naţională de Artă Modernă, unde unul dintre cei mai celebri artişti contemporani ai Indiei, un bărbat dintr-un orăşel oarecare ce căpătase faimă internaţională, avea o expoziţie personală. Paza expoziţiei fusese subcontractată de Safe’n’Sound.

Exponatele, obiecte banale făcute din oţel inoxidabil – rezervoare din oţel, motociclete din oţel, cântare din oţel având fructe din oţel de-o parte şi greutăţi din oţel de cealaltă parte, dulapuri din oţel pline de haine din oţel, o masă din oţel cu farfurii din oţel şi mâncare din oţel, un taxi din oţel cu un geamantan din oţel pe suportul din oţel de pe plafonul exterior – extraordinare prin veridicitatea lor, erau superb iluminate şi expuse în numeroasele săli ale galeriei, fiecare sală fiind păzită de câte doi paznici de la Safe’n’Sound. Până şi cel mai ieftin exponat, i-a spus Saddam, costa de două ori cât un apartament confort III cu trei camere. Aşa că toate împreună, conform calculelor lui, făceau cât un întreg cartier de locuinţe sociale. *Art First*, avangardista revistă contemporană de artă modernă, deţinută de un magnat de frunte al oţelului, era principalul sponsor al expoziţiei.

Lui Saddam (Dayachand) i-a fost încredinţată exclusiv piesa de rezistenţă a expoziţiei: un banian din oţel inoxidabil, splendid executat, la scara 1:2, dar cu aspect absolut natural, având rădăcini aeriene din oţel inoxidabil ce atârnau până la pământ, unde formau o dumbravă din oţel inoxidabil. Copacul sosise într-o imensă ladă de lemn, expediat dintr-o galerie din New York. Saddam a asistat când a fost scos din cutie şi amplasat pe gazonul din

curtea Galeriei Naţionale, apoi ancorat cu piroane de oţel inoxidabil. De ramurile lui atârnau găleţi din oţel inoxidabil, sufertaşe din oţel inoxidabil şi oale şi tigăi din oţel inoxidabil. (Ca şi cum nişte muncitori din oţel inoxidabil îşi atârnaseră de el prânzurile din oţel inoxidabil câtă vreme ei arau nişte câmpuri din oţel inoxidabil, semănând seminţe din oţel inoxidabil.)

— Partea asta chiar n-am înţeles-o, i-a spus Saddam lui Anjum.

— Păi, ce, restul ai înţeles? a întrebat Anjum, râzând.

Artistul, care trăia în Berlin, trimisese instrucţiuni stricte, spunând că nu voia să fie amplasate nici un fel de garduri sau cordoane de protecţie în jurul copacului. Ţinea morţiş ca publicul să interacţioneze cu opera lui direct, fără bariere. Trebuia să li se permită să-l atingă şi să umble prin dumbrava de rădăcini dacă doreau. Majoritatea asta a şi făcut, a spus Saddam, mai puţin când soarele era sus pe cer, iar oţelul frigea de mama focului. Treaba lui Saddam era să se asigure că nu-şi scrijelea nimeni numele pe copacul de oţel şi nici nu-l deteriora în vreun fel. De asemenea, trebuia să se asigure că banianul era curat şi să şteargă amprentele sutelor de mâini care-l atingeau. Pentru această sarcină a primit o scară special construită, o rezervă de ulei de bebeluşi Johnson’s şi cârpe făcute din sariuri vechi şi moi. Părea o metodă ciudată, dar chiar funcţiona. Curăţarea copacului n-a fost o problemă, a spus el. Problema era să stea cu ochii pe banian când se reflecta din el soarele. Era ca şi cum i s-ar fi spus să stea cu ochii pe soare. După primele două zile, Saddam i-a cerut Sangeetei Madam permisiunea să poarte ochelari de soare. Aceasta l-a refuzat, explicându-i că ar fi arătat nepotrivit şi că ar fi putut să-i ofenseze pe cei din conducerea muzeului. Aşa că Saddam şi-a format o tehnică de a se uita câteva minute la copac, privind apoi în altă parte. Cu toate acestea, când au trecut cele şapte săptămâni de expoziţie şi copacul a fost băgat înapoi în ladă şi trimis la Amsterdam pentru următoarea expoziţie a artistului, ochii lui Saddam erau deja pârliţi. Îl usturau şi îi lăcrimau întruna. Îi era imposibil să-i mai ţină deschişi ziua fără să poarte ochelari. A fost concediat de la Safe’n’Sound Guard Service, pentru că nimeni n-avea nevoie de un agent obişnuit de pază îmbrăcat ca un bodyguard de vedetă. Sangeeta Madam i-a spus că era foarte dezamăgită de el şi că-i înşelase cu totul aşteptările. Răspunsul lui a fost să-

i strige câteva înjurături. L-au scos din biroul ei cu forţa.

Anjum a chicotit încântată când Saddam i-a spus care fuseseră înjurăturile. I-a dat camera pe care o construise în jurul mormântului surorii sale, Bibi Ayesha.

Saddam a construit un grajd provizoriu pentru Payal, lipit de camera de baie. Stătea acolo toată noaptea, fornăind şi hârâind, o iapă-coşmar în bezna cimitirului. Pe timpul zilei era partenera de afaceri a lui Saddam. Împreună cu ea, Saddam îşi făcea rondul pe la spitalele mari ale oraşului. Se proţăpea în faţa porţilor spitalului şi îşi făcea de lucru cu una dintre copitele ei, lovind-o îngrijorat cu un ciocan mititel, prefăcându-se că o potcovea. Payal participa şi ea la şaradă. Când rudele îngrijorate ale pacienţilor grav bolnavi veneau la Saddam, acesta se învoia fără tragere de inimă să renunţe la potcoava cea veche, ca să le aducă lor noroc. Contra unei sume. Mai avea şi un stoc de medicamente – nişte antibiotice uzuale, Crocin[68], sirop de tuse şi câteva remedii naturiste – pe care le vindea oamenilor îngrămădiţi în jurul marilor spitale de stat, veniţi de prin satele de lângă Delhi. Majoritatea campau în curtea spitalului sau pe străzi, pentru că erau prea săraci să-şi ia orice fel de cazare în oraş. Noaptea, Saddam venea acasă pe străzile pustii, călare pe Payal, ca un prinţ. În camera lui avea un sac plin de potcoave. I-a dat şi lui Anjum una, pe care aceasta a atârnat-o pe perete alături de vechea ei praştie. Saddam mai avea şi alte afaceri. Vindea mâncare pentru porumbei în anumite locuri din oraş, unde şoferii se opreau să hrănească animalele Domnului, căutând binecuvântări rapide. În zilele când nu făcea turul spitalelor, Saddam era acolo, cu punguţe de grăunţe şi bani mărunţi de dat rest. După ce şoferul pleca, de multe ori, spre marea supărare a porumbeilor, mătura grăunţele şi le punea la loc într-o punguţă, pregătite pentru următorul client. Toate astea – păcălitul porumbeilor şi exploatarea rudelor bolnavilor – erau muncă grea, mai ales vara, iar câştigul era nesigur. Dar nici una din aceste ocupaţii nu presupunea un şef, ceea ce constituia aspectul cel mai important.

Curând după ce Saddam s-a mutat la ea, el și cu Anjum, avându-l şi pe Imam Ziauddin ca partener, au început o nouă întreprindere. Inițial din întâmplare, iar apoi s-a dezvoltat de la sine. Într-o după-amiază, Anwar Bhai, care administra un bordel de pe Şoseaua GB, aflată în apropiere, a

apărut în cimitir cu trupul neînsufleţit al Rubinei, una din fetele lui, care murise subit de peritonită. A venit însoţit de opt tinere îmbrăcate cu burka, urmate de un băieţel de trei ani, fiul lui Anwar Bhai cu una dintre ele. Toate erau amărâte şi agitate, nu numai ca urmare a morţii Rubinei, ci şi din cauză că spitalul le returnase cadavrul fără ochi. De la spital le-au spus că îi mâncaseră şobolanii la morgă. Dar Anwar Bhai şi colegele Rubinei credeau că ochii Rubinei fuseseră furaţi de cineva care ştia cât de puţin probabil era ca o mână de curve şi peştele lor să facă plângere la poliţie. Şi, de parcă acest necaz n-ar fi fost de ajuns, din cauza adresei de pe certificatul de deces (Şoseaua GB), Anwar Bhai nu găsise nici o baie comunală dispusă să spele cadavrul Rubinei, nici un cimitir în care s-o îngroape şi nici un imam care să-i citească rugăciunile.

Saddam le-a spus că veniseră unde trebuia. I-a rugat să ia loc şi le-a adus ceva rece de băut, iar apoi a creat un separeu în spatele pensiunii, agăţând nişte *dupatte* vechi de-ale lui Anjum de patru ţăruşi de bambus. A pus înăuntru o bucată de placaj sprijinită pe câteva cărămizi, a acoperit-o cu o folie de plastic şi le-a rugat pe femei să aşeze acolo cadavrul Rubinei. Împreună cu Anwar Bhai, a adus în baia improvizată câteva găleţi şi cutii goale de vopsea pline cu apă de la cişmea. Cadavrul era deja ţeapăn, aşa că au trebuit să-i taie hainele Rubinei. (Saddam a făcut rost de o lamă.) Iubitoare, agitându-se în jurul trupului ei ca un cârd de corbi, femeile au îmbăiat-o, săpunindu-i gâtul, urechile, degetele de la picioare. Punând la fel de mult suflet, au fost vigilente ca nu cumva una dintre ele să fie tentată să scoată şi să bage în buzunar vreo brăţară, vreun inel pentru degetele de la picior sau pandantivul ei drăguţ. (Toate bijuteriile – atât imitaţiile, cât şi cele originale – aveau să-i fie înmânate lui Anwar Bhai.) Mehrunissa îşi făcea griji ca apa să nu fie prea rece. Sulekha tot insista că Rubina deschisese ochii şi îi închisese la loc (şi că, din orbitele lor, ieşiseră raze de lumină divină). Zeenat plecase să cumpere un giulgiu. În timp ce Rubina era pregătită pentru ultimul drum, micuţul fiu al lui Anwar Bhai, îmbrăcat în salopetă de jeanşi şi având pe cap o tichie de rugăciune, umbla ţanţoş ca o gâscă în sus şi-n jos, asemenea unui soldat din garda Kremlinului, fălindu-se cu noii lui Crocşi (falşi) mov cu floricele. A făcut un adevărat spectacol cronţănind pufuleţi Kurkure dintr-o pungă primită de la Anjum.

Din când în când, mai încerca să tragă cu ochiul în şopron ca să vadă ce făceau mama şi mătuşile lui (pe care nu le văzuse niciodată până atunci îmbrăcate în burka).

Până au terminat femeile de spălat, uscat, parfumat şi înfăşurat în giulgiu corpul neînsufleţit, Saddam, cu ajutorul a doi toxicomani, a săpat o groapă de o adâncime decentă. Imam Ziauddin a spus rugăciunile, iar corpul Rubinei a fost înhumat. Anwar Bhai, uşurat şi recunoscător, i-a pus lui Anjum în mână cinci sute de rupii. Aceasta a refuzat să-i ia. Şi Saddam a refuzat. Dar nu era el genul să rateze o oportunitate de afaceri.

După o săptămână, Pensiunea Jannat funcţiona deja ca salon de pompe funebre. Avea o sală de baie adecvată, cu acoperiş de azbest şi o platformă de ciment pe care să fie întinse trupurile. Existau rezerve constante de pietre funerare, giulgiuri, argilă Multani parfumată (pe care majoritatea o preferau săpunului) şi găleţi cu apă. Un imam rezident era la dispoziţia lor zi şi noapte. Regulile pentru morţi (la fel ca pentru viii din pensiune) erau ezoterice: zâmbete calde, primitoare sau urlete iraţionale de respingere, în funcţie de nimeni-n-avea-habar-
ce-anume. Singurul criteriu clar era că, la Servicii Funerare Jannat, îi îngropau numai pe cei respinşi de cimitirele sau de imamii din *Duniya*. Uneori treceau zile întregi fără nici o înmormântare, şi alteori era înghesuială. Recordul a fost de cinci într-o zi. Câteodată, poliţiştii înşişi – ale căror reguli erau la fel de iraţionale ca ale lui Anjum – le aduceau cadavre.

Când Ustad Kulsoom Bi a răposat în somn, a fost înmormântată cu mare pompă în Hijron Ka Khanqah din Mehrauli. Dar Bombay Silk a fost îngropată în cimitirul lui Anjum. La fel ca multe alte femei *hijra* de pe tot cuprinsul Delhi-ului.

(Astfel, Imam Ziauddin a primit în cele din urmă răspunsul la întrebarea lui de demult: „Spune-mi, voi ăştia, când muriţi, unde vă îngroapă? Cine spală trupurile? Cine spune rugăciunile?“)

Încetul cu încetul, Jannat – Pensiune şi Servicii funerare – s-a încadrat atât de bine în peisaj, încât nimeni nu şi-a mai pus problema provenienţei sau a dreptului ei de a exista. Exista. Şi cu asta basta. Când a murit Jahanara Begum, la vârsta de optzeci şi şapte de ani, Imam Ziauddin a fost cel care a

spus rugăciunile. A fost îngropată alături de Mulaqat Ali. Şi Bismillah, când a murit, a fost îngropată în cimitirul lui Anjum. Şi ţapul lui Zainab, care ar fi putut ajunge în *Cartea recordurilor Guiness* pentru isprava nemaiauzită (la un ţap): a murit de moarte bună (colică) după ce supravieţuise unui număr record de şaisprezece Bakr-Eid-uri în Shahjahanabad. Meritul pentru acest parcurs, desigur, nu-i aparţinea lui, ci aprigei sale stăpâne. Dar, bineînțeles, *Cartea recordurilor* nu includea o asemenea categorie.

Deşi Anjum şi Saddam locuiau în aceeaşi casă (şi în acelaşi cimitir), petreceau rareori timp împreună. Lui Anjum îi plăcea să trândăvească, în timp ce Saddam, prins între numeroasele lui proiecte (vânduse afacerea cu mâncarea pentru porumbei, fiindcă era cea mai puţin profitabilă), n-avea vreme de pierdut şi ura televizorul. Într-o neobişnuită dimineaţă de relaxare impusă, el şi Anjum şedeau pe o banchetă roşie şi veche de taxi folosită drept canapea, bând ceai şi uitându-se la televizor. Era 15 august, Ziua Independenţei. Micul şi sfiosul prim-ministru care-l înlocuise pe gângavul prim-ministru poet (partidul din care făcea parte nu credea oficial că India e o ţară hindusă) se adresa naţiunii de sub meterezele Fortului Roşu. Era una din zilele când insularitatea oraşului fortificat era invadată de restul Delhi-ului. Mulţimi organizate de partidul de guvernământ umpleau maidanul Ramlila. Cinci mii de şcolari îmbrăcaţi în culorile steagului naţional alcătuiau o formaţiune ce imita o floare. Influencer-ii mărunţi şi funcţionăraşii care voiau să apară la televizor se aşezaseră în primele rânduri, cu intenţia de a transforma proximitatea vizibilă a puterii în afaceri profitabile. Cu câţiva ani în urmă, când gângavul prim-ministru poet şi partidul lui de bigoţi pierduseră alegerile, Anjum jubilase, cuprinsă de o admiraţie vecină cu veneraţia pentru sfiosul economist sikh[69] cu turban albastru, care-l înlocuise. Faptul că avea charisma politică a unui iepure prins în cursă nu făcea decât să-i sporească adulaţia. În ultima vreme însă, îşi dăduse seama că oamenii aveau dreptate, nu era decât o marionetă, şi că altcineva trăgea sforile. Ineficienţa lui dădea apă la moară forţelor întunericului, care începuseră din nou să se adune la orizont şi să bântuie pe străzi. Gujarat ka Lalla era încă ministrul-şef din Gujarat. Se umpluse de ifose şi începuse să vorbească întruna despre răzbunarea secolelor de Domnie Musulmană. În orice discurs public, găsea întotdeauna un prilej să

pomenească dimensiunile pieptului său (o sută patruzeci şi doi de centimetri). Nu se ştie de ce, dar acest detaliu chiar îi impresiona pe oameni. Umblau zvonuri că se pregătea pentru „Marşul spre Delhi“. În privinţa lui Gujarat ka Lalla, Saddam şi Anjum erau în perfect consens.

Anjum se uita la Iepurele Prins în Cursă (cu pieptul lui cvasi-inexistent), cum stătea în cuşca lui blindată de la baza Fortului Roşu, înşirând nişte statistici seci despre importuri şi exporturi unei mulţimi agitate care habar n-avea despre ce era vorba. Pălăvrăgea ca o marionetă. Numai falca de jos i se mişca. Nimic altceva. Sprâncenele albe şi stufoase păreau să-i fie prinse de ochelari, nu de faţă. Expresia nu i se schimba niciodată. La finalul discursului a ridicat o mână flască, schiţând un salut, şi a încheiat cu un *Jai Hind!* („Victorie Indiei!“) piţigăiat şi strident. Un soldat înalt de peste doi metri, cu o mustaţă zbârlită, lată cât anvergura aripilor unui pui de albatros, şi-a scos sabia din teacă şi l-a salutat răstit pe micuţul prim-ministru, care a părut să se înfioreze de teamă. Când a plecat, numai picioarele i se mişcau, nimic altceva. Anjum a stins televizorul, oripilată.

— Hai să mergem pe acoperiş, a spus Saddam grăbit, simţind-o că urma să intre într-o stare care, de obicei, însemna belea pentru oricine pe o rază de jumătate de kilometru.

S-a dus înainte şi a pregătit un covor vechi şi câteva perne tari cu feţe înflorate, mirosind a ulei de păr rânced. Se simţea o uşoară briză, iar zmeiele de Ziua Independenţei erau deja în aer. Câţiva mânuiau zmeie şi în cimitir şi se descurcau destul de bine. Anjum a venit cu un ibric de ceai fierbinte şi cu un radio. Atât ea, cât şi Saddam s-au întins, uitându-se în sus (Saddam cu ochelarii) la cerul murdar, împestriţat cu zmeie de hârtie viu colorate. Tolănit lângă ei, de parcă s-ar fi hotărât şi el să-şi ia o zi liberă după o săptămână grea de muncă, stătea un câine pe care Saddam îl găsise hoinărind pe o stradă aglomerată, cu ochii căscaţi şi buimac, cu un ghem de tuburi transparente atârnând din el. Biroo era un beagle care ori evadase dintr-un laborator de teste farmaceutice, ori supravieţuise după ce-şi îndeplinise acolo misiunea. Era jigărit şi străveziu, ca un desen pe care cineva încercase să-l şteargă. Culorile de beagle de obicei intense, negru, alb şi maro, erau estompate de o patină cenuşie, ceţoasă, care, desigur, putea să n-aibă nimic de-a face cu medicamentele testate pe el. Când a ajuns la

Pensiunea Jannat, pe Biroo îl zguduiau frecvent crize epileptice şi horcăieli cumplite semănând cu nişte strănuturi inversate. De câte ori îşi revenea din epuizarea ce urma crizelor, afişa un temperament nou – uneori prietenos, alteori excitat, uneori somnoros, alteori leneş sau mârâind –, la fel de iraţional şi de imprevizibil ca stăpâna lui adoptivă. Cu timpul, crizele s-au rărit, iar el s-a stabilizat într-un soi de avatar, aproape permanent, al Câinelul Leneş. Strănuturile inversate s-au perpetuat.

Anjum i-a turnat puţin ceai într-o farfurioară şi a suflat în el ca să-l răcească. El l-a lipăit zgomotos. Bea tot ce bea Anjum, mânca tot ce mânca ea – *biryani*, *korma*, *samosa*[70], *halwa*[71], *falooda*[72], *phirni*[73], *zamzam*[74], fructe de mango, vara, portocale, iarna. Era cumplit pentru trupul lui, dar excelent pentru suflet.

După un timp, briza s-a înteţit, iar zmeiele au luat avânt, dar s-a stârnit şi burniţa obligatorie de Ziua Independenţei. Anjum a început să urle la ea, ca la un oaspete nepoftit: *Ai Hai!* Ştoarfă împuţită de ploaie! Saddam a râs, însă nici unul din ei nu s-a clintit, aşteptând să vadă ce fel de ploaie era – majoră sau minoră. Era minoră şi s-a oprit curând. Căzută pe gânduri, Anjum a început să-i frece blana lui Biroo, ştergând bruma delicată a stropilor de ploaie. Când o ploua, îşi amintea de Zainab, aşa c-a zâmbit. Atipic pentru ea, a început să-i vorbească lui Saddam despre Povestea Pasajului (versiunea editată) şi despre cât de mult o îndrăgise Guzgănoaica în copilărie. A continuat senină, povestindu-i despre năzbâtiile lui Zainab, despre dragostea ei pentru animale şi viteza cu care învăţase engleza la şcoală. Dintr-odată, când amintirile ajunseseră în punctul cel mai vesel, vocea (vocile) lui Anjum s-a(u) asprit, iar ochii i s-au umplut de lacrimi.

— M-am născut să fiu mamă, a suspinat. Ai să vezi. Într-o bună zi, Allah Mian îmi va da un copil al meu. Ştiu asta sigur.

— Cum s-ar putea aşa ceva? a întrebat Saddam, logic, fără să-şi dea seama că intra pe un teritoriu minat. *Haqeeqat bhi koi hoti hai.* Există, la urmei urmei, ceea ce se cheamă Realitate.

— De ce să nu se poată? De ce naiba să nu se poată? a sărit Anjum în picioare, privindu-l în ochi.

— Vreau să zic că… la modul realist…

— Dacă tu poţi să fii Saddam Hussein, pot şi eu să fiu mamă.

Anjum n-o spusese cu răutate, o spusese cu zâmbetul pe buze, cu cochetărie, sugându-şi fildeşul cel alb şi dinţii roşiatici. Dar în cochetăria ei era ceva oţelit.

Circumspect, dar nu îngrijorat, Saddam a scrutat-o la rândul lui, întrebându-se ce anume ştia.

— Odată ce-ai căzut în prăpastie, aşa cum am căzut cu toţii, inclusiv Biroo al nostru, a spus Anjum, o să tot cazi. Şi căzând, te vei ţine de alţi oameni care cad. Cu cât mai repede pricepi asta, cu atât mai bine. Locul ăsta unde trăim, locul care ne-a devenit casă e locul oamenilor căzători. Aici *nu* există nici un fel de *haqeqaat*. *Arre*, nici măcar *noi* nu suntem reali. Nu existăm cu adevărat.

Saddam n-a spus nimic. Ajunsese s-o iubească pe Anjum cum nu mai iubea pe nimeni. Adora s-o audă vorbind, adora cuvintele alese de ea, cum îşi mişca gura, cum i se mişcau buzele roşii, pătate de betel, peste dinţii stricaţi. Îi adora ridicolul dinte din faţă şi adora felul în care recita strofe întregi de poezie urdu, majoritatea – sau toate – de neînţeles pentru el. Saddam nu ştia nici o poezie, iar urdu, foarte puţin. Dar ştia alte lucruri. Cunoştea cea mai rapidă metodă de a jupui o vacă sau o bivoliţă fără a-i vătăma pielea. Ştia cum să pună la saramură pielea crudă şi cum s-o marineze cu var nestins şi tanin până începea să se întindă şi să se întărească. Ştia să calibreze aciditatea marinatei gustând-o, ştia să fălţuiască pielea, să-i scoată părul şi grăsimea, s-o săpunească, s-o albească, s-o netezească, s-o ungă şi să-i dea lustru cu ceară, până strălucea. Ştia de asemenea că un corp uman conţine în medie între patru şi cinci litri de sânge. Îl văzuse curgând şi întinzându-se încet, vizavi de postul de poliţie din Dulina, la ieşirea de pe autostrada Delhi-Gurgaon. În mod straniu, cel mai clar îşi amintea şirul lung de maşini scumpe şi insectele zburând în fasciculul de lumină al farurilor lor. Şi că nu ieşise nimeni să dea o mână de ajutor.

Ştia că nu fusese nici un plan, nici o coincidenţă că ajunsese în Locul Oamenilor Căzători. Se lăsase dus de val.

— Pe cine crezi că păcăleşti? l-a întrebat Anjum.

— Numai pe Dumnezeu, a spus zâmbind Saddam. Nu pe tine.

— Recită Kalima… i-a poruncit Anjum, de parcă ar fi fost însuşi

Împăratul Aurangzeb.

— *La ilaha*… a început Saddam. Apoi, la fel ca Hazrat Sarmad, s-a oprit. Nu ştiu restul. Încă-l învăţ.

— Eşti *chamar*, ca toţi ceilalţi băieţi cu care-ai lucrat la morgă. Nu pe ştoarfa aia de Sangeeta Madam Haramzaadi[75] o minţeai legat de numele tău, mă minţeai pe *mine*, şi nu ştiu de ce, pentru că mie nu-mi pasă ce eşti… musulman, hindus, bărbat, femeie, casta asta, casta ailaltă, sau vreun cur de cămilă. Dar de ce să-ţi spui Saddam Hussein? Ştii c-a fost un nemernic.

Anjum folosea cuvântul *chamar*, şi nu *dalit*, termenul acceptat şi mai modern pentru cei consideraţi de hinduşi a fi „intangibili“, din aceleaşi considerente din care refuza să se refere la ea însăşi ca fiind orice altceva decât *hijra*. Nu vedea care era problema, nici cu femeile *hijra*, nici cu bărbaţii *chamari*.

Au stat o vreme tăcuţi, întinşi unul lângă altul. Apoi Saddam s-a hotărât să-i împărtăşească lui Anjum povestea pe care n-o mai spusese nimănui până atunci: o poveste despre papagali şofrănii şi o vacă moartă. Şi povestea lui era despre noroc: nu norocul călăului, probabil, dar o specie similară.

Avea dreptate, i-a spus lui Anjum. O minţise, într-adevăr, iar ştoarfei de Sangeeta Madam Haramzaadi îi spusese adevărul. Saddam Hussein era numele pe care şi-l alesese, nicidecum numele lui adevărat. Acesta era Dayachand. Se născuse într-o familie *chamar* – jupuitori de piei – într-un sat numit Badshahpur, din statul Haryana, la numai două ore cu autobuzul de Delhi.

Într-o zi, ca urmare a unui apel telefonic, el şi tatăl lui, împreună cu trei alţi bărbaţi, au închiriat un Tempo şi s-au dus într-un sat din apropiere ca să ia cadavrul unei vaci care murise în ferma cuiva.

— Asta făceau ai noştri, a spus Saddam. Când murea câte-o vacă, fermierii din castele superioare ne chemau pe noi să luăm hoiturile – de teamă că se pângăreau dacă le atingeau.

— Da, da, ştiu, a spus Anjum, pe un ton care suna suspect de admirativ. Unii dintre ei sunt foarte îngrijiţi şi curaţi. Nu mănâncă ceapă, usturoi, carne…

Saddam a ignorat această intervenţie.

— Aşa că ne duceam şi luam cadavrele, le jupuiam şi făceam piei… vorbesc despre anul 2002. Încă eram la şcoală. Ştii mai bine decât mine ce se întâmpla pe atunci… cum era… Ţie ţi s-a întâmplat în februarie, mie, în noiembrie. Era de Dussehra[76]. Când ne duceam să luăm vaca, am trecut peste un maidan în Ramlila, unde construiseră nişte efigii uriaşe ale demonilor… Ravan, Meghnad şi Kumbhakaran, mari cât nişte clădiri de trei etaje – toate pregătite pentru a fi aruncate în aer seara.

Nici un musulman bătrân din Delhi n-avea nevoie de lecţii despre festivalul hindus Dussehra. Era serbat în fiecare an pe maidanul Ramlila, chiar lângă Poarta Turkman. În fiecare an, efigiile lui Ravan, regele „demon“ cu zece capete din Lanka, fratele său, Kumbhakaran, şi fiul său, Meghnad, erau mai înalte şi înţesate cu mai mult exploziv. În fiecare an, Ramlila – povestea Lordului Ram, regele din Ayodhya, care-l învinsese pe Ravan în bătălia din Lanka –, în care hinduşii vedeau triumful Binelui asupra Răului, era pusă în scenă cu mai multă agresivitate şi cu sponsorizări mai mari. Câţiva savanţi temerari începuseră să sugereze că Ramlila era, de fapt, istorie ridicată la rang de mitologie şi că demonii cei răi nu erau nimic altceva decât nişte dravidieni[77] cu piele întunecată – domnitori indigeni –, iar zeii hinduşi care-i învinseseră (transformându-i în incoruptibili şi în alte caste oprimate ce aveau să-şi petreacă vieţile în slujba noilor conducători) erau cotropitorii arieni. Făceau referire la ritualuri rurale în care oamenii se închinau la zeităţi, cum era şi Ravan, considerate în hinduism a fi demoni. În noua religie însă, chiar dacă n-o puteau spune deschis, oamenii obişnuiţi nu trebuiau să fie savanţi ca să ştie că în creşterea nestăvilită a Reich-ului Papagalilor, indiferent de ce voiseră sau nu voiseră să spună scripturile, în limba papagalilor şofrănii, demonii cei răi ajunseseră să însemne nu doar populaţii indigene, ci toţi cei care nu erau hinduşi. Aici intrau, desigur, şi cetăţenii Shahjahanabadului.

Când imensele efigii erau aruncate în aer, sunetul exploziilor bubuia pe aleile înguste ale oraşului vechi. Şi puţini aveau dubii cu privire la semnificaţia acestora.

În fiecare an, în dimineaţa ce urma zilei în care Dumnezeu învinsese Răul, Ahlam Baji, moaşa-transformată-în-regină-rătăcitoare cu păr soios, se ducea pe maidanul Ramlila, scormonea prin gunoaie şi se întorcea cu arcuri

şi săgeţi, uneori cu o întreagă mustaţă înfoiată, ori cu un ochi holbat, un braţ sau o sabie ieşindu-i din sacul de îngrăşământ.

Aşa că atunci când Saddam i-a povestit de Dussehra, Anjum a priceput semnificaţiile în toată varietatea şi vastitatea lor.

— Am găsit una-două vaca moartă, a spus Saddam. E simplu, numai să deprinzi arta de a te îndrepta direct spre duhoare. Am încărcat stârvul în Tempo şi am luat-o spre casă. Pe drum, ne-am oprit la postul de poliţie din Dulina ca să-i plătim şefului de secţie – îl chema Sehrawat – partea lui. Era o sumă la care ne înţeleseserăm dinainte, un preţ per vacă. În ziua aceea însă a cerut mai mult. Nu doar mai mult, ci *triplul* sumei. Ceea ce însemna că practic am fi scos bani din buzunar ca să jupuim vaca. Îl cunoşteam bine pe Sehrawat. Nu ştiu ce l-a apucat atunci – poate că voia banii ca să-şi cumpere de băut în seara aia, să sărbătorească Dussehra, sau avea o datorie de plătit, nu ştiu. Poate doar încerca să profite de climatul politic al vremii. Tatăl meu şi prietenii lui au încercat să-l înduplece, dar n-a fost chip. S-a înfuriat când i-au spus că nici măcar n-aveau atâţia bani la ei. I-a arestat sub acuzaţia de „ucidere de vacă“ şi i-a băgat în arest. Eu am rămas afară. Tatăl meu nu părea îngrijorat când a intrat, aşa că nu m-am îngrijorat nici eu. Am aşteptat, presupunând că se tocmeau din greu şi că aveau să ajungă curând la o înţelegere. S-au scurs două ore. Treceau pe-acolo mulţimi întregi, în drum spre focurile de artificii ale serii. Unii erau îmbrăcaţi în zei – Ram, Laxman şi Hanuman: copii cu arcuri şi săgeţi, unii cu cozi de maimuţă, având chipurile pictate cu roşu, alţii demoni cu chipuri negre, toţi ducându-se să-şi joace rolul în Ramlila. Când treceau pe lângă furgoneta noastră, se ţineau toţi de nas din cauza duhorii. La asfinţit am auzit exploziile efigiilor aruncate în aer şi uralele celor care priveau. Eram necăjit că pierdusem toată distracţia. După un timp, oamenii au început s-o ia înapoi spre casă. Nici un semn încă de la tatăl meu şi prietenii lui. Şi apoi, nu ştiu cum s-a întâmplat – poate c-au răspândit poliţiştii zvonul, sau au dat nişte telefoane –, dar în faţa postului de poliţie a început să se adune o mulţime care cerea să le fie daţi pe mână „ucigaşii de vaci“. Vaca moartă din Tempo, care împuţise toată zona, era o dovadă suficientă pentru ei. Oamenii au început să blocheze traficul. Nu ştiam ce să fac, unde să mă ascund, aşa că m-am pierdut în mulţime. Unii au început să ţipe *Jai Shri Ram!* şi *Vande Mataram!* Li s-au

alăturat din ce în ce mai mulţi şi totul s-a transformat într-o isterie. Câţiva bărbaţi au intrat în postul de poliţie şi au apărut cu tata şi cu cei trei prieteni ai lui. Au început să-i bată, la început doar cu pumnii, apoi şi cu picioarele. Iar după aceea cineva a adus un levier, altcineva un cric. Nu vedeam mare lucru, dar când îi loveau, le auzeam ţipetele.

Saddam s-a întors spre Anjum.

— N-am mai auzit aşa un sunet… era un sunet ciudat, foarte ascuţit, nu era uman. Dar apoi a fost acoperit de urletele mulţimii. Nu-i nevoie să-ţi spun. Ştii tu…

Vocea lui Saddam s-a transformat într-o şoaptă.

— Toţi au privit. Dar de oprit nu i-a oprit nimeni.

A povestit cum, după ce mulţimea şi-a terminat treaba, maşinile şi-au aprins farurile, toate deodată, ca un convoi militar. Cum au trecut prin bălţile cu sângele tatălui său, împroşcând în jur, de parcă ar fi fost apă de ploaie, şi cum şoseaua arăta ca o stradă din oraşul vechi în ziua de Bakr-Eid.

— Am făcut parte din mulţimea care mi-a omorât tatăl, a spus Saddam.

Fortăreaţa părăsită a lui Anjum, cu pereţii ei murmurânzi şi temniţele ei tainice, stătea gata să se înalţe din nou în jurul ei. Ea şi Saddam aproape că-şi auzeau unul altuia bătăile inimii. S-a străduit, dar n-a reuşit să îngaime nimic, nici măcar vreun cuvânt de consolare. Dar Saddam ştia că-l ascultă. A făcut o pauză lungă, apoi a vorbit din nou:

— La câteva luni după toate astea, mama mea, care era deja bolnavă, a murit. Am rămas în grija unchiului şi a bunicii. Am abandonat şcoala, am furat nişte bani de la unchiul meu şi am venit în Delhi. Am ajuns aici cu câţiva bănuţi şi cu hainele de pe mine. Aveam o singură ambiţie – voiam să-l omor pe nemernicul ăla de Sehrawat. Într-o bună zi o voi face. Am dormit pe străzi, am lucrat ca spălător de camioane, câteva zile chiar ca vidanjor. Iar apoi prietenul meu Neeraj, care e de la mine din sat şi lucrează acum la Corporaţia municipală, l-ai cunoscut…

— Da, a spus Anjum, e băiatul acela înalt şi frumos.

— Da, el. A încercat să se facă manechin, dar n-a reuşit… şi pentru asta trebuie să plăteşti nişte peşti. Acum e şofer de camion la Corporaţia municipală… În fine, Neeraj m-a ajutat să obţin o slujbă aici, la morgă,

unde ne-am cunoscut… La câţiva ani după ce-am ajuns în Delhi, treceam pe lângă un studio de televiziune şi pe unul din ecranele din vitrină rulau ştirile de seară. Atunci am văzut prima oară filmarea cu execuţia lui Saddam Hussein. Nu ştiam nimic despre el, dar am fost profund impresionat de curajul şi demnitatea acelui bărbat în faţa morţii. Când mi-am luat primul telefon mobil, l-am rugat pe vânzător să-mi găsească filmarea şi să mi-o descarce pe telefon. M-am uitat la ea de nenumărate ori. Voiam să fiu ca el. M-am hotărât să devin musulman şi să iau numele lui. Mi-am spus că asta-mi va da curajul de a face tot ce aveam de făcut şi de a înfrunta consecinţele, la fel ca el.

— Saddam Hussein a fost un nemernic, a zis Anjum. A omorât o mulţime de oameni.

— Poate. Dar a fost curajos… Uită-te la asta.

Saddam a scos smartphone-ul şmecher şi nou, cu ecranul lui mare şi şmecher, şi-a pornit un filmuleţ. A umbrit ecranul cu palma făcută căuş, ca să nu se reflecte lumina în ecran. Era un clip TV ce începea cu o reclamă la crema hidratantă Vaseline Intensive Care, în care o fată drăguţă se ungea pe coate şi pe tibii şi părea extrem de încântată de rezultat. Apoi urma o reclamă la Ministerul Turismului din Jammu şi Caşmir – peisaje înzăpezite şi oameni fericiţi, îmbrăcaţi cu haine călduroase, aşezaţi în sănii. Vocea din reclamă spunea: „Jammu şi Caşmir. Atât de alb. Atât de pur. Atât de palpitant“. Apoi prezentatorul TV a spus ceva în engleză şi-a apărut Saddam Hussein, fostul preşedinte al Irakului, elegant, cu o barbă înspicată, cu palton negru şi cămaşă albă. Domina grupul de bărbaţi cu cagule negre de călău din jurul lui, care murmurau şi-l priveau prin fantele din dreptul ochilor. Avea mâinile legate la spate. A rămas neclintit când unul dintre bărbaţi i-a legat o eşarfă neagră în jurul gâtului, făcând nişte gesturi din care reieşea că, fără eşarfă, i s-ar fi iritat gâtul de la funia ştreangului. Cu eşarfa la gât, Saddam Hussein părea şi mai elegant. Înconjurat de sporovăiala bărbaţilor cu cagule, s-a îndreptat spre eşafod. I-au pus laţul peste cap şi i l-au strâns în jurul gâtului. Şi-a spus rugăciunile. Înainte de a cădea prin trapă, ultima expresie de pe chipul lui a fost de dispreţ absolut faţă de călăii săi.

— Vreau să fiu genul ăsta de nemernic, a declarat Saddam. Vreau să fac

ce am de făcut, iar după aceea, dacă trebuie să plătesc, vreau să plătesc aşa.

— Am un prieten care trăieşte în Irak, a zis Anjum, părând mai impresionată de telefonul lui Saddam decât de filmul cu execuţia. Guptaji. Îmi trimite poze din Irak.

A scos telefonul şi i-a arătat pozele pe care D.D. Gupta i le trimitea regulat: Guptaji în apartamentul lui din Bagdad, Guptaji şi amanta lui irakiană la un picnic, şi o serie de fotografii cu pereţii blindaţi pe care-i construise peste tot prin Irak pentru armata americană. Unii pereți erau noi, iar alţii erau deja ciuruiţi de gloanţe şi acoperiţi cu graffiti. Pe unul dintre ei, cineva mâzgălise celebrele cuvinte ale unui general al armatei americane: „Fii politicos, fii profesionist şi fii pregătit să ucizi pe oricine-ţi iese în cale“.

Anjum nu ştia să citească în engleză. Saddam ştia, dacă se concentra. În cazul acesta nu s-a concentrat.

Anjum şi-a terminat ceaiul şi apoi s-a întins pe spate cu braţele încrucişate peste ochi. Părea că aţipise, dar nu era aşa. Era îngrijorată.

— Şi, în caz că nu ştiai, a spus ea după un timp, de parcă ar fi continuat o conversaţie – de fapt, asta şi făcea, doar că era o conversaţie pe care o purta de una singură, în gând –, trebuie să-ţi spun că şi noi, musulmanii, suntem nişte nemernici, ca tot restul lumii. Dar presupun că un criminal în plus n-o să ne strice reputaţia de *badnaam qoam*, numele nostru e mânjit deja cu noroi. În orice caz, toate la timpul lor, nu te grăbi.

— Nu mă grăbesc. Dar Sehrawat trebuie să moară.

Saddam şi-a scos ochelarii şi a închis ochii, strângându-i din cauza luminii. A pus la telefon un vechi cântec dintr-un film hindus şi a început să-l fredoneze, fals, dar cu convingere. Biroo a lipăit ceaiul rece rămas în crăticioară şi s-a îndepărtat, cu frunzele fierte de ceai lipite de nas.

Când soarele s-a înfierbântat, s-au întors înăuntru, unde au continuat să plutească prin propriile vieţi ca o pereche de astronauţi, sfidând gravitaţia, limitaţi doar de pereţii exteriori ai navei lor spaţiale ciclamen, cu uşile ei verde-fistic deschis.

Nu că n-ar fi avut planuri.

Anjum aştepta să moară.

Saddam aştepta să ucidă.

Iar undeva, departe, într-o pădure fremătândă, un bebeluş aştepta să vină pe lume…

Note

7. *Begum* – femeie indiană de rang înalt; prin extensie, formulă de adresare respectuoasă.

8. Populație recunoscută ca fiind al treilea sex în India, Pakistan şi Bangladesh. *Hijra* se nasc bărbați, dar identitatea lor sexuală este feminină.

9. Mormântul unui sfânt musulman.

10. Titlu onorific arab a cărui traducere literală este „prezenţă“.

11. Conţinutul formal al *Shahadei*, mărturisirea de credinţă în islam.

12. Uleiuri esenţiale derivate din surse botanice.

13. Sărbătoare musulmană care marchează sfârşitul Ramadanului. (N.red.)

14. Şcoală religioasă islamică.

15. *Ustad*, titlu onorific dat unui bărbat în lumea musulmană. (N.red.)

16. *Khayal* este genul modern al muzicii clasice hindustane. Interpretarea tipică de *khayal* se compune din *bada khayal*, „marele *khayal*“, cu un tempo lent, şi *chhota khayal*, „micul *khayal*“, cu un tempo rapid în încheiere.

17. Tip melodic tradiţional din muzica indiană, constând într-o temă ce exprimă sentimente religioase, care devine cadru tonal de improvizaţie.

18. *Rekhab* – a doua notă a gamei muzicale indiene.

19. Forme melodice semi-clasice de pe subcontinentul indian.

20. Cel mai mare oraş din statul indian Uttar Pradesh.

21. Doctor care practică medicina tradiţională, într-o cultură predominant musulmană.

22. În original *Gandhi cap* – tichii albe cu bordură lată, popularizate de Mahatma Gandhi în timpul mişcării pentru independenţa Indiei, a căror purtare de către politicieni şi activişti a devenit tradiţie cu valoare simbolică în India independentă.

23. Una dintre cele mai vechi şi mai aglomerate pieţe din Vechiul Delhi. *Chowk* – „intersecție“ sau „piață“.

24. Paştunii, populație din Afganistan şi Pakistan, în jur de 50 de milioane de locuitori, vorbitori ai limbii paştu, a căror existență se presupune că ar data din secolele II–III d.Hr. (N.red.)

25. *Bhai* – „frate, prieten“, în hindu. (N.red.)

26. Fursecuri din făină de grâu şi de orez populare în India şi Pakistan.

27. Fel de mâncare din Orientul Mijlociu constând în orez condimentat cu şofran şi turmeric, servit cu carne, peşte sau legume.

28. Costum tradiţional purtat pe tot subcontinentul indian, constând din şalvari şi cămaşă lungă.

29. Bazar din centrul oraşului Delhi.

30. Poartă a vechiului oraş fortificat din Delhi, aflată pe latura sudică a Shahjahanabadului.

31. Casă tradiţională urbană din India, Pakistan, Nepal sau Bangladesh.

32. Titlu onorific (masculin) folosit în Orientul Mijlociu şi Asia de sud şi sud-est pentru profesori şi artişti de seamă.

33. Războiul indo-pakistanez din 1971 a durat 13 zile şi este considerat unul dintre cele mai scurte conflicte militare din istorie. (N.red.)

34. „Marele Mogul“, dramă istorică indiană din 1960 ce urmăreşte povestea de dragoste dintre un

prinț mogul și o dansatoare de curte, motiv de conflict între tată și fiu. (N.red.)

35. Eşarfă lată, purtată de femei peste cap sau în jurul umerilor, în special în Asia de sud.

36. Derivat din cuvântul hindus *ghar*, provenit din sanscrită, însemnând „casă“, *gharānā* este un sistem de organizare socială de pe subcontinentul indian care leagă muzicienii şi dansatorii pe filiaţia uceniciei şi prin aderarea la un anumit stil muzical.

37. Phoolan Devi (1963–2001) – bandită indiană devenită mai târziu parlamentară a statului Uttar Pradesh. *Dacoit* – membru al unei bande de tâlhari înarmaţi.

38. Begum Hazrat Mahal (1820–1879), curtezană de profesie, devenită concubina regală (*begumă*) a regelui din Adwah. S-a răsculat împotriva Companiei Britanice a Indiilor de Est în timpul Revoltei indiene din 1857, refugiindu-se apoi în Nepal, unde a şi murit.

39. Cămaşă până la genunchi, cu mânecă lungă, purtată mai ales în Asia de Sud.

40. Şalvari largi, plisaţi, purtaţi de femei mai ales în Punjab şi alte regiuni din nordul Indiei.

41. Fustă lungă din material uşor, purtată cu un *kameez* lung.

42. Pantaloni din material uşor, evazaţi de la genunchi în jos, purtaţi cu un *kameez* până la coapse şi cu *dupatta*.

43. Madhubala (1933–1969), actriţă din filmele clasice ale cinematografiei indiene, celebră pentru frumuseţea ei.

44. Bustieră cu mâneci scurte sau fără mâneci purtată pe piele în Asia de Sud, de obicei sub sari.

45. „Ulicioară“, în hindi, în orig.

46. *Niqab*, burka – voal purtat de femeile musulmane, care le lasă faţa descoperită.

47. Fustă lungă şi bogată, adesea brodată şi împodobită cu oglinzi şi clopoţei.

48. „Nu“, în hindi, în orig.

49. Pat tradiţional împletit din bumbac, fibre naturale şi frunze de curmal, folosit în zonele calde ale subcontinentului indian.

50. Frunze de betel.

51. „Deochi“, în hindi, în orig.

52. *Dargah*-ul Nizamuddin este mausoleul unuia dintre sfinţii sufişti, Khwaja Nizamuddin Aulyia (1238–1325). Situat în cartierul Nizamuddin de vest din Delhi, *dargah*-ul este vizitat de mii de oameni săptămânal.

53. Membru al castei Khadim (Khadem), comunitate musulmană din Rajasthan, India.

54. „Contract de nuntă“, în urdu, în orig.

55. Năframă cu care îşi acoperă capul femeile musulmane; în hindi, în orig.

56. Aluzie la principiul al treilea al mecanicii, potrivit căruia dacă un corp acționează asupra altuia cu o anumită forță, cel de-al doilea acționează asupra primului cu o forță de aceeași mărime, direcție, dar de sens contrar. (N.red.)

57. Ritual religios realizat acasă sau în temple, ca ofrandă adusă zeităţilor, personalităţilor sau musafirilor speciali.

58. Plapumă de bumbac, mătase sau catifea umplută cu lână.

59. Parte a casei rezervată femeilor în locuinţele din Asia de Sud.

60. Răscoala şipailor sau Rebeliunea indiană din 1857 este una dintre cele mai ample şi mai cunoscute revolte din perioada colonizării britanice a Indiei.

61. Una dintre cele mai cunoscute zeități hinduse, având ca particularitate un cap de elefant, este venerat pentru bunăstarea materială pe care o oferă celor devotați lui. (N.red.)

62. Cercei mari, bogat ornamentaţi, în formă de floare sau de clopot.

63. Automobil cu caroserie deschisă sau cu platformă, folosit pentru transport de marfă şi obiecte

voluminoase, foarte popular în India.

64. Fel de mâncare din Asia de Sud, din carne sau legume cu sos gros, puternic condimentat, îmbogăţit cu nucă măcinată, iaurt sau smântână, şi uneori cu nucă de cocos.

65. Trib paştun numărând peste trei milioane de membri, stabiliţi mai ales în Pakistan, pe malul de vest al Indusului, dar şi în Afganistan.

66. Cartier rezidenţial şi comercial din Delhi.

67. Imn religios sufist.

68. Medicament folosit pentru tratamentul simptomatic al febrei şi al durerilor moderate de cap, muşchi, dinţi şi coloană.

69. Adept al sikhismului, religie apărută în secolul al XV-lea, în Pakistan, având în prezent 30 de milioane de adepți și fiind cea mai tânără religie monoteistă din lume, respingând politeismul hindus și intoleranța musulmană. Literal, *sikh* înseamnă „cel care învață“, „discipol“, „elev“, „învățăcel“. (N.red.)

70. Colţunaşi prăjiţi, cu umplutură de legume sau carne, şi condimente.

71. Desert indian din morcovi sau griș fiert cu lapte, migdale, zahăr, unt şi cardamom.

72. Băutură rece din lapte sau apă, şi sirop de trandafiri, tăieţei, seminţe de psyllium, perle de tapioca şi gelatină, foarte populară pe subcontinentul indian.

73. Orez fiert în lapte dulce, cu mirodenii şi uneori nuci.

74. Băutură răcoritoare asemănătoare cu cola, produsă în Iran de Grupul Zamzam şi foarte populară în anumite părţi ale lumii musulmane.

75. *Haramzaadi*, copil (fată) din flori; prin extensie, femeie ticăloasă. (N.red.)

76. Vijayadashami sau Dussehra – festival hindus important, celebrat în fiecare an la sfârşitul celor zece zile de Navratri.

77. Populație de 200 de milioane de persoane, care vorbesc peste 70 de limbi. (N.red.)

În ce limbă plouă
peste oraşele chinuite?
Pablo Neruda

3
Naşterea

Era pace. Sau cel puţin aşa umbla vorba.

Un vânt fierbinte biciuise toată dimineaţa străzile oraşului, ridicând valuri de praf, capace de sucuri şi mucuri de ţigară, aruncându-le în parbrizele maşinilor sau vârându-le în ochii bicicliştilor. Când s-a potolit vântul, a început soarele, deja sus pe cer, să dogorească prin pâclă, iar căldura a pornit-o din nou pe străzi, licărind ca o dansatoare din buric. Oamenii au aşteptat dezlănţuirea de tunete ce urma întotdeauna furtunilor de nisip, însă aceasta n-a venit. Focul a făcut ravagii prin adunătura de colibe înghesuite de pe malul râului, nimicind într-o clipită peste două mii de suflete.

Şi totuşi, canafistulele înfloreau în continuare: o ploaie de aur strălucitoare, neruşinată. În văpaia fiecărei veri se înălţa şi-i şoptea cerului fierbinte şi cenuşiu: „Te bag în mă-ta“.

A apărut destul de brusc, imediat după miezul nopţii. N-a cântat nici un înger, nici un mag n-a sosit cu daruri. Dar un milion de stele au răsărit la est, vestindu-i sosirea. Acum nu era, iar peste o clipă, iat-o pe asfalt, într-o iesle de gunoaie: staniol de la pachetele de ţigări, fâşii de plastic şi pungi goale de Uncle Chipps. Stătea într-un con de lumină, goală puşcă, sub o coloană de ţânţari roind în lumina unui neon. Pielea îi era neagră-albăstruie, netedă ca a unui pui de focă. Era complet trează, dar absolut mută, lucru neobişnuit la cineva atât de mic. Poate că, în puţinele luni de când venise pe lume, învăţase deja că lacrimile, ale *ei* cel puţin, erau zadarnice.

O vegheau un cal alb slăbănog priponit de parapet, un căţel râios, o şopârlă de grădină de culoarea betonului, două veveriţe de palmier dungate, care ar fi trebuit să fie adormite şi, din colţul ei ascuns, o păienjeniţă borţoasă. Altfel, părea să fie absolut singură.

În jurul ei, oraşul se întindea pe kilometri întregi. Vrăjitoarea bătrână de mii de ani, moţăind, dar nu adormită, nici măcar la această oră. Pasaje cenuşii ieşeau şerpuind din craniul ei de Meduză, încâlcindu-se şi descâlcindu-se în ceaţa toxică, gălbuie. Trupurile adormite ale oamenilor fără adăpost stăteau înşirate pe trotuarele înalte şi înguste, cap la picioare, cap la picioare, cap la picioare, şerpuind până departe. Secrete vechi zăceau împăturite în cutele pielii ei flasce şi uscate ca pergamentul. Fiecare rid era o stradă, fiecare stradă, un carnaval, fiecare articulaţie artritică, un amfiteatru în descompunere unde se jucaseră, de-a lungul secolelor, scene de dragoste şi sminteală, prostie, încântare şi cruzime de neînchipuit. Dar aceştia aveau să fie zorii renaşterii sale. Noii ei stăpâni voiau să-i ascundă varicele noduroase în ciorapi de plasă din import, să-i înghesuie ţâţele ofilite în sutiene elegante, cu burete, şi să-i îndese picioarele umflate în pantofi ascuţiţi cu toc cui. O puneau să-şi legene şoldurile bătrâne şi ţepene şi să-şi strâmbe gura împietrită într-un zâmbet gol, îngheţat. Era vara în care bunica a devenit o ştoarfă.

Avea să devină super-capitala noii supraputeri preferate a lumii. „India! India!“ Lozinca prinsese avânt –- în emisiuni de televiziune, în clipuri muzicale, în ziare şi reviste străine, la întâlniri de afaceri şi târguri de armament, la conclavuri economice şi întâlniri pe teme de mediu, la târguri de carte şi la concursuri de frumuseţe. „India! India! India!“

În tot oraşul, pe panouri publicitare uriaşe, co-sponsorizate de un ziar englezesc şi de cea mai nouă cremă de albire a pielii (din care se vindeau tone), scria: „Vremea noastră a sosit“. Venea Kmart. Veneau şi Walmart şi Starbucks, iar în reclamele la British Airways de la televizor, Oamenii Lumii (albi, mulatri, negri, galbeni) cântau cu toţii mantra Gayantri:

Om bhur bhuvah svaha
Tat savitur varenyam
Bhargo devasya dhimahi
Dhiyo yo nah pracodayat

(Şi fie ca toată lumea să zboare cu BA.)

Când au terminat de scandat, Oamenii Lumii s-au aplecat şi şi-au unit

mâinile în salut. *Namaste,* spuneau ei cu accente exotice, zâmbind asemenea portarilor cu turban şi mustăţi de maharajah care întâmpinau turiştii străini în hotelurile de cinci stele. Şi cu asta, în reclamă cel puţin, lumea s-a întors cu susul în jos. (Cine se pleca acum? Şi cine zâmbea? Cine era acum petiţionarul? Şi cui i se adresa?) Adormiţi, cetăţenii preferaţi ai Indiei zâmbeau şi ei. „India! India!“ scandau în vis, precum publicul la meciurile de crichet. Tamburul major bătea ritmul… „India! India!“ Lumea se ridica pe picioarele ei, urlând de încântare. Zgârie-nori şi fabrici de oţel răsăreau în locul pădurilor, râurile erau îmbuteliate şi vândute în supermarketuri, peştii erau conservaţi, munţii erau excavaţi şi transformaţi în proiectile lucioase. Baraje uriaşe luminau oraşele ca pe nişte brazi de Crăciun. Toată lumea era fericită.

Departe de lumini şi de reclame, satele se goleau. Şi oraşele la fel. Milioane de oameni erau mutaţi, dar nimeni nu ştia unde.

„Oamenii care nu-şi permit să trăiască în oraşe n-ar trebui să vină aici“, a spus un judecător de la Curtea Supremă, ordonând evacuarea imediată a săracilor oraşului. „Parisul a fost un jeg până în 1870, înainte de a fi desfiinţate toate mahalalele“, a spus guvernatorul adjunct al oraşului, rearanjându-şi ultima şuviţă de păr rămasă de-a curmezişul cheliei, de la dreapta la stânga. (În serile când se ducea la înot, aceasta înota alături de el în clorul piscinei de la Clubul Chelmsford.) „Şi uitaţi-vă cum arată acum Parisul.“

Aşa că oamenii de prisos erau izgoniţi.

Pe lângă poliţia oficială, în cartierele mai sărace au fost mobilizate mai multe batalioane ale Forţei de intervenţie rapidă, în uniforme de camuflaj ciudate, azurii (spre a deruta păsările, probabil).

În mahalale şi în aşezările de rezidenţi ilegali, în taberele de recolonizare şi în coloniile „neautorizate“, oamenii ripostau. Săpau brazde în drumurile ce duceau la casele lor şi ridicau baricade din bolovani şi deşeuri. Bărbaţi tineri şi bătrâni, copii, mame şi bunici înarmate cu bâte şi cu pietre patrulau pe căile de acces ale coloniilor. Pe una dintre şosele, unde se aliniaseră trupele de poliţie şi buldozerele pentru asaltul final, apăruse un slogan scris cu creta: *Sarkar ki Maa ki Choot.* „Pizda mă-sii de guvern.“

— Unde să ne ducem? întrebau oamenii de prisos. Ne puteţi omorî, dar

noi de aici nu ne clintim, spuneau.

Erau prea mulţi ca să fie omorâţi pe loc.

Aşa că locuinţele lor, uşile şi ferestrele, acoperişurile improvizate, oalele şi cratiţele, farfuriile, lingurile, diplomele de şcoală, cartelele de raţie, certificatele de căsătorie, şcolile copiilor lor, munca de-o viaţă, expresia din privire, toate au fost rase de buldozere galbene importate din Australia. (Ditch Witch[78], aşa se numeau buldozerele.) Erau maşinării ultimul răcnet, capabile să aplatizeze istoria şi s-o stivuiască.

Astfel, în vara renaşterii sale, bunica s-a rupt în două.

Canale de televiziune în competiţie feroce relatau povestea oraşului scindat, ca *Breaking News*[79]. Nimeni nu sesiza calamburul. Şi-au trimis reporterii tineri şi neexperimentaţi, dar arătoşi, iar aceştia s-au împrăştiat prin oraş ca o eczemă, punând întrebări insistente, lipsite de sens; îi chestionau pe săraci cum e să fii sărac, pe flămânzi, cum e să fii flămând, pe cei fără adăpost, cum e să fii fără adăpost. *Bhai Sahib, yeh bataaiye, aap ko kaisa lag raha hai*…? „Spune-mi, amice, cum e să fii…?“ Canalele de televiziune nu rămâneau niciodată fără sponsori pentru transmisiunile în direct ale disperării. Nu rămâneau niciodată fără disperare.

Experţii îşi transmiteau opiniile experte contra cost: *Cineva* trebuie să plătească pentru Progres, spuneau ei, cu autoritate.

S-a interzis cerşitul. Mii de cerşetori au fost ridicaţi de pe străzi şi ţinuţi în ţarcuri, apoi expulzaţi din oraş, şarjă cu şarjă. Contractorii lor au fost nevoiţi să plătească bani buni ca aceştia să fie trimişi înapoi.

Father John de la Fundaţia de binefacere For-the-Weak[80] a trimis o scrisoare în care spunea că, în conformitate cu arhivele poliţiei, pe străzile oraşului fuseseră găsite în anul precedent aproape trei mii de cadavre (umane) neidentificate. Nu i-a răspuns nimeni.

Dar băcăniile erau doldora de mâncare. Librăriile erau doldora de cărţi. Magazinele de pantofi erau doldora de pantofi. Iar oamenii (cei care erau consideraţi oameni) îşi spuneau unii altora: „Nu mai trebuie să te duci în străinătate pentru cumpărături. Acum se găsesc şi aici produse de import. Ce chestie, zici că Bombay e New York-ul nostru, Delhi e Washington-ul nostru, iar Caşmirul e Elveţia noastră. Pe bune, e *saala* fantastic *yaar.*“

Toată ziua bună ziua, drumurile erau sugrumate de trafic. Cei proaspăt

deposedaţi, care trăiau în crăpăturile şi fisurile oraşului, ieşeau şi roiau pe lângă maşinile strălucitoare, cu aer condiţionat, vânzând şomoioage de şters praful, încărcătoare de telefon mobil, machete de avioane, reviste de afaceri, cărţi de management piratate (*Cum să faci primul milion*, *Ce îşi doreşte cu adevărat tineretul indian*), ghiduri culinare, reviste de decoraţiuni interioare având fotografii color cu case rurale din Provence şi manuale de evoluţie spirituală rapidă (*Fericirea e în mâinile tale*… sau *Cum să-ţi devii cel mai bun prieten*…). De Ziua Independenţei vindeau mitraliere de jucărie şi steguleţe naţionale înfipte în suporturi pe care scria *Mera Bharat Mahan*, India mea e grozavă. Pasagerii priveau pe geamurile maşinilor şi vedeau numai apartamentul cel nou pe care plănuiau să-l cumpere, jacuzzi-ul proaspăt instalat sau cerneala încă umedă de pe contractul nemaipomenit de-abia semnat. Erau calmi după şedinţele de meditaţie şi radiau după orele de yoga.

În zonele industriale ale oraşului, pe hectarele mlăştinoase ticsite cu deşeuri şi pungi colorate, unde fuseseră „re-colonizaţi“ evacuaţii, aerul era toxic, iar apa, otrăvită. Din bălţile verzi şi mâloase se ridicau nori de ţânţari. Mame de prisos cocoţate ca nişte vrăbii pe molozul fostelor lor case îşi legănau copiii de prisos.

Sooti rahu baua, bhakol abaiya
Naani gaam se angaa, siyait abaiya
Maama sange maami, nachait abaiya
Kara sange chara, labait abaiya.

Nani, puişor, dormi până nu vin demonii
Acuşi soseşte din satul mamei cămaşa ta cea nouă
Unchiul şi mătuşa veni-vor dănţuind
Brăţările spre-a ţi le-aduce.

Copiii de prisos adormeau, visând buldozere galbene.

Deasupra pâclei şi a bâzâitului mecanic al oraşului, noaptea era uriaşă şi splendidă. Cerul era o pădure de stele. Avioane cu reacţie săgetau cerul ca nişte comete lente, smiorcăite. Unele se roteau, stivuite câte zece deasupra pâclei de pe Aeroportul Internaţional Indira Ghandi, aşteptând să aterizeze.

*

Dedesubt, pe trotuar, lângă Jantar Mantar, vechiul observator unde şi-a făcut apariţia bebeluşul nostru, era destul de aglomerat chiar şi la această oră a dimineţii. Comunişti, agitatori, secesionişti, revoluţionari, visători, pierde-vară, drogaţi, ţicniţi, tot soiul de liber-profesionişti şi înţelepţi care nu-şi permiteau daruri pentru nou-născuţi se învârteau pe-acolo. În ultimele zece zile fuseseră daţi la o parte şi alungaţi de pe teritoriile ce *le* aparţinuseră cândva – singurul loc din oraş unde li se permitea să se adune – de cel mai nou spectacol din oraş. Peste douăzeci de care de televiziune, cu camerele montate pe macarale galbene, stăteau de veghe zi şi noapte lângă noua şi strălucitoarea lor stea: un adept al lui Gandhi bătrân şi dolofan, fost-soldat-devenit-asistent-social-rural, care anunţase că va face greva foamei până la moarte spre a-şi împlini visul unei Indii fără corupţie. Şedea întins pe spate, cu aerul unui sfânt bolnav, având în fundal un portret al Mamei India – o zeiţă cu multe braţe şi corpul de forma hărţii Indiei. (India britanică nedivizată, desigur, incluzând Pakistanul şi Bangladeshul.) Orice suspin, orice indicaţie dată oamenilor din jurul său erau transmise în direct pe tot parcursul nopţii.

Bătrânul dăduse lovitura. Vara renaşterii oraşului fusese şi vara fraudelor – fraude cu cărbuni, fraude cu minereu de fier, fraude imobiliare, fraude în asigurări, fraude cu timbre, fraude cu licenţe de telefonie, fraude cu terenuri, fraude cu baraje, fraude cu irigaţii, fraude cu arme şi muniţii, fraude la pompele de benzină, fraude cu vaccinurile antipolio, fraude cu facturile de electricitate, fraude cu manualele şcolare, fraude cu preoţimea, fraude cu programul anti-secetă, fraude cu numere de înmatriculare auto, fraude cu listele electorale, fraude cu cărţile de identitate – prin care politicieni, oameni de afaceri, politicieni-oameni de afaceri şi oameni de afaceri-politicieni şterpeliseră sume incredibile de bani publici.

Ca un bun prospector, bătrânul dăduse peste un filon bogat, un zăcământ de furie publică, devenind peste noapte, spre marea lui uimire, o figură emblematică. Visul lui la o societate fără corupţie era ca o poieniţă a bucuriei unde toţi, inclusiv cei mai corupţi dintre corupţi, puteau să pască o vreme. Oameni care în mod normal n-aveau nici în clin, nici în mânecă unul cu altul (cei de stânga, cei de dreapta, cei fără apartenenţă) se înghesuiau în

jurul lui. Ivirea lui subită, parcă de nicăieri, inspirase şi dăduse un scop generaţiei nerăbdătoare de tineri care până acum fuseseră indiferenţi la istorie şi la politică. Veneau îmbrăcaţi în tricouri şi jeanşi, cu chitare, cântând melodii anticorupţie compuse chiar de ei. Îşi aduceau propriile steaguri şi pancarte cu sloganuri; „Ne-am săturat!“ sau „Stop corupţiei!“ scria pe ele. O echipă de tineri experţi – avocaţi, contabili şi programatori – formase un comitet de coordonare a evenimentului. Au strâns fonduri, au montat un umbrar imens, au făcut rost de recuzită (portretul Mamei India, o rezervă de steaguri naţionale, tichii albe, pancarte) şi au pornit o campanie mediatică digitală. Retorica grosieră a bătrânului şi aforismele lui brute făceau valuri pe Twitter şi inundau Facebook-ul. Camerele de televiziune nu se mai săturau de el. Li s-au alăturat birocraţi, poliţişti şi militari ieşiţi la pensie. Mulţimea a crescut.

Statutul de vedetă căpătat peste noapte îl încânta pe bătrân peste măsură. Devenise expansiv şi uşor agresiv. Începuse să simtă că limitarea la subiectul corupţiei îi încorseta stilul şi îi limita farmecul. Se gândea că putea măcar să împărtăşească adepţilor săi ceva din esenţa proprie, din adevărata lui identitate şi din înţelepciunea lui bucolică, înnăscută. Şi aşa a început circul. A anunţat că va conduce cea de-a doua luptă pentru eliberarea Indiei. Ţinea discursuri aprinse cu vocea lui de bebeluş bătrân care, deşi suna ca două baloane frecate unul de altul, părea să ungă pe suflet naţiunea. Ca un magician la o petrecere de copii, făcea tot felul de scamatorii şi scotea cadouri de nicăieri. Avea câte ceva pentru fiecare. Îi entuziasma pe şoviniştii hinduşi (deja încinşi de harta Mamei India) cu vechiul şi controversatul lor strigăt de luptă, *Vande Mataram!*, „Salutări mamei!“ Când unii musulmani se supărau, comitetul organiza vizita unei vedete musulmane de film din Bombay, care se aşeza pe podium alături de bătrân şi rămânea acolo mai bine de o oră, purtând pe cap o tichie musulmană de rugăciune (lucru pe care altfel nu-l făcea niciodată) spre a sublinia mesajul unităţii în diversitate. Pentru tradiţionalişti, bătrânul îl cita pe Gandhi. Spunea că sistemul castelor era salvarea Indiei. „Fiecare castă trebuie să facă munca pentru care s-a născut, dar orice muncă trebuie respectată.“ Când izbucnea furia daliţilor[81], fetiţa vreunui măturător municipal era îmbrăcată cu rochiţă nouă şi aşezată lângă el, cu o sticlă de

apă din care el mai lua câte-o gură. Pentru militanţii moralişti, sloganul bătrânului era: „Hoţilor să li se taie mâinile! Teroriştii să fie spânzuraţi!“ Pentru naţionaliştii de toate soiurile, urla: *Doodh maangogey to kheer dengey! Kashmir maangogey to chiir dengey!* „Cereţi lapte şi vă vom da smântână! Cereţi Caşmirul şi vă vom sfâşia fără milă!“

Când dădea interviuri, îşi arbora zâmbetul siropos de bebeluş Farex[82] şi povestea despre bucuriile vieţii simple de celibatar, trăite în camera lipită de templul din sat, explicând cum practicarea gandhiană a *rati sadhana* – retenţie de spermă – îl ajutase să-şi păstreze vigoarea în timpul postului negru. Drept dovadă, în cea de-a doua zi de post, s-a dat jos din pat, a alergat în jurul scenei purtând *kurta* şi *dhoti*[83] de culoare albă, şi şi-a flexat bicepşii fleşcăiţi. Oamenii din mulţime s-au amuzat, au plâns şi i-au adus copiii ca să-i binecuvânteze.

Audienţa TV explodase. Reclamele curgeau. Nimeni nu mai văzuse o asemenea frenezie, cel puţin de douăzeci de ani încoace, din Ziua Miracolului Simultan, când umblase vestea că idolii Lordului Ganesh din temple aflate peste tot prin lume începuseră simultan să bea lapte.

Dar acum era deja cea de-a noua zi de post a bătrânului şi, cu toată rezerva lui de spermă neirosită, acesta era vizibil slăbit. În după-amiaza aceea, se răspândiseră prin tot oraşul zvonuri despre creşterea nivelului lui de creatinină şi despre deteriorarea rinichilor săi. Diverse celebrităţi s-au înşirat la căpătâiul lui şi s-au fotografiat ţinându-l de mână şi rugându-l să nu se stingă (deşi nimeni nu credea cu adevărat că se va ajunge acolo). Industriaşi demascaţi în anchetele de fraudă donau bani mişcării lui şi aplaudau dăruirea neclintită a bătrânului pentru cauza nonviolenţei. (Îndemnurile lui la tăiat de mâini, spânzurătoare şi eviscerare treceau drept avertismente acceptabile.)

Fanii mai înstăriţi ai bătrânului, binecuvântaţi cu necesităţile materiale ale vieţii, dar care nu trăiseră niciodată iureşul de adrenalină şi gustul de furie îndreptăţită ale participării la un protest de masă, soseau în maşini sau călare pe motociclete, fluturând steaguri naţionale şi cântând melodii patriotice. Guvernul Iepurelui Prins în Cursă, cândva Mesia miracolului economic al Indiei, era paralizat.

În Gujaratul îndepărtat, Gujarat ka Lalla vedea în apariţia bătrânului-

bebeluş un semn de la zei. Cu infailibilul său instinct de prădător, şi-a grăbit Marşul spre Delhi. În a cincea zi de post a bătrânului, Lalla era deja (metaforic vorbind) campat la porţile oraşului. Armata lui de ieniceri beligeranţi se revărsa în Jantar Mantar. Îl copleşeau pe bătrân cu declaraţii gălăgioase de susţinere. Steagurile lor erau mai mari, cântecele lor erau mai răsunătoare ca ale oricui. Au instalat tarabe şi au împărţit mâncare gratuită săracilor. (Erau darnici cu fondurile primite de la semizeii milionari, suporteri ai lui Lalla.) Aveau instrucţiuni stricte să nu-şi poarte emblematicele bentiţele şofrănii, să nu arboreze steaguri şofrănii şi să nu pomenească numele Preaiubitului din Gujarat nici măcar în treacăt. A funcţionat. În câteva zile reuşiseră o lovitură de palat. Tinerii experţi care se străduiseră atât de tare să-l facă celebru pe bătrân s-au trezit concediaţi înainte de a se dumiri ce se petrecuse – înainte chiar ca el însuşi să se dumirească. S-a zis cu Poieniţa Bucuriei. Şi nimeni nu şi-a dat seama. Iepurele Prins în Cursă o sfeclise. Curând, Preaiubitul avea să ajungă în Delhi. Purtând măşti cartonate cu chipul lui şi scandându-i numele – *Lalla! Lalla! Lalla!* –, credincioşii aveau să-l ducă pe umeri şi să-l instaleze pe tron. Oriunde se uita, avea să se vadă numai pe sine. Noul Împărat al Hindustanului. Era un ocean. Era infinitul. Era umanitatea însăşi. Dar mai rămăsese un an până atunci.

Deocamdată, în Jantar Mantar, susţinătorii lui răguşeau strigând despre corupţia guvernului. (*Murdabad! Murdabad!* „Jos! Jos! Jos! Jos!“) Noaptea, fugeau pe la casele lor ca să se vadă la televizor. Până se întorceau, dimineaţa, bătrânul şi „nucleul“ lui de susţinători aveau un aer cam părăsit sub umbrarul alb umflat de vânt în care ar fi încăput mii de oameni.

În imediata apropiere a cortului anticorupţie, într-un spaţiu clar demarcat, aflat sub ramurile întinse ale unui tamarin bătrân, o altă activistă gandhiană celebră începuse să postească până la moarte în numele miilor de fermieri şi membri ai triburilor indigene al căror pământ fusese expropriat de guvern spre a fi atribuit unei corporaţii petrochimice, pentru a face o mină de cărbune sub monopol privat şi o centrală energetică în Bengal. Era cea de-a nouăsprezecea grevă a foamei pe timp nedefinit din cariera ei. Deşi era o femeie frumoasă, cu părul lung împletit într-o coadă spectaculoasă, la camerele de televiziune avea mult mai puţin succes decât bătrânul. Motivul

nu reprezenta vreun mister. Corporaţia petrochimică deţinea majoritatea posturilor de televiziune, iar de la restul cumpăra o mulţime de spaţiu publicitar. Prin urmare, comentatori furioşi invitaţi în studiourile de televiziune o denunţau şi insinuau că e finanţată de „puteri străine“. Un număr considerabil de comentatori şi de jurnalişti erau şi ei pe statele de plată ale corporaţiei şi făceau tot posibilul să-şi mulţumească angajatorii. Dar acolo, pe trotuar, oamenii din jurul ei o iubeau. Fermieri cărunţi îi alungau ţânţarii de pe faţă. Ţărănci voinice îi masau picioarele şi o sorbeau din priviri. Activişti începători, unii dintre ei tineri studenţi veniţi de prin Europa sau America, îmbrăcaţi în haine hippy comode, îi compuneau întortocheatele comunicate de presă pe laptopurile personale. O seamă de intelectuali şi cetăţeni preocupaţi stăteau ghemuiţi pe trotuar explicând drepturile fermierilor unor fermieri care luptau de ani de zile pentru a le obţine. Studenţi doctoranzi de la universităţi străine, care studiau mişcările sociale (un subiect extrem de căutat), făceau lungi interviuri cu fermierii, recunoscători că le venise munca de teren la oraş în loc să trebuiască ei să se deplaseze în zonele rurale, unde nu erau toalete, iar apa filtrată era greu de găsit.

Vreo zece bărbaţi vânjoşi îmbrăcaţi în haine civile, dar tunşi milităreşte (scurt la spate şi în părţi) şi purtând şosete şi pantofi de armată (şosete kaki, pantofi maro) se amestecaseră prin mulţime, trăgând ostentativ cu urechea la conversaţii. Unii dintre ei făceau pe jurnaliştii şi filmau diverse conversaţii, cu mici camere digitale. Erau atenţi în mod special la tinerii străini (multora aveau să le fie retrase vizele).

Reflectoarele televiziunilor încingeau aerul şi aşa fierbinte. Fluturi sinucigaşi bombardau spoturile luminoase, iar noaptea mirosea a insecte carbonizate. Cincisprezece oameni cu handicapuri grave, ursuzi şi obosiţi după o zi istovitoare de cerşit în arşiţă, zăboveau în beznă, la marginea cercului de lumini, sprijinindu-şi de ricşele mecanice ale statului spinările cocoşate şi membrele ciuntite. Fermierii evacuaţi şi faimoasa lor lideră îi alungaseră de pe bucata cea mai răcoroasă şi mai umbroasă de asfalt, pe care trăiau de obicei. Aşa că simpatia lor se îndrepta complet spre industria petrochimică. Îşi doreau ca agitaţia fermierilor să se încheie cât mai curând posibil şi ei să-şi primească locul înapoi.

La o oarecare distanţă, un bărbat cu pieptul gol, având limete galbene lipite peste tot pe corp, sugea zgomotos o băutură groasă de mango dintr-o cutie mică de carton. Refuza să zică de ce-şi lipise limete de piele sau de ce bea suc de mango, deşi părea să promoveze limetele, şi începea să înjure dacă îi cerea cineva socoteală. Alt liber-profesionist, care îşi spunea artist de *performance*, se plimba hotărât prin mulţime, îmbrăcat în costum cu cravată şi purtând pe cap un melon englezesc. De la distanţă, pe costumul său păreau să fie imprimate o mulţime de kebaburi, dar dacă te uitai mai atent, se vedea că acestea erau, de fapt, nişte căcaţi de formă perfectă. Trandafirul veşted pe care-l avea prins la rever se înnegrise. Din buzunarul de la piept îi ieşea triunghiul alb al unei batiste. Dacă îl întrebai ce mesaj dorea să transmită, în reconfortant contrast cu bădărănia Bărbatului-limetă, îţi răspundea tacticos că trupul lui era un instrument şi că voia ca aşa-numita lume civilizată să-şi lepede aversiunea faţă de căcat şi să accepte că acesta nu era decât mâncare procesată. Şi invers. Explica, de asemenea, că dorea să scoată arta din muzee şi s-o aducă „în popor“.

Lângă Bărbatul-limetă (care-i ignora complet) stăteau Anjum, Saddam Hussein şi Ustad Hameed. Tot cu ei era şi o tânără *hijra* care arăta nemaipomenit, Ishrat, oaspete la Pensiunea Jannat, aflată în vizită din Indore. Evident că fusese ideea lui Anjum – dorinţa ei mai veche de a-i „ajuta pe săraci“ – să le propună să meargă în Jantar Mantar ca să vadă cu ochii lor ce însemna mult mediatizata „cea de-a doua luptă pentru eliberarea Indiei“. Saddam le tăiase avântul.

— Nu trebuie să te duci până acolo ca să vezi. Vă spun eu chiar acum: e cea mai gogonată escrocherie dintre toate.

Dar Anjum se încăpăţânase şi, desigur, Saddam n-o lăsase să se ducă singură. Aşa că au făcut un mic grup: Anjum, Saddam (cu ochelarii de soare încă pe ochi) şi Nimmo Gorakhpuri. Pe Ustad Hameed, care trecuse s-o vadă pe Anjum, l-au luat pe sus în expediţie, la fel şi pe tânăra Ishrat. S-au hotărât să călătorească noaptea, când mulţimea era incomparabil mai restrânsă. Anjum se îmbrăcase modest, într-unul din costumele ei paştuni mai mohorâte, deşi nu se putuse abţine să nu-şi pună o agrafă, o *dupatta* şi o idee de ruj. Ishrat se îmbrăcase de parcă s-ar fi dus la propria nuntă – într-o *kurta* roz pal cu paiete şi şalvari Patiala verzi. Ignorând toate sfaturile

primite, s-a dat cu ruj roz aprins, purtând suficiente bijuterii cât să lumineze în noapte. Nimmo îi luase pe Anjum, Ishrat şi Ustad Hameed cu maşina ei. Cu Saddam aranjaseră să se întâlnească acolo. El a venit călare pe Payal până în Jantar Mantar şi a priponit-o de un gard la ceva distanţă (şi i-a promis unui lustragiu obraznic două ciocolate şi zece rupii ca să aibă grijă de ea). Simţind neliniştea lui Nimmo Gorakhpuri, Saddam încercase s-o amuze arătându-i filmele cu animale pe care le avea în telefon – unele realizate chiar de el, cu pisici şi câini vagabonzi întâlniţi în turele lui zilnice prin oraş, şi altele primite de la prieteni pe WhatsApp: „Uite, pe ăsta micu' îl cheamă Chaddha Sahib. Nu latră niciodată. În fiecare după-amiază la patru fix vine în parcul ăsta să se joace cu prietena lui. Vaca asta adoră roşiile. Îi duc zilnic câteva. Ăsta are o formă urâtă de râie. Ai văzut leul care stă în două labe şi o pupă pe femeia asta…? Da, e femeie. Se vede când se-ntoarce…“ Cum nici unul nu era cu capre sau cu modă feminină occidentală, filmele n-au reuşit deloc să-i alunge lui Nimmo Gorakhpuri plictiseala, iar aceasta s-a scuzat curând şi a plecat. Anjum, în schimb, era fascinată de zarvă, de pancarte şi de fragmentele de conversaţie auzite. Insista să rămână cu toţii ca să „înveţe ceva“. Aşa că, la fel ca tot restul lumii de pe trotuar, şi-au format şi ei micul lor grup. Stabilindu-şi acolo cartierul general, Anjum îşi trimitea solul – pe Excelenţa sa plenipotenţiară Saddam Hussein – de la un grup la altul, ca să obţină rapid o dare de seamă: de unde veneau, pentru ce protestau şi care le erau revendicările. Saddam se ducea ascultător de la un stand la altul, ca un client într-o piaţă de vechituri politice, întorcându-se din când în când s-o pună pe Anjum la curent cu ce reuşise să afle. Aceasta stătea pe jos cu picioarele încrucişate, aplecându-se înainte şi ascultându-l atent, dând din cap, zâmbind cu jumătate de gură, dar fără a-l privi pe Saddam în timp ce vorbea, pentru că ţinea capul întors, cu ochii ei sclipitori pironiţi ferm pe grupul despre care se întâmpla să vorbească el la momentul respectiv. Pe Ustad Hameed nu-l interesau câtuşi de puţin informaţiile aduse de Saddam. Dar expediţia era o schimbare binevenită în rutina lui zilnică, aşa că se mulţumea să facă parte din ea şi fredona ceva în barbă, privind în jur distrat. Ishrat, inadecvat îmbrăcată şi de-o vanitate absurdă, şi-a petrecut tot timpul făcându-şi selfie-uri din diverse unghiuri, cu diferite fundaluri. Deşi nimeni n-o prea băga în seamă

(bătrânul-bebeluş o eclipsa de departe), avea grijă să nu se îndepărteze prea mult de tabăra de bază. La un moment dat, ea şi Ustad Hameed au izbucnit într-un acces de chicoteli şcolăreşti. Când Anjum i-a întrebat ce era aşa de amuzant, Ustad Hameed i-a povestit cum nepoţii lui îşi învăţaseră bunica să-i spună lui (soţului ei) „*bloody fucking bitch*“[84], după ce-i dăduseră de înţeles că era o vorbă de un alint în engleză.

— Ea n-avea nici cea mai vagă idee ce zicea, şi era aşa de dulce când o spunea, povestea Ustad Hameed, râzând. *Bloody fucking bitch*! Aşa-mi zice mie begum a mea…

— Ce înseamnă? a întrebat Anjum. (Cunoștea semnificația în engleză a cuvântului *bitch*, dar nu ştia ce însemnau *bloody* şi *fucking*.) Până să apuce Ustad Hameed să-i explice (deşi nici el nu era prea sigur, ştia doar că era ceva rău), au fost întrerupţi de un tânăr bărbos cu păr lung, îmbrăcat cu haine largi, ponosite, şi de o fată îmbrăcată la fel de ponosit, cu un păr superb, pe care îl purta desprins şi ciufulit. Făceau un documentar despre Proteste şi Rezistenţă, le-au explicat ei, iar una dintre temele recurente ale filmului era ca protestatarii să spună: „O altă lume e posibilă“, în limba pe care-o vorbeau. De exemplu, dacă limba lor maternă era hindi sau urdu, puteau spune: *Doosri Dunyia mumkin hai*… Şi-au potrivit camera în timp ce vorbeau şi au rugat-o pe Anjum să se uite direct în obiectiv. Habar n-aveau ce însemna „Dunyia“ în lexiconul lui Anjum, care, la rândul ei, neînţelegând nici ea nimic, se holba în cameră.

— *Hum doosri Dunyia se aaye hain*, a explicat ea amabilă, ceea ce însemna: „Noi venim de acolo… din cealaltă lume“.

Tinerii cineaşti, pe care îi aştepta o noapte întreagă de muncă, au schimbat o privire şi s-au hotărât să meargă mai departe, în loc să explice ce voiau să spună, pentru că ar fi durat prea mult. I-au mulţumit lui Anjum şi au traversat strada până pe celălalt trotuar, unde mai multe grupuri stăteau fiecare sub cortul lui.

În primul, şapte bărbaţi raşi în cap, îmbrăcaţi cu *dhoti*-uri albe, făcuseră un jurământ al tăcerii, susţinând că nu aveau să mai vorbească până când hindi nu era declarată limba naţională a Indiei – limba ei oficială – în detrimentul celorlalte douăzeci şi două de limbi oficiale şi al sutelor de limbi neoficiale. Trei dintre bărbaţii raşi în cap dormeau, iar ceilalţi patru îşi

dăduseră jos măştile albe de spital (recuzita „jurământului tăcerii“) ca să-şi bea ceaiul de seară. Cum nu puteau vorbi, realizatorii filmului i-au pus să ţină un mic afiş pe care scria „O altă lume e posibilă“. S-au asigurat că pancarta care cerea ca hindi să fie declarată limba naţională nu intra în cadru, pentru că ambilor cineaşti le părea a fi o revendicare regresivă. Dar simţeau că bărbaţii raşi în cap, cu măştile lor, dădeau filmului o textură vizuală bună şi nu trebuiau omişi.

Ocupând o porţiune substanţială de trotuar, în imediata apropiere a bărbaţilor raşi în cap stăteau cincizeci de reprezentanţi ai miilor de oameni mutilaţi în 1984 de scurgerea de gaz a companiei Union Carbide din Bhopal. Locuiau în stradă de două săptămâni. Şapte dintre ei erau în greva foamei pe perioadă nedeterminată, iar starea lor se deteriora constant. Veniseră pe jos la Delhi, tocmai din Bhopal, parcurgând sute de kilometri în arşiţa verii, ca să ceară despăgubiri: apă potabilă şi asistenţă medicală pentru ei şi generaţiile de bebeluşi diformi născuţi după scurgerea de gaze. Iepurele Prins în Cursă refuzase întâlnirile cu cei din Bhopal. Echipele de televiziune nu erau interesate de ei; suferinţa acestora era prea veche pentru ştiri. Fotografiile cu bebeluşi diformi, cu fetuşi malformaţi avortaţi, în borcane cu formol, şi cu miile de oameni omorâţi, mutilaţi sau orbiţi în urma scurgerii de gaze stăteau atârnate de stâlpii cortului ca nişte steaguri macabre. Pe un mic ecran de televizor (reuşiseră să tragă curent de la o biserică din apropiere) se derula în buclă o filmare veche, plină de purici: un anume tânăr fercheş pe nume Warren Anderson, directorul executiv american al companiei Union Carbide, sosind în aeroportul din Delhi la câteva zile după dezastru. „Tocmai ce-am ajuns“, le spunea el jurnaliştilor care se înghesuiau. „Încă nu cunosc detaliile. Aşa că, hei! Ce vreţi să spun?“. Apoi se uita de-a dreptul în camerele de filmare şi făcea cu mâna: „Bună, mama!“

Şi a ţinut-o tot aşa, o noapte întreagă: „Bună, mama! Bună, mama! Bună, mama! Bună, mama! Bună, mama…“

Pe o pancartă veche, decolorată de atâtea decenii de utilizare, scria: „Warren Andersen e criminal de război“. Pe alta, mai nouă, se putea citi: „Warren Anderson a omorât mai mulţi oameni decât Osama bin Laden“.

Lângă cei din Bhopal se aflau Asociaţia Kabaadi-Wallah din Delhi (a

reciclatorilor de deşeuri) şi Sindicatul muncitorilor de la canalizare, protestând faţă de privatizarea şi corporatizarea salubrităţii şi canalizării oraşului. Corporaţia care licitase şi câştigase contractul era cea care primise şi terenul fermierilor pentru centrala electrică. Aceasta pusese deja mâna pe electricitatea oraşului şi pe alimentarea cu apă. Acum deţinea şi sistemele de evacuare a căcatului şi gunoiului.

Chiar lângă reciclatorii de deşeuri şi angajaţii de la canalizare era cea mai luxoasă porţiune de trotuar, o toaletă publică cu oglinzi imense şi podea lucioasă din granit. Luminile din toaletă rămâneau aprinse zi şi noapte. Pişarea costa o rupie, căcarea, două, iar duşul, trei. Puţini dintre cei de pe trotuar îşi permiteau aceste taxe. Mulţi se pişau în afara toaletei, la zid. Aşa că, deşi toaleta era de-o curăţenie impecabilă în interior, de afară emana mirosul înţepător şi afumat al urinei stătute. Nu conta prea mult pentru administratorii toaletei; veniturile veneau din altă parte. Peretele exterior era folosit ca spaţiu publicitar, unde în fiecare săptămână apărea altă reclamă.

În săptămâna aceasta, reclama era la cea mai nouă maşină de lux de la Honda. Reclama avea un paznic numai al ei. Gulabiya Vechania trăia sub o prelată mică din plastic albastru, chiar lângă reclamă. Adăpostul acesta era o evoluţie, la cum pornise. Cu un an în urmă, când sosise în oraş, din pură teamă, dar şi de nevoie, Gulabiya trăise într-un copac. Acum avea un loc de muncă şi un soi de acoperiş deasupra capului. Pe epoleţii cămăşii lui albastre, pline de pete, era brodată emblema firmei de securitate pentru care lucra: TSGS Security. (O firmă rivală SSGS-ului şoarfei de Sangeeta Madam Haramzaadi.) Treaba lui era să prevină vandalismul, şi anume să împiedice tentativele repetate ale anumitor nemernici de a urina direct pe panoul publicitar. Lucra şapte zile pe săptămână, douăsprezece ore pe zi. În noaptea aceea, Gulabiya se îmbătase şi tocmai aţipise când cineva a scris cu spray-ul *Inquilab Zindabad*! „Trăiască Revoluţia!“ exact pe Honda City cea argintie. Dedesubt, altcineva mâzgâlise un poem:

Chheen li tumne garib ki rozi roti
Aur laga diye hain fees karne pe tatti.

Aţi luat pâinea cea de toate zilele de la gura săracilor

Şi, în schimb, le cereţi taxă pe căcat.

Gulabiya avea să-şi piardă slujba a doua zi dimineaţa. Alte mii asemenea lui urmau să stea la rând, sperând să-i ia locul. (Unul dintre ei putea fi chiar poetul străzii.) Deocamdată însă, Gulabiya dormea tun şi visa adânc. În visul lui, avea destui bani cât să mănânce şi să trimită ceva şi familiei rămase în satul natal. În visul lui, satul încă exista. Nu era pe fundul unui lac de acumulare. Nu înotau peşti prin ferestrele lui. Nu treceau crocodili printre ramurile înalte ale arborilor de bumbac. Pe deasupra câmpurilor lui nu treceau bărci cu turişti, lăsând nori-curcubeu de motorină pe cer. În vis, fratele lui, Luariya, nu era ghid angajat să prezinte miracolele înfăptuite de baraj. Mama lui nu lucra ca măturătoare în camera de motoare a barajului construit pe pământul ce îi aparţinuse cândva. Nu trebuia să fure fructe de mango din propriii ei copaci. Nu trebuia să trăiască într-o tabără de recolonizare, într-o baracă de tablă cu pereţi de tablă şi acoperiş de tablă atât de fierbinte, încât puteai frige ceapă pe el. În visul lui Gulabiya râul curgea în continuare, era viu. Copii despuiaţi stăteau în continuare pe bolovani, cântând la fluier, sărind în apă să înoate printre bivoli când soarele devenea prea fierbinte. În pădurea Sal, care îmbrăca dealurile de deasupra satului, erau leoparzi, şi cerbi, şi urşi furnicari, iar în timpul festivalurilor oamenii se adunau acolo cu tobele lor și beau şi dansau zile în şir.

Din fosta lui viaţă îi mai rămăseseră acum doar amintirile, fluierul şi cerceii (pe care la muncă n-avea voie să-i poarte).

Spre deosebire de nesăbuitul Gulabiya Vechania, care eşuase în datoria sa de a proteja Honda City argintie, Janak Lal Sharma, „responsabilul“ cu toaleta, era complet treaz şi muncea din greu. Registrul lui cu colţuri îndoite era la zi. Bancnotele din portofel erau organizate cu grijă, în ordinea valorii. Avea un săculeţ separat pentru monede. Îşi suplimenta veniturile salariale lăsând activişti, jurnalişti şi cameramani de televiziune să-şi încarce telefoanele mobile, laptopurile şi bateriile de la camerele de filmat în priza din toaletă, la preţul de şase duşuri şi o căcare (adică douăzeci de rupii). Uneori îi lăsa pe oameni să se cace la preţul unei pişări şi n-o trecea în catastif. La început a fost uşor precaut cu activiştii anticorupţie. (Nu erau greu de identificat – erau mai puţin săraci şi mai agresivi decât restul lumii.

Deşi îmbrăcaţi la modă, în jeanşi şi tricouri, majoritatea purtau câte o tichie albă imprimată cu imaginea solarizată a bătrânului-bebeluş, cu zâmbetul lui de bebeluş Farex.) Janak Lal Sharma avea grijă să le ia tariful întreg şi să treacă corect şi grijuliu natura abluţiunilor fiecăruia în catastif. Dar unii dintre ei, în special tranşa a doua de nou-veniţi, care erau şi mai agresivi decât primii, s-au ofensat că li se lua mai mult decât celorlalţi. Curând a început să facă afaceri şi cu ei. Din veniturile suplimentare subcontractase sarcina de a face curat la toalete, a cărei îndeplinire era de neconceput pentru un bărbat din casta şi din mediul lui (era brahman), lui Suresh Balmiki, care, după cum se vedea limpede din numele său, aparţinea castei considerate – făţiş de majoritatea hinduşilor şi pe ascuns de guvern – a spălătorilor de căcat. Cu frământările crescânde din ţară, cu şuvoiul nesfârşit de protestatari sosind pe trotuare şi cu toată prezenţa televiziunilor, chiar şi după ce punea de-o parte ce-i plătea lui Suresh Balmiki, Janak Lal adunase suficienţi bani cât să achite avansul unui apartament pentru persoane cu venituri mici.

Vizavi de toaletă, pe partea cu echipele de televiziune (dar la mare distanţă ideologică), era ceea ce oamenii de pe trotuar denumiseră Graniţa: naţionaliştii din Manipur cerând revocarea Legii autorităţii speciale a forţelor armate, conform căreia era legal ca armata indiană să omoare din „suspiciune“; refugiaţii tibetani cerând un Tibet liber; şi, cât se poate de atipic (şi de periculos pentru ei), asociaţia Mamelor dispăruţilor, ai căror fii dispăruseră cu miile în războiul pentru eliberarea Caşmirului. (Sinistru, deci, să ai o coloană sonoră care repeta „Bună, mama! Bună, mama! Bună, mama!“. Cu toate acestea, Mamele dispăruţilor nu sesizau nota sinistră, pentru că-şi spuneau Moj – „mamă“ în caşmiră –, şi nu „mama“.)

Era prima vizită în super-capitală a asociaţiei. Nu toate erau mame; veniseră şi soţii, şi surori, şi câţiva copii mici ai dispăruţilor. Fiecare purta câte o poză a fiului, fratelui sau soţului dispărut. Pe pancarta lor scria:

Povestea Caşmirului
MORŢI = 68 000
DISPĂRUŢI = 10 000
Asta e democraţie sau *mortocraţie*?

Nici o cameră de televiziune nu se îndrepta spre acea pancartă, nici măcar din greşeală. Majoritatea celor angrenaţi în cea de-a doua luptă pentru eliberarea Indiei erau pur şi simplu oripilaţi de ideea eliberării Caşmirului şi de impertinenţa femeilor din Caşmir.

Unele dintre Mame, precum şi unele victime ale scurgerii de gaze din Bhopal, se cam blazaseră. Îşi spuseseră poveştile la nenumărate întâlniri şi de la nenumărate tribune din supermarketurile internaţionale ale durerii, alături de alte victime ale altor războaie din alte ţări. Vărsaseră des lacrimi în public, şi nu ajutase cu nimic. Peste oroarea trăită de ele crescuse o carapace tare şi amară.

Mersul la Delhi se dovedise a fi o experienţă nefericită pentru asociaţie. La conferinţa de presă ţinută în stradă în acea după-amiază, femeile fuseseră hărţuite şi ameninţate, iar poliţia, care trebuise să intervină în cele din urmă, făcuse un cordon în jurul Mamelor. „Teroriştii musulmani nu merită să fie protejaţi de Drepturile Omului!“ strigau ienicerii sub acoperire ai lui Gujarat ka Lalla. „Am văzut genocidul vostru! Am trecut prin epurarea voastră etnică! Oamenii noştri trăiesc deja de douăzeci de ani în tabere de refugiaţi!“ Unii tineri scuipau pe fotografiile cu bărbaţii morţi sau dispăruţi din Caşmir. „Genocidul“ şi „epurarea etnică“ la care făceau referire însemnau exodul în masă al pandiţilor[85] caşmirieni din vale, când lupta pentru libertate luase o direcţie marţială în anii 1990 şi unii militanţi musulmani se întorseseră împotriva micuţei populaţii hinduse. Mai multe sute de hinduşi fuseseră masacraţi în mod macabru, iar când guvernul anunţase că nu le putea asigura protecţia, aproape întreaga populaţie de hinduşi din Caşmir, vreo două sute de mii de suflete, fugise din Vale şi se mutase în taberele de refugiaţi de pe câmpia din Jammu, unde majoritatea trăia şi acum. Câţiva dintre ienicerii lui Lalla aflaţi în stradă în acea zi erau hinduşi din Caşmir care-şi pierduseră casele, familiile şi tot ce cunoscuseră cândva.

Ce le îndurerase probabil pe Mame mai mult decât Scuipătorii erau cele trei fete de liceu bine aranjate, trase prin inel, care trecuseră pe lângă ele în acea dimineaţă, în drum spre o tură de cumpărături la Connaught Place.

— Ah, uau! Caşmir! Ce *tareee*! Se pare că-i complet normal acum, *ya*, turiştii sunt în siguranţă. Mergem? Am auzit că-i superb.

Mamele din asociaţie luaseră decizia să treacă de noaptea aceea cumva şi să nu mai vină niciodată în Delhi. Dormitul pe străzi era o experienţă nouă pentru ele. Toate aveau case drăguţe şi grădini de zarzavaturi. În noaptea aceea au mâncat pe sponci (şi asta era o experienţă nouă), şi-au împachetat pancarta şi au încercat să doarmă, aşteptând zorii, nerăbdătoare să pornească înapoi spre valea lor frumoasă, zguduită de război.

Bebeluşul nostru tăcut a apărut chiar acolo, lângă Mamele dispăruţilor. A durat ceva până l-au observat Mamele, pentru că era de culoarea nopţii. O absenţă conturată apăsat în umbrele de sub felinar. În cei peste douăzeci de ani de trăit în represiune, cu percheziţii, bătăi în uşă la miez de noapte (Operaţiunea Tigrul, Operaţiunea Nimicirea Şarpelui, Operaţiunea Prinde şi Ucide), Mamele învăţaseră să citească întunericul. Dar când venea vorba de bebeluşi, singurii cu care erau obişnuite arătau ca nişte flori de migdal cu obrăjorii roşii. Mamele dispăruţilor nu ştiau cum să se poarte cu un bebeluş care Apăruse.

În nici un caz cu unul care era *negru*
Kruhun kaal
În nici un caz cu o *fetiţă* neagră
Kruhun kaal hish
În nici un caz cu una înfăşată în gunoaie
Shikas ladh.

Şoaptele au trecut de la una la alta pe trotuar, ca un pachet. Întrebarea s-a transformat într-un anunţ: *Bhai baccha kiska hai*? „Al cui e bebeluşul ăsta?“

Linişte.

Apoi cineva a spus că o văzuse pe mamă vomitând în parc, în după-amiaza zilei precedente. Altcineva a spus:

— A, nu, nu era ea.

Cineva a spus că era cerşetoare. Altcineva a spus că era victima unui viol (există în orice limbă un cuvânt pentru asta).

Cineva a spus că venise cu grupul aflat acolo mai devreme în ziua aceea, care strânsese semnături pentru eliberarea prizonierilor politici. Se zvonea că era o organizaţie de faţadă a Partidului Maoist, scos în afara legii, care

ducea un război de gherilă în pădurile din India Centrală. Altcineva a spus:

— A, nu, nu era ea. Era singură. Stătea de câteva zile pe-aici.

Cineva a spus că era fosta iubită a unui politician care o alungase după ce rămăsese gravidă.

Toată lumea a căzut de acord că toţi politicienii erau nişte nemernici. Dar asta nu rezolva în nici un fel problema.

Ce era de făcut cu bebeluşul?

Conştientă probabil că devenise centrul atenţiei, sau poate pentru că era speriată, bebeluşa tăcută a început să plângă într-un târziu. O femeie a luat-o în braţe. (Mai târziu s-a spus despre ea că era înaltă, că era scundă, că era neagră, că era albă, că era frumoasă, că nu era, că era bătrână, că era tânără, că era o străină, că era văzută adesea prin Jantar Mantar.) O bucăţică de hârtie împăturită de multe ori într-un mic cocoloş, cu bandă adezivă prinsă de o margine, fusese agăţată de sfoara neagră şi groasă pe care bebeluşa o avea legată în jurul brâului. Femeia (care era frumoasă, care nu era, care era înaltă, care era scundă) a desfăcut-o şi a înmânat-o cuiva care ştia să citească. Mesajul, scris în engleză, era lipsit de orice ambiguitate: „Nu pot avea grijă de această fetiţă. Aşa că o las aici“.

În cele din urmă, după o mulţime de discuţii şoptite, pline de ezitare şi tristeţe, fără tragere de inimă, oamenii au hotărât că bebeluşa era o problemă care trebuia semnalată poliţiei.

Înainte ca Saddam s-o poată opri, Anjum s-a ridicat şi s-a îndreptat cu paşi repezi spre ceea ce părea că devenise Comitetul de asistenţă socială pentru bebeluş, constituit ad-hoc. Era cu un cap mai înaltă ca majoritatea oamenilor, aşa că nu era greu de urmărit. Cum înainta prin mulţime, clopoţeii de la glezne, invizibili sub şalvarii ei largi, făceau *cling-cling-cling*. Lui Saddam, brusc cuprins de groază, fiecare *cling-cling* îi suna ca un foc de armă. Lumina albastră a felinarului poleia umbra palidă de tuleie cărunte de pe pielea întunecată şi ciupită de vărsat a lui Anjum, acum lucind de sudoare. Bumbul îi strălucea pe nasul magnific, curbat în jos ca ciocul unei păsări de pradă. Avea ceva dezlănţuit, ceva necalibrat, şi totuşi absolut categoric: senzaţia de destin, probabil.

— Poliţie? Noi s-o predăm *poliţiei*? a întrebat Anjum pe ambele ei voci,

separate, şi totuşi la unison, una aspră, cealaltă gravă, limpede. Fildeşul cel alb îi strălucea între cioturile înroşite de betel.

Solidaritatea din „noi“-ul ei era ca o îmbrăţişare. Aşa cum era de aşteptat, i s-a răspuns prompt cu o insultă.

Un isteţ din mulţime i-a zis:

— De ce? *Tu* ce-ai face cu ea? Nu poţi s-o transformi într-una ca voi, nu-i aşa? Tehnologia modernă a avansat mult, dar încă n-a ajuns până acolo…

Se referea la credinţa larg răspândită că femeile *hijra* răpeau bebeluşi de sex masculin şi îi castrau. Cu haioşenia lui, şi-a câştigat un vârtej de râsete timide.

Pe Anjum a lăsat-o rece vulgaritatea remarcii. A continuat cu o vigoare la fel de clară şi de imperioasă ca foamea.

— E un dar de la Dumnezeu. Daţi-mi-o mie. Eu îi pot oferi dragostea de care are nevoie. Poliţia nu va face altceva decât s-o arunce într-un orfelinat de stat. Va muri acolo.

Uneori limpezimea unei singure persoane poate vlăgui o mulţime. Asta reuşise Anjum, cu acest prilej. Cei care pricepeau ce spunea au fost uşor intimidaţi de rafinamentul cu care vorbea urdu. Nu se potrivea cu clasa din care presupuneau că ar face parte.

— Probabil că mama ei a lăsat-o aici spunându-şi, aşa cum îmi spun şi eu, că acest loc e Karbala din ziua de azi, unde se dă lupta pentru dreptate, lupta binelui împotriva răului. Probabil că şi-a spus: „Oamenii aceştia sunt luptători, cei mai buni din lume, unul dintre ei va avea grijă de copilul pe care eu nu-l pot creşte“ – iar voi vreţi să chemaţi *poliţia*?

Deşi era furioasă, deşi avea peste un metru optzeci şi umeri laţi şi puternici, din stilul ei răzbăteau cochetăria exagerată şi gestica mlădioasă a curtezanelor din Lucknow ale anilor 1930.

Saddam Hussein şi-a adunat toate puterile, pregătindu-se de încăierare. Ishrat şi Ustad Hameed au sosit şi ei, să ajute cum puteau.

— Cine le-a permis acestor femei *hijra* să stea aici? Cărei cauze îi aparţin?

Domnul Aggarwal, un bărbat subţire, între două vârste, cu mustaţă tunsă scurt, îmbrăcat cu o cămaşă safari, pantaloni din bumbac flauşat şi purtând pe cap o tichie pe care scria „Eu sunt împotriva corupţiei. Tu?“, avea un aer

tăios şi autoritar de birocrat, ceea ce şi fusese până de curând. Lucrase în cea mai mare parte a vieţii la fisc, până într-o bună zi, când, scârbit de putregaiul din sistem, observat de pe tuşă, îşi dăduse din senin demisia din slujba la stat, spre a „sluji naţiunea“. Câţiva ani se îndeletnicise tangenţial cu opere de caritate şi asistenţă socială, însă acum, ca aghiotant-şef al gandhianului dolofan, se impusese atenţiei publice, iar chipul lui apărea în fiecare zi prin ziare. Mulţi credeau (pe bună dreptate) că el avea adevărata putere şi că bătrânul nu era decât o mascotă carismatică, un trepăduş care se încadra în fişa postului şi care acum începuse să facă exces de zel. Adepţii teoriei conspiraţiei, care se adunau pe lângă toate mişcările politice, şuşoteau cum că bătrânul era încurajat dinadins să se autopromoveze, să se lege singur la cap, pentru ca propriul hybris să nu-l lase să dea înapoi. Dacă bătrânul murea în public de foame, în transmisiune directă, spuneau zvonurile, Mişcarea ar fi căpătat astfel un martir, iar asta ar fi lansat cariera politică a domnului Aggarwal aşa cum nimic altceva n-ar fi reuşit. Zvonurile erau nedrepte şi neadevărate. Domnul Aggarwal *era* într-adevăr omul din spatele Mişcării, dar frenezia stârnită de bătrânul gandhian îl luase prin surprindere până şi pe el, care nu făcea decât să se lase dus de val, nicidecum să pună la cale o sinucidere regizată. Peste câteva luni, avea să se lepede de mascota lui şi să devină un politician din prima linie – un veritabil tezaur al multor calităţi pe care le denunţase cândva – şi un formidabil opozant al lui Gujarat ka Lalla.

Avantajul neobişnuit al domnului Aggarwal ca politician în plină ascensiune era aspectul lui obişnuit. Arăta ca mulţi alţi oameni. Totul la el – felul cum se îmbrăca, felul în care vorbea, felul cum gândea – era curat şi ordonat, aranjat şi ferchezuit. Avea o voce piţigăiată şi un stil reţinut, practic, cu excepţia momentelor când stătea în faţa unui microfon. Atunci se transforma într-o tornadă dezlănţuită, aproape incontrolabilă, de terifiantă rectitudine. Intervenind în problema bebeluşului, spera să evite încă o ciorovăială publică (precum cea dintre Mamele din Caşmir şi Brigada Scuipătorilor) ce putea distrage atenţia mass-mediei de la ceea ce credea el că ar fi Problemele Reale.

— Aceasta este cea de-a doua noastră luptă pentru eliberare, a spus ameninţător către publicul care devenea din ce în ce mai numeros. Mii de

oameni s-au adunat aici pentru că politicienii corupţi ne-au făcut vieţile insuportabile. Dacă rezolvăm problema corupţiei, ne putem purta ţara spre noi culmi ale gloriei, până pe vârful lumii. Acesta este un spaţiu al politicii serioase, nu un ring de circ.

I s-a adresat apoi lui Anjum, fără s-o privească.

— Aveţi autorizaţie de la poliţie să vă aflaţi aici? Toată lumea de aici trebuie să aibă autorizaţie.

Anjum l-a privit de sus, ameninţător. Refuzul lui de a o privi în ochi însemna că se adresa direct sânilor ei.

Domnul Aggarwal luase prost pulsul, judecând situaţia complet greşit. Oamenii adunaţi nu erau întru totul simpatizanţii lui. Pe mulţi îi irita cum „lupta lui pentru eliberare“ acaparase toată atenţia presei, subminându-i pe ceilalţi. Cât despre Anjum, ei nu-i păsa de mulţime. Pentru ea nu conta în ce direcţie se manifestau simpatiile maselor. Ceva se aprinsese înăuntrul ei şi îi dădea un curaj de neclintit.

— Permisiunea poliţiei?

Nu s-ar fi putut pronunţa cu mai mult dispreţ două cuvinte.

— Vorbim de un *copil*, nu de vreo pătrundere ilegală pe proprietatea lui taică-tu. La poliţie să apelezi *matale*, Sahib. Noi ceilalţi o s-o luăm pe scurtătură şi-o să apelăm direct la Atotputernicul.

Saddam de-abia ce-a apucat să spună o mică rugăciune de recunoştinţă pentru faptul că Anjum alesese genericul *Khuda* pentru „Atotputernic“, fără să precizeze *Allah mian*, înainte ca liniile de luptă să se retragă.

Adversarii au luat poziţii de atac.

Anjum şi Contabilul.

Ce mai confruntare a fost!

Ciudăţenia era că amândoi se aflau pe trotuar în seara aceea ca să scape de trecut şi de ce le definise viaţa până atunci. Şi totuşi, pentru a se pregăti de luptă, amândoi s-au retras exact în locul de unde voiau să fugă, exact în ceea ce erau obişnuiţi să facă, exact în ceea ce *erau* cu adevărat.

El, un revoluţionar captiv într-o minte de contabil. Ea, o femeie captivă într-un trup de bărbat. El, dezlănţuit împotriva unei lumi în care bilanţurile nu corespundeau. Ea, dezlănţuită împotriva propriilor glande şi organe, a pielii, a texturii părului, a lăţimii propriilor umeri, a timbrului propriei voci.

El, luptând pentru o cale de a impune integritatea fiscală unui sistem în dezagregare. Ea, vrând să smulgă stelele însele de pe cer şi să le râşnească într-o pulbere care să-i dea sâni şi şolduri adevărate, şi o cosiţă lungă şi vârtoasă de păr care să i se legene dintr-o parte în alta în mers, şi, da, lucrul pe care şi-l dorea cel mai mult dintre toate, invectiva cel mai bine aprovizionată din stocul vast de înjurături al Delhi-ului, insulta insultelor, o *Maa ki Choot*, o pizdă de mamă. El, care-şi petrecuse timpul urmărind evazionişti, mite şi afaceri preferenţiale. Ea, care trăise ani de zile ca un copac în vechiul cimitir unde, în dimineţile leneşe şi târziu în noapte, spiritele poeţilor bătrâni îndrăgiţi de ea, Ghalib, Mir şi Zauq, veneau să-şi recite versurile, să bea, să se ciondănească şi să joace jocuri de noroc. El, care completase formulare şi bifase căsuţe. Ea, care nu ştia niciodată ce căsuţă să bifeze, la ce coadă să stea, în ce toaletă publică să intre (Regi sau Regine? Domni sau Domniţe? Ei sau Ele?). El, care credea că are întotdeauna dreptate. Ea, care ştia că întotdeauna greşeşte, în toate privinţele. El, redus de certitudini. Ea, amplificată de propria ambiguitate. El, care voia o lege. Ea, care voia un copil.

În jurul lor s-a format un cerc: furioşi, curioşi, măsurându-i pe adversari, alegându-şi partea. N-avea importanţă. Care contabil gandhian îngust la minte ar fi avut vreo şansă într-o confruntare publică unu-la-unu cu o *hijra* bătrână, din bătrânul Delhi?

Anjum s-a aplecat, aproape lipindu-şi faţa de cea a domnului Aggarwal, de parcă ar fi vrut să-l pupe.

— *Ai Hai*! Ce-i cu furia asta, *jaan*? Nu te uiţi la mine, ai?

Saddam Hussein şi-a încleştat pumnii. Ishrat l-a ţinut. A tras adânc aer în piept şi şi-a croit drum spre câmpul de luptă, intervenind aşa cum numai femeile *hijra* ştiau atunci când venea vorba să se protejeze una pe cealaltă: făcând în acelaşi timp o declaraţie de război şi una de pace. Îmbrăcămintea ei, care cu numai câteva ore în urmă arătase absurd, nu putea fi mai potrivită pentru ce avea de făcut acum. A bătut din palme cu degetele răsfirate în stilul *hijra* şi a început să danseze, unduindu-şi obscen şoldurile, învârtindu-şi năframa *chunni*, încercând, cu sexualitatea ei debordantă, agresivă, să-l umilească pe domnul Aggarwal, care, de când se ştia, nu se bătuse niciodată cinstit, în stradă. La subsuorii cămăşii lui albe s-au ivit pete

umede.

Ishrat a început cu un cântec pe care ştia că mulţimea îl va cunoaşte, dintr-un film numit *Umrao Jaan*, imortalizat de frumoasa actriţă Rekha.

Dil cheez kya hai, aap meri jaan lijiye!
De ce să-mi iei doar inima, ia-mi viaţa cu totul!

Cineva a încercat s-o împingă de pe trotuar. S-a mutat în mijlocul străzii late şi pustii şi a început să se amuze făcând piruete pe trecerea de pietoni, în lumina felinarelor. De pe partea cealaltă a străzii, cineva s-a apucat să bată ritmul pe o tamburină. Oamenii au început să cânte şi ei. Avea dreptate. Toată lumea ştia cântecul:

Bas ek baar mera kaha maan lijiye.
Însă doar de data asta, iubire, fă-mi pe plac.

Cântecul acela de curtezană, sau cel puţin ultimul vers, ar fi putut să fie imn pentru mai toţi cei aflaţi atunci în Jantar Mantar. Toţi se aflau acolo din credinţa că-i păsa cuiva, că-i asculta cineva. Că le va asculta cineva păsurile.

S-au luat la bătaie. Probabil cineva a spus ceva libidinos. Probabil că Saddam Hussein i-a tras una. Nu e limpede ce anume s-a întâmplat.

Poliţiştii de serviciu din zonă au sărit din somn şi au început să dea cu bastoanele în oricine se afla în raza lor de acţiune. Maşinile de teren de poliţie („Cu voi, pentru voi, mereu“) au sosit cu girofarurile pornite şi cu refrenul poliţiei din Delhi: *maader chod behen chod maa ki choot behen ka lauda*[86].

Camerele de televiziune s-au adunat la locul evenimentului. Activista aflată la cea de-a nouăsprezecea grevă a foamei a profitat de ocazie. Şi-a croit drum prin mulţime şi s-a întors la camere cu strigătul ei distinctiv, cu pumnul încleştat, însuşindu-şi, cu un simţ politic infailibil, loviturile de bâtă pentru ea şi ai ei.

Lathi goli khaayenge!
Gloanţe şi bâte primim!

Iar ai ei i-au răspuns:

Andolan chalaayenge!
Dar într-o zi o să răzbim!

N-a durat mult până când poliţia a restabilit ordinea. Printre cei arestaţi şi ridicaţi de dubele poliţiei s-au aflat domnul Aggarwal, Anjum, Ustad Hameed, care tremura tot, şi instalaţia de artă vie în costumul lui scatologic. (Bărbatul-limetă îşi luase tălpăşiţa.) Au fost eliberaţi a doua zi dimineaţa, fără nici o acuzaţie.

Până să-şi pună cineva problema de unde a început totul, bebeluşul dispăruse.

Note

78. Vrăjitoarea-Şanţ. (N.red.)

79. Literal, „ştiri (importante) de ultimă oră“; se poate traduce „ştiri despre ruptură“.

80. „Pentru cei oropsiţi“.

81. Casta daliților, sau „Intangibilii“, reprezintă cea mai joasă pătură socială din India. Cuvântul „dalit“ înseamnă „oprimat“ sau „falit“. (N.red.)

82. Marcă de mâncare pentru bebeluşi.

83. Articol vestimentar constând într-o pânză înfăşurată în jurul brâului, trecută printre picioare şi vârâtă la talie, purtată în special de bărbaţii hinduşi din India.

84. „Afurisita naibii de ştoarfă “.

85. Titlu dat inițial brahmanilor, actualmente savanților, în India. (N.red.)

86. „S-o fut pe mă-ta s-o fut pe sor’ta pizda mă-tii pula soră-tii.“

4
Doctor Azad Bhartiya

Ultima persoană care văzuse bebeluşul a fost doctorul Azad Bhartiya, cel care tocmai intrase, conform propriilor calcule, în al unsprezecelea an, a treia lună şi a şaptesprezecea zi de greva foamei. Doctor Bhartiya era atât de slab, încât ajunsese aproape bidimensional. Tâmplele îi erau scobite, pielea întunecată, arsă de soare, îi atârna peste oasele feţei şi peste cartilagiile proeminente ale gâtului lung şi subţire şi ale claviculelor. Ochii aprinşi, sfredelitori, priveau lumea din orbite adânci, umbrite. Unul din braţe îi era prins, de la umăr până la încheietură, într-un ghips alb murdar, susţinut de o fâşie de tifon agăţată pe după gât. Mâneca goală a cămăşii soioase, în dungi, flutura pe lângă el ca steagul părăsit al unei ţări înfrânte. Stătea în spatele unei pancarte vechi de carton, acoperite cu o folie de plastic mătuită şi zgâriată. Pe ea scria:

Numele meu întreg:
Dr. Azad Bhartiya. (Traducere: Indianul Liber)

Adresa de domiciliu:
Dr. Azad Bhartiya
Lângă Gara Lucky Saray
Mahalaua Lucky Sarai
Kokar
Bihar

Adresa actuală:
Dr. Azad Bhartiya
Jantar Mantar
New Delhi

Pregătire: Masterat în hindi, Masterat în urdu (clasa întâi mai întâi), licenţă în istorie, Educaţie de bază, curs elementar în punjabi, Masterat în punjabi PNA (prezentat, dar picat), Doctorat (în curs), Universitatea din Delhi (Studii comparate de religie şi budism), lector, Inter College, Ghaziabad, cercetător asociat, Universitatea Jawaharlal Nehru din New Delhi, Membru fondator al Vishwa Samajwadi Sthapana (Forumul Popoarelor Lumii) şi al Partidului Socialist Democrat Indian (Împotriva creşterii preţurilor).

Fac greva foamei din următoarele motive: Sunt împotriva Imperiului Capitalist, plus împotriva Capitalismului SUA, a terorismului de stat indian şi american / a oricărui fel de Arme Nucleare şi Nelegiuiri, plus împotriva Sistemului catastrofal de educaţie / a corupţiei / a violenţei / a distrugerii mediului şi a tuturor celorlalte atrocităţi. De asemenea sunt împotriva şomajului. Fac greva foamei şi pentru eradicarea totală a clasei burgheze. În fiecare zi sunt cu gândul la Săracii lumii, la Muncitori / Ţărani / Triburi/ Daliţi / Doamne şi Domni Abandonaţi / inclusiv Copii şi Persoane cu Handicap.

Sacoşa galbenă de cumpărături de la Jaycees Sari Palace, care stătea ţeapănă lângă el, ca un omuleţ galben, conţinea documente dactilografiate şi scrise de mână, în engleză şi hindi. Mai multe exemplare ale unui document – un buletin informativ sau un soi de transcriere – erau aşezate pe trotuar, cu pietre deasupra. Doctor Azad Bhartiya spunea că sunt de vânzare la un preţ accesibil oamenilor obişnuiţi şi la preţ redus pentru studenţi:

ŞTIRI ŞI PERSPECTIVE (LA ZI)

Numele meu iniţial, aşa cum mi-a fost dat de părinţi, este Inder Y. Kumar. Doctor Azad Bhartiya este numele pe care mi l-am luat singur. Acesta a fost înregistrat legal la 13 octombrie 1977, împreună cu traducerea lui în engleză, şi anume: Indian Liber / Eliberat. Declaraţia mea este ataşată. Nu reprezintă documentul original; este o copie legalizată de un magistrat al Tribunalului din Patiala.

Dacă acceptaţi acest nume al meu înseamnă că sunteţi îndreptăţiţi să credeţi că acesta nu este un loc potrivit pentru un Azad Bhartiya, aici, în

această închisoare publică de pe trotuarul public – vedeţi, are până şi zăbrele. Poate vă spuneţi că un adevărat Azad Bhartiya ar trebui să fie o persoană modernă, trăind într-o casă modernă, cu maşină şi calculator, sau poate în clădirea aceea înaltă, în hotelul acela de cinci stele, care se cheamă Hotel Meridian. Dacă vă uitaţi la etajul ai doisprezecelea, veţi vedea camera cu aer condiţionat, cu baie şi mic dejun inclus, unde au stat cei cinci câini ai preşedintelui Statelor Unite când acesta a venit în India. De fapt, n-ar trebui să le spunem câini, pentru că sunt ofiţeri ai armatei americane, cu rang de caporal. Unii spun că aceşti câini găsesc după miros bombe ascunse şi ştiu să mănânce cu cuţite şi furculiţe, aşezaţi la masă. Spun că managerul hotelului trebuie să-i salute când ies din lift. Nu ştiu dacă aceste informaţii sunt adevărate sau false, n-am reuşit să le verific. Aţi auzit, poate, despre ei că au fost să viziteze memorialul lui Gandhi din Rajghat? S-a confirmat, a scris în ziare. Dar mie nu-mi pasă. Nu-l admir pe Gandhi. A fost un reacţionar. Ar trebui să se bucure de câini. Sunt mai buni decât toţi Criminalii Lumii care pun regulat flori la monumentul lui.

Dar de ce este acest doctor Azad Bhartiya pe trotuar, în vreme ce câinii americani stau în hotelul de cinci stele? Aceasta este întrebarea care trebuie să primeze în mintea voastră.

Răspunsul la această întrebare este că mă aflu aici pentru că sunt un revoluţionar. Fac greva foamei de mai bine de unsprezece ani. Anul în care ne aflăm este cel de-al doisprezecelea. Cum poate supravieţui un om doisprezece ani în greva foamei? Răspunsul este c-am descoperit o metodă ştiinţifică de a posti. Mănânc o masă (uşoară, vegetariană), la 48 ori la 58 de ore. Pentru mine este mai mult decât suficient. Vă puteţi întreba cum de-şi permite un Azad Bartiya fără slujbă şi fără salariu o masă la 48 sau 58 de ore. Păi, vă spun cum: aici, pe trotuar, nu trece zi fără ca cineva care nu are nimic să se ofere să-mi dea şi mie. Dacă aş vrea, doar stând aici m-aş putea îngrăşa ca maharajahul din Mysore. Dumnezeu mi-e martor. Ar fi uşor. Dar cântăresc patruzeci şi două de kilograme. Mănânc doar cât să trăiesc şi trăiesc doar cât să lupt.

Îmi dau silinţa să spun doar adevărul, aşa c-ar trebui să lămuresc că titlul de doctor din numele meu este, de fapt, în curs, după cum îmi este şi doctoratul. Folosesc acest titlu uşor anticipat numai ca să-i fac pe oameni să

mă asculte şi să creadă ce le spun. Dacă în situaţia noastră politică nu ar exista presiune, n-aş face asta, pentru că, tehnic vorbind, e necinstit. Dar în politică, uneori, cui pe cui se scoate.

Stau aici în Jantar Mantar de unsprezece ani. Mai plec uneori ca să particip la seminarii sau la întâlniri pe teme care mă interesează, la Constitution Club sau la Gandhi Peace Foundation. În rest sunt aici permanent. Toţi oamenii aceştia de pretutindeni din India vin în locul ăsta cu visurile şi cu revendicările lor. Nu-i nimeni să-i asculte. Nu ascultă nimeni. Poliţia îi bate, guvernul îi ignoră. Nu pot sta aici, sărmanii oameni, căci majoritatea trăiesc la sat sau în mahalale şi trebuie să-şi câştige pâinea. Trebuie să se întoarcă la pământul lor, sau la proprietarii lor, sau la cămătarii lor, la vacile şi la bivolii care sunt mai scumpi decât oamenii, sau la bojdeucile lor. Dar eu stau aici, în numele oamenilor. Postesc pentru progresul lor, pentru acceptarea tuturor revendicărilor lor, pentru împlinirea visurilor lor şi pentru speranţa că, într-o zi, vor avea un guvern al lor.

Din ce castă sunt? Asta vă întrebaţi? Cu o agendă politică imensă ca a mea, ia spuneţi-mi, în ce castă ar trebui să fiu? În ce castă erau Iisus şi Gautam Buddh? În ce castă era Marx? În ce castă era Profetul Mohammed? Numai scripturile hinduşilor conţin această castă, această inegalitate. Sunt orice, numai hindus nu. Ca Azad Bhartiya, vă pot spune că m-am lepădat de religia majorităţii oamenilor din această ţară numai din acest motiv. În consecinţă, familia mea nu vorbeşte cu mine. Însă chiar dacă aş fi preşedintele Americii, acest brahman de talie mondială, tot aş face greva foamei pentru cei săraci. Nu vreau dolari. Capitalismul e ca o miere otrăvită. Oamenii roiesc în jurul lui ca albinele. Pe mine nu mă atrage. Din acest motiv, am fost pus sub supraveghere douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. Guvernul american mă urmăreşte electronic de la distanţă douăzeci şi patru de ore pe zi. Uitaţi-vă în spate. Vedeţi lumina aceea roşie care clipeşte? E lumina de la bateria camerei lor de supraveghere. Au instalat o cameră şi în semaforul de acolo. Panoul de control pentru camerele lor e în Hotelul Meridian, în camera câinilor. Câinii încă sunt acolo. Nu s-au mai întors în America. Le-au fost extinse vizele pe termen nelimitat. Acum, pentru că preşedinţii americani vin atât de des în India, îşi ţin câinii aici, staţionaţi permanent. Noaptea, când sunt luminile aprinse, îi

văd cum stau pe pervaz. Le văd umbrele, contururile. La depărtare văd foarte bine, din ce în ce mai bine. Pe zi ce trece, văd din ce în ce mai departe. Bush, Hitler, Stalin, Mao şi Ceauşescu sunt membrii unui club de o sută de lideri, care pun la cale să distrugă toate guvernele bune din lume. Toţi preşedinţii americani sunt membri, inclusiv acesta nou.

Săptămâna trecută am fost lovit de o maşină albă, Maruti Zen DL 2CP 4362, aparţinând unui canal de televiziune indian finanţat de americani. S-a izbit de gardul metalic şi-a intrat in mine. Se vede că acea parte a gardului e încă ruptă. Dormeam, dar eram vigilent. M-am rostogolit pe o parte ca un individ din trupele de comando, reuşind să scap din această tentativă de omor; doar braţul mi-a fost zdrobit. Acum e-n refacere. Restul corpului meu a fost salvat. Şoferul a încercat să fugă. Oamenii l-au oprit şi l-au obligat să mă ducă la spitalul Ram Manohar Lohia. Doi oameni s-au urcat şi ei în maşină şi l-au pălmuit tot drumul până la spital. Doctorii de la spitalul de stat s-au purtat foarte bine cu mine. În dimineaţa în care m-am întors, toţi revoluţionarii care se aflau aici în noaptea aceea mi-au adus *samosa* şi un pahar de *lassi*[87] dulce. Toţi s-au semnat ori şi-au pus amprenta de la degetul mare pe ghipsul meu. Ştiţi, sunt aici membri ai tribului Santhal din Hazaribagh, strămutaţi de companiile miniere de cărbuni din Parejul de est, şi victime ale corporaţiei Union Carbide Gas, care au venit până aici pe jos, din Bhopal. Trei săptămâni le-a luat. Compania aceea cu scurgeri de gaze are acum un nume nou, Dow Chemicals. Dar amărâţii ăştia pe care ei i-au distrus îşi pot cumpăra oare alţi plămâni, alţi ochi? Ei trebuie să se descurce cu aceleaşi organe vechi, otrăvite cu ani în urmă. Dar nimănui nu-i pasă. Câinii ăia stau în continuare acolo pe pervazul Hotelului Meridian şi se uită la noi cum ne stingem. Aceasta este semnătura lui Devi Singh[88] Suryavanshi; şi el, asemenea mie, e neînregimentat. Şi-a dat şi numărul de telefon. Luptă împotriva corupţiei şi împotriva înşelării naţiunii de către politicieni. Nu ştiu care e cealaltă revendicare a lui; îi puteţi telefona direct ca să-l întrebaţi. E plecat în Nashik, să-şi viziteze fiica, dar se întoarce săptămâna viitoare. Are optzeci şi şapte de ani, însă pentru el, şi acum, naţiunea vine pe primul loc. Acesta este sindicatul ricşelor, Rashtravadi Janata Tipahiya Chalak Sangh. Amprenta aceasta îi aparţine lui Phoolbatti din Betul, Madhya Pradesh[89]. E o doamnă deosebită. Lucra pe un câmp cu

ziua când a căzut pe ea un stâlp de telefon BSNL – Bharat Sanchar Nigam Limited. Au trebuit să-i amputeze piciorul stâng. Cei de la Nigam i-au dat banii pentru amputare, cincizeci de mii de rupii, dar cum mai poate lucra ea acum, cu un singur picior? E văduvă – ce-o să mănânce, cine o s-o hrănească? Fiul ei nu vrea s-o ţină, aşa c-a trimis-o încoace, să facă o *satyagraha*[90], cerând un loc de muncă fix. E aici de trei luni. Nu vine nimeni la ea. Nici n-o să vină vreodată. Aici o să moară.

Vedeţi semnătura asta englezească? Este S. Tilottama. E o doamnă care mai trece pe aici. O ştiu de ani de zile. Uneori vine în timpul zilei. Alteori vine noaptea târziu sau în zori. E singură întotdeauna. Nu are nici un program. Are un scris foarte frumos, precum vedeţi. Şi ea este o doamnă deosebită.

Iar aici sunt victimele cutremurului din Latur, ale căror compensaţii băneşti au fost prăduite de inspectori financiari corupţi şi de *tehsildari*[91]. Din trei *crore*[92] de rupii numai trei *lakh*[93] de rupii au ajuns la oameni, trei la sută. Restul a fost mâncat pe drum de oamenii-gândaci. Stau aici din 1999. Ştiţi să citiţi în hindi? Uitaţi-vă ce-au scris: *Bharat mein gadhey, giddh aur sooar raj kartein hain*. Înseamnă: „India e condusă de măgari, vulturi şi porci“.

Aceasta este cea de-a doua tentativă de asasinat asupra mea. Anul trecut, pe 8 aprilie, a intrat în mine o Honda City DL 8C X 4850. Exact maşina pe care o vedeţi în reclama de pe zidul toaletei, doar că maşina mea era maro, nu argintie. Condusă de un agent american. Pe 17 iulie, s-a scris despre asta în *Hindustan Times*, la secţiunea de ştiri locale. Piciorul meu drept a fost fracturat în trei locuri. Şi acum merg greu. Şchiopătez. Oamenii glumesc şi spun c-ar trebui să mă însor cu Phoolbatti, ca să împărţim un picior stâng sănătos şi un picior drept sănătos. Râd şi eu cu ei, deşi nu mi se pare amuzant. Dar uneori e important să râzi. Sunt împotriva instituţiei căsătoriei. A fost inventată pentru a subjuga femeile. Am fost şi eu însurat cândva. Soţia a fugit cu fratele meu. Acum ei spun despre fiul meu că e fiul lor. El îmi spune „Unchiule“. Nu mă văd niciodată cu ei. După ce-au fugit, am venit aici.

Uneori trec strada şi poposesc pe celălalt trotuar, cu cei din Bhopali. Dar acolo e mult mai cald.

Ştiţi ce e locul acesta, Jantar Mantar? Pe vremuri era un cadran solar. A fost construit de un maharajah, am uitat cum îl chema, în anul 1724. Şi acum mai vin străini însoţiţi de ghizi, să-l viziteze. Trec pe lângă noi, dar nu ne văd cum stăm pe marginea drumului, luptând pentru o lume mai bună în grădina asta zoologică a democraţiei. Străinii văd numai ce vor ei să vadă. Mai demult, asta însemna îmblânzitori de şerpi şi *sadhus*[94], acum înseamnă chestii legate de superputeri, Bazaar Raj. Stăm aici ca nişte animale în cuşcă, iar guvernul ne mai aruncă ciozvârte de speranţă printre zăbrelele gardurilor de fier. Nu destul cât să trăim, doar cât să nu murim. Îşi trimit jurnaliştii la noi. Ne spunem poveştile. O vreme, simţim că ne uşurăm de povară. Aşa ne controlează. În tot restul oraşului există secţiunea 144 din Codul de procedură penală.

Vedeţi toaleta asta nou-construită? Pentru noi, zic ei. Separat pentru doamne şi domni. Trebuie să plătim intrarea. Când ne vedem în oglinzile acelea mari, ni se face frică.

DECLARAŢIE

Prin prezenta declar că toate informaţiile de mai sus sunt adevărate, din câte ştiu eu, şi că nimic nu a fost omis din declaraţie.

*

Din punctul lui de observaţie de pe trotuar, doctorul Azad Bhartiya văzuse că, departe de a fi singur, bebeluşul dispărut avusese trei mame în seara aceea pe trotuar, unite toate trei într-o urzeală de lumină.

Poliţia, care ştia că el ştie tot ce se întâmplă în Jantar Mantar, a venit să-l interogheze. L-au pălmuit un pic – nu prea tare, doar aşa, din obişnuinţă. Dar tot ce a spus el a fost:

Mar gayee bulbul qafas mein
Keh gayee sayyaad se
Apni sunehri gaand mein
Tu thoons le fasl-e-bahar.

A murit în colivia ei, păsărica,
Şi i-a lăsat aceste cuvinte temnicerului ei:
Te rog ia recolta de primăvară

Şi bagă-ţi-o în curul aurit.

Poliţia l-a luat la şuturi (chestie de rutină) şi i-a confiscat toate exemplarele din *Ştiri şi perspective*, precum şi sacoşa de la Jaycees Sari Palace, cu toate hârtiile din ea.

După ce poliţiştii au plecat, doctorul Azad Bhartiya n-a stat o clipă. S-a pus imediat pe treabă, luând de la capăt laboriosul proces de documentare.

Deşi nu aveau un suspect (numele şi adresa lui S. Tilottama, care publicase *Ştirile şi perspectivele* doctorului Azad Bhartiya, le-au sărit în ochi de-abia mai târziu), poliţiştii au înregistrat cazul la Articolul 361 (Răpire de sub tutela legală), Articolul 362 (Răpire, constrângere, forţare sau ademenire a unei persoane), Articolul 365 (Privare de libertate), Articolul 366A (Faptă comisă împotriva unei fete minore care n-a împlinit încă optsprezece ani), Articolul 367 (Răpire cu scopul de a vătăma, a lua în sclavie sau a supune persoana răpită desfrâului nefiresc) şi Articolul 369 (Răpirea unui copil în vârstă de sub zece ani, în scopul însuşirii de bunuri).

Delictele, judecarea acestora şi stabilirea cauţiunii intrau sub jurisdicţia clasei I de magistraţi. Se pedepseau cu nu mai mult de şapte ani de închisoare.

În oraş se înregistraseră deja o mie o sută patruzeci şi şase de cazuri similare. Şi era de-abia luna mai.

Note

87. Băutură indiană din iaurt sau kefir îndoit cu apă.

88. Reprezintă un titlu, al doilea nume sau un prenume în India. În sanscrită înseamnă „leu“. (N.red.)

89. Stat din centrul Indiei, cu capitala la Bhopal. (N.red.)

90. Acţiune paşnică de rezistenţă politică.

91. O combinaţie de inspectori fiscali şi colectori de taxe.

92. „Zece milioane“.

93. „O sută de mii“.

94. „Asceţi“.

5
Goana după himere

Pe strada goală răsunau copitele unui cal.

Payal, iapa de coşmar, tropăia printr-o zonă a oraşului în care n-ar fi avut ce căuta.

În spinarea ei, călare pe o şa din pânză roşie tivită cu ciucuri aurii, doi călăreţi: Saddam Hussein şi Frumoasa Ishrat. Într-o zonă a oraşului în care n-ar fi avut ce căuta. De scris, nu scria nicăieri, căci peste tot erau semne pe care orice neghiob le-ar fi priceput: liniştea, lăţimea străzilor, înălţimea copacilor, trotuarele pustii, gardurile vii ferchezuite, mici vile albe şi joase în care trăiau Conducătorii. Până şi lumina gălbuie prelingându-se din felinarele înalte semăna cu nişte coloane de aur lichid.

Saddam Hussein şi-a pus ochelarii de soare. Ishrat i-a spus că părea stupid să-i poarte noaptea.

— Asta numeşti tu noapte? a întrebat Saddam.

I-a explicat că nu purta ochelarii ca să arate bine. I-a spus că-l dureau ochii de la lumina felinarelor şi că avea să-i spună mai târziu povestea ochilor lui.

Payal şi-a dat urechile pe spate, iar pielea i-a fost scuturată de un fior, deşi nu era nici o muscă prin preajmă. Simţea şi ea abaterea. Dar îi plăcea partea aceasta a oraşului. Putea respira. Ar fi luat-o la galop, dacă i s-ar fi dat voie. Dar nu i se dădea.

Erau într-o goană după himere, ea şi călăreţii ei. Misiunea lor era să urmărească o autoricşă şi pe pasagerii acesteia.

Stăteau la distanţă, iar aceasta huruia, ca un copil pierdut, prin vastele sensuri giratorii ornamentate cu sculpturi, fântâni şi straturi de flori, şi pe străzile ce se ramificau din acestea, fiecare mărginită de alt soi de arbori: tamarini, jamuni, arbori de Neem, Pakad, Arjuna.

— Ia uite, şi maşinile lor au grădini, a spus Ishrat când treceau printr-un rond.

Saddam a râs în noapte, fericit.

— Au maşini pentru câini şi grădini pentru maşini, a spus el.

O procesiune de mercedesuri negre cu geamuri blindate, fumurii, a apărut parcă de nicăieri, şuierând pe lângă ei ca un şarpe.

Dincolo de Oraşul-Grădină[95], gonacii şi urmăriţii s-au apropiat de un pasaj accidentat. (Accidentat pentru maşini, adică, nu pentru cai.) Felinarele înşiruite pe mijlocul acestuia semănau cu nişte aripi de heruvim mecanic montate în vârful unor stâlpi înalţi. Ricşa a pufăit la deal, plonjând apoi în partea cealaltă şi dispărând. Ca să nu rămână în urmă, Payal a pornit într-un trap uşurel şi vioi. Un inorog zvelt, inspectând detaşamentul de heruvimi.

Dincolo de pasaj, oraşul nu mai părea aşa sigur de sine.

Goana cea lentă i-a purtat pe lângă două spitale atât de pline de boală, încât pacienţii şi familiile lor se revărsaseră afară, unde campaseră de-a lungul străzii. Unii stăteau în paturi improvizate sau în scaune cu rotile. Alţii purtau halate de spital şi aveau bandaje şi perfuzii. Copii cheliţi de chimioterapie purtau măşti şi stăteau atârnaţi de părinţii lor, cu priviri goale. Oamenii se înghesuiau la ghişeele farmaciilor deschise nonstop, jucând ruleta rusească. (Şansele ca medicamentele cumpărate să fie originale, şi nu contrafăcute, erau de 60/40). Erau familii care găteau în stradă, tăind ceapă, fierbând cartofi nisipoşi de la atâta praf pe arzătoare mici pe bază de kerosen. Îşi atârnau rufele la uscat prin copaci şi pe garduri. (Saddam Hussein a luat notă de toate acestea – din motive profesionale.) Un grup de săteni descărnaţi, cu picioare subţiri ca nişte nuiele, şedeau pe vine în cerc. În mijlocul lor, cocoţată ca o pasăre rănită, stătea o bătrânică ofilită, îmbrăcată în sari imprimat, cu nişte ochelari fumurii enormi, cu vată lipită de rame. Din gură îi atârna un termometru, ca o ţigară. Nici n-au băgat de seamă când iapa cea albă şi călăreţii ei au trecut în galop prin dreptul lor.

Încă un pasaj.

De data aceasta, goana după himere s-a deplasat pe sub el. Era plin acolo de oameni adormiţi. Un bărbat chel şi despuiat, cu o crustă roşiatică de talc întărit pe cap şi o barbă cenuşie, lungă şi stufoasă, bătea ritmul pe o tobă imaginară, scuturând din cap ca Ustad Zakir Hussein.

— Da da dim, ti-ra-chi-ta dim! i-a strigat Ishrat, trecând pe lângă el.

Acesta i-a zâmbit şi a răsplătit-o cu o înfloritură complicată de percuţie.

O piaţă închisă cu obloane, o tonetă vânzând *paratha*[96] cu ouă, deschisă la miezul nopţii. Un templu sikh. Altă piaţă. Un şir de ateliere de reparaţii auto. Bărbaţii şi câinii adormiţi în faţa lui erau mânjiţi cu ulei de motor.

Ricşa a cotit spre o colonie rezidenţială. Iar apoi stângadreaptastângadreaptastânga. O alee. Materiale de construcţii stivuite pe margine. Toate casele aveau trei sau patru etaje.

Ricşa s-a oprit în faţa unei porţi de fier cu zăbrele, vopsită în mov deschis. Payal s-a oprit în întuneric, la mai multe porţi distanţă. O nălucă fornăitoare. Fantoma palidă a unei iepe de coşmar. Şnurul auriu de pe şa strălucind în noapte.

Din ea a ieşit o femeie, a plătit şi a intrat în casă. După plecarea ricşei, Saddam Hussein şi Frumoasa Isharat s-au apropiat de poarta cea mov. Doi bivoli negri bălăbănind din cocoaşe stăteau tolăniţi afară.

La un geam de la etajul al doilea s-a aprins o lumină. Ishrat a spus:

— Notează-ţi numărul casei.

Saddam i-a răspuns că nu era cazul, el nu uita niciodată locurile în care fusese. Ar fi găsit-o şi în somn.

Ea s-a frecat de el.

— Uau! Ce bărbat!

El a ciupit-o de sân. Ea i-a tras una peste mână, îndepărtându-i-o.

— Termină. M-au costat o grămadă de bani. Şi acum mai plătesc rate.

Femeia a cărei siluetă se profila în dreptunghiul de lumină de la etajul al doilea s-a uitat în jos şi a văzut doi oameni călare pe un cal alb. Ei au privit în sus şi au văzut-o pe ea.

Parcă spre a consfinţi privirea schimbată cu aceştia, femeia (care era frumoasă, care nu era, care era înaltă, care era scundă) şi-a plecat capul şi a sărutat bunul furat pe care-l ţinea în braţe. Le-a făcut cu mâna, iar ei i-au răspuns. Desigur că i-a recunoscut ca fiind echipa din grămada formată în Jantar Mantar. Saddam a descălecat, ţinând ridicat un mic dreptunghi alb: cartea lui de vizită cu adresa de la Jannat – Pensiune şi Servicii funerare. I-a dat drumul în cutia poştală din tablă pe care scria „S. Tilottama. Etajul doi“.

Bebeluşul se agitase aproape tot drumul, dar, în cele din urmă, adormise.

Mici bătăi de inimioară şi un obraz de catifea întunecată sprijinit de un umăr osos. Femeia o legăna în timp ce urmărea cum calul şi călăreţii lui părăseau aleea.

Nu-şi amintea când fusese ultima oară atât de fericită. Nu pentru că bebeluşul era al ei, ci pentru că nu era.

Notă

95. *Garden City* – metodă de planificare urbană iniţiată în 1898 de Sir Ebenezer Howard, în Marea Britanie, în care comunităţile autonome sunt înconjurate de „centuri verzi“.

96. Pâine plată, nedospită, coaptă pe grătar.

6
Câteva întrebări pentru mai târziu

Când Puiul de Focă se va face mare, când se va înghesui (să zicem) în jurul unei tonete de îngheţată, într-o după-amiază fierbinte, strivită de alte şcolăriţe vociferând după o înghețată pe băț cu aromă de portocale, oare nu va simţi, ca o boare iscată din senin, mireasma îmbătătoare a florilor de mahua[97] ce impregna pădurea în ziua naşterii ei? Trupul ei îşi va aminti oare atingerea frunzelor uscate căzute în pădure, sau apăsarea metalului încins al ţevii pistolului mamei ei, pe care i-l ţinuse pe frunte cu piedica ridicată?

Ori trecutul ei se şterse pe vecie?

Notă

97. Copac tropical indian cultivat pentru semințele sale oleaginoase, pentru flori și lemn. (N.red.)

Moartea, birocrat plăpând, vine în zbor dinspre câmpie.
Agha Shahid Ali

7
Proprietarul

E frig. O zi de iarnă întunecată şi murdară. Oraşul e încă năuc după exploziile simultane de acum două zile, dintr-o staţie de autobuz, o cafenea şi parcarea subterană a unui mic centru comercial, în urma cărora cinci oameni au murit şi foarte mulţi au fost grav răniţi. Prezentatorilor de ştiri o să le ia ceva mai mult decât oamenilor obişnuiţi să-şi revină din şoc. Cât despre mine, exploziile îmi evocă o gamă diversă de emoţii, printre care, din păcate, nu se mai numără şi şocul.

Sunt la etaj în acest *barsati*, micul apartament-de-pe-acoperiş aflat la etajul al doilea. Arborii de Neem sunt desfrunziţi; papagalii Micul Alexandru par să-şi fi luat zborul spre un loc mai cald (mai sigur?). Ceaţa, zgribulită, stă lipită de ferestre. Un ghem de porumbei albăstrui se înghesuie pe cornişa plină de găinaţ. Deşi e amiază, aproape ora prânzului, a trebuit să aprind luminile. Constat că experimentul meu cu pardoseala din ciment roşu a eşuat. Îmi doream o pardoseală cu luciu intens, catifelat, cum au casele acelea graţioase din sud. Însă aici, pe parcursul anilor, căldura verii a supt culoarea din ciment, iar frigul de peste iarnă a făcut suprafaţa să se contracte, crăpând-o într-o încrengătură de fisuri subţiri. Apartamentul e plin de praf şi ponosit. Ceva din încremenirea acestui spaţiu părăsit în grabă îl face să arate ca un stop-cadru dintr-un film. Pare să conţină geometria mişcării, forma a tot ce s-a petrecut şi a tot ce va mai fi să vină. Absenţa persoanei care trăia aici e atât de reală, de palpabilă, încât e aproape o prezenţă.

Zgomotul din stradă se aude estompat. Lamele nemişcate ale ventilatoarelor din tavan sunt acoperite cu funingine, ca un cântec de glorie al celebrului aer poluat din Delhi. Din fericire pentru plămânii mei, sunt doar în vizită. Sau cel puţin aşa sper. M-au trimis acasă în permisie. Deşi nu

mă simt rău, când mă uit în oglindă văd că pielea mi-e cenuşie, iar părul mi s-a rărit vizibil. Îmi străluceşte scalpul prin el (da, străluceşte). Din sprâncenele mele n-a rămas mai nimic. Înţeleg că e semn de anxietate. Treaba cu băutul, recunosc, e îngrijorătoare. Am profitat inacceptabil de mult atât de răbdarea soţiei mele, cât şi de aceea a şefului meu, şi sunt hotărât să mă îndrept. Mi-am rezervat loc într-o clinică de reabilitare unde voi sta timp de şase săptămâni fără telefon, fără internet şi fără nici un fel de contact cu lumea. Ar fi trebuit să mă internez astăzi, dar am s-o fac de-abia luni.

Mi-e dor să mă întorc în Kabul, oraşul în care, probabil, voi muri într-un mod banal, lipsit de orice eroism, poate în timp ce-i înmânez ambasadorului meu vreun dosar. BUM! Gata cu mine. De două ori aproape că ne-au venit de hac; în ambele cazuri, norocul a fost de partea noastră. După cel de-al doilea atac, am primit o scrisoare anonimă în paştu (în care ştiu să citesc şi să vorbesc): *Nun zamong bad qismati wa. Kho yaad lara che mong sirf yaw waar pa qismat gatta kawo. Ta ba da hamesha dapara khush quismata ve.* Asta înseamnă (mai mult sau mai puţin): „Azi n-am avut noroc. Dar ţineţi minte că noi trebuie să avem noroc o singură dată. Voi o să aveţi nevoie de noroc tot timpul“.

Cuvintele astea îmi aduseseră aminte de ceva. Le-am gugălit (e deja un verb, nu-i aşa?). Era traducerea aproape literală a declaraţiei IRA după ce Margaret Thatcher a scăpat din atacul lor cu bombă de la Grand Hotel din Brighton, în 1984. E tot un soi de globalizare, presupun, limbajul ăsta terorist universal.

Orice zi în Kabul e o probă de vigilenţă, iar eu sunt dependent.

În timp ce aşteptam avizul care mă declara apt pentru misiune, m-am hotărât să-mi vizitez chiriaşii şi să văd cum rezista casa – pe care o cumpărasem cu cincisprezece ani în urmă şi o reconstruisem, în mare parte. Acesta era pretextul, cel puţin. Când am ajuns acolo, am evitat intrarea principală şi m-am dus prin capătul străzii până la poarta care dă spre aleea de serviciu din spatele şirului de case.

Cândva, aceasta era o alee frumoasă, liniştită. Acum arată ca un şantier. Spaţiul rămas neocupat de maşinile parcate e plin de materiale de construcţii – grinzi de oţel, dale de piatră şi mormane de nisip. Din două

canale deschise iese un miros care nu se potriveşte prea bine cu preţul ridicat al proprietăţilor din zonă. Majoritatea caselor mai vechi au fost demolate, fiind înlocuite acum de apartamentele luxoase ale dezvoltatorilor. Unele dintre ele sunt construite pe piloni, cedând parterul spaţiilor de parcare. E o idee bună, în isteria de maşini a acestui oraş, dar, pe undeva, mă întristează. N-aş putea spune de ce anume. Din nostalgie după nişte vremuri trecute, mai liniştite.

O gaşcă de copii prăfuiţi, unii purtând bebeluşi sprijiniţi pe unul din şolduri, se amuză sunând la sonerii şi zbughind-o apoi în hohote de râs. Părinţii lor slăbănogi, cărând ciment şi cărămizi pe lângă gropile adânci săpate pentru noile fundaţii, n-ar părea nelalocul lor pe un şantier din Egiptul Antic, urnind pietre pentru piramida vreunui faraon. Un măgăruș cu ochi blânzi trece pe lângă mine, împovărat de sacii plini cu cărămizi din şa. Anunţurile post-explozie în engleză şi hindi, ce răsună din difuzorul gheretei de poliţie din piaţă, aici sunt mai estompate: „Vă rugăm să raportaţi la cea mai apropiată secţie de poliţie orice bagaj neidentificat şi orice persoană suspectă“.

Chiar şi în cele câteva luni trecute de la ultima mea vizită, numărul de maşini parcate pe aleea din spate a crescut, iar majoritatea sunt mai mari, mai dichisite. Şoferul vecinei mele, doamna Mehra, cu tot capul înfăşurat într-un fular maroniu cu o fantă lăsată în dreptul ochilor, spală cu furtunul o Toyota Corolla bej, nou-nouţă, de parcă ar spăla un bivol. Are un mic „OM“[98] de culoarea şofranului pictat pe capotă. Acum nu mai mult de un an, doamna Mehra îşi arunca gunoiul în stradă, direct din balconul ei de la primul etaj. Mă întreb dacă faptul că are o Toyota i-a amplificat simţul de igienă comunitară.

Constat că majoritatea apartamentelor de la etajele al doilea şi al treilea au fost renovate, iar balcoanele au fost închise cu geamuri.

Bivolii negri care şi-au făcut ani de zile veacul pe lângă stâlpul de iluminat din faţa porţii mele, hrăniţi şi răsfăţaţi de doamna Mehra şi de acoliţii ei întru venerarea vitelor, nu mai sunt acolo. Poate au ieşit la o alergare.

Două tinere în paltoane elegante trec pe lângă mine ţăcănind din tocuri, amândouă cu ţigări în gură. Arată a curve rusoaice sau ucrainience, genul pe

care le suni şi le chemi la petreceri. Au fost câteva şi la petrecerea de burlaci de săptămâna trecută, din Mehrauli, a vechiului meu prieten Bobby Singh. Una dintre ele se tot învârtea pe-acolo cu o farfurie de tacos în mână, pe post de Dip[99] – avea sânii dezgoliţi, plini de humus. Eu am găsit-o uşor exagerată, dar ceilalţi oaspeţi păreau încântaţi. Şi fata dădea aceeaşi impresie – deşi poate că asta făcea parte din fişa postului. Greu de zis.

Servitori îmbrăcaţi cu hainele scumpe lepădate de angajatorii lor sunt plimbaţi de câini îmbrăcaţi încă şi mai bine – labradori, ciobăneşti germani, dobermani, beageli, dachshunzi, cockeri spanioli –, cu haine de lână inscripţionate cu „Superman“ sau „Ham!“. Până şi unii dintre maidanezi poartă haine şi au în descendenţă urme de pedigree. Efectul în cascadă al creşterii economice. Ha! Ha!

Trec doi bărbaţi – unul alb, celălalt indian – ţinându-se de mână. Labradorul lor negru rotofei poartă un jerseu roşu-albastru pe care scrie „No. 7 Manchester United“. Ca un sfânt mărinimos, acesta blagosloveşte cu o ţâşnitură de pişat cauciucurile maşinilor pe lângă care şontâcăie.

Poarta de tablă a școlii primare municipale învecinate cu parcul e nouă. Are pictată pe ea imaginea sinistră a unui bebeluş fericit în braţele mamei lui fericite, căreia o asistentă fericită în halat alb şi ciorapi albi îi face vaccinul antipolio. Seringa e mare cam cât un baston de crichet. Se aud vocile copiilor din clase cum trâmbiţează: „Beh! beh! oiţă neagră“, urcând în tonalitate de țipăt spre „Lână!“ şi „Plină!“

Prin comparaţie cu Kabul, sau cu orice alt loc din Afganistan sau Pakistan, sau, de fapt, cu orice altă ţară din vecinătatea noastră (Sri Lanka, Bangladesh, Iran, Irak, Siria – Sfinte Doamne!), aleea asta secundară ceţoasă, în monotonia și vulgaritatea ei de zi cu zi, cu nedreptăţile ei tragice, dar suportabile, cu măgarii şi micile ei cruzimi, e ca un colţişor de paradis. Tarabele din piaţă vând mâncare, şi flori, şi haine, şi telefoane mobile, nu grenade şi mitraliere. Copiii se joacă sunând la sonerii, nu făcând pe atentatorii sinucigaşi. Avem şi noi grijile şi nenorocirile noastre, într-adevăr, dar acestea sunt doar aberaţii.

Mă apucă furia pe toţi intelectualii bombănitori şi dizidenţii profesionali care tot mănâncă rahat când vine vorba de ţara asta măreaţă. Adevărul e că o fac doar pentru că li se îngăduie asta. Şi li se îngăduie s-o facă pentru că,

dincolo de toate imperfecţiunile noastre, suntem o democraţie autentică. Nu sunt atât de tâmpit, încât s-o spun prea des în public, dar, sincer, mă simt tare mândru că sunt în slujba Guvernului Indiei.

Poarta din spate era deschisă, după cum mă aşteptam. (Chiriaşii de la parter au vopsit-o în mov deschis.) Am urcat direct scările care duc la etaj. Uşa era încuiată. M-a îngrijorat amploarea dezamăgirii mele. Holul părea părăsit. În faţa uşii se adunase un morman de scrisori şi ziare vechi. Am observat şi amprenta unor labe de câine în praf.

Când coboram, soţia drăguţă şi durdulie a chiriaşului meu de la parter, care are o companie de producţii video, a ieşit din bucătărie şi m-a acostat pe scări. M-a invitat să beau un ceai (în ceea ce era pe vremuri casa mea, când soţia mea şi cu mine eram amândoi stabiliţi în Delhi).

— Eu sunt Ankita, mi-a spus ea peste umăr, conducându-mă în casă.

Părul lung, îndreptat chimic, cu şuviţe blonde, îi era umed şi răspândea un miros strident de şampon. Purta strasuri în urechi şi era îmbrăcată cu un pulover pufos de lână albă. Buzunarele de la spate ale jeanşilor ei mulaţi – *jeggings*, aşa spun fiicele mele că se cheamă –, întinse peste fesele ei generoase, erau brodate cu dragoni chinezeşti coloraţi, cu limbi despicate. Mama mea ar fi aprobat, dacă nu îmbrăcămintea, cel puţin rotunjimile. *Dekhte besh Rolypoly*, ar fi zis. Mama, biata de ea, cum şi-a petrecut ea toată viaţa de soţie în Delhi, cu gândul la copilăria din Calcutta!

Cuvântul a iscat un zumzet enervant în capul meu. Rolypolyrolypolyrolypoly.

Trei din cei patru pereţi ai camerei erau zugrăviţi într-un roz ca de pepene. Toată mobila, inclusiv masa, era un soi de verde pestriţ – „uzat“ cred că e cuvântul potrivit. Tocurile uşilor şi ferestrelor erau negre (sâmburii, presupun). Am început să regret că le-am lăsat mână liberă la amenajările interioare. Ankita şi cu mine ne-am aşezat unul cu faţa spre celălalt, fiecare în alt capăt al canapelei (canapeaua mea cea veche, acum retapiţată). La un moment dat a trebuit să ne apucăm de genunchi şi să ne ridicăm picioarele de pe podea, iar servitoarea ei a trecut pe sub noi, ghemuită pe vine ca o răţuşcă, ştergând podeaua cu o soluţie ce mirosea înţepător, a lămâiţă. Era aşa de greu pentru Rolypoly să lase bucata aceea de podea pentru mai târziu? Când o să înveţe ai noştri noţiunile elementare de

politeţe?

Servitoarea era evident din triburile Gond sau Santal, din Jharkhand sau Chhattisgarh, sau poate făcea parte din triburile aborigene din Orissa. Arăta ca un copil de paisprezece, cincisprezece ani. De unde stăteam, vedeam în *kurta* ei un crucifix mititel de argint atârnându-i între sânii mărunţi. Tata, care manifesta o ostilitate reflexă faţă de misionarii creştini şi turma lor, i-ar fi zis „Aleluia!“. Cu toată sofisticăria lui, avea o doză nu chiar neglijabilă de indecenţă.

Tronând în pepenele ei gigant, radiind la mine de sub haloul ei de păr şuviţat, Rolypoly mi-a servit relatarea şoptită, dezlânată, a celor petrecute în apartamentul de deasupra.

— Cred pentru nu este o persoană normală, a spus ea, de mai multe ori.

Sincer să fiu, probabil că ea era coerentă, şi eu, doar ostil ideii de-a o asculta până la capăt. Mi-a spus ceva despre un bebeluş şi despre poliţie („Am rămas amuţită când a bătut poliţia la uşă“) şi despre cum stricase reputaţia casei şi a întregului cartier. Totul suna uşor maliţios şi tras de păr. I-am mulţumit şi am plecat cu darul pe care mi-l strecurase în mâini – un DVD cu ultimul documentar făcut de soţul ei despre lacul Dal din Caşmir, realizat pentru Ministerul Turismului.

După vreo oră-două, iată-mă aici. A trebuit să aduc un lăcătuş din piaţă, să-mi facă o cheie. Cu alte cuvinte, am fost nevoit să intru prin efracţie. Chiriaşa mea de la etaj pare să fi plecat. „Plecat“, dacă e s-o credem pe Rolypoly, se poate să fie un eufemism. Dar şi „chiriaşa“ e tot un eufemism. Nu, n-am fost amanţi. Nu mi-a dat niciodată de înţeles c-ar fi deschisă unei astfel de relaţii. Nu mă cunosc suficient ca să spun ce întorsătură ar fi luat lucrurile dacă ar fi făcut-o. Pentru că toată viaţa, de când am cunoscut-o, acum mulţi ani, când eram încă în facultate, m-am clădit în jurul ei. Poate că nu în jurul *ei*, ci în jurul amintirii mele despre iubirea pentru ea. Ea nu ştie asta. Nimeni n-o ştie, în afară, probabil, de Naga, de Musa şi de mine, bărbaţii care au iubit-o.

Mă hazardez spunându-i „iubire“, şi asta numai pentru că vocabularul meu nu se ridică la înălţimea sarcinii de a descrie natura exactă a acelui labirint, a acelei păduri de sentimente care ne conectau pe noi trei cu ea şi, până la urmă, între noi.

Prima dată am văzut-o cu aproape treizeci de ani în urmă, în 1984 (cine din Delhi poate uita de 1984?), la repetiţiile unei piese din facultate în care jucam, intitulată *Norman, tu eşti?* Din păcate, după două luni de repetiţii, n-am mai jucat-o pe scenă. Cu o săptămână înainte de data premierei, Doamna G. – Indira Gandhi – a fost asasinată de gărzile ei de corp sikh.

Câteva zile după asasinat, mulţimi conduse de simpatizanţii şi acoliţii ei au ucis în Delhi mii de sikhi. Case, prăvălii, staţii de taxiuri cu şoferi sikhi, localităţi întregi unde trăiau sikhi au fost transformate în cenuşă. Din focurile răspândite prin tot oraşul urcau la cer coloane de fum negru. Într-o zi superbă, cu cer senin, pe fereastra autobuzului în care eram am văzut o mulţime linşând un bătrân domn sikh. I-au smuls din cap turbanul, l-au apucat de barbă şi l-au omorât în stil sud-african, cu un cauciuc incendiat în jurul gâtului, în timp ce oamenii de pe margine lătrau încurajator. M-am grăbit acasă şi am aşteptat să mă lovească şocul celor văzute. În mod straniu, n-a fost aşa. Singurul şoc simţit a fost cel al propriei nepăsări. Eram dezgustat de stupiditatea, de inutilitatea întregii poveşti, dar, cumva, nu eram şocat. Se prea poate ca motivul să fi fost cunoaşterea istoriei sângeroase a oraşului în care crescusem. Era ca şi cum Năluca de a cărei prezenţă eram cu toţii conştienţi, constant şi acut, ieşise brusc la suprafaţă din adâncuri, arătându-şi colţii şi făcând exact ce ne aşteptam noi să facă. După ce şi-a potolit foamea, s-a scufundat la loc în stratul ei subteran, normalitatea închizându-se deasupra. Ucigaşii furioşi şi-au retras colţii şi s-au întors la treburile lor zilnice – ca funcţionari, croitori, instalatori, tâmplari, negustori. Viaţa şi-a continuat nestingherită cursul. În partea noastră de lume, normalitatea e ca un ou fiert: suprafaţa monotonă ascunde în miezul ei un gălbenuş de violenţă flagrantă. Anxietatea noastră constantă cu privire la acea violenţă, amintirile noastre despre faptele ei trecute şi groaza de manifestările ei viitoare sunt cele ce trasează regulile după care un popor atât de complex şi de divers ca al nostru continuă să coexiste – continuă să trăiască împreună, să se tolereze reciproc şi, din când în când, să se omoare reciproc. Câtă vreme miezul rezistă, câtă vreme gălbenuşul nu curge, va fi bine. În momentele de criză ajută să priveşti în perspectivă.

Am hotărât să amânăm premiera piesei cu o lună, în speranţa că lucrurile se vor linişti până atunci. Dar, la începutul lui decembrie, tragedia a lovit

din nou, de data asta şi mai cumplit. La fabrica de pesticide Union Carbide din Bhopal a avut loc o scurgere letală, omorând mii de oameni. Ziarele erau pline de relatări despre cei care încercaseră să fugă din calea norului otrăvitor, cu ochii şi plămânii în flăcări. Era ceva aproape biblic în natura şi proporţiile evenimentului. Revistele de ştiri publicau fotografiile morţilor, ale suferinzilor, ale muribunzilor, ale celor mutilaţi şi definitiv orbiţi, cu ochii nevăzători întorşi macabru spre camerele foto. Până la urmă ne-am hotărât că zeii nu erau de partea noastră şi că ar fi fost inadecvat momentului să jucăm *Norman*, aşa că tot proiectul a fost suspendat. Să-mi fie cu iertare că fac această remarcă oarecum prozaică – poate că asta e viaţa, sau asta ajunge să fie de cele mai multe ori: o repetiţie pentru un spectacol care până la urmă nu se mai materializează deloc. În privinţa spectacolului *Norman* însă n-a fost nevoie de o reprezentaţie finală care să ne schimbe cursul vieţilor. S-a dovedit că repetiţiile fuseseră mai mult decât suficiente.

David Quartermaine, regizorul piesei, era un tânăr englez care se mutase în Delhi din Leeds. Era un tip subţire, atletic şi, ca să zic aşa, devastator de frumos. Părul blond îi atârna până la umeri, iar ochii îi erau de un albastru ireal, de safir, ca ai lui Peter O’Toole. Era drogat în cea mai mare parte a timpului şi homosexual declarat, deşi nu aducea niciodată vorba despre asta. Prin apartamentul lui din Defence Colony, înţesat de cărţi, defilau întruna adolescenţi oacheşi, rata de rotaţie fiind ridicată. Se întindeau pe patul lui sau se ghemuiau în balansoar, frunzărind reviste din care evident nu pricepeau nimic (avea o preferinţă clară pentru proletari). Nu mai văzuserăm niciodată aşa ceva, nici măcar pe-aproape. În ziua când ne-am adunat în apartamentul lui de două camere pentru prima lectură a piesei, menajera lui tăcută, eficientă, tocmai născuse cel de-al treilea copil la el în baie. Îl veneram pe David Quartermaine, îi admiram sexualitatea insolentă, colecţia de cărţi, irascibilitatea, bombănelile şi bruştele tăceri enigmatice, despre care ni se părea că sunt trăsăturile obligatorii ale unui artist autentic. În timpul liber, unii dintre noi încercam să-i copiem stilul, imaginându-ne că ne pregătim pentru o viaţă în lumea teatrului. Colegul meu de clasă, Naga, Nagaraj Hariharan, a fost distribuit în rolul lui Norman. Eu aveam să-l joc pe iubitul lui, Garson Hobart. (La primele repetiţii am exagerat, şi nu

puţin. Probabil că, tineri şi prostănaci cum eram, încercam să transmitem că nu suntem homosexuali de-adevăratelea). Amândoi ne terminam masteratele în istorie la Universitatea din Delhi. Cum părinţii lui şi-ai mei erau prieteni (tatăl lui lucra în diplomaţie, iar al meu era mare cardiolog), Naga şi cu mine făcuserăm şi şcoala, şi universitatea împreună. Ca majoritatea copiilor de condiţia noastră, nu fuseserăm niciodată prieteni apropiaţi. Nu ne displăceam unul pe altul, dar relaţia noastră fusese întotdeauna destul de conflictuală.

Tilo era studentă în anul trei la Şcoala de Arhitectură şi se ocupa de scenografie şi de lumini. Ni s-a prezentat drept Tilottama. În clipa în care am văzut-o, o parte din mine a ieşit din corp şi s-a înfăşurat în jurul ei. Şi acolo a rămas până în clipa de faţă.

Mi-ar plăcea să ştiu ce anume la ea mă dezarmase, făcându-mă să mă comport de parcă aş fi fost altă persoană – una preocupată, nerăbdătoare. Nu semăna cu fetele palide, îngrijite, pe care le cunoscusem la liceu. Avea tenul de o culoare căreia francezii i-ar zice *café au lait* (cu foarte puţin *lait*), lucru care, din perspectiva majorităţii indienilor, o descalifica în privinţa frumuseţii. Mi-e greu să descriu pe cineva lipit de mine, sau de sufletul meu, ca un timbru sau un sigiliu, de atâţia ani. O văd aşa cum mi-aş vedea un membru – o mână sau un picior. Dar hai să încerc, chiar dacă o voi schiţa în tuşe groase. Avea un chip micuţ, cu trăsături fine şi nări largi, îndrăzneţe. Părul lung şi gros nu-i era nici drept, nici ondulat, ci încâlcit şi neîngrijit. Îmi imaginam păsările făcându-şi cuib în el. Ar fi fost candidata perfectă pentru fotografia „Înainte şi După“, într-o reclamă la şampon. Îl purta împletit în coadă la spate, iar uneori şi-l strângea la ceafă într-un coc dezlânat, înfigând în el un creion galben. Nu se machia şi nu făcea nimic – nimic din lucrurile acelea încântătoare pe care şi le fac fetele la păr, la ochi, sau la gură – ca să arate mai bine. Nu era înaltă, dar era zveltă, şi avea un fel de a sta – cu greutatea lăsată pe pernuţele tălpilor, cu umerii drepţi – aproape masculin, şi totuşi nu. În ziua în care am cunoscut-o purta nişte pantaloni albi de pijama şi o cămaşă bărbătească hidoasă – hidoşenia fiind cumva intenţionată – excesiv de mare, care nu părea să-i aparţină. (Mă înşelasem: după mai multe săptămâni, când ajunsesem să ne cunoaştem mai bine, mi-a spus că era a ei, de fapt. Că dăduse pe ea o rupie, în piaţa de

haine la mâna a doua din faţa geamiei Jama Masjid. Naga – tipic pentru el, de altfel – i-a spus că ştia din surse sigure că hainele vândute acolo erau scoase de pe cadavrele oamenilor morţi în accidente de tren. Ea i-a spus că nu-i păsa, câtă vreme nu aveau pete de sânge.) Singurele bijuterii pe care le purta erau un inel lat de argint pe degetul mijlociu lung, pătat de cerneală, şi un inel de argint pe un deget de la picior. Fuma *bidi*-uri[100] Ganesh, ţinute într-un pachet roşu de Dunhill. Ignora mutrele dezamăgite ale celor care încercau să-i smulgă ceea ce-şi închipuiau c-ar fi o ţigară cu filtru, de import, şi se alegeau în schimb cu un *bidi* pe care erau prea jenaţi să nu-l fumeze, mai ales când se oferea să li-l şi aprindă. Am văzut asta întâmplându-se de mai multe ori, dar expresia ei a rămas de fiecare dată impasibilă – niciodată vreun zâmbet sau vreun schimb de priviri ghiduşe cu un prieten, aşa că nu mi-am dat seama dacă făcea o glumă proastă sau dacă pur şi simplu aşa proceda ea. Lipsa completă a oricărei dorinţe de a mulţumi sau de a face o persoană să se simtă în largul ei ar fi putut fi interpretată, la o persoană mai puţin vulnerabilă, drept aroganţă. La ea însă părea să scoată în evidenţă o singurătate nesăbuită. În spatele ochelarilor ei simpli, demodaţi, ochii pisicoşi, uşor oblici, aveau ceva misterios şi nonşalant, de piroman. Dădea impresia că scăpase cumva din lesă. De parcă ea se ducea singură la plimbare, în timp ce noi, ceilalţi, eram plimbaţi, ca nişte animale de companie. De parcă ne-ar fi privit cu toleranţă de departe, căzută pe gânduri, cum păşim ţanţoş, recunoscători stăpânilor noştri, bucuroşi să ne perpetuăm dependenţa.

Am încercat să aflu mai multe despre ea, dar nu dezvăluia mare lucru. Când am întrebat-o care e numele ei de familie, mi-a spus că o cheamă S. Tilottama. Când am întrebat-o de la ce era „S“-ul, mi-a răspuns:

— „S“ e de la S.

Se eschiva de la întrebările mele indirecte despre oraşul de unde venea, sau despre ocupaţia tatălui ei. Nu prea vorbea hindi la vremea aceea. Aşadar am presupus că se trăgea din sudul Indiei. Engleza ei era curios de lipsită de accent, cu excepţia faptului că „z“-ul se muia uneori într-un „s“, aşa că spunea, de exemplu, de „Sip“ în loc de „*Zip*“[101]. Am presupus că era din Kerala.

S-a dovedit că o nimerisem în această privinţă. Cât despre restul, am aflat

că nu era evazivă; într-adevăr nu avea răspunsuri la întrebările astea, obişnuite între studenţi: De unde eşti? Cu ce se ocupă taică-tău? Etcetera şi aşa mai departe. Din frânturi izolate de conversaţie am dedus că mama ei era o femeie singură pe care o părăsise bărbatul, ori ea îl părăsise pe el, ori era mort – totul era uşor misterios. Nimeni nu reuşea s-o *plaseze*. Circulau zvonuri că ar fi fost adoptată. Şi zvonuri că n-ar fi fost. Am aflat mai târziu, de la un student în primul an, un tip pe care-l chema Mammen P. Mammen, o gură-spartă din oraşul de baştină al lui Tilo, că ambele zvonuri erau adevărate. Mama ei chiar era mama ei adevărată, însă mai întâi o abandonase, iar apoi o adoptase. Fusese un scandal, un amor ilicit într-un oraş de provincie. De bărbat, care făcea parte dintr-o castă de „intangibili“ (un „paria“, şoptise Mammen P. Mammen, de parcă însăşi rostirea cu voce tare a cuvântului l-ar fi spurcat), se lepădaseră în felul tradiţional în care se leapădă familiile indiene din castele superioare – în cazul acesta creştini sirieni din Kerala – de asemenea neplăceri. Mama lui Tilo a fost trimisă de acasă până s-a născut copilul, pe care l-au dat la un orfelinat creştin. După câteva luni, aceasta s-a întors la orfelinat şi şi-a adoptat propriul copil. Familia ei a dezmoştenit-o. A rămas nemăritată. Pentru a se întreţine, a fondat o mică grădiniţă care, cu timpul, se transformase într-un liceu de succes. Nu recunoscuse niciodată în public – lucru de înţeles – că era adevărata mamă a copilului. Doar atât reuşisem să aflu.

Tilottama nu se ducea niciodată acasă în vacanţe. Nu spunea niciodată de ce. Şi nimeni nu venea s-o caute. Îşi plătea taxele lucrând ca proiectant în birouri de arhitectură, după orele de la universitate, la sfârşit de săptămână şi în vacanţe. Nu trăia la cămin – spunea că nu-şi permite. Locuia într-o cocioabă dintr-o mahala din apropiere, întinsă pe lângă zidul exterior al unor vechi ruine. Nici unul dintre noi n-a fost chemat vreodată în vizită.

În timpul repetiţiilor pentru *Norman*, lui Naga îi spunea pe nume, însă mie, nu se ştie de ce, nu-mi spunea decât Garson Hobart. Iată-ne deci, pe Naga şi pe mine, studenţi la istorie, făcând curte unei fete care nu părea să aibă nici trecut, nici familie, nici comunitate, nici popor, nici măcar casă. De fapt, Naga nu-i făcea curte cu adevărat. Pe vremea aceea era fascinat de sine însuşi mai mult decât de oricine altcineva. O remarca pe Tilo şi îşi aprindea şarmul (considerabil), aşa cum ai aprinde farurile unei maşini,

numai pentru că ea nu-l băga în seamă. Iar el nu era obişnuit cu asta.

N-am fost sigur niciodată care era relaţia dintre Musa – Musa Yeswi – şi Tilo. Nu-şi vorbeau când erau şi alţii de faţă, nu erau niciodată ostentativi. Câteodată păreau mai degrabă fraţi decât iubiţi. Erau colegi la Şcoala de Arhitectură. Amândoi artişti de un talent aparte. Văzusem câteva lucrări de-ale lor, portretele lui Tilo în cărbune şi în creion, acuarelele lui Musa cu ruinele vechilor fortăreţe din Delhi, Tughlakabad, Feroz Shah Kotla şi Purana Qila, şi desenele lui în creion cu cai – câteodată doar detalii de cai: un cap, un ochi, o coamă în vânt, copite în galop. L-am întrebat cândva de unde veneau, dacă le desena după fotografii sau le copia după ilustraţii din cărţi, sau dacă avea cai acasă, în Caşmir. Mi-a spus că-i visa. Mi s-a părut tulburător. Nu sunt eu mare cunoscător de artă, dar, pentru ochiul meu profan, desenele acelea, atât ale lui, cât şi ale lui Tilo, păreau remarcabile şi spectaculoase. Îmi amintesc că aveau acelaşi scris de mână – caligrafia aceea nonşalantă, ascuţită, învăţată în şcolile de arhitectură înainte ca totul să devină computerizat.

Nu pot spune că-l cunoşteam prea bine pe Musa. Era un băiat tăcut, îmbrăcat sobru, solid şi nu mai înalt decât Tilo. Se poate ca reţinerea lui să fi venit din faptul că nu ştia engleză prea bine, iar când vorbea avea un accent caşmirian puternic. Avea stilul de a nu atrage atenţia asupra lui când se afla în prezenţa altor oameni, ceea ce putea trece drept un talent, ţinând cont că arăta nemaipomenit, cum arată mulţi bărbaţi tineri din Caşmir. Deşi nu era înalt, avea umerii laţi, iar în fizicul lui bine făcut se ghicea vigoarea. Avea părul negru ca tăciunele şi îl purta tuns foarte scurt. Ochii erau de un verde-maroniu închis. Era mereu proaspăt bărbierit, pielea lui netedă şi palidă făcând un contrast strident cu tenul lui Tilo. Îmi amintesc limpede două lucruri despre el: un dinte din faţă ciobit (care-l făcea să arate ridicol de tânăr când zâmbea, ceea ce se întâmpla rareori) şi mâinile surprinzătoare – nu erau deloc mâini de artist –, nişte mâini de ţăran, mari şi puternice, cu degete butucănoase.

Musa avea o blândeţe şi o seninătate care mie îmi plăceau, deşi probabil exact aceste însuşiri aveau să fuzioneze mai târziu în ceva terifiant. Sunt sigur că era conştient de sentimentele mele pentru Tilo, deşi nu dădea semne că s-ar fi simţit nici ameninţat, nici triumfător. Din punctul meu de

vedere, asta îi dădea o remarcabilă demnitate. În relaţia cu Naga cred că era mai puţin nepăsător, lucru care după toate probabilităţile avea legătură mai degrabă cu Naga decât cu Musa. Naga părea ciudat de nesigur pe el şi de lipsit de graţie când era Musa prin preajmă.

Contrastul dintre ei doi era izbitor. Dacă Musa era (sau cel puţin dădea impresia că e) tare, de nădejde, ca o stâncă, Naga era plin de vervă şi nestatornic. Era imposibil să te relaxezi în prezenţa lui. De câte ori se afla într-o încăpere, trebuia neapărat să capteze atenţia tuturor. Era un mare măscărici; gălăgios, mucalit, uşor scandalagiu şi absolutamente nemilos, la modul amuzant, cu cei care ajungeau calul lui de bătaie în public. Era suplu şi chipeş, cu un aer băieţesc, se pricepea la crichet (mai ales la *off-break*), ciufulit şi cu ochelari – genul de sportiv intelectual insolent. Dar mai mult decât aspectul, pe fete părea să le atragă aerul lui ştrengăresc. Se îngrămădeau ca ameţite în jurul lui, sorbindu-i fiecare cuvânt, chicotind la glumele lui chiar şi când nu erau amuzante. Era greu să ţii socoteala şirului lui de prietene. Avea stilul acela cameleonic al actorilor buni – talentul de a-şi schimba înfăţişarea, nu doar superficial, ci radical, în funcţie de cine se hotărâse a fi în acel moment anume din viaţă. Când eram tineri, totul părea foarte amuzant şi palpitant. Toată lumea aştepta cu nerăbdare să vadă care avea să fie următorul avatar al lui Naga. Cu trecerea timpului însă, devenise cam fals şi cam obositor.

După ce au absolvit Şcoala de Arhitectură, Musa şi Tilo păreau să se fi îndepărtat. El s-a întors în Caşmir. Ea s-a angajat ca ajutor de arhitect într-o firmă de profil. Mi-a povestit că principala ei responsabilitate la serviciu era să ia asupra ei vina pentru greşelile altora. Deşi avea un salariu modest (era plătită cu ora), a reuşit să scape din mahala şi să-şi închirieze o cameră dărăpănată în apropierea mormântului lui Hazrat Nizamuddin Aulyia. I-am făcut câteva vizite acolo.

În ultima dintre acele vizite, am stat lângă mormântul lui Mirza Ghalib[102], într-un ocean de mucuri de ţigări şi de *bidi*-uri, înconjuraţi de spectaculoşii schilozi, leproşi, vagabonzi şi nebuni adunaţi întotdeauna prin preajma locurilor sfinte din India, şi am băut un ceai vâscos, oribil.

— Aşa cinstim memoria celui mai mare poet al nostru, îmi amintesc c-am spus, cu oarecare snobism; pe vremea aceea habar n-aveam de poezia lui

Ghalib. (Acum am habar. Trebuie. Din motive profesionale. Căci nimic nu înmoaie mai tare inima unui musulman subcontinental decât nişte versuri în urdu, bine alese).

— Poate că e mai fericit aşa, a zis ea.

Mai târziu, ne-am plimbat până la *dargah* pe aleile pline de cerşetori, ca să ascultăm cântările *qawwali* de joi seara. N-a fost cel mai bun *qawwali* pe care îl auzisem, dar turiştii străini stăteau cu ochii închişi, legănându-se în extaz.

După încheierea ultimului cântec şi după ce muzicienii şi-au adunat instrumentele uzate, am luat-o pe jos pe strada întunecată care trecea prin spatele coloniei, pe malurile unei rigole de colectare a apei pluviale mirosind a canal şi am urcat scările abrupte, înguste, ce duceau la camera ei. Terasa ei prăfuită era plină de mobila aruncată de cineva – probabil de proprietar –, cu lemnul decolorat de soare. Un cotoi roşcat miorlăia înfierbântat la o femelă baricadată în cuibul de răchită, desprinsă din şezutul rupt al unui scaun. Pesemne mi-l amintesc atât de limpede pentru că mi se păruse că-mi seamănă.

Camera era mititică, aducând mai degrabă cu o debara. În ea nu erau decât un pat de pânză, un butoi de teracotă pentru apă şi o cutie de carton plină cu haine şi câteva cărţi. O plită electrică pusă pe un fost parbriz de maşină de teren aşezat pe cărămizi funcţiona pe post de bucătărie. Pe un perete întreg era un desen reuşit, reprezentând un cocoş irizant, albastru-violet, mai mare decât în realitate, care ne privea cu un ochi galben, încruntat. Parcă, spre a compensa lipsa părinţilor adevăraţi, Tilo născocise un părinte din graffiti care să stea cu ochii pe ea.

M-am bucurat că scap de sub privirea arţăgoasă a cocoşului când am ieşit pe terasă. Am fumat nişte haşiş, ne-au pişcat ţânţarii şi am râs o grămadă despre absolut nimic. Tilo stătea cu picioarele încrucişate, cocoţată pe parapet, privind în întuneric. A răsărit o lună pestriţă, frumuseţea ei de pe altă lume contrastând cu aburii înţepători, cât se poate de lumeşti, care ieşeau din canalul deschis de peste drum. Deodată, ne-am trezit cu o piatră zburând spre noi din stradă şi ratând-o pe Tilo la mustaţă. A sărit de pe parapet, dar n-a părut prea tulburată.

— E mulţimea care iese de la cinema. Probabil s-a încheiat ultima

reprezentaţie.

M-am uitat în jos. Am auzit chicoteli, dar nu se vedea nimic în întuneric. Trebuie să recunosc că eram uşor îngrijorat. Am întrebat-o – era o întrebare stupidă – ce măsuri de precauţie îşi lua ca să fie în siguranţă. Mi-a spus că nu contesta zvonurile din cartier că ar lucra pentru un traficant de droguri cunoscut. Astfel, mi-a zis ea, oamenii îşi închipuiau că e protejată.

M-am hotărât să-mi iau inima-n dinţi şi s-o întreb de Musa: unde era, dacă mai erau împreună, dacă intenţionau să se căsătorească. Mi-a răspuns:

— Nu mă căsătoresc cu nimeni.

Când am întrebat-o de ce simţea asta, mi-a spus că voia să fie liberă să moară iresponsabil, pe nepusă masă şi fără motiv.

Ajuns acasă în seara aceea, am adormit gândindu-mă la hăul dintre viaţa mea şi a ei. Încă trăiam în casa în care mă născusem. Părinţii mei dormeau în camera de alături. Auzeam bâzâitul familiar al frigiderului nostru zgomotos. Toate obiectele – covoarele, dulapurile, fotoliile din salon, picturile lui Jamini Roy[103], primele ediţii ale cărţilor lui Tagore în bengaleză şi în engleză, colecţia de cărţi cu expediţii montane a tatălui meu (era doar o pasiune, nu pentru c-ar fi fost alpinist), albumele cu fotografii de familie, cuferele cu hainele noastre de iarnă, patul în care dormeam încă din copilărie – erau ca nişte străjeri care mă păziseră de atâţia ani. Într-adevăr, mă îndreptam spre viaţa de adult, dar fundaţiile pe care avea să fie construită acea viaţă păreau atât de imuabile, de invulnerabile. Tilo, în schimb, era ca o bărcuţă de hârtie pe o mare agitată. Era absolut singură. Până şi săracii de la noi din ţară, aşa abrutizaţi cum erau, aveau familii. Cum va rămâne în viaţă? Cât mai putea dura până când barca avea să i se scufunde?

După ce am intrat în serviciul de spionaj şi am plecat la instrucţie, am pierdut legătura cu ea.

Data următoare când am văzut-o a fost la nunta ei.

Nu ştiu cum au ajuns ea şi Musa împreună din nou după atâţia ani, sau cum a ajuns să fie cu el în casa aceea plutitoare din Srinagar.

La cum îl cunoşteam, n-am priceput niciodată cum de se lăsase purtat de vijelia acelei vanităţi obtuze, nechibzuite – de gândul absurd că în Caşmir

putea exista „libertate“ –, ca de altfel o întreagă generaţie de tineri caşmirieni. E adevărat că trecuse printr-o tragedie prin care nimeni n-ar trebui să treacă vreodată, dar Caşmirul era pe atunci o zonă de război. Pot să jur cu mâna pe inimă că, indiferent de provocare, nu mi-ar trece niciodată prin cap să fac ce-a făcut el.

În definitiv, el nu era în locul meu, şi nici eu nu eram el. A făcut ce-a făcut. Şi a plătit pentru asta. Semeni vânt, culegi furtună.

La câteva săptămâni după moartea lui Musa, Tilo s-a măritat cu Naga.

*

Cât despre mine, cel mai puţin remarcabil dintre noi toţi, am iubit-o fără pic de mândrie. Şi fără pic de speranţă. Fără speranţă deoarece, chiar dacă, prin cine ştie ce întâmplare puţin probabilă, sentimentele ei faţă de mine ar fi fost asemănătoare, părinţii mei, părinţii mei brahmani, n-ar fi acceptat-o niciodată – pe fata fără trecut, fără castă – în familie. Dacă aş fi perseverat, ar fi fost o răzvrătire dintr-o categorie pe care efectiv n-o puteam duce. Până şi în vieţi din cele mai tihnite, tot ni se cere să ne alegem bătăliile, iar aceasta nu era bătălia mea.

Acum, după atâţia ani, părinţii mei sunt morţi, amândoi. Iar eu sunt „tată de familie“, cum se zice. Soţia mea şi cu mine ne tolerăm reciproc şi ne adorăm copiii. Chitra – Chittaroopa – soţia mea (da, soţia mea brahmană) lucrează în corpul diplomatic şi se află în misiune la Praga. Fiicele noastre, Rabia şi Ania, au şaptesprezece, respectiv cincisprezece ani. Locuiesc cu mama lor şi merg la Şcoala Franceză. Rabia îşi doreşte să studieze literatura engleză, iar tânăra Ania e chitită pe o carieră în drepturile omului. E o alegere neortodoxă, iar determinarea ei, refuzul de a lua măcar în calcul alte opţiuni, sunt uşor stranii, mai ales la o vârstă atât de fragedă. La început m-a tulburat ideea. M-am întrebat dacă n-o fi cumva felul ei de a pune în scenă o versiune subtilă de rebeliune adolescentină împotriva tatălui ei. Dar nu pare deloc să fie cazul. În ultimii zece ani, domeniul drepturilor omului a devenit o profesie absolut respectabilă şi chiar lucrativă. N-am făcut decât s-o încurajez. În orice caz, până la decizia finală mai sunt câţiva ani. O să vedem cum evoluează lucrurile. Amândouă fetele învaţă bine. Chitrei şi mie ni s-a promis o misiune comună în curând – sperăm că în ţara unde vor

merge fetele la universitate.

Nu mi-am imaginat vreodată că aş putea face ceva care să-mi tulbure sau să-mi afecteze în vreun fel familia. Dar, când Tilo s-a întors în viaţa mea, legăturile legale, măreţele principii morale s-au atrofiat până la a deveni uşor absurde. S-a dovedit însă că anxietatea mea era irelevantă – ea nici n-a părut să-mi observe dilema sau stinghereala.

Închiriindu-i acel apartament atunci când a avut nevoie, mi s-a părut că-mi spăl păcatele cu tact şi discreţie. Spun „păcate“, căci am trăit întotdeauna cu senzaţia că i-am înşelat aşteptările într-un mod obscur, şi totuşi fundamental. Ea nu părea deloc să vadă lucrurile aşa, dar, la urma urmei, ea nu era genul acela de om.

N-o mai văzusem decât sporadic de când să măritase cu Naga. Nunta lor din Delhi mi-a rămas întipărită în memorie, însă nu din motivele care ar putea părea evidente – de durere sau din dragoste neîmplinită. De fapt, asta fusese cea mai mică problemă. Eram destul de fericit la momentul respectiv. Propria mea căsătorie avea mai puţin de doi ani; încă mai exista, dacă nu iubire, cel puţin o formă de afecţiune reală între mine şi soţia mea. Friabilitatea epuizantă care-mi defineşte acum relaţia cu Chitra încă nu începuse să se manifeste.

Când el şi Tilo s-au căsătorit, Naga trecuse deja prin numeroasele tranziţii, de la studentul impertinent şi iconoclast la intelectualul stângii radicale, în incapacitate de a-şi găsi un loc de muncă, la susţinătorul înfocat al cauzei palestiniene (eroul lui, la vremea aceea, era George Habash), iar apoi la adeptul jurnalismului de masă. Ca mulţi alţi extremişti gălăgioşi, traversase tot spectrul de opinii politice extreme. Singurul lucru constant a fost nivelul de decibeli. Acum Naga are un supraveghetor – deşi e posibil ca el să nu vadă lucrurile aşa – în serviciul de spionaj. Având un post important la ziarul lui, este un om de valoare pentru noi.

Călătoria lui spre zona întunecată, dacă vreţi să-i spunem aşa – eu n-aş face-o – a început cu doza obişnuită de serviciu contra serviciu. El se ocupa de Punjab. Insurecţia fusese deja înăbuşită pe atunci, în cea mai mare parte. Dar Naga îşi petrecea timpul dezgropând poveşti mai vechi, furnizând muniţie pentru parodiile acelea absurde numite „Tribunalele poporului“, după care au venit cu şi mai absurdele „fişe de acuzaţii“ împotriva poliţiei şi

a forţelor paramilitare. O administraţie aflată în război cu o insurecţie lipsită de scrupule nu poate fi judecată după aceleaşi criterii ca una ce funcţionează în condiţii obişnuite, de pace. Dar cine să-i explice asta unui jurnalist dezlănţuit, care-şi scria articolele într-un ropot de aplauze răsunându-i permanent în urechi? Într-una din vacanţele pe care şi le lua de la această marcă de radicalism artistic, Naga s-a dus în Goa şi, în stilul lui tipic, s-a îndrăgostit lulea şi s-a însurat sub impulsul momentului cu o tânără hipioată australiană. Lindy, aşa cred că o chema. (Sau să fi fost Charlotte? Nu sunt sigur. Nu contează. Să-i zicem Lindy.) La un an de la nuntă, Lindy a fost arestată în Goa pentru trafic de heroină. Risca mai mulţi ani de închisoare. Naga era disperat. Tatăl lui era un om influent căruia i-ar fi fost foarte uşor să-l ajute, dar Naga – apărut târziu în viaţa tatălui său – avusese întotdeauna o relaţie încordată cu el şi nu voia ca el să ştie. Aşa că m-a sunat pe mine, iar eu am tras nişte sfori. Şeful poliţiei din Punjab a vorbit cu omologul său din Goa. Am scos-o pe Lindy din arest şi i-am convins să retragă acuzaţiile. Când s-a văzut eliberată, Lindy s-a urcat în primul avion şi s-a dus acasă, în Perth. După câteva luni, ea şi Naga au divorţat oficial. Naga şi-a continuat activitatea în Punjab, se înţelege de la sine că mult mai moderat.

Când aveam nevoie de ajutorul unui jurnalist într-o problemă minoră, în cazuri ce stârneau protestele activiştilor pentru drepturile omului, deşi, ca de obicei, multe din informaţiile lor trebuiau corectate, apelam la Naga. El ne ajuta. Şi tot aşa. S-a înfiripat astfel o colaborare.

Treptat, Naga a început să profite de avantajul avut faţă de colegii săi datorită informaţiilor primite de la noi. Culmea e că era tot un soi de trafic de droguri. De data aceasta, noi eram traficanţii. Iar el era narcomanul. În câţiva ani, a devenit un reporter de succes şi un analist foarte căutat pe probleme de securitate, pe firmamentul mass-mediei. Când relaţia lui cu Serviciul de informaţii părea că va deveni mai mult decât o colaborare temporară – o căsătorie, şi nu doar o aventură de o noapte – mi s-a părut mai prudent să mă retrag. Mi-a luat locul un coleg, R.C. Sharma – Ram Chandra Sharma. R.C. se înţelegea foarte bine cu Naga. Îi uneau acelaşi umor nemilos şi dragostea pentru rock’n’roll şi blues. Singurul lucru pentru care bag mâna în foc în privinţa lui Naga este că n-a pus mâna pe nici o

rupie. Din acest punct de vedere a fost – şi continuă să fie – extrem de cinstit. Cum ideea lui de integritate profesională îi cere să-şi respecte propriile principii, spre a rămâne o persoană onestă, şi-a schimbat principiile, iar acum crede în noi parcă mai mult decât credem noi înşine. Ce întorsătură ciudată din partea elevului a cărui batjocură preferată era să-mi spună că sunt „lacheul imperialismului“, la vârsta la care majoritatea încă mai citeam benzi desenate cu *Archie*.

Nu ştiu de unde şi de la cine a învăţat Naga discursul înfocat al stângii. Probabil de la vreo rudă comunistă. Oricine o fi fost, acesta – sau aceasta – s-a dovedit un bun pedagog, iar Naga a aplicat spectaculos cele învăţate. O ţinea dintr-o victorie într-alta. Mi-am măsurat cândva forţele cu el într-o dezbatere şcolară. Trebuie să fi avut treisprezece sau paisprezece ani. Tema dezbaterii era: „Există Dumnezeu?“ Eu trebuia să susţin argumentele pro, iar Naga pe cele contra. Eu am vorbit primul. Apoi a venit rândul lui Naga să-şi ţină înflăcăratul discurs, cu trupul costeliv încordat ca un bici, cu vocea tremurând de indignare. Colegii noştri de clasă luau notiţe, fascinaţi de blasfemia lui arogantă.

— Ipocrizia celor 330 de milioane de idoli muţi ai noştri, zeităţile egoiste cărora le spunem Ram şi Krishna, nu ne vor salva de foame, boli şi sărăcie. Credinţa noastră absurdă în maimuţe şi năluci cu cap de elefant nu va da de mâncare maselor înfometate…

N-aveam nici o şansă. Discursul lui Naga îl făcea pe al meu să sune de parcă fusese scris de o mătuşă ramolită şi bisericoasă. Ciudat e că, deşi am amintirea clară, nealterată, a sentimentului meu de completă inadecvare de atunci, nu-mi amintesc nimic din ce am spus de fapt. Luni de zile după aceea, am declamat în taină sacrilegiul lui Naga, uitându-mă, singur, în oglindă:

— Credinţa noastră absurdă în maimuţe şi năluci cu cap de elefant nu va da de mâncare maselor înfometate… – saliva pe care o împroşcam aterizând pe propria-mi reflexie, ca o ploaie.

Altă reprezentaţie marcantă a lui Naga a venit câţiva ani mai târziu, la un eveniment cultural anual al facultăţii. Proaspăt întors dintr-o călătorie de vară în Bastar, unde fusese cu doi prieteni, campând în pădure şi plimbându-se prin sate populate de triburi primitive, Naga a apărut agale pe

scenă, cu părul lung, desculţ, dezbrăcat, purtând doar un soi de cârpă la brâu, cu un arc şi o tolbă cu săgeţi aruncate peste umăr. A făcut mare spectacol crănţănind ceea ce se prefăcea că ar fi termite pe pâine, provocându-le reacţii sufocante de dezgust fetelor din public, care, în marea lor majoritate, voiau să se mărite cu el. După ce a înghiţit şi ultima firimitură de pâine, s-a dus la microfon şi a interpretat „Sympathy for the Devil“ a lui Rolling Stones, făcând din voce acompaniamentul din fundal şi simulând acordurile pe o chitară închipuită. Era un cântăreţ bun, poate chiar excelent, însă tot mi s-a părut de prost gust demonstraţia, şi m-am gândit că dovedeşte lipsă de respect atât faţă de indigeni, cât şi faţă de Mick Jagger pe care, în acel moment din viaţă, îl consideram Dumnezeu. (Ce păcat că nu mă gândisem la asta în şcoală, când îmi ţinusem discursul pro-Dumnezeu). Mi-am luat chiar răspunderea de a-i comunica personal părerea mea. Naga a râs şi a insistat că interpretarea lui era un tribut adus şi unora, şi celorlalţi.

Astăzi, când valul şofrăniu al naţionalismului hindus ia amploare în ţara noastră aşa cum lua cândva svastica în altă ţară, probabil Naga s-ar trezi exmatriculat după discursul lui şcolăresc despre „credinţa absurdă“, dacă nu la iniţiativa conducerii şcolii, atunci precis la presiunea vreunei campanii de părinţi. De fapt, în climatul de azi, ar trebui să ai noroc ca să scapi doar cu exmatricularea. Se linşează oameni pentru mult mai puţin. Nici colegii mei din serviciul de spionaj nu sunt în stare să deosebească patriotismul de convingerile religioase. Par să-şi dorească un fel de Pakistan hindus. Majoritatea sunt brahmani conservatori, retraşi, care-şi poartă şnururile sacre pe sub costumele safari, şi cozile sacre, împletite, pe dinăuntrul ţestelor vegetariene. Mă tolerează numai pentru că sunt născut de două ori[104], ca şi ei (de fapt, casta căreia îi aparţin este *Baidya*, dar suntem consideraţi brahmani). Totuşi, îmi ţin părerile pentru mine. Naga, în schimb, a trecut la noua rânduire dintr-o singură, fluidă alunecare. Vechea necuviinţă i-a dispărut fără urmă. Avatarul lui de acum poartă blazer de tweed şi fumează trabucuri. Nu ne-am mai întâlnit de ani de zile, dar îl văd făcând pe expertul în securitate naţională la emisiunile acelea enervante de la televizor – pare să nici nu-i treacă prin cap că seamănă cu păpuşa viu colorată a unui ventriloc. Mă întristează uneori să-l văd atât de potolit. Naga e într-o tatonare permanentă cu barba. Uneori etalează un barbişon

franţuzesc, alteori mustăţi răsucite şi ceruite à la Dali, uneori afişează o barbă nerasă, de designer, alteori e proaspăt ras. Nu pare să se poată hotărî asupra unui *look*. Se întrevede călcâiul lui Ahile în toată costumaţia lui pedantă şi dogmatică. Îl trădează. Sau cel puţin aşa văd eu lucrurile.

Din păcate, în ultima vreme a început să supraliciteze, iar excesele lui tind să devină o vulnerabilitate. De două ori în ultimul an, Serviciul a trebuit să intervină (discret, desigur) la patronii ziarului, pentru a aplana conflicte cu editorul lui, încheiate cu cereri impulsive de demisie. Ultima dată ne-a ieşit manevra. Am reuşit să fie reangajat cu salariu mărit.

Dacă nu era de-ajuns că am fost împreună la grădiniţă, la şcoală şi la facultate, şi că am jucat rolurile unor iubiţi homosexuali într-o piesă de teatru, în anii cât eu am fost relocat în Srinagar, ca șef de post adjunct pentru Serviciu, Naga era în Caşmir, corespondent pentru ziarul lui. Nu era staţionat în Caşmir, dar locuia în fiecare lună mai mult acolo. Avea o cameră permanentă la Hotelul Ahdoos, unde stăteau majoritatea reporterilor. Relaţia lui cu Serviciul se cimentase deja pe atunci, dar nu era atât de evidentă cum este acum. Ne convenea mult mai mult aşa. Pentru cititorii săi – şi, probabil, şi pentru sine însuşi – era în continuare jurnalistul îndrăzneţ în care puteau avea încredere că va dezvălui aşa-zisele „ticăloşii“ ale Statului Indian.

Trebuie să fi fost trecut bine de miezul nopţii când a sunat telefonul pe linia directă a guvernatorului, la Casa de oaspeţi Forest din Parcul Naţional Dachigam, la vreo douăzeci de kilometri de Srinagar. Mă aflam acolo pentru că făceam parte din anturajul Excelenţei Sale. (Necazurile începuseră deja de o vreme. Guvernul civil fusese dizolvat; era 1996, al şaselea an consecutiv sub conducerea guvernatorului.)

Excelenţei Sale, fost ofiţer în armata indiană, îi plăcea să se îndepărteze de măcelul din oraş de câte ori avea ocazia. Îşi petrecea sfârşiturile de săptămână în Dachigam, plimbându-se pe lângă apele repezi ale unui râu de munte împreună cu familia şi prietenii, în timp ce copiii din grup, fiecare urmărit de câte o gardă de corp încordată, înarmată până în dinţi, secerau militanţi închipuiţi (care strigau *Allah-hu-Akhbar*! în timp ce „mureau“) şi fugăreau marmote cu coadă lungă, până-n vizuini. De obicei luau prânzul la iarbă verde, dar cinau întotdeauna la casa de oaspeți: orez şi curry de

păstrăv, din crescătoria aflată în apropiere. Bazinele din păstrăvărie erau atât de pline de peşti, încât puteai doar să bagi mâinile – dacă suportai apa aproape îngheţată – şi să-ţi scoţi singur păstrăvii-curcubeu.

Era toamnă. Pădurea era răvăşitor de frumoasă, aşa cum numai o pădure himalayană poate fi. Platanii începuseră să-şi schimbe culoarea. Pajiştile erau arămii. Dacă aveai noroc, zăreai un urs negru, un leopard sau faimosul elan din Dachigam, *hangul*-ul. (Naga îi spunea unui fost ministru din Caşmir, celebru pentru mitocănia lui, „strigoiul coios“. Era o poreclă straşnică, trebuie să recunosc, deşi majoritatea oamenilor nu se prindeau.) Începuseră să mă intereseze păsările – o pasiune pe care mi-am păstrat-o – şi reuşeam să deosebesc vulturul himalayan de zăgan sau să identific sturzul râzător dungat, pescărelul roşu, pitulicea lui Tytler şi muscarul de Caşmir, atunci pe cale de dispariţie şi mai mult ca sigur dispărut între timp. Problema, când te aflai în Dachigam, era că îţi clătina convingerile. Sublinia zădărnicia oricăror încercări. Te făcea să simţi că acestor făpturi le aparţinea Caşmirul, de fapt. Că nici unii dintre noi, cei care luptam pentru el – caşmirieni, indieni, pakistanezi şi chinezi (şi ei au o bucată din el – Aksai Chin, care pe vremuri făcea parte din vechiul regat Jammu şi Caşmir), sau, de fapt, nici *paharii*, *gurjarii*, *dograsii*, *paştunii*, *dardii*, *ladakhii*, *baltii*, *gilgitii*, *purikiii*, *wakhiii*, *yashkunii*, *tibetanii*, *mongolii*, *tătarii*, *monii*, *khowarii*[105] –, nimeni dintre noi, sfânt sau soldat, nu avea dreptul de a revendica pentru sine frumuseţea absolut paradisiacă a acelor locuri. Mi-a venit o dată să-i spun asta, într-o doară, lui Imran, un tânăr poliţist din Caşmir care îndeplinise exemplar pentru noi nişte misiuni sub acoperire. Răspunsul lui a fost:

— E un gând extraordinar, domnule. Şi eu iubesc animalele, la fel ca dumneavoastră. Chiar şi în călătoriile mele în India, am exact acelaşi sentiment: că India nu le aparţine celor din Punjab, Bihar, Gujarati, Madras, nu le aparţine nici musulmanilor, nici sikhilor, nici hinduşilor, nici creştinilor, ci acelor superbe făpturi – păunii, elefanţii, tigrii, urşii…

Era politicos la limita slugărniciei, dar eu ştiam unde bate. Era extraordinar; nu puteai – şi încă nu poţi – avea încredere nici în cei pe care îi considerai de partea ta. Nici măcar în *poliţie*, fir-ar să fie!

Ninsese deja la munte, dar punctele de trecere a frontierei erau încă

accesibile, iar mici delegaţii de luptători – tineri naivi din Caşmir şi pakistanezi sângeroşi, afgani, până şi nişte sudanezi – aparţinând celor în jur de treizeci de grupuri teroriste rămase (de la aproape o sută) încă se aventurau în perfidul periplu peste Linia de Control, în timpul căruia mureau pe capete. Mureau. Poate că nu e chiar cea mai adecvată descriere. Care era replica aceea celebră din *Apocalypse Now*? „Eliminaţi cu prejudiciu extrem.“ Instrucţiunile soldaţilor noştri de pe Linia de Control erau, în linii mari, similare.

Cum altfel să fi sunat? „Să se prezinte cu mamele?“

Militanţii care reuşeau să treacă supravieţuiau rareori în Vale mai mult de doi, cel mult trei ani. Dacă nu erau capturaţi sau ucişi de forţele de securitate, se măcelăreau unii pe alţii. Noi doar îi conduceam în acea direcţie, deşi n-aveau nevoie de prea mult ajutor – nici acum n-au. Fiecare partizan sosea echipat cu puşcă, mătănii şi propriul manual „Cum să te autodistrugi“.

Ieri, un prieten pakistanez mi-a trimis chestia asta – circulă intens pe reţelele de telefonie mobilă, deci e posibil să vă fi picat deja sub ochi:

Am văzut pe un pod un bărbat pregătit să sară.
I-am spus:
— Stai! Nu face asta!
El mi-a răspuns:
— Nimeni nu mă iubeşte.
I-am spus:
— Dumnezeu te iubeşte. Crezi în Dumnezeu?
Mi-a spus:
— Da.
L-am întrebat:
— Eşti musulman sau ne-musulman?
Mi-a zis:
— Musulman.
Am spus:
— Şiit sau sunit?
Mi-a răspuns:
— Sunit.

Am spus:

— Şi eu! *Deobandi* sau *Barelvi*?

A răspuns:

— *Barelvi*.

Am spus:

— Şi eu! *Tanzeehi* sau *Tafkeeri*?

Mi-a răspuns:

— *Tanzeehi*.

Am spus:

— Şi eu! *Tanzeehi Azmati* sau *Tanzeehi Farhati*?

A răspuns:

— *Tanzeehi Farhati*.

Am spus:

— Şi eu! *Tanzeehi Farhati Jamia ul Uloom Ajmer* sau *Tanzeehi Farhati Jamia ul Noor Mewat*?

A răspuns:

— *Tanzeehi Farhati Jamia ul Noor Mewat*.

Am spus:

— Mori, ghiaure! şi l-am împins.

Din fericire, unii dintre ei încă mai au simţul umorului.

*

Imbecilitatea asta inerentă, ideea asta de jihad a pătruns în Caşmir din Pakistan şi Afganistan. Acum, după douăzeci şi cinci de ani, mi se pare, din fericire pentru noi, că avem opt sau nouă versiuni ale „Adevăratului“ Islam luptând care pe care în Caşmir. Fiecare cu propriul contingent de mulahi şi înţelepţi. Unii dintre cei mai radicali – aceia care se opun în discursul lor ideii de naţionalism, propovăduind măreaţa Umma[106] islamică – sunt, de fapt, pe statele noastre de plată. Unul dintre ei tocmai a sărit în aer în faţa moscheii lui, de la o bombă prinsă de o bicicletă. N-o să fie greu de înlocuit. Singurul lucru care împiedică autodistrugerea Caşmirului pe modelul Pakistanului sau Afganistanului e capitalismul mic-burghez de modă veche. Cu toată religiozitatea lor, caşmirienii sunt mari afacerişti. Şi toţi afaceriştii, în cele din urmă, au interese în statu-quo – sau în ceea ce

numim „Procesul de Pace“, care, apropo, e cu totul altă afacere decât pacea în sine.

Bărbaţii care veneau erau tineri, adolescenţi sau puţin trecuţi de douăzeci de ani. Practic, s-a sinucis o întreagă generaţie. În 1996, trecerile de frontieră se reduseseră deja semnificativ. Mai picura câte ceva, nu reuşiserăm să oprim complet scurgerea. Investigam nişte informaţii îngrijorătoare despre cum soldaţii noştri de la anumite posturi de securitate a frontierei vindeau ferestre de „liberă trecere“ în timpul cărora se uitau în altă parte, în timp ce păstori gurjari, care cunoşteau munţii aceia ca pe propriile buzunare, călăuzeau grupurile până dincolo. Libera trecere era doar unul dintre produsele de pe piaţă. Mai erau motorina, alcoolul, gloanţele, grenadele, proviziile de armată, sârma ghimpată şi cheresteaua. Dispăreau păduri întregi. În taberele armatei se instalaseră joagăre. Muncitori şi tâmplari din Caşmir erau luaţi cu japca în armată. Camioanele din convoiul armatei ce aduceau în fiecare zi provizii din Jammu în Caşmir se întorceau pline cu mobilă gravată din lemn de nuc. Aveam, dacă nu cea mai bine echipată, atunci sigur cea mai bine mobilată – dacă-mi permiteţi să născocesc această expresie – armată din lume. Dar cine îşi permitea să-şi bage nasul în treburile unei armate victorioase?

Prin comparaţie, în munţii din jurul Dachigam-ului era destul de linişte. Totuşi, pe lângă pichetele paramilitare staţionate acolo permanent, la fiecare vizită a Excelenţei Sale, patrule de control zonal soseau cu o zi înainte spre a cerceta dealurile aflate în lungul rutei convoiului său blindat, iar vehicule blindate verificau să nu fie mine terestre amplasate pe drum. Parcul era închis în permanenţă pentru localnici. Paza casei de oaspeţi era asigurată de peste o sută de oameni, staţionaţi pe acoperiş, în turnurile de control din jurul proprietăţii şi în cercuri concentrice mergând până la un kilometru în adâncul pădurii. Puţini oameni din India ar crede până unde trebuia să mergem, în Caşmir, ca să-i facem rost şefului nostru de nişte peşte proaspăt.

Eram treaz târziu în noapte, finalizând raportul zilnic pe care urma să i-l prezint Excelenţei Sale la întrevederea de dimineaţă. Casetofonul meu Sony vechi avea volumul la minim. Rasoolan Bai cânta un *Chaiti*[107]: *Yahin thaiyan motiya hiraee gaeli Rama*. Kesar Bai era fără dubiu cea mai desăvârşită vocalistă hindustană a noastră, dar Rasoolan era cu siguranţă

cea mai erotică. Avea o voce joasă, aspră, masculină, diferită de vocea ascuţită, virginală, pururi adolescentină care a ajuns să ne domine imaginaţia colectivă prin coloanele sonore de la Bollywood. (Tatălui meu, care studiase muzica hindustană clasică, i se părea că Rasoolan e profană. Rămânea unul dintre multele noastre conflicte nerezolvate.) Parcă vedeam şiragul de perle rupt în vâltoarea amorului despre care cânta, urmărind languros cu vocea mărgelele împrăştiate pe podeaua dormitorului. (Ah, da, era o vreme când curtezanele musulmane puteau invoca atât de răscolitor o zeitate hindusă.)

În dimineaţa aceea fuseseră probleme serioase în oraş. Guvernul anunţase că peste câteva luni urmau să aibă loc alegeri. Aveau să fie primele după aproape nouă ani. Militanţii anunţaseră un boicot. Era destul de clar pe atunci (nu ca acum, când cozile de la cabinele de vot sunt imposibil de stăpânit) că oamenii nu aveau să iasă la vot fără o muncă serioasă de convingere din partea noastră. Presa „liberă“ urma să fie acolo, în toată splendoarea idioţeniei ei, aşa că trebuia să avem grijă. Asul nostru din mânecă avea să fie Ikhwanul-Muslimoon, Frăţia Musulmană, forţa noastră de contrainsurecţie, un grup militant oportunist care se predase, cu tot calabalâcul. Treptat, rândurile i s-au îngroşat cu alţi indivizi dezagregaţi care începuseră să se predea („perdea“ cum spuneau caşmirienii) în cârduri. Îi regrupaserăm, şi-i reînarmaserăm, şi-i trimiseserăm înapoi în luptă. În Ikhwan erau numai neciopliţi, majoritatea şantajişti şi infractori de rând, intraţi în război când văzuseră profitul în acest demers, şi au fost primii să se „perdea“ când a început să se îngroaşe gluma. Pe plan local, aveau acces la informaţii secrete la care noi nici n-am fi visat, iar odată întorşi, beneficiau de avantajul unei origini ambigue care le îngăduia să ducă la capăt operaţiuni ce depăşeau mandatul forţelor noastre convenţionale. La început se dovediseră de o valoare inestimabilă, dar apoi deveniseră din ce în ce mai greu de controlat. Cel mai temut dintre ei, Prinţul Întunericului însuşi, era un tip cunoscut drept Papa pe plan local, care fusese cândva nimic mai mult decât paznic într-o uzină. În ilustra lui carieră de *ikhwan* omorâse o mulţime de oameni. (Cred că numărul se ridică acum la o sută trei.) Teroarea evocată de el a înclinat la început balanţa în favoarea noastră, însă în 1996 utilitatea începuse să-i scadă semnificativ, aşa că ne gândeam

să-i punem hăţurile. În martie anul acela, fără instrucţiuni de la noi, Papa îl căsăpise pe cunoscutul editor al unui jurnal în urdu – un jurnal iresponsabil în urdu, recunosc. (Jurnalele iresponsabile, virulent anti-India, exagerând numărul morţilor şi prezentând date false, erau şi ele bune la ceva – subminau presa locală în general şi ne ajutau pe noi să le punem în aceeaşi oală. Sincer vorbind, chiar finanţaserăm câteva.) În mai, Papa împrejmuise un cimitir local din Pulwama, susţinând că terenul era proprietatea lui ancestrală. Apoi omorâse un profesor foarte îndrăgit dintr-un sat de frontieră, aruncându-i trupul într-o zonă din fâşia neutră, minată cu dispozitive explozive artizanale. Aşa că nimeni nu se putuse apropia de trup, nu putuseră avea loc rugăciuni funerare, iar elevii mortului n-avuseseră încotro decât să se uite cum cadavrul profesorului lor era ciugulit de ulii şi de vulturi.

Impresionaţi de realizările lui Papa, alţi *ikhwani* au început să-i urmeze exemplul.

În dimineaţa aceea, un grup de *ikhwani* oprise un cuplu de caşmirieni în vârstă la o barieră de securitate din centrul oraşului Srinagar. Când bărbatul a refuzat să le dea portofelul, l-au răpit şi au plecat. S-au adunat oameni care i-au urmărit până la tabăra pe care *ikhwanul* o împărţea cu Poliţia de Frontieră. Bărbatul a fost aruncat din maşina de teren chiar în faţa taberei. Odată ce s-au văzut înăuntru– cum să mă exprim cât mai exact? –, şi-au pierdut minţile. Au aruncat o grenadă peste zid, iar apoi au început să tragă cu mitraliera în mulţime. Un băiat a fost ucis și peste zece oameni au fost răniţi, jumătate dintre ei grav. *Ikhwanii* s-au dus apoi la secţia de poliţie, i-au ameninţat pe poliţişti şi i-au împiedicat să deschidă un dosar. După-amiază, au organizat o ambuscadă asupra procesiunii funerare a băiatului şi au şterpelit sicriul. Ceea ce însemna că nu mai exista nici un cadavru, prin urmare nu puteau fi acuzaţi de crimă. Până seara, protestele publice deveniseră deja violente. Trei posturi de poliţie au fost incendiate. Forţele de securitate au tras în mulţime şi au mai omorât paisprezece oameni. În oraşele mai mari – Sopore, Baramulla şi, desigur, Srinagar – a fost declarată stare de asediu.

Când am auzit telefonul sunând şi pe aghiotantul Excelenţei Sale răspunzând, mi-am închiput că lucrurile scăpaseră de sub control şi că

sunau pentru a cere ordine noi. S-a dovedit că nu despre asta era vorba.

Persoana de la telefon a spus că suna din Centrul Comun de Interogare, CCI, funcţionând în cinematograful Shiraz.

Nu era aşa cum părea. Nu închiseserăm un cinema în funcţiune, transformându-l în centru de interogare. Shiraz-ul fusese închis cu ani în urmă de o organizaţie numită „Tigrii lui Allah“. Aceasta ordonase închiderea tuturor sălilor de cinema, a magazinelor de băuturi şi a barurilor ca fiind ne-islamice şi „vehicule ale agresiunii culturale asupra Indiei“. Proclamaţia a fost semnată de un inspector de zbor pe nume Noor Han. Tigrii au împânzit oraşul cu afişe ameninţătoare şi au pus bombe în baruri. Când inspectorul de zbor a fost capturat în cele din urmă, s-a dovedit a fi un ţăran semianalfabet dintr-un sat izolat de munte, care probabil nu văzuse în viaţa lui un avion. Am făcut parte, ca asistent, dintr-o echipă de interogare (era înainte de postarea mea în Srinagar) care i-a vizitat în închisoare pe el şi pe alţi militari marcanţi, cu speranţa de a-i atrage de partea noastră. Ne-a răspuns cu sloganuri, pe care le striga în gura mare, de parcă s-ar fi adresat unei mase de oameni: *Jis Kashmir ko khoon se seencha, woh Kashmir hamara hai!* „Caşmirul e scăldat de sângele nostru, Caşmirul e al nostru!“ Sau strigătul de luptă al Tigrilor lui Allah: *La Sharakeya wa La Garabeya, Islamia, Islamia!* – în traducere aproximativă: „Nici la est, nici la vest, Islamul e cel mai bun!“

Inspectorul de zbor era un bărbat curajos, iar eu aproape că-l invidiam pentru fervoarea lui sinceră, nătângă. N-a arătat pic de remuşcare, nici după un sejur la Cargo[108]. A ieşit acum, după ispăşirea unei lungi sentinţe. Încă mai stăm cu ochii pe el şi pe cei asemenea lui. Pare să nu mai fi intrat în bucluc. Îşi câştigă un trai mizer, vânzând timbre în faţa unui tribunal din Srinagar. Mi s-a spus că nu-i chiar în toate minţile, deşi n-aş putea s-o confirm. La Cargo poate să fie destul de crunt.

Aghiotantul care a răspuns la telefon mi-a spus că apelantul se prezentase drept maiorul Amrik Singh şi ceruse cu mine, nu doar după funcţie, ci, lucru neobişnuit, şi după nume – Biplab Dasgupta, şef de post adjunct, India Bravo (codul radio din Caşmir pentru Serviciul de Spionaj).

Îl cunoşteam pe tip, nu personal – nu dădusem niciodată ochii cu el –, ci după reputaţie. Era cunoscut drept Amrik Singh „Cercetaşul“ pentru talentul

lui nefiresc de a zări şarpele în iarbă şi pe militant într-o mulţime de civili. (E celebru acum, apropo. Postum. S-a sinucis de curând – şi-a împuşcat soţia, cei trei băieţei şi apoi şi-a tras un glonţ în cap. Nu pot să zic că regret. Păcat de nevastă şi de copii, totuşi.) Maiorul Amrik Singh era un măr stricat. Nu, daţi-mi voie să reformulez – era un măr putred, iar, la momentul acelui telefon din miez de noapte, se afla în centrul unei furtuni cât se poate de putrede. La câteva luni de la venirea mea în Srinagar, care fusese în ianuarie 1995, Amrik Singh arestase la un punct de control, cel mai probabil primind ordin de sus, un cunoscut avocat şi activist pentru drepturile omului, pe nume Jalib Qadri. Qadri era o pacoste, un tip băgăreţ, enervant, care nu ştia că există o măsură în toate. În noaptea în care a fost arestat, era pe punctul de a pleca în Delhi, de unde urma să călătorească mai departe, la Oslo, ca să ia cuvântul la o conferinţă internaţională despre drepturile omului. Arestarea lui avea ca unic scop prevenirea acelui circ stupid. Amrik Singh îl arestase pe Qadri în public, în prezenţa soţiei lui Qadri, dar arestarea nu fusese înregistrată oficial, lucru care nu era neobişnuit. Începuse un protest legat de „răpirea“ lui Qadri, unul mai mare decât ne aşteptaserăm noi, aşa că, după câteva zile, ni s-a părut mai prudent să-i dăm drumul. Dar nu era de găsit nicăieri. S-a iscat mare zarvă. Am format un comitet de căutare şi am încercat să mai domolim spiritele. După câteva zile, cadavrul lui Jalib Qadri a apărut într-un sac, plutind pe Jhelum[109]. Era într-o stare groaznică, având craniul zdrobit, ochii scoşi şi aşa mai departe. Până şi după standardele Caşmirului, era ceva excesiv. Furia publică a atins cote nebănuite – pe bună dreptate –, aşa că poliţiei locale i s-a permis să deschidă un dosar. S-a constituit un comitet la nivel înalt care să investigheze lucrurile în ansamblu. Martori ai răpirii, oameni care îl văzuseră pe Qadri în custodia lui Amrik Singh într-o bază militară, oameni care asistaseră la altercaţia dintre cei doi, care îl înfuriase la culme pe Amrik Singh, se prezentaseră şi chiar dăduseră declaraţii scrise, ceea ce era foarte rar. Până şi complicii lui Amrik Singh, majoritatea *ikhwani*, erau dispuşi să vină şi să depună mărturie împotriva lui la proces. Dar apoi au început să apară trupurile lor, unul câte unul. Pe câmpuri, prin păduri, pe la marginile drumurilor… I-a omorât pe toţi. Armata şi administraţia locală au fost nevoite măcar să simuleze că iau măsuri, deşi, de fapt, nu puteau face

nimic împotriva lui. Ştia prea multe şi dăduse clar de înţeles că, dacă se ducea la fund, avea să tragă după el câţi oameni putea. Era încolţit şi periculos. S-a hotărât că măsura cea mai potrivită era să fie scos din ţară şi să primească azil pe undeva. Ceea ce s-a şi întâmplat, în cele din urmă. Dar nu s-a putut acţiona imediat. Nu atâta timp cât se afla în centrul atenţiei. Trebuia să existe o perioadă de calmare. Primul pas a fost să fie retras din misiunile de teren şi să treacă la munca de birou. În Centrul Comun de Interogare Shiraz, departe de probleme. Sau cel puţin aşa ne-am închipuit.

Deci acesta era bărbatul care mă suna. Nu pot să zic că ardeam de nerăbdare să vorbesc cu el. O molimă de genul acesta e mai bine să rămână în carantină.

Când am răspuns la telefon, părea foarte entuziasmat. Vorbea atât de repede, încât mi-a luat ceva timp să-mi dau seama că vorbea în engleză, şi nu în punjabi. Mi-a zis că reuşiseră, într-o acţiune masivă de încercuire şi căutare, capturarea, într-o casă plutitoare, a unui Terorist de Categoria A, un anume comandant Gulrez, comandant temut din rândul Hizb-ul-Mujahideen[110].

Aşa era Caşmirul: separatiştii vorbeau în sloganuri, iar oamenii noştri vorbeau în comunicate de presă; operaţiunile lor de încercuire şi căutare erau întotdeauna „masive“, toţi cei pe care îi prindeau erau „temuţi“, rareori sub „Categoria A“, iar capturile de la cei prinşi erau întotdeauna „de război“. Nu era de mirare, având în vedere că fiecăruia dintre aceste adjective îi corespundea un stimulent – o răsplată în bani, o menţiune de onoare în dosarul de cadre, o medalie pentru curaj sau o promovare. Prin urmare, aşa cum vă puteţi imagina, acele informaţii nu mi-au dat cine ştie ce fiori.

Mi-a spus că teroristul fusese omorât când încerca să scape. Nici asta nu m-a impresionat. Se întâmpla de mai multe ori pe zi, în zilele bune – sau în cele proaste, depinde din ce unghi priveai. De ce mă sunau, deci, în toiul nopţii, pentru ceva atât de banal? Şi ce legătură avea zelul lui cu departamentul meu sau cu mine?

Împreună cu comandantul Gulrez fusese capturată şi o „doamnă“, mi-a spus el. Nu era caşmiriană.

Ei, asta chiar era ceva neobişnuit. Nemaiauzit, de fapt.

„Doamna“ fusese predată CAP Pinky, pentru interogare.

O ştiam cu toţii pe comandanta-adjunctă Pinky Sodhi, cea cu tenul de culoarea piersicii şi coada lungă împletită de păr negru, făcută colac sub şapcă. Fratele ei geamăn, Balbir Singh Sodi, era ofiţer superior de poliţie când a fost împuşcat de militanţi în Sopore, în timp ce-şi făcea alergarea de dimineaţă. (O tâmpenie din partea unui ofiţer superior, chiar şi a unuia care se mândrea, sau, după cum s-a dovedit, se amăgea cu faptul că era „iubit“ de localnici.) CAP Pinky primise un post în cadrul Poliţiei Centrale de Rezervă – din compasiune, o compensaţie oferită familiei pentru moartea fratelui ei. Nimeni n-o văzuse vreodată fără uniformă. Deşi uluitor de frumoasă, era un anchetator brutal care îşi depăşea adesea atribuţiile, având demoni proprii de exorcizat. Nu era chiar în liga lui Amrik Singh, şi totuşi, vai şi-amar de caşmirienii care ajungeau pe mâna ei. Cât despre cei care nu ajungeau pe mâna ei – mulţi dintre ei erau ocupaţi să-i scrie poezii şi chiar s-o ceară în căsătorie. Acesta era farmecul fatal al lui CAP Pinky.

„Doamna“ pe care o arestaseră, mi s-a spus, refuzase să-şi divulge numele. Având în vedere că „doamna“ capturată nu era caşmiriană, mi-am imaginat că CAP Pinky se abţinuse întru câtva, nedezlănţuindu-se cu totul. Dacă ar fi făcut-o, atunci nici Doamnele, nici Domnii n-ar fi reuşit să ascundă vreo informaţie. În orice caz, începeam să-mi pierd răbdarea. Încă n-aveam nici cea mai vagă idee ce legătură avea cu mine povestea aceea.

Într-un târziu, Amrik Singh a trecut la subiect: în timpul interogatoriului fusese rostit numele *meu*. Femeia ceruse să mi se transmită un mesaj. Mi-a spus că el unul nu înţelegea mesajul, dar îl asigurase că eu voi înţelege. Mi l-a citit, sau mai degrabă mi l-a spus pe litere, la telefon:

G-A-R-S-O-N H-O-B-A-R-T

Vocea lui Rasoolan, căutându-şi în continuare perlele împrăştiate, mi-a invadat gândurile: *Kahan vaeka dhoondhoon re? Dhoondhat dhoondhat baura gaeli Rama…*

Probabil că Garson Hobart suna ca un cod secret pentru o operaţiune militară, sau ca o confirmare a primirii unui lot de armament. Bruta nebună de la celălalt capăt al firului aştepta o explicaţie de la mine. Nu ştiam nici măcar de unde să încep.

Să fi existat oare vreo legătură între comandantul Gulrez şi Musa? Să fi

fost Musa? Încercasem de câteva ori să iau legătura cu el de când mă mutasem în Srinagar. Voiam să-i prezint condoleanţele mele pentru ce păţise familia lui. Nu reuşisem, ceea ce, la vremea respectivă, nu putea însemna decât un singur lucru: se ascundea.

Cu cine altcineva ar fi putut să fie Tilo? Îl omorâseră pe Musa sub ochii ei? Of, Doamne!

I-am spus lui Amrik Singh cât de tăios am putut că o să-l sun înapoi.

Primul meu instinct a fost să mă distanţez cât puteam de mult de femeia pe care o iubeam. Oare asta înseamnă că sunt un laş? Dacă da, măcar sunt unul sincer.

Chiar dacă aş fi vrut să mă duc la ea, era imposibil. Mă aflam în mijlocul junglei, în miez de noapte. Să plec de acolo ar fi însemnat sirene, alarme, cel puţin patru maşini de teren şi una blindată. Ar fi însemnat să iau cu mine minimum şaisprezece oameni. Acesta era protocolul strict necesar. Un circ de o asemenea amploare nu i-ar fi fost de ajutor lui Tilo. Şi nici mie. În plus, ar fi compromis securitatea Excelenţei Sale în moduri care ar fi putut avea consecinţe nebănuite. Putea fi o capcană, menită să mă extragă de acolo. Până la urmă, şi Musa ştia de Garson Hobart. Era un raţionament paranoic, dar în vremurile acelea nu exista prea mare diferenţă între prudenţă şi paranoia.

N-aveam de ales. Am format numărul de telefon al Hotelului Ahdoos şi am cerut cu Naga. Din fericire, era acolo. S-a oferit să se ducă imediat la Shiraz. Cu cât părea mai îngrijorat şi mai serviabil, cu atât mă irita mai mult. Îl auzeam efectiv ridicându-se la înălţimea rolului pe care i-l ofeream, înşfăcând cu ambele mâini şansa de a face ce-i plăcea cel mai mult – să se dea mare. Zelul lui mă calma şi mă înfuria în acelaşi timp.

L-am sunat pe Amrik Singh şi i-am spus că va veni un jurnalist pe nume Nagaraj Hariharan. Omul nostru. I-am spus că, dacă femeia nu făcuse nimic, trebuiau s-o elibereze imediat şi să i-o predea lui.

Câteva ore mai târziu, Naga m-a sunat ca să-mi spună că Tilo era la Hotelul Ahdoos, în camera de lângă a lui. I-am sugerat s-o trimită cu avionul la Delhi a doua zi de dimineaţă.

— Nu e marfă, s-o expediez aşa, Das-Goose, mi-a spus el. Zice că se duce la funeraliile acestui comandant Gulrez, cine-o mai fi şi ăsta.

Das-Goose. Nu-mi mai spusese aşa din facultate. Atunci, în perioada lui ultraradicală, îmi spunea în batjocură (nu ştiu de ce, dar întotdeauna cu accent german) „Biplab Das-Goose-*da*“ – versiunea lui pentru Biplab Dasgupta. „Fratele gâscan revoluţionar.“

Nu mi-am iertat niciodată părinţii că mă botezaseră Biplab, după bunicul din partea tatălui. Vremurile se schimbaseră. Când m-am născut eu, englezii deja plecaseră, eram o ţară liberă. Cum să-i spună unui bebeluş „Revoluţie“? Cum să treci prin viaţă cu aşa un nume? La un moment dat intenţionasem să-mi schimb numele pe cale administrativă, într-unul mai paşnic, cum ar fi Siddhartha, sau Gautam, sau aşa ceva. Am renunţat la idee conştient că, având prieteni ca Naga, povestea ar fi zornăit în urma mea ca o tinichea legată de coada unei pisici. Eram aşadar – şi sunt – un Biplab, în cea mai ascunsă cămăruţă a inimii secrete a instituţiei numite Guvernul Indiei.

— Musa era? l-am întrebat pe Naga.

— Nu vrea să-mi spună. Dar cine putea să fie?

Până luni dimineaţa, numărul morţilor se ridicase la nouăsprezece; cei paisprezece demonstranţi împuşcaţi de forţele de securitate, băiatul împuşcat de *ikhwan*, Musa sau comandantul Gulrez, sau cum naiba îşi zicea, şi trei cadavre de militanţi ucişi într-un schimb de focuri din Ganderbal. Sute de mii de persoane s-au adunat ca să poarte pe umeri cele nouăsprezece sicrie (între care şi unul gol, pentru băiatul al cărui trup fusese furat) spre Cimitirul Martirilor.

Au sunat de la cabinetul ministrului să ne spună că nu era recomandat să încercăm să ne întoarcem în oraş până a doua zi. După-amiaza, a sunat secretarul meu:

— Domnule, *sun lijiye*, vă rog ascultaţi, domnule…

De pe veranda Casei de oaspeţi Forest din Dachigam, peste cântecul păsărilor şi ţârâitul greierilor, am auzit bubuitul răsunător a peste o sută de mii de voci care se înălţau la un loc cerând libertate: *Azadi! Azadi! Azadi!*[111] Iar, şi iar, şi iar. Până şi la telefon suna îngrijorător. Cu totul altceva decât atunci când îl auzisem pe inspectorul de zbor strigând sloganuri din celula

sa. Parcă tot oraşul ar fi respirat printr-o singură pereche de plămâni, cu gâtlejul umflat de bocetul acela insistent. Văzusem deja suficiente demonstraţii pe atunci şi auzisem mult prea multe sloganuri strigate prin alte părţi ale ţării. Dar scandarea aceasta din Caşmir era diferită. Era mai mult decât o revendicare politică. Era un imn, o odă, o rugăciune. Ciudat era – şi e şi acum – că, dacă pui patru caşmirieni într-o încăpere şi le ceri să explice ce anume înţeleg prin *Azadi*, vor sfârşi probabil tăindu-şi unii celorlalţi beragata. Şi totuşi, ar fi o greşeală să defineşti asta drept confuzie. Problema lor reală nu e confuzia. E mai degrabă o claritate formidabilă, existând în afara limbii geopoliticii moderne. Toţi protagoniştii de pe toate laturile conflictului, cu noi în frunte, au exploatat neîndurător această linie de fractură. Era reţeta războiului perfect: un război ce nu poate fi câştigat şi nici pierdut, un război fără sfârşit.

Scandarea auzită de mine în dimineaţa aceea la telefon era patimă pură, condensată, distilată; şi era la fel de oarbă şi de inutilă cum e patima de obicei. În împrejurările (din fericire, de scurtă durată) în care o auzeai exprimată zgomotos, era atât de puternică, încât străpungea edificiile istoriei şi geografiei, ale raţiunii şi politicii. Era atât de puternică, încât ne făcea chiar şi pe cei mai împietriţi dintre noi să ne întrebăm ce naiba căutam în Caşmir, guvernând un popor care ne ura visceral.

Aşa-zisele „funeralii de martiri“ ne puneau de fiecare dată răbdarea la încercare. Poliţia şi forţele de securitate aveau ordin să rămână în alertă, dar retrase. Şi asta nu doar pentru că, în astfel de situaţii, mânia atingea de obicei cote înalte, iar o confruntare ar fi condus inevitabil la un alt masacru – ceea ce învăţasem din trista experienţă. Raţionamentul era că, permiţând populaţiei să-şi dea frâu liber sentimentelor şi să-şi strige sloganurile din când în când, împiedicam acumularea mâniei şi izbucnirea incontrolabilă a furiei. Până atunci, în acel conflict din Caşmir ce ţinea de mai bine de un sfert de secol, răbdarea noastră fusese răsplătită. Caşmirienii îşi jeleau morţii, plângeau şi-şi strigau sloganurile, dar în cele din urmă se duceau de fiecare dată la casele lor. Treptat, de-a lungul anilor, pe măsură ce totul a devenit un obicei, un ciclu previzibil, acceptabil, au început să-şi piardă respectul şi încrederea în ei înşişi, în înflăcărările lor bruşte şi în capitulările lor uşoare. A fost un câştig neplanificat pentru noi.

Cu toate acestea, să laşi o jumătate de milion de oameni, uneori chiar un milion, să iasă în stradă, în *orice* situaţie, darămite în timpul unei revolte, e un risc enorm.

În dimineaţa următoare, după ce ne-am asigurat că străzile nu prezintă nici un pericol, ne-am întors în oraş. M-am dus cu maşina direct la Ahdoos şi am descoperit că Tilo şi Naga părăsiseră hotelul. Naga nu s-a mai întors în Srinagar o vreme. Mi s-a spus că îşi luase concediu.

La câteva săptămâni după aceea, am primit invitaţia la nunta lor. M-am dus, desigur, cum aş fi putut să nu mă duc? Mă simţeam vinovat pentru denaturarea situaţiei. O împinsesem pe Tilo în braţele unui bărbat despre care eram sigur că nu fusese tocmai sincer cu ea. Nu cred că era la curent cu relaţia dintre cel care curând avea să-i devină soţ şi Serviciul de Spionaj. Probabil îşi închipuia că se mărită cu un jurnalist militant, aflat în slujba adevărului, cu o sulă în coasta administraţiei care îl ucisese pe bărbatul iubit de ea. Minciuna mă înfuria, dar desigur nu puteam fi eu cel care îi deschidea ochii în privinţa asta.

Recepţia a avut loc la lumina lunii, pe gazonul impunătoarei case albe în stil Art Deco, din enclava diplomatică, a părinţilor lui Naga. A fost o ceremonie intimă, splendidă, cu totul diferită de extravaganţele pompoase devenite acum atât de populare. Peste tot erau flori albe, crini, trandafiri, iasomie, revărsându-se în cascade, toate aranjate cât se poate de artistic de mama lui Naga şi de sora lui mai mare, fără ca vreuna din ele să arate sau să se prefacă măcar că arată fericită. De-a lungul aleii de la intrare şi pe marginile straturilor cu flori erau candele de lut. Din copaci atârnau lampioane japoneze, iar ramurile erau împodobite cu ghirlande de lumini. Servitori de modă veche îmbrăcaţi în livrele cu nasturi de alamă, încinşi cu brâuri roşu cu auriu şi purtând turbane albe apretate, circulau grăbiţi printre oaspeţi cu tăvi de mâncare şi băutură. O haită de căţei flocoşi mirosind a parfum şi fum de ţigară alergau ca apucaţii printre oaspeţi, ca o mică armată de mături lătrătoare, motorizate.

Pe o platformă acoperită cu cearşafuri albe, o formaţie de muzicieni din Barmer, îmbrăcaţi în *dhoti*-uri albe şi *kurta*, purtând turbane cu imprimeuri viu colorate, ne transporta în deşertul Rajasthan. Era ciudat că aleseseră

cântăreţi de muzică populară musulmană pentru o astfel de nuntă. Dar prietenul meu Naga avea gusturi eclectice şi îi descoperise într-o călătorie făcută în deşert. Erau nişte interpreţi desăvârşiţi. Muzica lor brută, răscolitoare, deschidea cerul oraşului, scuturând praful din stele. Cel mai grozav dintre toţi, Bhungar Han, cânta despre venirea musonului. Vocea lui înaltă, neîmblânzită, aproape feminină, transforma cântecul despre setea de ploaie a deşertului pârjolit într-unul despre dorul mistuitor al unei femei după iubitul ei. Amintirile mele despre nunta lui Tilo au fost întotdeauna impregnate de acest cântec.

Trecuseră mai bine de zece ani de când n-o mai văzusem pe Tilo, de când fumaserăm împreună joint-ul acela pe terasa ei. Era mai slabă decât mi-o aminteam. Claviculele îi împungeau pielea de la baza gâtului. Sari-ul ei de borangic avea culoarea apusului. Capul îi era acoperit, dar prin ţesătura diafană îi desluşeam forma craniului. Era cheală, sau aproape cheală. Părul de-abia mijit era ca o catifea. Primul gând care mi-a trecut prin cap a fost că suferise de o boală, că era în convalescenţă după chimioterapie sau după cine ştie ce altă nenorocire din cauza căreia chelise. Dar sprâncenele dese, aproape stufoase, şi genele groase anulau această teorie. Nu părea bolnavă, şi nici să sufere în vreun fel, asta era limpede. Avea chipul dezvelit şi nu era machiată deloc, nici dată cu rimel, nu avea nici *bindi*[112] şi nici tatuaje de henna pe mâini şi pe picioare. Părea o dublură a miresei, luându-i locul temporar, în timp ce adevărata mireasă se gătea. „Părăsită“ cred că e cuvântul cel mai potrivit cu care aş putea s-o descriu. Dădea impresia că e complet, intangibil de singură, chiar şi la propria nuntă. Nonşalanţa îi dispăruse.

Când m-am îndreptat spre ea, s-a uitat fix la mine, dar parcă privea altcineva prin ochii ei. Mă aşteptam la furie, dar n-am găsit decât un mare gol. Poate că doar mi-am închipuit, însă, în timp ce se uita în ochii mei, mi s-a părut că o străbate un fior. Pentru a nu ştiu câta mia oară am observat ce gură frumoasă are. Eram fascinat de felul în care i se mişca. Aproape că distingeam efortul cu care forma cuvintele şi le ataşa o voce.

— E doar o tunsoare.

Tunsoarea – rasul în cap – trebuie să fi fost ideea lui CAP Pinky Sodhi. Terapia unei poliţiste pentru ce considera ea a fi trădare – să te culci cu

duşmanul, cu ucigaşii fratelui ei. Lui Pinky Sodhi îi plăcea să facă lucrurile cât mai simplu.

Nu-l mai văzusem niciodată pe Naga atât de tulburat, de îngrijorat. A ţinut-o pe Tilo de mână toată seara. Între ei stătea înghesuită fantoma lui Musa. Aproape că-l vedeam – scund, îndesat, cu zâmbetul acela ce-i dezvelea dintele ciobit şi cu aerul lui tăcut. Parcă s-ar fi căsătorit toţi trei.

Probabil că aşa a şi fost, în cele din urmă.

Mama lui Naga era în centrul unui grup de doamne elegante cărora le simţeam parfumul din celălalt capăt al peluzei. Tanti Meera făcea parte dintr-o familie regală, un principat minor din Madhya Pradesh. Era văduvă din adolescenţă, când soţul ei de sânge regesc îşi descoperise o tumoră agresivă la plămâni şi murise la trei luni după căsătoria lor. Neştiind cum să procedeze cu ea, părinţii o trimiseseră în Anglia la un pension de domnişoare, unde îl cunoscuse pe tatăl lui Naga, la o petrecere din Londra. Nu exista pe lume post mai bun pentru o regină fără regat decât să fie soţia unui diplomat. S-a transformat într-o gazdă perfectă – o *Maharani*[113] indiană modernă cu prune-n gură de la accentul britanic împrumutat de la o guvernantă din copilărie şi perfecţionat la pension. Purta sari-uri de şifon şi perle şi-şi acoperea întotdeauna capul cu *pallu*[114], aşa cum se cuvenea unei doamne de rang regesc. Se străduia să ascundă trauma provocată de tenul şocant al noii sale nurori. Ea una avea culoarea alabastrului. Soţul ei, deşi tamil, era brahman şi avea tenul doar cu o nuanţă mai închis decât al ei. Trecând pe lângă ea, am auzit-o pe nepoţica ei, pe fiica fiicei sale, întrebând:

— Nani, e cioară?

— Sigur că nu, scumpo, ce-i prostia asta? Şi, scumpo, nu se mai spune „cioară“. E un cuvânt urât. Se spune „negresă“.

— Negresă.

— Aşa, bravo.

Tanti Meera, ruşinată, s-a întors spre prietenele ei cu un zâmbet brav şi a spus despre noua membră a familiei ei:

— Dar are un gât superb, nu vi se pare?

Prietenele au aprobat cu entuziasm.

— Dar, Nani, arată ca o servitoare.

Fetiţa a fost admonestată şi i s-a dat o sarcină închipuită.

Ceilalţi invitaţi, vechii prieteni ai lui Naga din vremea facultăţii – acoliţi mai degrabă decât prieteni – care n-o mai văzuseră nici unul pe Tilo până atunci, stăteau adunaţi pe gazon, puşi deja pe bârfe, gata deprinşi cu umorul nemilos caracteristic lui Naga. Unul dintre ei a ridicat paharul să închine.

— Pentru Garibaldi. (Acesta era Abhishek, care lucra la firma tatălui său, procurând şi comercializând conducte de canalizare.)

Râdeau zgomotos, cum fac bărbaţii când încearcă să se comporte ca nişte băieţi.

— Ai încercat să vorbeşti cu ea? Nu vorbeşte.

— Ai încercat să-i zâmbeşti? Nu zâmbeşte.

— Unde naiba a găsit-o?

*

Tocmai îmi terminasem ultimul pahar şi mă îndreptam spre poartă când a strigat după mine tatăl lui Naga, ambasadorul Shivashankar Hariharan:

— Baba[115]!

Aparţinea unei alte ere. Pronunţa „Baba“ aşa cum ar pronunţa un englez „*Barber*“[116]. (Propriul său nume îl pronunţa „*Shiver*“[117]). Nu scăpa nici o ocazie să spună lumii că terminase la Balliol[118].

— Unchiule Shiva, vă salut, domnule.

Pensionarea nu e niciodată blândă cu bărbaţii puternici. Mi se părea îmbătrânit prematur. Arăta sfrijit, iar costumul îi rămăsese prea mare. Strângea un trabuc între dinţii falşi perfecţi, ca nişte mărgăritare. Sub pielea albă a tâmplelor îi pulsau nişte vene groase. Avea gâtul prea subţire pentru guler. Cercuri palide de cataractă îi năpădiseră irişii întunecaţi. Mi-a strâns mâna cu mai multă afecţiune decât îmi arătase vreodată în trecut. Avea un glas plăpând, ascuţit.

— Ne părăseşti, aşa-i? Ne laşi de capul nostru, cu acest fericit prilej.

Asta a fost singura referire făcută la ultima escapadă a fiului său.

— Unde e frumoasa ta soţie? Unde eşti detaşat de data asta?

Când i-am spus, am văzut cum chipul i se umbreşte brusc. Schimbarea a fost aproape înfricoşătoare.

— Apucă-i de boaşe, Barber. O să vină apoi şi rândul inimilor şi al

minţilor.

Asta făcea Caşmirul din noi.

După aceea am dispărut din vieţile lor. Între episodul acela şi momentul de faţă, am mai întâlnit-o o singură dată, din pură întâmplare. Eram cu R.C. – R.C. Sharma – şi cu încă un coleg. Făceam o plimbare prin Parcul Lodhi, discutând despre nişte probleme politice enervante. Am zărit-o de la distanţă. Era îmbrăcată în trening, alergând în viteză, cu un câine alături. Nu-mi dădeam seama dacă era câinele ei sau doar un maidanez din Parcul Lodhi care se hotărâse să alerge cu ea. Cred că ne-a văzut şi ea, căci a încetinit, începând să meargă. Când am ajuns faţă în faţă, era leoarcă de transpiraţie şi încă gâfâia. Nu ştiu ce m-a apucat. Poate m-am ruşinat că mă vede cu R.C. Sau poate era tulburarea obişnuită care mă cuprindea în prezenţa ei. În orice caz, m-am trezit că spun o tâmpenie – ceva ce-aş spune soţiei unui coleg, întâlnită întâmplător cine ştie unde –, o tachinare ca între prieteni, la o petrecere.

— Bună! Unde-i bărbăţelul?

Mi-a venit să mor imediat după ce am rostit cuvintele alea.

A ridicat lesa pe care o ţinea în mână (era câinele ei, se pare) şi mi-a răspuns:

— Bărbăţelul? Ei, câteodată mă mai lasă să ies singură la plimbare.

Sună oribil, dar n-a fost aşa. Mi-a spus-o cu zâmbetul pe buze. Zâmbetul ei.

Acum patru ani, absolut din senin, a sunat ca să mă întrebe dacă eu eram Biplab Dasgupta (suntem o mulţime în lume cu numele ăsta absurd) care pusese anunţ în ziar că închiriază un apartament la primul etaj. Am spus că da, eu eram. Mi-a spus că lucrează ca ilustrator şi designer grafic liber-profesionist, că are nevoie de un birou şi că-mi va plăti chiria cerută. Am spus că voi fi mai mult decât încântat. După câteva zile, a sunat la sonerie şi a apărut. Mult mai bătrână, desigur, dar neschimbată în părţile esenţiale – la fel de ciudată ca oricând. Purta un sari violet şi o bluză albă cu pătrăţele negre, o cămaşă, de fapt, cu guler şi cu mâneci lungi suflecate până la coate. Părul îi era complet alb şi tuns foarte scurt, cu un aspect ţepos. Arăta ori mult mai tânără, ori mult mai bătrână decât anii pe care-i avea. Nu mă

puteam hotărî care din variante.

Pe atunci eram delegatul Ministerului Apărării şi locuiam la parter (în ceea ce e acum apartamentul-pepene). Era într-o sâmbătă, Chitra şi fetele erau plecate. Rămăsesem singur acasă.

Instinctul m-a mânat să fiu mai degrabă protocolar decât prietenos, să nu mă las influenţat de trecut. Aşa că am condus-o imediat la etaj, să vadă apartamentul. I-am arătat cele două camere – un dormitor micuţ şi un birou ceva mai mare. Era o îmbunătăţire faţă de magazia ei din Nizamuddin, desigur, dar nu se compara cu casa din enclava diplomatică în care trăise ani buni. De-abia apucase să arunce o privire în jur când mi-a spus că vrea să se mute cât mai curând posibil.

S-a plimbat prin camerele goale, poposind în faţa ferestrei din bovindou ca să se uite în stradă. Părea fascinată de ce vedea, dar cumva, când m-am uitat şi eu la aceeaşi privelişte, nu mi s-a părut că vedem acelaşi lucru.

N-a încercat în nici un fel să deschidă o conversaţie, părând să prefere tăcerea. Încă purta aceeaşi verighetă simplă, de argint, pe inelarul mâinii drepte. Îmi dădeam seama că ducea un soi de conversaţie cu sine însăşi. Dintr-odată, a trecut la lucruri practice.

— Pot să-ţi dau un cec? Trebuie să plătesc vreo garanţie?

I-am spus că nu mă grăbesc şi că voi redacta un contract în zilele următoare.

M-a întrebat dacă poate să fumeze. I-am spus că da, desigur, acum apartamentul era al ei şi putea face înăuntru ce dorea. A scos o ţigară şi a aprins-o, ţinând mâinile căuş în jurul flăcării, ca un bărbat.

— Te-ai lăsat de *bidi*? am întrebat.

Când a zâmbit, parcă s-au aprins luminile în cameră.

Am lăsat-o să-şi termine ţigara şi am verificat luminile, ventilatoarele, robinetele de apă din bucătărie şi din baie. Când s-a ridicat să plece, mi-a spus, ca şi cum ar fi continuat o conversaţie pe care o purtam:

— Există atâtea informaţii, dar de fapt nimeni nu vrea să afle nimic, nu ţi se pare?

N-aveam idee la ce se referă. Apoi a plecat. Şi atunci absenţa ei a umplut apartamentul, la fel ca acum.

S-a mutat după o zi sau două. Mobilă n-avea mai deloc. Nu mi-a spus, la

vremea aceea, că îl părăsise pe Naga şi că intenţiona nu doar să lucreze, ci şi să locuiască în apartamentul de la etaj. Chiria mi-a fost depusă direct în cont, în prima zi a fiecărei luni, fără excepţie.

Sosirea ei în viaţa mea, prezenţa ei în apartamentul de sus au descătuşat ceva înăuntrul meu.

Mă îngrijorează că folosesc timpul trecut.

Chiar şi o privire superficială aruncată prin cameră – la fotografiile (numerotate, purtând titluri) prinse cu piuneze pe panouri, la micile turnuri de documente stivuite grijuliu pe podea şi în cutii şi dosare etichetate, la post-it-urile galbene lipite de rafturile de cărţi, la dulapuri, la uşi – îmi spune că e aici ceva primejdios, ceva ce ar fi mai bine să rămână neatins, să fie predat lui Naga poate, sau chiar poliţiei. Dar sunt eu în stare să fac aşa ceva? Pot eu oare, ar trebui eu oare să mă opun acestei invitaţii la intimitate, ocaziei de a împărtăşi nişte confidenţe?

În capătul îndepărtat al camerei e o placă lungă şi groasă de lemn proptită pe două suporturi metalice, ţinând loc de masă. E plină de hârtii, casete video vechi, un teanc de DVD-uri. Pe panourile de plută, pe lângă fotografii, sunt prinse însemnări şi schiţe. Lângă un computer vechi e o tavă plină de etichete, cărţi de vizită, broşuri şi hârtii cu antet – probabil lucrările de design grafic cu care-şi câştiga (îşi *câştigă*, fir-ar să fie!) traiul –, singurele obiecte din cameră care arată, totuşi, liniştitor de normal. Mai sunt şi nişte hârtii tipărite ce par a fi variaţiuni ale aceleiaşi etichete de şampon, cu caractere diferite:

Naturelle Ultra Doux
Balsam hrănitor
Cu ulei de nucă şi frunze de piersic
Naturelle Ultra Doux îmbină virtuţile hrănitoare
şi relaxante ale uleiului de nucă şi calităţile calmante
ale frunzei de piersic, într-o cremă bogată ce se topeşte
instantaneu în păr, descurcându-l şi hidratându-l.

Rezultate: Foarte uşor de descurcat.
Părul dumneavoastră îşi regăseşte supleţea

irezistibilă, fără a fi încărcat.
Hrănit în profunzime, părul dumneavoastră
e moale şi mătăsos.
O EXPERIENŢĂ ÎNCÂNTĂTOARE.

Din „încântătoare“ lipseşte un „n“ în toate versiunile. E în acea fază a vieţii în care creează etichete de şampon scrise greşit.

Dar un şampon pentru părul care se răreşte văzând cu ochii avem?

Pe peretele de deasupra computerului sunt două fotografii micuţe, înrămate. Una e poza unei fetiţe de vreo patru-cinci ani. Are ochii închişi şi trupul învelit într-un soi de giulgiu. Sângele curs dintr-o rană aflată la tâmplă a ieşit prin pânza albă, o pată în formă de trandafir. E întinsă pe zăpadă. O pereche de mâini îi sprijină capul, ridicându-i-l uşor. În partea de sus a fotografiei e un şir de picioare, încălţate în tot felul de ghete de iarnă. Îmi dau seama că fetiţa ar putea fi fiica lui Musa. Ce ciudată alegere, să înrămezi fotografia asta şi s-o pui pe perete.

Cealaltă fotografie e mai puţin tulburătoare. E făcută pe veranda unei case plutitoare. Una mică, destul de amărâtă. Pe fundal se văd lacul, presărat cu câteva bărci *shikara*, şi munţii în planul îndepărtat. În fotografie e un tânăr neobişnuit de scund, cu barbă, îmbrăcat cu un *pheran*[119] caşmirian maroniu, ponosit. Capul îi pare disproporţionat de mare faţă de restul corpului. Pe după urechi poartă câte un buchet de flori de câmp mititele. Râde, ochii verzi îi strălucesc şi are dinţii strâmbi. Ceva din dezinvoltura, din purul abandon al zâmbetului îl face să pară un copil. În căuşul mâinilor lui mari stau ghemuiţi doi pisoi, unul având blana fumurie cu dungi negre, celălalt bălţat, cu un petic negru pe un ochi. Mâinile sunt întinse, ca şi cum i le-ar întinde fotografului, să le atingă sau să le mângâie. Pisoii se iţesc peste baricada degetelor lui groase, cu ochii umezi atenţi şi temători.

Cine-ar putea fi? N-am nici cea mai vagă idee.

Iau un dosar verde gros din teancul de dosare aflat pe masă şi îl deschid la întâmplare. Pe o foaie sunt lipite două fotografii. În prima, un biciclist neclar, defocalizat, trece prin dreptul unei uşi cu gratii metalice din mijlocul unui perete înalt de vreo doi metri, intrarea în ceea ce pare a fi o toaletă publică pentru bărbaţi. E amplasată într-o zonă aglomerată şi înconjurată de

clădiri din cărămidă, de un nivel sau de două nivele, cu balcoane. Direct pe perete e pictată cu litere mari şi verzi o reclamă la „Fotocopiator Roxy“. Cea de-a doua fotografie e făcută înăuntrul toaletei. Pereţii roz, scorojiţi, au dâre de mucegai şi umezeală şi sunt plini de ţevi, atât orizontale, cât şi verticale. Pe perete e o chiuvetă albă, murdară, iar în pardoseala de ciment sunt trei guri de canal deschise. Capacele metalice cu mânere, ca ale unor tigăi uriaşe, stau alături. De un perete zac rezemate un toc de fereastră rupt şi o bucată de placaj. Sunt cele mai banale fotografii pe care le-am văzut vreodată. Cine le-a făcut? De ce să faci asemenea fotografii? Şi de ce să le îndosariezi cu atâta grijă?

Pe pagina următoare vine explicaţia:

POVESTEA LUI GHAFOOR

Locul acesta se numeşte Nawab Bazaar. Vedeţi toaleta aceea publică? Pe care scrie Fotocopiator Roxy? Acolo s-a întâmplat. Era în 2004. Trebuie să fi fost aprilie. Era frig şi ploua torenţial. Stăteam în atelierul New Electronics al prietenului meu, alături de croitoria Rafiq, şi beam ceai. Tariq şi cu mine. Era în jur de opt seara. Dintr-odată, am auzit scârţâit de frâne. Patru sau cinci maşini s-au oprit vizavi, înconjurând toaleta. Erau maşini TS. Ştiţi ce înseamnă TS, da? Trupele Speciale. Opt soldaţi au venit în atelier şi ne-au obligat să traversăm strada cu ei, sub ameninţarea armelor. Când am ajuns la toaletă, ne-au zis să intrăm şi s-o verificăm. Ne-au spus că scăpase un terorist afgan şi se ascunsese în toaletă. Ne puneau pe noi să intrăm şi să-l convingem să se predea. Noi nu voiam să intrăm, pentru că ne temeam că mujahedinul ar putea fi înarmat. Oamenii din TS ne-au pus pistoalele la tâmplă. Am intrat. Era întuneric beznă. Nu vedeam nimic. Nu era nimeni acolo. Am ieşit şi le-am spus că nu e nimeni acolo. Ne-au pus să intrăm din nou. Ne-au dat o lanternă. Nu mai văzuserăm niciodată aşa o lanternă imensă. Unul dintre ei ne-a arătat cum funcţionează, aprinzând-o şi stingând-o, aprinzând-o şi stingând-o, aprinzând-o şi stingând-o. Altul se tot holba la noi, punând şi scoţând, punând şi scoţând, punând şi scoţând piedica de la pistol. Ne-au trimis înapoi în toaletă cu lanterna. Am îndreptat-o spre toate colţurile, dar n-am găsit nimic. Am strigat, dar n-a răspuns nimeni. Eram uzi până la piele.

Soldaţii TS se aşezaseră pe poziţii în clădirea de alături. Doi erau în balconul de la primul etaj. Au spus că se vedea cineva în canal. Cum era posibil? Era atât de întuneric, cum să vadă ceva de la o asemenea distanţă? Am luminat cu lanterna interiorul celor trei guri de canal. Am văzut un cap de bărbat. Mi-era atât de teamă. Mi s-a părut că e înarmat, m-am tras într-o parte. Soldaţii m-au pus să-i zic să iasă. Tariq, care stătea în spatele meu, a şoptit:

— Vor să facă un film. Fă cum zic ei.

Prin „film“ nu voia să spună „film“ la propriu. Voia să spună că pregăteau scena, ca să creeze o poveste.

I-am spus bărbatului din canal să iasă. N-a răspuns. Mi-am dat seama că era caşmirian. Nu afgan. Se uita la mine, fără să poată vorbi. Stăteam în jurul bărbatului, cu lanterna TS aprinsă. Ploua în continuare. Mirosul din canal era insuportabil. A trecut, poate, o oră şi jumătate. Nu îndrăzneam să vorbim între noi. Tot aprindeam şi stingeam lanterna. Apoi capul bărbatului a căzut într-o parte. Murise. Îngropat în fecale.

Tipii de la TS ne-au dat răngi şi lopeţi. A trebuit să spargem marginile de beton ale canalului ca să-l tragem afară. Toţi eram uzi, tremuram şi puţeam. Când am tras cadavrul afară, am văzut că avea picioarele legate şi un bolovan prins de ele.

Mai târziu, am aflat ce se întâmplase în filmul TS.

Mai întâi, câţiva dintre ei veniseră pe tăcute, cu o singură maşină. L-au legat pe bărbat şi l-au îndesat în canal. Îl torturaseră cumplit şi era pe moarte. Când au intrat, au dat acolo peste un tânăr aflat într-una dintre cabine. L-au arestat şi l-au ridicat – probabil pentru că refuzase să facă ce am făcut noi. Apoi s-au întors cu maşinile şi au făcut restul filmului, în care aveam şi noi roluri.

Ofiţerul lor ne-a pus să semnăm o declaraţie. Dacă n-am fi semnat-o, ne-ar fi omorât. Am semnat ca martori ai unei confruntări în care TS dăduseră de urma unui temut terorist afgan, pe care-l încolţiseră şi apoi îl omorâseră într-o toaletă publică din Nawab Bazaar. A scris despre asta în ziare.

Bărbatul omorât de ei era un muncitor din Bandipora. Tânărul arestat, pentru că făcea pipi la o oră ciudată şi inoportună, dispăruse.

Iar Tariq şi cu mine avem acum minciuna şi trădarea pe conştiinţă.

Ochii aceia care ne-au privit timp de o oră şi jumătate erau ochi iertători, ochi înţelegători. Noi, caşmirienii, nu mai avem nevoie să vorbim între noi ca să ne înţelegem.

Ne facem unii altora lucruri cumplite, ne rănim, şi ne trădăm, şi ne ucidem unii pe alţii, dar ne înţelegem unii pe alţii.

*

O poveste oribilă. Cumplită, aş putea spune. Dacă e adevărată însă. Cum poţi verifica aşa ceva? Nu poţi avea încredere în oameni. Exagerează întruna. Mai ales caşmirienii. Iar apoi încep să creadă în propriile exagerări, ca şi cum ar fi Adevărul suprem. Nu-mi pot imagina de ce colecţionează Madam Tilottama chestii din astea fără noimă. Ar trebui să-şi vadă de etichetele ei de şampon. În orice caz, e un drum dus-întors. Şi cealaltă parte are repertoriul ei de oroare. Unii dintre militanţii aceia erau maniaci. Dacă ar *trebui* să aleg, aş prefera oricând un fundamentalist hindus unuia musulman. Adevărul e c-am făcut – că facem – nişte lucruri oribile în Caşmir, dar… uite, ce-a făcut armata pakistaneză în estul Pakistanului, ei, da, acela a fost un caz clar de genocid. Deschis şi clasat. Când armata indiană a eliberat Bangladesh-ul, dragii de caşmirieni i-au spus – încă îi mai spun – „*Căderea* oraşului Dacca“. Nu se prea pricep, când vine vorba de durerea altora. Dar, la urma urmei, cine se pricepe? Celor din Belucistan, pe care-i tot freacă pakistanezii, nu le pasă de caşmirieni. În Bangladesh, cei eliberaţi de noi îi vânează pe hinduşi. Comuniştii bătrâni spun despre gulagul lui Stalin că a fost „o parte necesară a revoluţiei“. Americanii le dau acum vietnamezilor lecţii despre drepturile omului. Avem de-a face aici cu o problemă a speciei. Nici unul dintre noi nu e scutit. Şi apoi, mai e şi chestiunea aceea care a luat destul de multă amploare în ziua de azi. Popoarele – comunităţile, castele, rasele, până şi ţările – îşi poartă cu ele istoriile tragice şi nenorocirile ca pe nişte trofee, sau ca pe un capital ce poate fi vândut şi cumpărat pe piaţa monetară. Din păcate, în ceea ce mă priveşte, din acest punct de vedere n-am nimic de tranzacţionat, sunt un om fără tragedii. Opresorul din casta superioară, din clasa superioară, din orice unghi ai privi.

Să bem pentru asta.

Ia, ce mai avem aici?

Mai e o cutie deschisă, ambalajul unui cartuş de imprimantă Hewlett-Packard care stă deschis pe masă. Constat cu uşurare că are un conţinut ceva mai vesel – două plicuri gălbui cu poze, etichetate, unul cu „Poze Otter“, iar celălalt, cu „Crime Otter“. Drăguţ. Habar n-aveam că e pasionată de vidre. Mi se pare că asta o face brusc mai puţin – cum să spun? – primejdioasă. Gândul că umblă pe o plajă, sau pe malul unui râu, cu părul în bătaia vântului… relaxată, cu garda jos… uitându-se după vidre… mă face să mă bucur pentru ea. Ador vidrele. Cred că sunt făpturile mele preferate. Am petrecut cândva o săptămână întreagă privindu-le, când am fost într-o vacanţă cu familia, o croazieră în Pacific de-a lungul coastei de vest a Canadei. Chiar şi pe timp de furtună, când oceanul era periculos de agitat, tot acolo erau afurisitele astea obraznice, plutind cu nonşalanţă pe spate, părând nici mai mult, nici mai puţin decât că-şi citesc ziarul de dimineaţă.

Răstorn pozele dintr-un plic.

Nici urmă de poze cu vidre.

Ar fi trebuit să-mi dau seama. Parcă mi-ar fi făcut cineva un banc prost.

Cea din vârful teancului e o fotografie făcută pe promenada de lângă Dalgate[120], în Srinagar. În ea e un soldat sikh oacheş, îmbrăcat cu o geacă de artilerie antiaeriană, ţinând în mână o puşcă. Stă sprijinit într-un genunchi, pozând triumfal deasupra cadavrului unui tânăr. După poziţia corpului, se vede clar că tânărul e mort. E proptit în bărbie, care la rândul ei stă lipită de marginea de beton a lacului, cu restul corpului prăbuşit în vale. Are picioarele răşchirate, cu un genunchi îndoit în unghi drept. E îmbrăcat cu pantaloni şi cu o cămaşă polo bej. E împuşcat în gât. Nu se vede prea mult sânge. Pe fundal se disting contururile vagi ale caselor plutitoare. În poză, capul soldatului e încercuit cu o cariocă purpurie. După hainele mortului şi după arma soldatului, fotografia e destul de veche. În toate celelalte fotografii mai puţin dramatice cu grupuri de soldaţi, făcute în pieţe, în puncte de control sau dirijând maşini pe o şosea naţională, unul dintre soldaţi a fost evidenţiat cu aceeaşi cariocă purpurie. Între ei nu e nici o legătură evidentă. Unii sunt proaspăt bărbieriţi, alţii sunt sikhi, alţii, evident musulmani. În afară de una singură, toate fotografiile sunt făcute în Caşmir. În cea care nu e, un soldat cu mutră plictisită stă pe un scaun albastru de

plastic într-un buncăr din saci de nisip, aparent undeva în mijlocul deşertului. Are casca în poală, un plici portocaliu de muşte în mână, şi se uită absent în zare. Ceva din ochii lui, ceva gol şi lipsit de expresie, îţi atrage atenţia. Şi el are capul încercuit cu cariocă purpurie.

Cine sunt aceşti bărbaţi?

Şi apoi, când le răsfir pe masă, mă prind – în toate e acelaşi soldat. În fiecare poză arată diferit, cu excepţia ochilor. Forma lui e schimbătoare. Poate că e agent de-al nostru de contraspionaj. De ce are un laţ purpuriu în jurul capului?

În cutie e un dosar pe care scrie „Otter“[121]. Primul document dinăuntru seamănă a Curriculum Vitae. În antet scrie Ralph M. Bauer, ASCA, Asistent Social Clinic Acreditat, urmat de o listă lungă de calificări. Mi-a sărit în ochi un cuvânt. „Clovis.“ Adresa de domiciliu a lui Ralph Bauer era East Bullard Avenue din Clovis, California.

În Clovis şi-a împuşcat Amrik Singh familia şi apoi s-a împuşcat şi el. La ei acasă, într-un mic cartier rezidenţial din suburbii. Şi atunci mi-a picat fisa. Spotter[122]. Otter. Sigur că da. Bărbatul din fotografii e Amrik Singh „Spotter“. În Caşmir, nu ne întâlniserăm niciodată faţă în faţă. Nu ştiam cum arăta când era tânăr (vorbesc despre vremurile dinainte de Google). În pozele acestea, nu seamănă aproape deloc cu bărbatul mai în vârstă, durduliu, proaspăt ras şi având un aer complet dezorientat, din fotografia apărută în ziare după sinuciderea lui.

Am senzaţia că venele îmi sunt invadate de un soi de substanţă chimică, alta decât sângele. Cum a reuşit să facă rost de aceste documente? Şi de ce? *De ce*? La ce-i foloseau? Ce era asta? Vreo fantezie cu farmece de răzbunare?

Primele pagini din dosar sunt un soi de chestionar – o serie de întrebări din acelea răsuflate, de bla-bla psihologic: „Aţi avut vreodată coşmaruri legate de eveniment? V-aţi simţit vreodată incapabil de sentimente de tristeţe sau de iubire? V-aţi aflat vreodată în dificultatea de a vă imagina o viaţă lungă şi împlinirea idealurilor?“ Genul ăsta. De chestionar sunt ataşate două declaraţii, semnate de Amrik Singh şi de soţia lui (a ei lungă, a lui foarte scurtă), şi copiile a două cereri groase, completate grijuliu, de azil în Statele Unite, de asemenea semnate de ei.

Simt nevoia să mă aşez. Trebuie să beau ceva. Am o sticlă de Cardhu pe care n-ar fi trebuit s-o cumpăr din Duty Free când veneam din Kabul şi pe care n-ar fi trebuit s-o aduc aici cu mine. Nu când i-am promis Chitrei că nu mă mai ating de băutură. Nici o gură. Nici un strop. Nu când ştiu că e slujba mea în joc. Şi, mai ales, nu când şeful meu mi-a dat această ultimă şansă; cu vorbele lui răsuflate, „ori mă dau pe brazdă, ori plec“.

Mi-aş pune nişte gheaţă, dar n-am de unde. Întregul congelator s-a transformat într-un bloc de gheaţă şi trebuie dezgheţat. Frigiderul e gol, dar bucătăria e plină de lăzi cu fructe. Poate că ţinea – ţine – o dietă din aceea de dezintoxicare, cum se poartă acum, când mănânci numai fructe. Poate că acolo a plecat. Într-o tabără de yoga sau ceva de genul ăsta.

Evident că nu.

Va trebui să beau Cardhu simplu. E foarte frig, iar porumbeii ăia blestemaţi ar trebui să înceteze să şi-o tragă pe pervaz. De ce naibii nu încetează?

Data: 16 aprilie 2012
Re: Loveleen Singh născută Kaur şi Amrik Singh

Aceasta este o cerere de Evaluare Psiho-Socială a lui Amrik Singh şi a soţiei lui, Loveleen Singh, născută Kaur, spre a determina dacă au fost victime ale persecuţiei în urma abuzurilor, a corupţiei poliţiei şi a şantajului suferite în India, ţara lor de origine. „Teama lor întemeiată“ că vor fi torturaţi sau ucişi de guvernul lor este autentică? Cer azil politic susţinând că Amrik Singh va fi torturat sau ucis dacă se va întoarce în India. Pe parcursul interviului am efectuat un Inventar al Simptomelor de Traumă – 2 (TSI-2), un Test de Evaluare a Stării Mintale, un Interviu de Diagnosticare a Sindromului de Stres Post Traumatic (PTSD) şi Scala Traumei lui Davidson (DTS). După câte un interviu de două ore cu fiecare dintre ei, faţă în faţă, am consemnat expunerea evenimentelor concrete trăite efectiv de aceştia în Caşmir, India.

Context:

Domnul şi doamna Amrik Singh au domiciliul în Clovis, California. Loveleen Singh, născută Kaur, în Caşmir, India, la 19 noiembrie 1972.

Amrik Singh s-a născut în Chandigarh, India, la 9 iunie 1964. Cuplul are trei copii, cel mai mic dintre ei fiind născut în Statele Unite. Cuplul a fugit din India în Canada împreună cu cei doi copii mai mari. Au intrat în Statele Unite pe jos, la 1 octombrie 2005. Au ajuns iniţial în Blaine, Washington, dar acum locuiesc în Clovis, California, unde dl Amrik Singh lucrează ca şofer de camion. Trăiesc într-o stare de permanentă îngrijorare cu privire la siguranţa familiei lor.

Relatarea lui Loveleen:

Această relatare este parafrazată după interviul cu Loveleen.

Soţul meu, Amrik Singh, era militar staţionat în Srinagar, Caşmir. Cât timp a fost la post, eu n-am locuit cu el în baza militară, ci am stat cu fiul meu într-o locuinţă particulară, un apartament aflat la etajul al doilea, în Jawahar Nagar, Srinagar. În acea colonie locuiesc multe familii de sikhi şi doar câţiva musulmani. În 1995, un activist pentru drepturile omului pe nume Jalib Qadri a fost răpit şi omorât, iar soţul meu a fost învinuit pentru asta de poliţia locală, deşi noi eram de părere că vina o purtau musulmanii. Soţul meu nu lua mită şi nu-i agrea pe teroriştii musulmani. Era un om cinstit. După cum spunea el: „N-am de gând să-mi trădez ţara şi nu mă puteţi mitui“.

Prietena mea, Manpreet, era pe vremea aceea jurnalistă în Srinagar. A aflat cine-i înscenase soţului meu totul şi cine îl omorâse pe Jalib Qadri. S-a dus împreună cu mama mea la secţia de poliţie ca să le dea aceste informaţii. Poliţiştii n-au ascultat-o, fiind femeie şi, pe deasupra, rudă cu acuzatul. Şi pentru că majoritatea poliţiştilor din Jammu şi Caşmir sunt caşmirieni musulmani, inspectorul-şef de poliţie a spus: „Dacă vreau, vă pot arde de vii aici. Am această autoritate“.

După un an, nişte echipaje de poliţie au înconjurat colonia din Jawahar Nagar în care locuiam fără soţul meu, pentru a face o perchiziţie. Apoi au bubuit în uşa mea şi au intrat. M-au înşfăcat de păr şi m-au târât de la etaj până la parter. Unul dintre poliţişti l-a luat pe fiul meu. Mi-au furat toate bijuteriile. Între timp, îmi dădeau şuturi, mă băteau şi spuneau: „Asta e

familia lui Amrik Singh, cel care ne-a omorât liderul“. La sediul poliţiei, m-au legat de o placă de lemn şi mi-au tras şuturi, m-au plesnit şi m-au bătut. M-au lovit peste cap cu o bâtă de cauciuc. Mi-au spus: „O să rămâi o legumă smintită pentru tot restul vieţii“. Un bărbat încălţat cu pantofi de metal a călcat pe mine, strivindu-mi pieptul şi stomacul. Apoi mi-au rostogolit nişte pari de lemn peste picioare. După aceea mi-au prins nişte chestii lipicioase de corp şi de degetele mari de la mâini şi mi-au făcut şocuri electrice iar, şi iar, şi iar. Voiau să dau o declaraţie falsă despre soţul meu. M-au ţinut acolo două zile. Pe fiul meu îl ţineau în altă cameră şi ziceau că mi-l dau înapoi numai după ce dau declaraţia falsă. În cele din urmă, m-au eliberat. Atunci mi-am văzut fiul. Plângeam amândoi. Nu mă puteam duce la el pentru că mă dureau picioarele. M-a cules un şofer de ricşă şi m-a dus acasă la mama.

Nici un doctor n-a vrut să mă trateze, de teamă că va fi omorât de teroriştii musulmani. Şi eu, şi soţul meu eram urmăriţi tot timpul. Am avut o viaţă foarte stresantă.

După trei ani, am plecat din Caşmir şi am trăit în Jammu. În 2003 am plecat din ţară, în Canada. Am cerut azil, dar ne-a fost refuzat. N-au avut pic de milă. Le-am arătat toate dovezile, dar tot ne-au refuzat. În octombrie 2005 am venit în Seattle. Soţul meu s-a angajat ca şofer de camion şi în 2006 ne-am mutat în Clovis, California. Nu avem nici un fel de protecţie. Nu mergem nicăieri, nu facem excursii, n-avem nici o bucurie. Când ieşim, nu ştim dacă ne întoarcem vii acasă. Ne simţim urmăriţi în permanenţă de terorişti. La fiecare zgomot, mă tem c-o să mor. Mă sperii foarte tare de zgomotele puternice. Anul trecut, în 2011, când soţul meu nu făcea decât să-i disciplineze verbal pe copii, m-am speriat atât de tare, încât mi-am închipuit c-au venit să ne omoare. Am dat fuga la telefon să sun la 112. Alergând, m-am lovit tare la cap, la piept şi la picioare. Am crezut c-o să mor, deşi el nu făcea decât să-i disciplineze verbal pe copii. Inima îmi bate atât de tare, încât mă simt ca o nebună. De multe ori reacţionez exagerat la ţipete şi la zgomotele puternice. Deşi soţul meu nu făcea decât să-i disciplineze verbal pe copii, am sunat la poliţie şi nici nu ştiu ce le-am zis. L-au arestat pe soţul meu, apoi l-au eliberat pe cauţiune. Nici acum nu sunt

sigură ce s-a întâmplat. Au scris în ziare că soţul meu era Cutărescu şi că fusese în serviciul Caşmirului. Au folosit de asemenea fotografia soţului meu şi una cu casa noastră şi-au spus la toată lumea că locuim aici. Ştirile au apărut pe internet, deci şi în Caşmir. Teroriştii musulmani au început să ceară din nou ca soţul meu să fie trimis înapoi. După câteva zile, a sunat un jurnalist şi ne-a spus că ne caută cineva din India, care lucrează la o revistă. Dar noi ştiam că nu era cine spunea că este. L-am văzut trecând cu maşina pe lângă casa noastră. L-am văzut de multe ori. I-am spus soţului meu că trebuie să plecăm. Mi-a răspuns: „N-avem bani să ne mişcăm întruna. Nu vreau să fug. Vreau să trăiesc“. Bărbatul ăla e tot timpul pe-aici. Şi alţii la fel. Toţi, terorişti musulmani. În permanenţă mă tem. Ţin toate perdelele trase şi mă uit afară pe după perdea. Indivizii ăştia stau pe stradă şi se uită la casa noastră. Acum ţin totul încuiat. Înainte, aveam un mic salon de cosmetică la noi acasă, pensam sprâncene şi epilam doamne. Acum mi se pare riscant să primesc străini în casă.

Au trecut şaptesprezece ani, iar teroriştii musulmani din Caşmir încă mai comemorează moartea acelui avocat. În ziare şi pe internet încă dau vina pe soţul meu. Copiii mei sunt speriaţi. Mă întreabă mereu: „Mama, când o să ne bucurăm şi noi de viaţă?“ Le spun: „Încerc, dar nu stă în puterile mele“.

*

S-a lovit la picioare, la cap şi la piept, alergând spre telefon. Asta da ispravă! Ce-o fi făcut oare bărbatu-su ca s-o convingă să-şi retragă plângerea? Poate că, dacă nu şi-ar fi retras-o, şi ea, şi copiii ei ar mai fi fost în viaţă acum. Îmi place în mod special partea în care poliţia locală organizează o percheziţie fix în Jawahar Nagar, ca să vezi, iar apoi arestează şi torturează soţia unui maior în serviciu al armatei. Nemaipomenit! În Caşmir, povestea asta ar fi privită ca o comedie de doi bani. Şi partea cu „medicii speriaţi“ a fost de efect. Veridicitatea e totul. Cât despre descrierea detaliată şi avizată a torturilor la care a fost supusă, sper că soţul ei n-a făcut decât s-o instruiască în tehnicile lui şi că nu i le-a şi aplicat. Propoziţia „nu făcea decât să-i disciplineze verbal pe copii“, repetată de trei ori în acelaşi paragraf, îmi sună oribil.

Mărturia lui Amrik Singh era soldăţească. Scurtă şi la obiect:

Am servit în armata indiană ca ofiţer de rang superior. Am avut mai multe posturi în diferite misiuni de contrainsurecţie şi de menţinere a păcii, în India şi în afara ţării. În 1995 am fost trimis în Caşmir unde insurecţia continuă din 1990. În 1995, un activist pentru drepturile omului despre care am aflat mai târziu că făcea parte dintr-un dispozitiv terorist interzis a fost răpit şi omorât. Poliţia din Caşmir şi Guvernul Indiei dau vina pe mine. Am devenit ţapul ispăşitor. N-am avut altă variantă decât să fug din India cu familia mea cu tot. Dacă m-aş întoarce, Guvernul Indiei nu mi-ar da voie să-mi expun punctul de vedere într-un proces. M-ar bate, m-ar tortura cu şocuri electrice, m-ar scufunda legat de scândură, m-ar priva de hrană şi de somn sau pur şi simplu m-ar omorî, şi n-ar mai rămâne nici urmă din mine.

Cererile de azil erau completate de mână. Amrik Singh avea un scris îngrijit, aproape ca de domnişoară, şi o semnătură îngrijită, de domnişoară, asortată cu scrisul. E ceva straniu la scrisul lui. Mi se pare ciudat de familiar.

Cât de bine şi-au făcut treaba, ăştia doi! Cum să-şi dea seama sărmanul Ralph Bauer, ASCA, că povestea lor părea atât de adevărată pentru că *era* adevărată, doar că victimele şi călăii îşi inversaseră rolurile? Nici nu-i de mirare că a ajuns la această concluzie amuzantă:

Concluzii:

Pe baza informaţiilor prezentate mai sus nu există nici un dubiu pentru mine că doamna Loveleen Singh şi domnul Amrik Singh suferă amândoi de o formă severă a sindromului de stres posttraumatic. Stresul de un asemenea nivel este cu certitudine asociat indivizilor care au trecut prin evenimente distructive şi traumatizante, cum ar fi tortura, perioade prelungite de încarcerare şi separare de familie. Se tem profund că, dacă se întorc în India, aceste evenimente se vor repeta. Fără îndoială, există persoane în libertate care încă doresc să se răzbune şi care îşi afişează vendeta pe diferite bloguri de pe web.

Luând în considerare faptele, recomand ferm ca domnului şi doamnei

Amrik Singh să li se acorde protecţie şi azil aici în Statele Unite ale Americii, astfel ca ei să poată începe o viaţă normală, în măsura în care acest lucru este posibil pentru ei.

Cât pe-aci s-o scoată la capăt domnul şi doamna Singh. Erau pe punctul de a deveni legal cetăţeni ai Statelor Unite. Şi totuşi, câteva luni mai târziu, Amrik Singh a ales să se împuşte laolaltă cu întreaga sa familie.

Ce să însemne asta oare?

Să fi fost altceva decât sinucidere?

Cine era personajul care trecea pe-acolo cu maşina, pomenit de soţie în declaraţia ei? Şi cine erau ceilalţi?

Mai contează?

Pentru mine nu.

Pentru Guvernul Indiei nu.

Şi în mod sigur nici pentru Poliţia din California, care are, probabil, alte probleme pe cap.

Păcat, totuşi, de nevastă şi de copii.

De ce are chiriaşa mea, Madam S. Tilottama acest dosar?

Şi unde naiba se află?

Telefonul meu emite un semnal sonor. Ciudat. N-are nimeni numărul ăsta. Toată lumea ştie că sunt la dezintoxicare. Sau într-un concediu de studii, cealaltă variantă servită. De la cine poate fi mesajul? A, THYROCARE, naiba ştie ce-o fi aia:

Stimate client, sunteţi invitat în tabăra noastră de sănătate.

VitD+B12, Glicemie, Lipidemie, EFH[123], EFR[124], Tiroidă, Sideremie, HLG[125], Test urinar la preţul de 1 800 rupii.

Dragă Thyrocare. Cred c-aş prefera să mor.

Am băut deja un sfert de sticlă. E timpul pentru un somn interzis de după-amiază. Bărbaţii care lucrează n-au voie să aţipească. N-ar trebui să iau sticla de Cardhu în dormitor. Dar o s-o iau. Insistă.

Nu e nici un pat. Doar o saltea întinsă pe jos. Şi cărţi, caiete, dicţionare, stivuite cu grijă.

Aprind lampa înaltă, cu picior. Văd o bucată de hârtie colorată lipită cu scotch de abajurul evazat al lămpii. O notiţă? O însemnare pentru mai târziu? Pe ea scrie:

Cât despre moartea lor, e cazul să-ţi povestesc? Va fi, pentru toţi, ca moartea celui care, auzind de la juriu că va muri, n-a făcut decât să bâiguie cu accent din zona Rinului: „Am depăşit de mult acest moment“.

Jean Genet

P.S. Abajurul ăsta e făcut din ceva piele de animal. Dacă te uiţi cu atenţie, ai să observi nişte fire de păr.

Mulţumesc.

Aceste încăperi par să fi fost martorele unei prăbuşiri. Probabil că e terifiant să fii martor la prăbuşirea oricărei fiinţe umane. Dar *această* fiinţă umană? Se simte un iz de pericol, ca mirosul vag, înţepător al prafului de puşcă rămas în aer la locul unei crime.

N-am citit Genet, ar fi trebuit? Tu ai citit?

E un whisky bun, Cardhu. Şi al naibii de scump. Va trebui să-l beau cu respect. Deja sunt un pic ameţit – afumat, cum ar spune vechiul meu prieten Golak.

*

E întuneric beznă.

Am visat un turn de capace de cratiţe puse unele peste altele şi nişte guri de canal deschise, pline cu lucruri ciudate – dosare, în special, şi desenele cu cai ale lui Musa. Şi nişte piroane lungi de zăpadă foarte uscată, arătând ca nişte oase.

Cine a terminat sticla de whisky?

Cine a adus vodka şi lada de bere de la mine din maşină în apartament?

Cine a transformat ziua în noapte?

Câte zile s-au transformat în câte nopţi?

Şi cine e la uşă? Aud cum se răsuceşte cheia în broască.

O fi ea?

Nu, nu e.

Sunt doi oameni cu trei voci. Ciudat. Intră şi aprind luminile, parcă ar fi la ei acasă. Iar acum iată-ne faţă în faţă. Un tânăr cu ochelari fumurii şi un bărbat mai în vârstă. O femeie mai în vârstă. Bărbat. Femeie-bărbat. Mă rog. O arătare îmbrăcată cu costum paştuni şi un hanorac ieftin de plastic. Foarte înaltă. Cu buze roşii şi cu un dinte strălucitor. Sau poate că încă visez. E bizar cum simţurile mele sunt şi ascuţite, şi tocite în acelaşi timp. Sunt sticle peste tot, le călcăm în picioare, se rostogolesc pe sub mobilă şi în canalele descoperite.

Cum nu părem a avea mare lucru să ne spunem unii altora, iar eu nu mă ţin prea bine pe picioare – simt cum mă legăn ca o tulpină în lanul de porumb –, mă întorc în dormitor şi mă întind. Ce altceva să fac?

Intră şi ei după mine. Comportamentul lor mi se pare neobişnuit, chiar şi într-o frântură de vis, dacă asta e ce se petrece aici. Femeia-bărbat îmi vorbeşte cu o voce care sună ca două voci. Vorbeşte într-un urdu absolut superb. Spune că numele ei este Anjum, că e prietenă cu Tilottama, care locuieşte cu ea în momentul de faţă, şi că ea şi prietenul ei, Saddam Hussein, au venit pentru că Tilo are nevoie de nişte lucruri din şifonier. Îi răspund că şi eu sunt prieten cu Tilo şi-i îndemn să ia ce le trebuie. Tânărul scoate o cheie şi descuie şifonierul.

Dinăuntru iese un nor de baloane.

Tânărul scoate un sac şi începe să-l umple. Bagă în el – cel puţin din ce sunt eu în stare să observ – o răţuşcă de plastic, o cădiţă gonflabilă, o zebră mare, de pluş, nişte pături, cărţi şi haine călduroase. Când îşi termină treaba, îmi mulţumesc pentru răbdare. Mă întreabă dacă doresc să-i trimit vreun mesaj lui Tilo. Le spun că da.

Rup o foaie dintr-un caiet de-ale ei şi scriu GARSON HOBART. Literele ies mult mai mari decât intenţionasem. Ca un soi de declaraţie. Le înmânez mesajul.

Apoi ei pleacă.

Mă mut în dreptul geamului, ca să-i văd cum ies din clădire. Unul din ei – cel mai în vârstă – intră într-o autoricşă, celălalt, jur pe ce-am mai scump, încalecă pe un *cal*. O pereche de ciudaţi, cu prada într-un sac, luând-o din loc prin ceaţă, călare pe un cal alb, să fiu al naibii!

În mintea mea e un haos total. Am nişte halucinaţii de-a dreptul penibile.

Totul a fost atât de real. Simţeam şi mirosurile. Nu-mi amintesc de când n-am mai mâncat. Unde mi-e telefonul? Cât e ceasul? Ce zi e, sau ce noapte?

Mă uit din nou prin cameră. Baloanele zboară primprejur ca un screensaver. Uşile şifonierului stau căscate. Pe interiorul uneia dintre ele sunt făcute nişte semne. De unde stau eu, arată ca un soi de grafic… nişte părinţi care au însemnat creşterea copilului lor – făceam şi noi asta cu Ania şi cu Rabia când creşteau. Oare ce copil putea ea să măsoare? mă întreb. De aproape, îmi dau seama că e cu totul altceva. Cum am putut oare să-mi închipui, chiar şi pentru o clipă, că putea fi ceva atât de domestic şi de duios?

E un soi de dicţionar, o operă în lucru – însemnările sunt făcute cu un scris inegal şi în diferite culori:

Dicţionar caşmir-englez

A: *Azadi*/ armată/ Allah/ America/ Atac/ AK-47/ Ambuscadă/ Aatankwadi/ Al Badr/ Al Mansoorian/ Al Jehad/ Afgan/ Amarnath Yatra/ Acord de încetare a focului/ Armistiţiu/ Agent Dublu/ Alegeri/ ADO (activist pentru drepturile omului)/ Atingere terapeutică/ Ascunzătoare/ Agent simplu/ Armata Regulată/ Ameninţări/ Avertismente

B: Batalion/ buncăr/ byte/ *begaar* (muncă silnică)

C: Caşmir/ Caşmiriat[126]/ Cadavru/ civil/ Contrainsurecţie/ Contraspionaj/ Colaborator/ Conflict/ Ciocnire/ Cimitir/ Cultura armelor/ Card de informaţii/ CCI (Centrul Comun de Interogare)/ Câmp minat/ Conferinţă de presă/ Coran/ Chestionare/ Cadavru neidentificat/ Comitetul Sătesc de Apărare/ CM (complice al militanţilor)

D: Dominare zonală/ Despăgubiri/ detonare/ Dispărut/ Dispariţie forţată/ Divizia G – Divizia Generală –Serviciile Secrete ale Poliţiei de Frontieră/ Declaraţie de presă/ deschidere de drum/ Dezertori

E: Explozie/ *ex gratia*/ Explozie de grenadă/ Eroare de tragere (Moarte accidentală)/ Explozibil

F: Foc încrucişat/ Funeralii/ Fedaini/ Forţele paramilitare/ FEJC (Frontul de Eliberare Jammu şi Caşmir)

G: Glonţ/ Graţiere/ GPR (grenadă propulsată de rachetă)

H: HM (Hizb-ul-Mujahideen)/ *Hartal*[127]/ Harkat-ul-Mujahideen

I: IDO (încălcări ale drepturilor omului)/ Interogare/ India/ Informator/ Interceptări/ *Ikhwan*/ Închisoare/ Încercuire şi căutare/ Identitate eronată

J: Jurnalişti încorporaţi/ *Jamaat*[128]/ JCP (Poliţia Jammu şi Caşmir)/ Jihad/ Jannat/ Jamiat ul Mujahideen/ Jaish-e-Mohammed

K: Kalaşnikov (vezi şi AK)/ Kilo-forţă/ *Kafir*[129]

L: Legea puterilor speciale ale Forţelor Armate, Legea zonelor turbulente/ Lună de miere/ Lashkar-e-Taiba[130]/ Lansator de rachete/ Lahore/ LSA (Legea securităţii publice)/ LCT (Legea pentru combaterea terorismului/ Legea scutirilor speciale 43/ LACP (Legea activităţilor teroriste şi perturbatoare)

M: Muniţie/ Mină terestră/ Militant Străin/ Mitralieră uşoară/ Mujahedin/ Militar/ Mindtree/ Mass-media/ Mujahedin Musulman/ Martir/ *Mukhbir* (Informator)/ *Muskaan* (orfelinat militar)/ Masacru/ MJ (Ministerul Justiţiei)/ Manipulare

N: New Delhi/ Nizam-e-Mustafa/ Nabad (vezi şi *Ikhwan*), NDR (nimic de raportat)/ Nail parade/ Normalitate

O: OEJ (exterminare extrajudiciară), Omoruri/ OMTU (Operaţiune militară în teren urban), ONG/ Ocupaţie/ Operaţiuni/ Operaţiunea Tigrul/ Operaţiunea Sadbhavana (Armonia)

P: Poliţia de Frontieră/ Percheziţie/ Poliţia centrală de rezervă/ Punct de control/ Prinde şi Ucide/ Predare/ Purtător de cuvânt al apărării/ Patrulare de noapte/ Pakistan/ Prima Facie/ Pace/ Poliţie/ Papa I, Papa II (centre de interogare)/ Pandiţi/ Procesul de pace/ Paar/ Patrulă/ Predare/ Pont

R: Rafală/ Represiune/ RIP (Raport de Informaţii Preliminare)/ Rebel/ Război informaţional/ Ridicat/ Război psihologic/ RR (Rashtriya Rifles[131])/ RAW (Reasearch and Analysis Wing[132])/ Referendum

S: Sârmă ghimpată/ Stare de asediu/ Spirale de sârmă ghimpată/ Simulare de ciocnire/ Schimb de focuri/ Semi-văduve/ Semi-orfani/ Scuturi umane/ Spionaj/ Serviciile Secrete Pakistaneze/ Serviciul de Informaţii/ Stare de asediu nelimitată, Scrisoare de amor/ Suprafaţă/ SSPT (sindromul de stres posttraumatic)/ Separatişti/ Supraveghere/ Spion/ SOG (Special Operations Group[133])/ Suspect/ Shaheed/ Shohadda (martiri)/ Surse/ Securitate/ Sadbhavana/ Subteran

T: Trecere a frontierei/ Transfrontalier/ Tabără/ Trădare/ Trup neînsufleţit/

TAB (Transportor Auto Blindat)/ TS (Trupele Speciale)/ Tortură/ Terorist/ Turism/ Țintă/ Trăgători neidentificaţi

U: Ucidere în arest, UEJ (ucidere extrajudiciară)/ Unitate militară/ Unitate operativă/ Ultraşi

V: Militant (sau Milton, Mike)/ Mujahedin/ versiune oficială/ viol/ violenţă/ Victor Force[134]/ Versiune (locală/ oficială/ a poliţiei/ a armatei)/ Victorie

W: wireless/ waza/ wazwaan

X: X gratia

Y: Yatra (Amarnath)

Z: Zulm (oprimare)/ Z plus Security“

Musa nu e, deci cine i-a băgat gunoaiele astea în cap?

De ce se bălăceşte şi acum în povestea asta veche?

Toată lumea a mers mai departe.

Mi se păruse că şi ea.

Stau întins pe patul ei.

Durerea de cap mă omoară.

Iar camera e plină de baloane.

De ce sfârşesc întotdeauna aşa, în preajma ei?

Deschid caietul din care am rupt o pagină. Pe prima filă scrie:

Dragă domnule doctor,

Când îţi scriu, plutesc îngeri deasupra mea. Cum să le zic că aripile le miros ca fundul unui coteţ?

Sincer, cred că e mult mai simplu în Kabul.

Note

98. Silaba sacră supremă, rostită adesea ca mantră, constând, în sanscrită, din trei sunete („a“, „u“ şi „m“) şi reprezentând diverse triade fundamentale.

99. Sos de consistență groasă în care se înmoaie bucăți de mâncare. (N.red.)

100. Ţigarete indiene subţiri şi aromate făcute din tutun înfăşurat în frunză de abanos.

101. „Fermoar“. (N.red.)

102. Mirzā Asadullah Baig Khān, cunoscut sub pseudonimul Mirzā Ghālib (1797–1869), poet şi istoriograf indian de limbă urdu şi persană, considerat a fi cel mai important poet al literaturii urdu de stil clasic.

103. Jamini Roy (1887–1972), pictor indian, distins cu premiul de stat Padma Bhushan în 1955, unul dintre cei mai celebri discipoli ai lui Abanindranath Tagore, ale cărui originalitate artistică şi contribuţie la naşterea artei moderne din India rămân incontestabile.

104. Referire la *Dvija* (în sanscrita literară, „născut de două ori“), cea de-a doua naştere, spirituală, rezervată hinduşilor din cele trei caste superioare, în urma ritualului iniţiatic *upanayana*.

105. Grupuri (pastorale) etnice sau etno-lingvistice de pe subcontinentul indian, vorbind limbi indo-ariene.

106. *Umma* (în Coran, „popor“, „comunitate“) – comunitatea credincioşilor musulmani, prin extensie comunitatea arabă în general.

107. Formă uşoară a muzicii clasice hindustane, *chaiti* sunt cântece semi-clasice interpretate în luna *Chait* a calendarului hindus.

108. Unul dintre cele mai cunoscute centre de tortură din Caşmir, alături de Hari Niwas, Papa-II şi Kawoosa House.

109. Râu cu lungimea de 770 de kilometri, ce străbate teritoriile indiene şi pakistaneze ale Caşmirului.

110. *Hizb-ul-Mujahideen* („Partidul Mujahedinilor“, în limba arabă) – grup separatist din Caşmir, declarat organizaţie teroristă de India, Uniunea Europeană şi Statele Unite, cu ideologie pro-Pakistan, activând din 1989 în Jammu şi Caşmir.

111. *Azadi*, cuvânt de origine persană, folosit în limbi iraniene, dar şi în hindi şi urdu, însemnând „libertate“. Acesta este folosit des de activiştii din Caşmir, cu sensurile de „revoluţie, independenţă, eliberare“.

112. Punct ornamental purtat de femeile hinduse între sprâncene, având numeroase semnificaţii religioase şi sociale.

113. Soție de maharajah. (N.red.)

114. Capătul liber al sari-ului.

115. Nume onorific folosit în mai multe culturi din Sudul Asiei şi din Orientul Mijlociu.

116. „Bărbier“.

117. „Fior, tremur“.

118. Celebru colegiu al universităţii Oxford din Marea Britanie.

119. Veşmânt lung şi larg, ca un halat, portul tradiţional în Caşmir atât pentru bărbaţi, cât şi pentru femei.

120. Unul din cele două râuri care se deversează din Lacul Dal, din Srinagar.

121. „Vidră“.

122. „Cercetaş“.

123. Evaluarea funcţiei hepatice.

124. Explorări funcţionale renale.

125. Hemoleucogramă.

126. Conştiinţa etno-naţională şi socială a valorilor culturale ale populaţiei din Caşmir.

127. Închiderea magazinelor şi suspendarea muncii în cazul protestelor politice.

128. Consiliu sau întrunire islamică.

129. „Necredincios“ în arabă – se referă la toate persoanele care se îndoiesc de Mahomed şi de învăţăturile lui.

130. Grup terorist activ în Caşmir care luptă pentru islamizarea Indiei.

131. Divizie a armatei indiene aflată sub autoritatea Ministerului Indian al Apărării.

132. Biroul de informaţii externe al Indiei.

133. Forţă de elită contrainsurecţie formată din peste 1 000 de membri ai Poliţiei din Jammu şi Caşmir.

134. Trupele de contrainsurecţie din regiunile Anantang, Pulwama, Shopian, Kulgam şi Bugdam.

Apoi, cum ea murise deja de patru-cinci ori, apartamentul a rămas disponibil pentru drame mai serioase decât propria ei moarte.
Jean Genet

8
Chiriaşa

Puiul de bufniţă pestriţ de pe felinarul din stradă se ascundea şi se iţea cu delicateţea şi manierele imaculate ale unui om de afaceri japonez. Vedea prin geam camera mică şi goală şi pe femeia ciudată, dezbrăcată, de pe pat. Şi ea îl vedea perfect. În unele nopţi se iţea şi ea şi-i spunea „*Moshi Moshi*“[135], singurele cuvinte pe care le ştia în japoneză.

Până şi înăuntru pereţii emanau o căldură agresivă, necruţătoare. Ventilatorul leneş din tavan mişca aerul fierbinte, presărându-l cu un praf fin, ca de zgură.

În cameră se vedeau urmele unei festivităţi. Baloanele legate de grilajul ferestrei se loveau între ele haotic, dezumflate şi încreţite de arşiţă. În centrul ei, pe un taburet mic, vopsit, erau un tort cu glazură rozalie de căpşuni şi flori de zahăr, o lumânare cu fitilul ars, o cutie de chibrituri şi câteva beţe de chibrit arse. Pe tort scria „La mulţi ani, Miss Jebeen“. Tortul era tăiat, cineva mâncase o bucăţică. Glazura se topise, prelingându-se pe farfuria de carton îmbrăcată în folie de aluminiu. Nişte furnici plecau cărând în spate firimituri mai mari decât ele. Furnici negre, firimituri roz.

Fetiţa, a cărei zi de naştere şi de botez fuseseră serbate simultan, dormea dusă.

Cea care o răpise, pe nume S. Tilottama, era trează şi concentrată. Îşi auzea părul crescând. Suna de parcă ceva s-ar fi făcut fărâme. Ceva ars. Cărbune. Pâine prăjită. Fluturi de noapte sfarogiţi pe un bec. Citise undeva că oamenilor continuă să le crească părul şi unghiile şi după ce mor. Ca lumina stelelor, călătorind prin univers mult timp după ce stelele însele mureau. Ca nişte oraşe. Spumoase, efervescente, simulând iluzia vieţii în timp ce planeta pe care au devastat-o moare în jurul lor.

S-a gândit la cum e oraşul noaptea, la cum sunt oraşele noaptea.

Constelaţii lepădate de stele bătrâne, căzute din cer, rearanjate pe Pământ în modele, şi drumuri, şi turnuri. Invadate de buburuze care au învăţat să umble în două picioare.

O buburuză-filosof cu aer solemn şi mustaţă subţire preda la oră, citind cu voce tare dintr-o carte. Nişte buburuze tinere, mute de admiraţie, se străduiau să prindă fiecare cuvânt revărsat de pe buzele lui de buburuză înţeleaptă.

— Nietzsche era de părere că, dacă Mila ar deveni miezul eticii, nefericirea ar ajunge să fie contagioasă, iar fericirea, obiectul suspiciunii.

Tinereii mâzgăleau în caieţelele lor.

— Schopenhauer, pe de altă parte, credea că Mila este şi ar trebui să fie suprema virtute buburuzească. Dar, cu mult înaintea lor, Socrate a pus întrebarea esenţială: De ce să fim morali?

Profesorul acesta îşi pierduse un picior în cel de-al Patrulea Război Mondial al Buburuzelor şi umbla în baston. Cele cinci (picioare) rămase erau în stare excelentă. Pe peretele din fundul clasei scria cu graffiti:

„Buburuzele obtuze au mare succes“.

Alte vietăţi s-au înghesuit şi ele în clasa deja aglomerată.

Un crocodil purtând o poşetă din piele de om

O lăcustă cu bune intenţii

Un peşte în greva foamei

O vulpe cu un steag

Un vierme fluturând un manifest

Un triton neoconservator

O iguană-icoană

O vacă comunistă

O bufniţă cu o alternativă

O şopârlă la televizor. „Bună ziua şi bun găsit, urmăriţi ştirile şopârleşti de la ora nouă. Pe insula şopârlelor a fost viscol.“

Bebeluşul era un început. Atâta lucru ştia şi răpitoarea. I-o şoptiseră propriile oase în acea noapte (în *sus-amintita* noapte, noaptea cu pricina, noaptea menţionată anterior, noaptea la care de acum înainte ne vom referi drept „noaptea“), când făcuse mutarea de pe trotuar. Iar oasele ei chiar erau nişte informatori de nădejde. Bebeluşul marca întoarcerea lui Miss Jebeen.

Întoarcerea, mai exact, nu la ea (Întâia Miss Jebeen nu fusese niciodată a ei), ci în lume. Miss Jebeen a Doua, când avea să devină domnişoară, o să regleze conturile şi-o să facă lumină. Miss Jebeen avea să schimbe cursul evenimentelor.

Exista încă speranţă pentru Lumea Buburuzelor Obtuze.

Într-adevăr, Poieniţa Bucuriei pierise. Dar sosise Miss Jebeen.

*

Naga o rugase pe Tilo să-i spună un singur motiv pertinent pentru care îl părăsea. Ce, n-o iubea? Nu fusese afectuos? Atent? Generos? Înţelegător? De ce acum? După atâţia ani? I-a spus că în paisprezece ani oricine putea să treacă peste orice. Cu condiţia să-şi dorească. Alţi oameni trecuseră peste lucruri mult mai grele.

— A, la *asta* te referi. Eu una am lăsat totul în urmă de mult. Sunt fericită acum, şi bine adaptată. Ca oamenii din Caşmir. Am ajuns să-mi iubesc ţara. Poate chiar o să votez la următoarele alegeri.

El n-a reacţionat. I-a spus c-ar trebui să se gândească să meargă la un psihiatru.

De la gândit, o durea în gât. I se părea un motiv suficient de bun ca să nu se gândească să meargă la un psihiatru.

Naga începuse să poarte sacouri de tweed şi să fumeze trabucuri. Ca tatăl lui. Şi să li se adreseze servitorilor pe tonul poruncitor al mamei sale. Termitele pe pâine prăjită, *khadi*-urile purtate la brâu şi muzica celor de la Rolling Stones erau un vis febril de mult uitat, dintr-o altă viaţă.

Mama lui Naga, care trăia singură la parterul căsoiului (tatăl lui, ambasadorul Shivashankar Hariharan, murise), îl sfătuise s-o lase pe Tilo să plece.

— N-o să fie în stare să se descurce singură, o să te implore s-o primeşti înapoi.

Naga nutrea convingerea că era exact invers. Tilo avea să se descurce. Şi, chiar dacă nu se descurca, nici vorbă să cerşească. Simţea că o luase un val înaintea căruia nici el, nici ea nu i se puteau împotrivi. Nu-şi dădea seama dacă neastâmpărul ei, plimbările compulsive şi din ce în ce mai riscante prin oraş marcau instalarea unei debusolări mentale, sau dimpotrivă, un

echilibru acut, periculos. Sau poate erau acelaşi lucru?

Singurul eveniment căruia putea să-i atribuie nou-găsita îndărătnicie era moartea bizară a mamei ei, fapt care i se părea straniu, având în vedere că relaţia lui Tilo cu ea fusese cvasi-inexistentă. Într-adevăr, veghease la căpătâiul ei în ultimele două săptămâni, în spital. Dar, în afară de asta, în ultimii ani îşi văzuse mama doar de câteva ori.

Naga avea dreptate în anumite privinţe, dar se înşela în altele. Moartea mamei ei (murise în iarna lui 2009) o eliberase pe Tilo dintr-o detenţie de care nimeni, nici măcar ea însăşi, nu fusese conştientă, pentru că se prezentase drept ceva ce era exact contrariul: o independenţă bizară, insulară. În toată viaţa ei de adult, Tilo se definise şi se modelase delimitându-se şi stând departe de mama ei – mama ei adoptivă reală. Când acest lucru n-a mai fost necesar, ceva îngheţat a început să se topească şi ceva necunoscut a început să-i ia locul.

Socotelile lui Naga cu Tilo n-au decurs conform planului. Pornise cu gândul că va fi încă o cucerire facilă, încă o femeie cedând în faţa geniului său ireverenţios şi a şarmului său colţuros, încă o femeie care va rămâne apoi cu inima zdrobită. Dar Tilo i se furişase în suflet, devenind un soi de obsesie, aproape un viciu. Viciul are propria mnemonică – pielea, mirosul, lungimea degetelor iubitei. În cazul lui Tilo, era vorba de înclinaţia ochilor, de forma gurii, de cicatricea aproape invizibilă ce-i altera simetria buzelor şi o făcea să pară sfidătoare chiar şi atunci când nu intenţiona, de felul cum i se dilatau nările, anticipându-i nemulţumirea înaintea ochilor. De felul cum îşi ţinea umerii. De cum stătea pe tron goală puşcă, fumând. Atâţia ani de căsătorie, faptul că nu mai era tânără – şi nu făcea nimic s-o ascundă – nu-i schimbaseră sentimentele. Pentru că acestea ţineau de ceva aflat dincolo de toate astea. De semeţie (în ciuda semnului de întrebare legat de „originea“ ei, după cum se exprima mama lui, fără ezitare). De felul cum trăia în ţara pielii ei. O ţară care nu acorda vize şi care părea să n-aibă nici un consulat.

De fapt, nici în vremurile bune nu fusese o ţară prea prietenoasă. Dar îşi închisese graniţele şi instaurase regimul de izolaţionism atât de strict abia după dezastrul de la cinematograful Shiraz. Naga se însurase cu Tilo pentru că nu reuşise, de fapt, niciodată să ajungă la ea. Și pentru că nu reuşise să

ajungă la ea, nu-i venise să-i dea drumul. (Desigur, de aici decurge altă întrebare: De ce s-a însurat Tilo cu Naga? Cineva generos ar spune că avea nevoie de adăpost. O perspectivă mai puţin generoasă ar fi că avea nevoie să se ascundă.)

Deşi rolul lui în poveste fusese relativ neînsemnat, în mintea lui Naga împărţirea în „înainte“ şi „după“ Shiraz lua câteodată nuanţele de î.Hr. şi d.Hr.

*

După telefonul din miez de noapte primit în Dachigam de la Biplab Das-Goose-da, lui Naga i-au trebuit câteva ore şi mai multe telefoane discrete până să facă aranjamentele necesare ca să ajungă de la Ahdoos la Shiraz. Fusese declarată starea de asediu. Srinagarul era închis. Se luau măsuri de siguranţă pentru procesiunea funerară a celor omorâţi peste weekend, care urma să se dezlănţuie pe străzi a doua zi dimineaţă. Ordinele erau să se tragă fără somaţie. Deplasarea prin oraş în noaptea aceea era aproape imposibilă. Până să facă Naga rost de maşină, de permis de trecere pe timp de asediu, de aprobări pentru punctele de control şi de permis de intrare în Shiraz, deja se crăpa de ziuă.

În faţa cinematografului îl aştepta o ordonanţă, alături de ceea ce cândva fusese casa de bilete, iar acum era un post de pază. Acesta i-a spus că Sahib Maior (Amrik Singh) plecase, dar că locţiitorul său îl va primi curând la el în birou. Ordonanţa l-a condus pe Naga în spatele clădirii, apoi pe scara de incendiu, până într-un birou întunecos, improvizat, de la primul etaj. L-a invitat pe Naga să ia loc, spunându-i că „Sahib“ va sosi imediat. Când a intrat în cameră, Naga n-avea de unde să ştie că silueta în *pheran*, cu cagulă pe cap, stând pe scaun cu spatele la uşă, era Tilo. Trecuse ceva timp de când n-o mai văzuse. Când s-a întors spre el, ce l-a speriat mai tare decât expresia ochilor ei a fost efortul făcut ca să-i zâmbească şi să-l salute. Acesta, pentru el, era semnul unei rupturi. Nu era ea. Ea nu era genul de femeie care să salute zâmbind. După cum şi-au dat seama, cu timpul, prietenii ei apropiaţi, la Tilo absenţa salutului era, de fapt, o confirmare aspră a apropierii. Datorită cagulei, acel lucru la care ne vom referi mai târziu drept „tunsoarea“ n-a fost imediat evident. Cât despre cagulă, Naga

şi-a închipuit că era doar răspunsul exagerat al cuiva din Sudul Indiei la frig. (Avea un repertoriu întreg de glume cu indienii din sud şi tichiile lor, şi le spunea cu accent şi cu aplomb, fără teama c-ar putea ofensa pe cineva, căci şi el era pe jumătate din sudul Indiei.) De îndată ce l-a văzut, Tilo s-a ridicat şi s-a îndreptat rapid către uşă.

— Tu eşti! M-am gândit că Garson…

— M-a sunat pe mine. El e în Dachigam cu guvernatorul. Întâmplarea a făcut ca eu să fiu în oraş. Eşti teafără? Şi Musa…? El era…?

I-a cuprins umerii cu un braţ. Nu tremura, cât vibra, de parcă ar fi avut un motor sub piele. Un colţ al gurii îi pulsa.

— Putem pleca acum? Mergem…?

Până să apuce Naga să-i răspundă, pe uşă a intrat Ashfaq Mir, comandantul adjunct al Centrului Comun de Interogare din cinematograful Shiraz, vestit de un miros copleşitor de apă de colonie. Naga a lăsat braţul să-i cadă de pe umerii lui Tilo, simţindu-se vinovat de un delict imaginar. (Pe vremea aceea, în Caşmir, diferenţa dintre vinovăţie şi nevinovăţie ţinea de domeniul ocultului.)

Ashfaq Mir era surprinzător de scund, surprinzător de vânjos şi surprinzător de alb, chiar pentru un caşmirian. Urechile şi nările îi erau rozalii. Emana o strălucire aproape metalică. Era foarte bine îmbrăcat, cu pantalonii de uniformă călcaţi la dungă, cu ghetele maro lustruite, cu părul dat cu gel şi greblat pe spate, cu fruntea netedă şi lucioasă. Ar fi putut să fie albanez, sau un tânăr ofiţer militar din Balcani, dar când a început să vorbească, parcă auzeau un caşmirian de demult, proprietar de casă plutitoare, salutându-şi un client vechi cu o voce în care răsunau generaţii întregi de ospitalitate legendară:

— Bun venit, domnule! Bun venit! Bun venit! Să ştiţi, sunt un mare admirator al dumneavoastră, domnule! Avem nevoie de oameni ca dumneavoastră, care-i ţin pe calea dreaptă pe cei ca mine!

Zâmbetul i-a înflorit pe chipul proaspăt, de copil, fluturând ca un drapel. Ochii uimiţi, de un bleu-pal, păreau animaţi de o plăcere sinceră. A apucat mâna lui Naga cu ambele mâini şi i-a strâns-o călduros timp îndelungat, apoi s-a aşezat la biroul său şi i-a făcut semn lui Naga să ia loc în faţa lui.

— Îmi pare rău c-am întârziat puţin. Am umblat toată noaptea. Sunt

probleme în oraş – probabil c-aţi auzit – proteste, incendii, omoruri, funeralii… După cum ne-am obişnuit în Srinagar. Tocmai ce m-am întors. Domnul comandant m-a rugat să vin şi să v-o predau personal pe doamna.

Deşi îi spunea „doamnă“, se comporta ca şi cum Tilo n-ar fi fost acolo. (Ceea ce îi permitea lui Tilo să se comporte şi ea ca şi cum n-ar fi fost acolo.) Nici când se referea la ea nu o privea. Nu era limpede dacă acesta constituia un semn de respect sau de lipsă de respect, sau doar o tradiţie locală.

Multe lucruri petrecute în încăperea aceea, în ziua aceea, erau neclare. Prestaţia lui Ashfaq Mir putea fi un scenariu bine pus la punct, cu tot cu stilul şi momentul în care îşi făcuse apariţia, sau doar un exerciţiu de improvizaţie. Singurul lucru lipsit de ambiguitate a fost ameninţarea ce plutea în glasul lui mieros, aferat. „Doamna“ avea să fie predată personal, dar Domnul şi Doamna nu puteau pleca decât atunci când le dădea voie Ashfaq Mir. Şi totuşi se purta ca un lingău umil care nu făcea decât să execute, cât mai graţios cu putinţă, sarcina primită. Dădea impresia că n-are nici cea mai vagă idee legată de ce s-a întâmplat, ce caută Tilo în CCI sau de ce trebuie să fie „predată“.

Cel puţin judecând după calitatea aerului din încăpere (tremura), era evident că se petrecuse ceva odios. Nu era limpede însă ce anume, şi nici cine păcătuise sau cui anume îi greşise.

Ashfaq Mir a sunat la o sonerie şi a comandat ceai şi biscuiţi, fără să-şi întrebe oaspeţii dacă doreau. Aşteptând ca acestea să fie servite, a urmărit privirea lui Naga îndreptată spre un afiş înrămat de pe perete:

Ne facem propria lege
Şi suntem fioroşi
Letali sub orice formă
Îmblânzim fluxul
Ne jucăm cu furtuna
Aţi ghicit
Suntem
Bărbaţii în Uniformă.

— Poeziile noastre interne, spuse Ashfaq Mir, aruncându-şi capul pe

spate şi hohotind.

Ori de la ceai, ori pentru că aşa era scenariul, devenise vorbăreţ. Indiferent la neliniştea (şi la liniştea) publicului său, sporovăia vesel despre studenţie, despre politică, despre meseria lui. Fusese lider în organizaţiile studenţeşti şi, ca majoritatea tinerilor din generaţia sa, separatist înrăit. Cum trăise însă măcelurile de la începutul anilor ’90, în care îşi pierduse un văr şi cinci prieteni apropiaţi, se trezise la realitate. Acum era de părere că lupta Caşmirului pentru *Azadi* îşi pierduse direcţia şi că nimic nu putea fi obţinut fără „Supremaţia legii“. Aşa că se angajase în Poliţia Jammu şi Caşmir şi fusese delegat în GOS, Grupul de Operaţiuni Speciale. Ţinând delicat în aer un biscuit, între degetul mare şi arătător, recită un poem de Habib Jalib despre care spunea că îşi amintise atunci, în momentul schimbării de poziţie:

Mohabbat goliyon se bo rahe ho
Watan ka chehra khoon se dho rahe ho
Gumaan tum ko ke rasta katt raha hai
Yaqeen mujhko ke manzil kho rahe ho.

Semănaţi vrajbă în loc de iubire
Ne înecaţi patria în sânge
Vă închipuiţi că ne călăuziţi
Dar mie-mi pare că aţi luat-o razna.

Fără să aştepte vreun răspuns, a trecut de la tonul declamator la unul conspirativ:

— Şi după *Azadi*? S-a întrebat cineva? Cum o să procedeze majoritatea cu minoritatea? Pandiţii din Caşmir au dispărut deja. Am rămas doar noi, musulmanii. Ce-o să ne facem unii altora? Ce-o să le facă salafiştii barelvilor? Ce-o să le facă suniţii şiiţilor? Ei zic că-i mai sigur că vor ajunge în Jannat dacă omoară un şiit, decât dacă omoară un hindus. Care o să fie soarta budiştilor ladakhi? A hinduiştilor din Jammu? J şi C nu e doar Caşmir. E Jammu, şi Caşmir, şi Ladakh. S-a gândit vreun separatist la asta? Răspunsul, vă spun eu, e un mare „Nu“.

Naga era de acord cu cele spuse de Ashfaq Mir şi ştia cu câtă atenţie

fusese sădită această sămânţă a neîncrederii de o administraţie care reuşise să pună din nou gheara pe putere, după ce lucrurile fuseseră la un pas de haosul general. Îl asculta pe Ashfaq Mir de parcă ar fi privit schimbarea anotimpurilor sau coacerea recoltei. Pe Naga l-a trecut un fior de satisfacţie, un sentiment idolatric de omniscienţă. Dar nu voia cu nici un chip să prelungească întâlnirea. Aşa că n-a spus nimic. Şi-a întins teatral gâtul, citind lista cu „Cei mai căutaţi“ – vreo douăzeci şi cinci de nume –, scrisă cu marker verde pe tabla albă din spatele biroului. Mai bine de jumătate din nume aveau scris alături: „(omorât) (omorât) (omorât)“.

— Toţi sunt pakistanezi sau afgani, a spus Ashfaq Mir, fără să se întoarcă, rămânând cu privirea pironită pe Naga. Termenul lor de valabilitate e de maximum şase luni. Până la sfârşitul anului, o să fie eliminaţi toţi. Dar băieţi din Caşmir nu omorâm niciodată. NICIODATĂ. Decât dacă sunt înrăiţi.

Minciuna sfruntată a rămas plutind în aer, necontestată. Acesta era şi scopul urmărit – să testeze aerul.

Ashfaq Mir a mai sorbit o gură de ceai, privindu-l în continuare pe Naga cu ochii aceia miraţi, neclintiţi. Apoi, brusc – sau probabil nu chiar atât de brusc –, a părut să-i vină o idee.

— Vreţi să vedeţi un *milton*? Am în custodie unul rănit. Un caşmirian. Să comand să mi-l aducă?

A mai sunat o dată la sonerie. În câteva secunde a răspuns un bărbat şi a preluat „comanda“, ca şi cum i s-ar fi cerut să mai aducă o gustare la ceai.

Ashfaq Mir a rânjit maliţios.

— Să nu-i spuneţi şefului meu, vă rog. O să mă certe. N-avem voie să facem aşa ceva. Dar dumneavoastră – şi doamnei – o să vi se pară foarte interesant.

În timp ce aştepta să fie servită noua gustare, şi-a îndreptat atenţia spre hârtiile aflate pe birou, semnându-se rapid pe câteva dintre ele, cu un aer voios de triumf, scârţâitul pixului său pe hârtie fiind amplificat de liniştea din cameră. Tilo, care rămăsese aşezată pe un scaun din fundul încăperii, s-a ridicat şi s-a dus la fereastra care dădea spre o parcare mohorâtă, plină de camioane militare. Nu voia să fie spectator la spectacolul lui Ashfaq Mir. Era gestul instinctiv de solidaritate cu un prizonier împotriva temnicerului – indiferent din ce motive devenise prizonierul prizonier, iar temnicerul

temnicer.

După ce încercase să-şi transforme prezenţa din încăpere într-o absenţă, forma ei neprezentă devenise acum termică, radiind un flux de care amândoi bărbaţii din cameră erau pe deplin conştienţi, chiar dacă în moduri total diferite.

După câteva minute a intrat un poliţist solid, ducând în braţe un băiat slăbănog. Un crac de la pantalonii băiatului era suflecat, dezvăluind o gambă subţire ca o scobitoare susţinută de o atelă, de la gleznă până la genunchi. Avea un braţ în ghips, iar gâtul îi era bandajat. Deşi avea chipul descompus de durere, n-a făcut nici o grimasă când soldatul l-a depus pe podea.

Refuzul de a-şi arăta durerea era un pact făcut de băiat cu sine însuşi. Un act izolat de sfidare, în pofida absolutei şi abjectei înfrângeri. Iar asta îl făcea maiestuos. Atâta doar că nu-l observa nimeni. Stătea complet nemişcat, ca o pasăre frântă, pe jumătate ridicat, pe jumătate întins, sprijinit într-un cot, respirând superficial, cu privirea îndreptată înspre propriul interior, cu o expresie impasibilă. Nu arăta pic de interes faţă de ceea ce se petrecea în jurul lui sau faţă de oamenii din încăpere.

Iar Tilo, stând cu spatele la cameră, într-un act de sfidare la fel de izolat, refuza să-şi manifeste interesul faţă de el. Ashfaq Mir a întrerupt tabloul cu acelaşi ton declamator pe care îşi recitase poemul, tot cu un fel de recital:

— Vârsta medie a unui *milton* e între şaptesprezece şi douăzeci de ani. Îl spală pe creier, îl îndoctrinează şi-i dau o armă. Majoritatea sunt băieţi săraci, din castele inferioare – da, dacă vreţi să ştiţi, şi noi, musulmanii, aplicăm bucuroşi sistemul castelor. Habar n-au ce vor. Îi foloseşte Pakistanul ca să verse sângele Indiei. Să zicem că e politica lor de „Împunge şi lasă să curgă sânge“. Pe băiatul ăsta îl cheamă Aijaz. A fost capturat în cursul unei misiuni dintr-o livadă de meri de lângă Pulwama. Puteţi să vorbiţi cu el. Întrebaţi-l ce vreţi. Făcea parte dintr-un *tanzeem*[136] nou care a început de curând să opereze aici. Lashkar-e-Taiba. Comandantul lui, Abu Hamza, era pakistanez. A fost anihilat.

Naga a început să înţeleagă jocul. I se propunea un târg, în moneda specială a Caşmirului. O discuţie cu un activist capturat, dintr-o facţiune relativ nouă şi – potrivit raporturilor primite de la Serviciile Secrete – foarte

violentă, la schimb pentru liniştea asupra evenimentelor nopţii precedente, pentru ce i se întâmplase lui Tilo şi pentru ororile la care fusese martoră.

Ashfaq Mir s-a apropiat de prada lui şi i-a vorbit în caşmiră, pe un ton pe care l-ai folosi cu cineva tare de urechi.

— *Yi chui*[137] Nagaraj Hariharan Sahib. E un jurnalist celebru din India.

(Subversiunea era molipsitoare în Caşmir – uneori aluneca involuntar şi în vocabularul loialiştilor.)

— În articolele sale ni se opune făţiş, totuşi îl respectăm şi-l admirăm. Acesta este sensul democraţiei. Într-o zi vei înţelege cât de minunată este.

S-a întors spre Naga, trecând la engleză (pe care băiatul o înţelegea, dar n-o vorbea).

— După ce a stat cu noi şi a ajuns să ne cunoască bine, acest băiat şi-a dat seama că urma o cale greşită. Acum ne consideră familia lui. S-a lepădat de trecutul său şi şi-a denunţat colegii şi pe cei care l-au îndoctrinat. Ne-a cerut singur să-l ţinem doi ani în custodie, ca să-l protejăm. Părinţii au voie să-l viziteze. Peste câteva zile va fi transferat în închisoare, în custodie judiciară. Avem aici mulţi băieţi ca el, pregătiţi să colaboreze cu noi. Puteţi sta de vorbă cu el, îl puteţi întreba orice. Nu e nici o problemă. Vă va răspunde.

Naga a continuat să tacă. Tilo a rămas la geam. Afară era răcoare. Se auzea huruit de motoare şi se simţea miros de motorină. Privea nişte soldaţi care escortau o tânără cu un bebeluş în braţe prin labirintul de camioane şi soldaţi. Femeia nu părea să vrea să plece. Se tot întorcea, uitându-se în spate la ceva. Soldaţii au scos-o pe uşile metalice înalte ale Shirazului, dincolo de gardul din spirale de sârmă ghimpată ce izola centrul de tortură de drumul principal. Femeia a rămas în picioare unde o lăsaseră. O siluetă mică, disperată, speriată, o insulă intens traficată într-o intersecţie spre nicăieri.

Tăcerea din cameră a devenit apăsătoare o clipă.

— A, da, înţeleg… Aţi dori să vorbiţi cu el între patru ochi? Să ies? Nu-i problemă. Se rezolvă imediat.

Ashfaq Mir a sunat la sonerie.

— Ies din cameră, l-a informat pe soldatul nedumerit care a răspuns la sonerie. Ieşim amândoi. Vom sta pe hol.

După ce şi-a ordonat singur să iasă din birou, a părăsit încăperea şi a închis uşa în urma lui. Tilo s-a întors scurt şi l-a văzut plecând. Prin spaţiul dintre uşă şi podea, îi vedea pantofii maro blocând lumina. În mai puţin de o secundă, bărbatul s-a întors cu un alt bărbat care căra un scaun albastru de plastic. L-a pus cu faţa spre băiatul de pe podea.

— Vă rog luaţi loc, domnule. O să vorbească. Să nu vă faceţi griji. N-o să vă facă nimic. Plec acum, bine? Puteţi discuta între patru ochi.

A ieşit din nou, închizând uşa după el. A revenit aproape imediat.

— Am uitat să vă spun că-l cheamă Aijaz. Întrebaţi-l orice.

L-a privi pe Aijaz şi tonul i-a devenit poruncitor.

— Să răspunzi la tot ce te întreabă! Nu-i nimic dacă vorbeşti în urdu.

— *Ji*, domnule, a spus acesta, fără să ridice privirea.

— El e caşmirian, eu sunt caşmirian, suntem fraţi – şi uită-te la noi! Bine. Am ieşit.

Ashfaq Mir s-a retras iarăşi din cameră. Şi iarăşi pantofii lui s-au plimbat în sus şi-n jos dincolo de uşă.

— Vrei să spui ceva? l-a întrebat Naga pe Aijaz, ignorând scaunul şi aşezându-se pe vine în faţa lui. Nu trebuie să zici nimic. Decât dacă vrei. Oficial sau neoficial.

Aijaz s-a uitat un timp în ochii lui Naga. Umilinţa de a fi fost descris drept trădător surclasa de departe durerea fizică resimţită. Ştia cine e Naga. Nu-l cunoştea, evident, dar numele lui Naga era cunoscut în cercurile militante drept un jurnalist neînfricat – nu un simpatizant al mişcării, în nici un caz, dar cineva care putea fi de folos –, un membru al „aripii pentru drepturile omului“, cum le spuneau unii militanţi, în glumă, jurnaliştilor indieni care scriau imparţial şi cinstit despre excesele comise în egală măsură de forţele de securitate şi de militanţi. (Schimbările din orientarea politică a lui Naga încă nu se manifestaseră ca un tipar perceptibil, nici măcar pentru el însuşi.) Aijaz ştia că are doar câteva clipe în care să decidă cum să procedeze. Ca un portar în faţa unui penalty, trebuia să-şi asume o decizie sau alta. Era tânăr – a ales varianta mai riscantă. A început să vorbească, încet şi limpede, în urdu cu accent caşmirian. Discrepanţa dintre înfăţişarea şi cuvintele sale era aproape la fel de şocantă cum erau cuvintele în sine.

— Ştiu cine sunteţi, domnule. Oamenii care se zbat, cei care luptă pentru libertatea şi demnitatea lor, ştiu că Nagaraj Hariharan e un jurnalist cinstit, vertical. Dacă scrieţi despre mine, trebuie să scrieţi adevărul. Nu-i adevărat ce a spus Ashfaq Sahib. M-au torturat, mi-au făcut şocuri electrice şi m-au pus să semnez o foaie în alb. Asta fac aici cu toată lumea. Nu ştiu ce-au scris pe ea după aceea. Nu ştiu ce spun ei c-am declarat. Adevărul e că n-am denunţat pe nimeni. Adevărul e că-i respect pe cei care m-au format întru Jihad mai mult decât îmi respect propriii părinţi. Nu m-au silit să mă alătur lor. Eu i-am căutat pe ei.

Tilo s-a întors spre el.

— Eram în clasa a douăsprezecea, în şcoala guvernamentală din Tangmarg. A durat un an întreg până să mă recruteze. Cei din Lakshar erau foarte circumspecţi cu mine, pentru că nu aveam nici un membru de familie care să fi fost ucis, torturat, sau care să fi dispărut. Am făcut-o pentru *Azadi* şi pentru Islam. Le-a luat un an până să mă creadă, până să mă verifice, până să se asigure că nu eram agent al armatei sau că familia mea nu avea să rămână fără sursă de venit când eu deveneam militant. Sunt foarte atenţi la…

Patru poliţişti au năvălit în cameră cu tăvi pline de omletă, pâine, kebab, inele de ceapă prăjite, felii de morcov şi ceai. Ashfaq Mir a apărut în urma lor ca un vizitiu mânându-şi caii. A pus mâncarea în farfurii personal, aranjând tacticos morcovii pe margine şi ceapa în interior, ca o formaţiune militară impenetrabilă. În cameră s-a lăsat liniştea. Erau numai două farfurii. Aizaj şi-a coborât din nou privirea în podea. Tilo s-a întors iar spre geam. Camioanele au venit şi-au plecat. Femeia cu bebeluşul în braţe rămăsese în mijlocul drumului. Cerul era o văpaie rozalie. Munţii din depărtare aveau o frumuseţe diafană, deşi pentru turism fusese încă un an teribil.

— Vă rog, serviţi-vă. Poate doriţi kebab? Acum sau mai târziu? Vă rog, continuaţi-vă conversaţia. Nici o problemă. Bun, am plecat.

Şi, pentru a patra oară în zece minute, Ashfaq Mir a ieşit din biroul său şi s-a postat în faţa uşii.

Naga era mulţumit de ce spusese Aijaz despre el şi era foarte încântat că o spusese în prezenţa lui Tilo. Nu s-a putut abţine să nu se dea puţin în

stambă.

— Ai trecut încoace? Te-au instruit în Pakistan? l-a întrebat Naga pe Aijaz de îndată ce s-a asigurat că Ashfaq Mir nu-i auzea.

— Nu. M-au instruit aici. În Caşmir. Acum avem de toate aici. Instrucţie, arme… Cumpărăm muniţia de la armată. Douăzeci de rupii glonţul, nouă sute…

— De la *armată*?

— Da. Nu vor ca starea de război să înceteze. Nu vor să plece din Caşmir. Sunt foarte fericiţi că situaţia e cum e. Și de-o parte, și de alta, toată lumea face bani de pe urma trupurilor tinerilor caşmirieni. O mulţime de explozii de grenade şi de masacre sunt opera lor.

— Eşti din Caşmir. De ce-ai ales Lashkar în loc de Hizb sau de FEJC[138]?

— Pentru că până şi Hizb-ul îi respectă pe anumiţi lideri politici din Caşmir. În Lashkar n-avem respect pentru aceşti lideri. N-am respect pentru nici un lider. Ne-au amăgit şi ne-au trădat. Şi-au clădit carierele politice pe trupurile caşmirienilor căzuţi. N-au nici un plan. Eu am intrat în Lashkar pentru că voiam să mor. Ar fi trebuit să mor. Nu mi-a trecut niciodată prin cap că mă vor prinde viu.

— Dar la început, înainte să mori, voiai să omori…?

Aijaz s-a uitat în ochii lui Naga.

— Da. Voiam să-i omor pe criminalii neamului meu. E greşit? Puteţi să scrieţi asta.

Ashfaq Mir a dat buzna, arborând un zâmbet larg, însă ochii lui nezâmbitori săreau de la o persoană la alta, încercând să-şi dea seama ce-şi spuseseră.

— Gata? Sunteţi mulţumit? A cooperat? Înainte de publicare, vă rog să-mi daţi voie să confirm orice fapte relatate de el. E un terorist, la urma urmei. Fratele meu terorist.

Şi, încă o dată, a hohotit voios şi a apăsat pe sonerie. Poliţistul voinic a apărut din nou, l-a luat pe Aijaz în braţe şi a plecat.

După ce-au fost luate şi tăvile cu gustări, Naga şi Tilo au primit permisiunea voioasă (dar nerostită) să plece. Mâncarea de pe farfurii a rămas neatinsă, formaţiunea militară, intactă.

În drum spre Ahdoos, pe bancheta din spatele unui Gypsy claustrofobic de blindat, Naga a ţinut-o pe Tilo de mână. Tilo l-a ţinut şi ea. Naga era cât se poate de conştient de împrejurările în care se petrecea acest gest şovăielnic de tandreţe. O simţea cum tremură, îi simţea motorul de sub piele. Şi totuşi, dintre toate femeile din lume, să ţină mâna acestei femei anume îl făcea nespus de fericit.

Mirosul dinăuntrul maşinii de teren era insuportabil – un cocktail împuţit de mirosuri: metal, praf de puşcă, ulei de păr, teamă şi trădare. Pasagerii lui obişnuiţi erau informatorii mascaţi, cunoscuţi sub numele de „Pisici“. În timpul operaţiunilor de căutare, bărbaţii adulţi din zona înconjurată erau strânşi laolaltă şi încolonaţi pe lângă Gypsy-ul blindat, acest simbol ubicuu al groazei în Valea Caşmirului. Din adâncurile acestei cuşti de metal, Pisica mascată dădea din cap sau clipea din ochi, iar unul dintre bărbaţi era scos din rând spre a fi torturat, făcut să „dispară“ sau omorât. Naga ştia toate aceste lucruri, desigur, dar asta nu-i scădea cu nimic satisfacţia.

Oraşul mohorât era treaz, dar se prefăcea că doarme. Străzi, bazaruri închise, magazine cu obloanele trase şi case încuiate treceau pe lângă geamurile cu fante ale maşinii de teren – „geamurile morţii“, le spuneau localnicii, pentru că în spatele lor erau ori puştile soldaţilor, ori ochii informatorilor. Haite de câini vagabonzi umblau gârboviţi ca nişte urşi mititei, cu blănile ţepoase îndesindu-se în aşteptarea iernii. În afară de soldaţii încordaţi, în alertă maximă, nu se vedea nici ţipenie de om. A doua zi de dimineaţă, starea de asediu avea să fie suspendată, iar măsurile de securitate retrase, permiţându-le localnicilor să reintre în posesia oraşului timp de câteva ore. Sute de mii aveau să dea buzna afară din case, mărşăluind spre cimitir, fără să ştie că până şi revărsările de durere şi furie deveniseră parte dintr-un plan administrativ, strategic, militar.

Naga aştepta ca Tilo să spună ceva. Ea însă a rămas tăcută. Când el a încercat să deschidă o discuţie, ea l-a întrerupt:

— Te rog. Putem să… se poate să… nu vorbim?

— Garson mi-a zis c-au omorât un bărbat, un anume comandant Gulrez… iar ei cred, de fapt, nu ştiu exact cine crede… Garson crede… sau poate că ei i-au spus că era Musa. Chiar era? Doar atât. Spune-mi doar asta.

Câteva clipe n-a zis nimic. Apoi s-a întors şi l-a privit. În loc de ochi,

parcă avea cioburi de sticlă.

— A fost imposibil să-mi dau seama.

Când fusese corespondent în conflictul din Punjab, Naga văzuse, destul de des, starea cadavrelor care ieşeau din centrele de interogare. Aşa că a luat cele spuse de Tilo drept o confirmare a suspiciunilor lui. A înţeles că va dura ceva până când Tilo va reuşi să treacă peste experienţele de care avusese parte. Era pregătit să aştepte. I se părea că ştie destule – sau cel puţin tot ce-ar fi avut nevoie să ştie – despre cele întâmplate. S-a iertat pe sine pentru faptul că suferinţa lui Tilo devenise, pentru el, sursa unei rare satisfacţii.

Răspunsul lui Tilo la întrebarea lui Naga nu era chiar o minciună sfruntată. Dar în mod sigur nu reprezenta nici adevărul. Adevărul era că, la starea în care se afla trupul pe care-l văzuse, dacă n-ar fi ştiut cine era, ar fi fost imposibil să-şi dea seama. Dar ea ştia cine era. Ştia foarte bine că nu era Musa.

Cu acel neadevăr, sau cu acea jumătate ori zecime de adevăr, barierele au coborât, iar graniţele ţării fără consulate s-au închis. Episodul de la Shiraz a fost închis şi clasat.

Când s-au întors în Delhi, cum Tilo era în aşa hal, încât nu putea fi lăsată singură în „magazia“ ei din mahalaua Nizamuddin, cum îi spunea Naga, acesta a invitat-o să stea cu el o vreme în micul apartament de pe acoperişul casei părinţilor lui. Când i-a văzut, în cele din urmă, tunsoarea, i-a spus că-i stătea chiar bine şi că oricine i-o făcuse ar trebui să devină coafeză. Iar ea a zâmbit.

Câteva săptămâni mai târziu, a cerut-o de nevastă. A fost peste măsură de încântat când aceasta a acceptat. În foarte scurt timp, spre disperarea absolută a părinţilor lui, ceremonia a fost, cum se spune, oficiată. S-au căsătorit în 1996, de Crăciun.

Dacă scopul lui Tilo fusese să se ascundă, n-ar fi putut face o mişcare mai bună decât să devină nora ambasadorului Shavishankar Hariharan, cu domiciliul în enclava diplomatică.

A rezistat în viaţa aceea timp de paisprezece ani şi apoi, brusc, n-a mai rezistat. Erau mai multe explicaţii pentru acest fapt, dar în esenţă era epuizarea. A obosit să trăiască o viaţă care nu era a ei, la o adresă unde n-ar

fi avut ce să caute. Culmea e că, atunci când a intrat în derivă, ţinea la Naga mai mult ca oricând. De ea însăşi era epuizată. Îşi pierduse capacitatea de a menţine distincţia între lumile ei distincte – o deprindere pe care mulţi o consideră piatra de temelie a echilibrului mintal. Traficul din capul ei părea că încetase să mai creadă în semafoare. De aici au rezultat o larmă perpetuă, câteva accidente grave şi, în cele din urmă, blocajul complet.

Privind acum în urmă, Naga îşi dădea seama că trăise ani de zile cu teama subconştientă că Tilo doar trecea prin viaţa lui, ca o cămilă traversând un deşert. Că sigur avea să-l părăsească într-o bună zi.

Şi totuşi, când chiar s-a întâmplat, un timp nu i-a venit să creadă.

Vechiul lui prieten, R.C., care susţinuse întotdeauna că, lucrând în Serviciul de Spionaj şi citind transcrieri de interogatorii, ajungeai să pătrunzi natura umană mai profund decât ar fi putut spera orice preot, poet sau psihiatru, a luat în mâini frâiele problemei.

— Ce-i trebuie ei acum, îmi pare rău s-o spun, sunt două palme *jap-jap*. Abordarea asta modernă a ta nu funcţionează întotdeauna. Până la urmă, toţi suntem animale. Trebuie să fim puşi la pî-u-nî-cî-tî. Limpezimea contează foarte mult şi ajută toate părţile implicate. O să-i faci un serviciu pentru care-ţi va fi recunoscătoare într-o bună zi. Crede-mă, din experienţă îţi spun.

R.C. cobora adesea vocea în mijlocul propoziţiei şi pronunţa câte un cuvânt literă cu literă, de parcă ar fi încercat să inducă în eroare un personaj imaginar care trăgea cu urechea şi nu ştia să scrie. Întotdeauna le spunea oamenilor „părţi“. „Până la urmă“ era platforma lui de lansare preferată pentru sfaturi şi observaţii, după cum, atunci când voia să denigreze pe cineva, începea mereu prin a spune: „Cu tot respectul“.

R.C. îl dojenea pe Naga că-i permisese lui Tilo să refuze ideea de a face copii. Copiii, spunea el, ar fi reuşit cel mai bine s-o lege de viaţa conjugală. Era un bărbat mărunt şi blând, efeminat, cu o mustaţă care începuse să-i încărunţească. Avea o soţie măruntă şi blândă şi o fiică adolescentă măruntă şi blândă care studia biologie moleculară. Păreau o familie model de păpuşi mărunte şi blânde. Aşa că, venind de la el, sfatul acesta masculin îl mira chiar şi pe Naga, care-l cunoştea de ani de zile. Naga a început să-şi pună întrebări despre natura şi frecvenţa palmelor care o puseseră pe doamna

R.C. la punct. În public părea calmă şi perfect mulţumită cu ce avea – cu casa ei plină de suveniruri, colecţia ei de bijuterii cam de prost gust şi şalurile scumpe caşmiriene. Nu-i venea să creadă că, de fapt, era un vulcan de furii ascunse care trebuiau disciplinate şi pălmuite din când în când.

R.C., căruia îi plăcea blues-ul, i-a pus un cântec lui Naga. *No Good Man*, a lui Billie Holiday.

I'm the one who gets
The run-around,
I oughta hate him
And yet
I love him so
For I require
Love that's made of fire[139]

R.C. auzea, în loc de „*I oughta hate him*“, „*All the hittin'*“[140].

— Femeile, a spus el. *Toate* femeile. Fără excepţie. Pricepi?

Tilo îi amintise întotdeauna lui Naga de Billie Holiday. Nu atât femeia, cât vocea ei. Dacă era posibil ca o fiinţă omenească să evoce un glas, un sunet, atunci pentru Naga, Tilo evoca timbrul vocal al lui Billie Holiday – avea aceeaşi imprevizibilitate mlădioasă, răvăşită, care-ţi tăia răsuflarea. R.C. habar n-avea ce declanşase, atunci când apelase la Billie Holiday ca să-şi ilustreze punctul de vedere.

Într-o dimineaţă, Naga – care, oricâte alte cusururi ar fi avut, era cel mai blând dintre bărbaţi – şi-a lovit soţia. Nu foarte convingător, şi-au dat amândoi seama. Dar de lovit a lovit-o. Apoi a luat-o în braţe şi a implorat-o, printre lacrimi.

— Nu pleca! Te rog, nu pleca!

În ziua aceea, când a plecat cu maşina de serviciu, condusă de şoferul lui, Tilo l-a privit din poartă. N-a avut cum să-l vadă plângând pe bancheta din spate tot drumul până la birou. Nu era genul lui Naga să plângă. (Mai târziu în seara aceleiaşi zile, când a apărut ca invitat, la o oră de maximă audienţă, într-o dezbatere televizată despre securitatea naţională, nu se vedea c-ar fi avut vreo suferinţă personală. A dat replici prompte şi incisive şi a expediat-

o rapid pe activista pentru drepturile omului care spunea că Noua Indie alunecă spre fascism. Răspunsul laconic al lui Naga a stârnit râsetele înfundate ale spectatorilor atent aleşi din studio, studenţi spilcuiţi şi specialişti ambiţioşi. Alt invitat, un general de armată în vârstă, ieşit la pensie, cu mustaţă şi plin de medalii, adus regulat în scaunul cu rotile în studiourile de televiziune ca să alimenteze cu venin şi stupiditate orice discuţie despre securitatea naţională, a râs şi a aplaudat.)

Tilo a luat un autobuz până la marginea oraşului. S-a plimbat kilometri întregi printre gunoaie, pe câmpul viu colorat de pungi de plastic turtite, cu o armată de copii zdrenţăroşi cotrobăind printre ele. Cerul era un vârtej întunecat de corbi şi de zmeie, concurând pentru pradă cu copiii, porcii şi haitele de câini. În depărtare, maşinile de gunoi urcau serpentinele muntelui de gunoaie. Versanţii parţial prăbuşiţi ai acestuia dezvăluiau adâncimea resturilor acumulate.

A luat alt autobuz până pe malul râului. S-a oprit pe un pod şi a privit un bărbat care trăgea la vâslele unei plute circulare, construite din sticle de apă minerală şi canistre de plastic, pe râul tulbure, lent şi murdar. Nişte bivoli se scufundau fericiţi în apa neagră. Pe trotuare erau vânzători ambulanţi de pepeni şi de castraveţi verzi şi lucioşi, crescuţi în apele reziduale ale fabricilor.

A petrecut o oră într-un al treilea autobuz, coborând la grădina zoologică. S-a uitat mult la puiul de gibon din Borneo, închis în ţarcul lui mare şi gol, un ghem îmblănit îmbrăţişând un copac înalt de parcă viaţa i-ar fi depins de asta. Sub copac erau o mulţime de lucruri aruncate spre el de vizitatori, pentru a-i atrage atenţia. În faţa ţarcului gibonului era un coş de gunoi din ciment, în formă de gibon, iar în faţa ţarcului cu hipopotamul se afla un coş de gunoi în formă de hipopotam. Gura hipopotamului de ciment era deschisă şi îndesată cu gunoaie. Adevăratul hipopotam se bălăcea într-o baltă spumoasă, cu fundul lucios, mare şi umflat, de culoarea unui cauciuc umed şi cu ochii mititei, mărginiţi de pleoape rozalii şi umflate, aţintiți deasupra apei. În jurul lui pluteau sticle de plastic şi pachete goale de ţigări. Un bărbat s-a aplecat spre fetiţa lui îmbrăcată cu o rochiţă viu colorată, dată la ochi cu creion negru. A arătat spre hipopotam şi a spus:

— Crocodilul.

— Cocodi-iu, a repetat fetiţa, ceea ce i-a accentuat şi mai mult drăgălăşenia.

Nişte bărbaţi gălăgioşi aruncau lame de ras printre gratii, spre malurile de ciment ale bălţii hipopotamului. Când au rămas fără lame, au rugat-o pe Tilo să le facă o poză. Unul dintre ei, cu inele pe fiecare deget şi nişte aţe roşii decolorate la încheieturi, a activat aparatul foto al telefonului, i l-a înmânat şi a fugit înapoi în cadru. Şi-a pus braţele pe umerii amicilor lui şi a făcut semnul victoriei. Când le-a dat telefonul înapoi, Tilo i-a felicitat pentru curajul de a hrăni hipopotamul cu lame de ras. N-au înţeles din prima insulta. După ce le-a picat fisa, s-au ţinut după ea prin grădina zoologică, urlând iodlerul batjocorilor, tipic pentru Delhi: „*Oi*! Doamna *Hapshie*!“ Hei! Doamna cioară! N-o tachinau pentru culoarea pielii, neobişnuită pentru India, ci fiindcă vedeau în comportamentul şi înfăţişarea ei o *hapshie* – „abisiniană“ în hindi – care-şi depăşise condiţia. O *hapshie* care evident nu era nici servitoare, nici muncitoare.

În fiecare cuşcă din pavilionul cu şerpi era câte-un piton de stâncă indian. O păcăleală cu şerpi. În ţarcul cerbului sambar erau vaci. Păcăleală cu cerbi. Iar în ţarcul tigrului siberian erau nişte muncitoare cărând saci de ciment. Păcăleală cu tigri siberieni. Majoritatea păsărilor din aviariu erau din cele pe care le vedeai oricum prin copaci. Păcăleală cu păsări. În faţa cuştii cacadu-ului cu creastă galbenă, unul dintre tineri s-a insinuat pe lângă Tilo şi i-a cântat papagalului, scornind propriile versuri pe melodia unui cântec de succes de la Bollywood:

Duniya khatam ho jayegi
Chudai khatam nahi hogi.

Lumea se va sfârşi,
Dar fututul niciodată.

Intenţionase să fie o dublă insultă, pentru că Tilo avea cel puţin de două ori vârsta lui.

În faţa ţarcului cu pelicani rozalii, a primit un mesaj pe telefon:

Organic Homes pe Ghaziabad NH24

1 DHB 15L*[141]
2 DHB 18L*
3 DHB 31L*[142]
Rezervări începând de la 35 000 rupii
Pentru reducere sunaţi la 91-103-957-9-8

Bătrânul şi prăfuitul jaguar nicaraguan avea bărbia sprijinită de marginea prăfuită a cuştii. Stătea aşa, cu o indiferenţă supremă, ore în şir. Poate chiar ani.

Tilo se simţea exact ca el. Prăfuită, bătrână şi de o indiferenţă supremă.

Poate chiar *era* el.

Poate că, într-o bună zi, o maşină de lux va primi numele ei.

*

Când s-a mutat, n-a luat cu ea mare lucru. La început, lui Naga nu i-a fost clar că se mutase, după cum nu-i era nici ei. I-a zis că închiriase un birou, fără să-i spună şi unde. (Nici Garson Hobart nu i-a spus.) Timp de câteva luni a venit şi a plecat. Cu timpul, mai mult pleca decât venea, iar apoi, treptat, a încetat să se mai întoarcă acasă.

Naga şi-a început viaţa de bărbat proaspăt necăsătorit aruncându-se în muncă şi într-un şir de amantlâcuri obscure. Cum apărea la televizor atât de des, devenise o aşa-zisă „celebritate“, cum se spunea prin ziare şi reviste, ceea ce oamenilor li se părea a fi o profesie în sine şi pentru sine. Adesea, prin restaurante şi aeroporturi, îl abordau străini cerându-i un autograf. Mulţi dintre ei nici nu ştiau prea bine cine era, sau cu ce anume se ocupa, sau de ce li se părea cunoscut. Naga era prea plictisit ca să catadicsească măcar să-i refuze. Spre deosebire de majoritatea bărbaţilor de vârsta lui, era încă zvelt şi avea tot părul pe cap. Fiind perceput ca „prosper“, avea de ales dintr-o gamă largă de femei, majoritatea singure şi mult mai tinere decât el, iar unele de vârsta lui sau mai în vârstă, căsătorite şi căutând diversitate sau divorţate şi căutând o nouă şansă. Dintre ele, favorita era o văduvă suplă şi stilată de treizeci şi ceva de ani, cu pielea albă ca laptele şi păr lucios – de viţă nobilă, dintr-un mic principat –, în care mama lui Naga se vedea pe sine în tinereţe, râvnind-o, de altfel, mai mult decât fiul ei. A invitat-o pe doamnă, împreună cu Prince Charles, Chihuahua-ul ei, să stea cu ea la

parter ca oaspete al casei, de unde puteau pune la cale împreună asaltul asupra vârfului.

La câteva luni după ce se înfiripase legătura, Prinţesa a început să-i spună lui Naga „*jaan*“ – „iubitul“. I-a învăţat pe servitorii din casă să-i spună *Bai Sa*[143], în tradiţia clanurilor Rajput. Îi gătea lui Naga mâncăruri făcute după reţete secrete din bucătăria regală a familiei ei. A comandat perdele noi, perne brodate şi *dhurrie*[144]-uri superbe pentru podele. A dat o notă dulce, solară, feminină unui apartament din cale-afară de neglijat. Atenţiile ei erau ca un balsam pentru mândria rănită a lui Naga. Deşi nu-i împărtăşea sentimentele cu aceeaşi intensitate, le accepta cu o graţie istovită. Aproape că uitase cum era să fii cel adorat într-un cuplu. În ciuda ideilor lui preconcepute despre câinii mici, s-a ataşat excesiv de Prince Charles. Îl ducea regulat în parcul din cartier, iar acolo îi arunca un frisbee de mărimea unei farfurioare, găsit şi cumpărat de pe internet. Prince Charles îi aducea înapoi discul cât o farfurioară, ţopăind înapoi spre Naga prin buruieni aproape cât el de mari. Prinţesa a făcut pe gazda la câteva dineuri ţinute de Naga. R.C., care era fermecat de ea, i-a băgat în cap lui Naga că nu trebuie să stea pe gânduri: s-o ia de nevastă cât mai putea face copii.

Naga, care era încă tulburat şi vulnerabil la sfaturile dezastruoase ale lui R.C., a invitat-o pe Prinţesă să se mute la el, pentru o perioadă de probă. Ea s-a aplecat şi i-a aranjat cu gingăşie sprâncenele ciufulite, presându-i firele între degetele mari şi arătătoare. I-a răspuns că nimic n-ar face-o mai fericită, dar că înainte de a se muta va trebui să îndepărteze *chi*-ul lui Tilo, care plutea încă prin casă. Cu permisiunea lui Naga, a fript ardei iuţi roşii întregi şi a purtat oala de cupru fumegândă dintr-o cameră în alta, tuşind delicat şi întorcându-şi capul lucios din calea fumului înţepător, cu ochii strânşi. Când ardeii iuţi au încetat să fumege, a spus o rugăciune şi i-a îngropat în grădină, cu tot cu oală. Apoi i-a legat lui Naga o aţă roşie în jurul încheieturii şi a aprins lumânări scumpe, parfumate, câte una în fiecare cameră, lăsându-le să ardă până la capăt. A cumpărat o duzină de cutii mari de carton ca să împacheteze Naga lucrurile lui Tilo şi să le ducă în beci. Atunci, pe când curăţa dulapul lui Tilo (care mirosea atât de neruşinat a ea), a găsit Naga dosarul medical gros al mamei lui Tilo de la spitalul Lakeview din Cochin.

În toţi anii cât au fost căsătoriţi, Naga şi mama lui Tilo nu se întâlniseră niciodată. Tilo n-o pomenea deloc. Evident, Naga ştia câteva lucruri despre ea. O chema Maryam Ipe. Era dintr-o familie veche, aristocrată, de creştini sirieni care trecuseră prin vremuri grele. Două generaţii ale familiei – tatăl şi fratele ei – erau absolvenţi de Oxford, iar ea fusese la o şcoală mănăstirească din Ootacamund, un sătuc de la poalele munţilor Nilgiri, iar apoi la un colegiu din Madras, după care starea de sănătate a tatălui ei o silise să se întoarcă în oraşul de baştină din Kerala. Naga ştia că fusese profesoară de engleză într-o şcoală locală, după care îşi fondase propria şcoală, care devenise un liceu de mare succes, cunoscut pentru tehnicile inovatoare de predare – şcoala la care studiase Tilo înainte de a veni la colegiu în Delhi. Citise câteva articole din ziare despre mama lui Tilo, în care lui Tilo nu i se spunea niciodată numele, fiind pomenită de fiecare dată drept fiica adoptivă ce trăia în Delhi. R.C. (a cărui treabă era să ştie totul despre toată lumea şi să spună tuturor că el ştie totul despre toată lumea) făcuse o dată un dosar cu decupaje din ziare, spunând: „Soacră-ta adoptivă e o tipă mişto, *yaar*“. Articolele se întindeau pe mai mulţi ani – unele erau despre şcoala ei, despre metodele de predare şi despre campusul superb, altele erau despre campaniile sociale şi ecologice pe care le iniţiase sau despre premiile primite de ea. Spuneau povestea unei femei care trecuse prin mari necazuri în prima parte a vieţii, devenind apoi o feministă de frunte care nu se mutase niciodată într-un oraş mare, alegând în schimb să dea piept cu greul, continuând să trăiască şi să-şi ducă bătăliile în orăşelul ei conservator. Povesteau cum rezistase intrigilor bărbaţilor care o hărţuiau, cum câştigase în cele din urmă respectul şi admiraţia celor care o chinuiseră şi cum inspirase o generaţie întreagă de tinere femei să-şi urmeze visurile şi dorinţele.

Era evident pentru oricine o cunoştea pe Tilo că nu era fiica adoptivă a femeii din fotografiile acelor articole. Deşi aveau tenul complet diferit, trăsăturile lor erau frapant de asemănătoare.

Din puţinul pe care-l ştia, Naga intuia că din articole lipseşte o piesă fundamentală a puzzle-ului – un soi de nebunie epică tip Macondo, proprie literaturii, nu jurnalismului. Deşi n-o spusese niciodată, simţea că atitudinea lui Tilo faţă de mama ei era punitivă şi iraţională. După părerea lui, chiar

dacă era adevărat că Tilo e copilul ei real pe care nu voia să-l recunoască public, la fel de adevărat era că, pentru o femeie tânără aparţinând unei comunităţi tradiţionale, să aleagă o viaţă independentă, să aleagă să se eschiveze de la căsătorie revendicând un copil nelegitim – chiar şi deghizând acest gest în mărinimie şi prefăcându-se a fi mama adoptivă a copilului – era un exemplu de curaj şi de profundă iubire.

Naga a observat că, în toate articolele de ziar, paragraful referitor la Tilo era întotdeauna acelaşi: „Sora Scholastica m-a sunat şi mi-a spus că o muncitoare lăsase un bebeluş nou-născut într-un coş, în faţa orfelinatului Mount Camel. M-a întrebat dacă nu voiam s-o ţin eu. Familia mea a fost total împotrivă, dar eu m-am gândit că, dacă o adopt, îi voi putea oferi o nouă viaţă. Era un bebeluş negru ca smoala, ca un tăciune. Era atât de mică, încât aproape că-mi încăpea în palmă, aşa că i-am spus Tilottama, care, în sanscrită, înseamnă «sămânţă de susan»“.

Oricât de dureros ar fi fost pentru Tilo, lui Naga i se părea c-ar trebui să privească lucrurile din perspectiva mamei ei – trebuia să se distanţeze de fetiţă, măcar pentru a putea s-o revendice: să fie a ei şi s-o iubească.

Din punctul lui Naga de vedere, meritul pentru personalitatea lui Tilo, pentru cât era de excentrică şi de ieşită din comun – indiferent la care şcoală te raportai, moştenire sau educaţie – îi aparţinea exclusiv mamei ei. Dar nimic din ce putea el spune, direct sau indirect, n-a condus la o apropiere între ele.

Aşa că pe Naga l-a uimit cum, după ce se ferise de mama ei atâţia ani, Tilo s-a învoit atât de prompt să se ducă în Cochin pentru a o îngriji în spital. Şi-a imaginat (deşi nu-şi amintea ca Tilo să-i fi satisfăcut în vreun fel curiozitatea pe acest subiect) că poate o făcuse în speranţa de a obţine nişte lămuriri, poate o revelaţie la căpătâiul muribundei, despre ea însăşi şi despre cine era, de fapt, tatăl ei. Nu se înşelase. Dar s-a dovedit a fi puţin cam târziu pentru aşa ceva.

Când a ajuns Tilo în Cochin, plămânii mamei ei se deterioraseră, ducând la acumularea de dioxid de carbon în sânge, care provocase inflamarea creierului, având drept efect o profundă dezorientare. Pe lângă asta, medicaţia şi şederea prelungită la terapie intensivă îi induseseră o formă de psihoză, despre care doctorii spuneau că afectează în mod special oamenii

puternici, încăpăţânaţi, care se trezesc brusc neajutoraţi, la mila celor pe care-i trataseră cândva ca pe slugi. Pe lângă personalul spitalului, furia şi tulburarea ei erau îndreptate spre vechii şi credincioşii servitori şi spre profesorii de la şcoală care o îngrijeau cu rândul, la spital. Aceştia dădeau târcoale pe holul spitalului, aşteptând permisiunea s-o viziteze pe scumpa lor *Ammachi*[145] la terapie intensivă, timp de câteva minute, o dată la două ore.

În ziua când a ajuns Tilo, mama ei s-a luminat la faţă.

— Mă scarpin întruna, i-a spus ea în loc de salut. El zice că e bine să mă scarpin, dar n-am mai suportat, aşa c-am luat medicamentul anti-mâncărime. Ce mai faci?

Şi-a ridicat braţele violete, unul din ele ataşat la o perfuzie, ca să-i arate lui Tilo cum ajunsese pielea ei împunsă şi ciuruită de ace, după încercările interminabile ale doctorilor de a găsi vene neblocate. Majoritatea venelor ei cedaseră şi se blocaseră, formând o reţea de un mov mai închis pe sub pielea ei deja violetă.

— „Şi mâneca-şi sumete – arată racili şi-adaugă: Acestea-s răni pe care le-am căpătat în zi de Sân-Crispian.“[146] Mai ţii minte? Te-am învăţat.

— Da.

— Care-i următorul vers?

— „Bătrânii uită. Totu-i dat uitării. Dar el îşi aminteşte cu mândrie isprăvile făcute-n ziua asta.“[147]

Tilo uitase că-şi amintea. Shakespeare îi revenea în minte mai degrabă ca muzică decât ca izbândă a memoriei, ca o melodie veche pe care şi-o amintea. Rămăsese înlemnită văzând în ce stare era mama ei, dar doctorii erau mulţumiţi şi o luau ca pe o ameliorare extraordinară faptul că o recunoscuse. În ziua aceea o mutaseră într-o rezervă privată, cu o fereastră pe care se vedeau laguna cu apă sărată, cocotierii aplecaţi spre ea şi furtunile musonice vâjâind prin dreptul ei.

Ameliorarea n-a durat mult. În zilele care au urmat, bătrâna doamnă ba era lucidă, ba nu era, şi nu o recunoştea întotdeauna pe Tilo. Fiecare zi era un capitol nou şi imprevizibil în evoluţia bolii. Căpătase noi apucături şi preocupări iraţionale. Personalul spitalului, medicii, asistentele, chiar şi infirmierii se purtau cu amabilitate şi păreau să nu pună la inimă nimic din

ce spunea. Şi ei îi spuneau Ammachi. O spălau, îi schimbau scutecele şi o pieptănau fără urmă de iritare sau de ranchiună. Ba chiar, cu cât făcea mai mare tărăboi, cu atât păreau s-o iubească mai mult.

La câteva zile după venirea lui Tilo, mama ei căpătase o fixaţie stranie. Se transformase într-un soi de inchizitor al castei. Începuse să insiste să afle casta şi subcasta şi sub-subcasta oricui se ocupa de ea. Nu era suficient dacă spuneau că sunt „creştini sirieni“ – trebuia să ştie dacă erau Mar Thoma, Yacoba, Biserica Indiei de sud sau C’naah. Dacă erau „hinduişti“, nu era suficient dacă spuneau Ezhava, trebuia să ştie dacă erau Theeyas sau Chekavars. Dacă spuneau „castă inferioară“, trebuia să ştie dacă erau din Paraiyar, Pulayar, Paravar sau Ulladan. Erau la bază din casta culegătorilor de cocos? Sau strămoşii lor fuseseră desemnaţi să care cadavre, să cureţe rahat, să spele rufe sau să prindă şobolani? Insista pe detalii, şi numai după ce le afla le permitea să se ocupe de ea. Dacă erau creştini sirieni, atunci care era numele lor de familie? Nepotul cui se însurase cu nepoata cărei cumnate? Bunicul cui se însurase cu fiica surorii cărui străbunic?

— BPCO, îi spuseseră asistentele zâmbitoare lui Tilo, văzându-i expresia de pe chip. Nu vă faceţi griji. Aşa e întotdeauna.

Căutase cuvântul în dicţionar. Bronhopneumopatie cronică obstructivă. Asistentele îi spuseseră lui Tilo că era o boală care le făcea pe bunicuţele inofensive să se comporte ca nişte patroane de bordel, şi pe episcopi, să înjure ca nişte birjari. Cel mai bine era să nu iei nimic personal. Erau nişte fete fabuloase, asistentele astea, corecte şi profesioniste. Fiecare dintre ele era în aşteptarea unui post care s-o ducă într-o ţară din Golf, în Anglia sau în Statele Unite, unde să intre în comunitatea elitistă a asistentelor Malayali. Până atunci, fâlfâiau pe lângă pacienţii din Spitalul Lakeview ca nişte fluturi vindecători. Se împrieteniseră cu Tilo şi făcuseră schimb de numere de telefon şi adrese de email. Mulţi ani după aceea avea să primească pe WhatsApp felicitări de Crăciun şi glume cu asistente Malayali.

Pe măsură ce boala i s-a agravat, bătrâna a devenit din ce în ce mai agitată şi aproape imposibil de controlat. Somnul nu-i venea, aşa că stătea trează, noapte de noapte, cu pupilele dilatate, cu ochii înfricoşaţi, vorbind întruna singură sau cu oricine voia s-o asculte. Parcă şi-ar fi închipuit că păcăleşte moartea, rămânând vigilentă permanent. Aşa că vorbea întruna,

uneori beligerantă, alteori plăcută şi amuzantă. Cânta fragmente de cântece vechi, imnuri, colinde de Crăciun, cântece de la concursuri de canotaj. Recita Shakespeare în engleza ei impecabilă de şcoală mănăstirească. Când se supăra, înjura pe toată lumea din jurul ei în malayalam, într-un dialect obscen de golancă pe care nimeni nu-şi explica de unde şi cum îl deprinsese o femeie din clasa şi cu educaţia ei. Cu fiecare zi, devenea tot mai agresivă. Îi crescuse simţitor pofta de mâncare şi înfuleca ouă moi şi plăcinte răsturnate cu ananas, având disperarea unui condamnat eliberat condiţionat. Îşi găsea nişte rezerve de putere fizică absolut supraomeneşti pentru o femeie de vârsta ei. Se lupta cu doctorii şi cu asistentele, îşi smulgea perfuzii şi seringi din vene. Nu putea fi sedată, pentru că sedativele îi suprimau funcţia pulmonară. În cele din urmă au mutat-o înapoi la terapie intensivă.

Asta a înfuriat-o şi i-a adâncit şi mai mult psihoza. Căpătase o privire vicleană, disperată, şi îşi plănuia întruna evadarea. Le oferea mită asistentelor şi infirmierelor. I-a promis unui medic tânăr că-i donează şcoala şi terenul din jur dacă o ajută să scape. De două ori a reuşit să străbată tot culoarul îmbrăcată în halatul ei de spital. După episodul acela, două asistente au trebuit să stea permanent de pază, iar ocazional s-o ţină chiar cu forţa în pat. După ce i-a epuizat pe toţi cei din jurul ei, doctorii au spus că spitalul nu-şi mai permitea să-i acorde asistenţă douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru şi că trebuia să fie imobilizată fizic, legată de pat. I-au cerut lui Tilo, ruda ei cea mai apropiată, să le semneze hârtiile prin care-şi dădea acordul în acest sens. Tilo i-a rugat să-i mai dea o ultimă şansă pentru a încerca să-şi calmeze mama. Doctorii, cu oarecare reticenţă, s-au înduplecat.

Ultima oară când i-a telefonat lui Naga din spital, Tilo i-a spus că primise permisiunea specială de a sta la căpătâiul mamei ei în secţia de terapie intensivă pentru că găsise, în cele din urmă, o metodă de-a o calma. I s-a părut că detectează o urmă de râs în glasul ei, chiar afecţiune. I-a spus că găsise o soluţie simplă, eficientă. Stătea pe scaun lângă patul mamei ei cu un carneţel, iar aceasta îi dicta nesfârşite însemnări. Uneori erau scrisori: „Dragă părinte virgulă rând nou… mi s-a adus la cunoştinţă că… ai pus virgulă după Dragă părinte?“ Majoritatea erau bolboroseală pură. Ideea de a

dicta lucruri, i-a spus Tilo, o făcea cumva pe mama ei să simtă că era în continuare căpitanul navei, că se ocupa în continuare de ceva, iar asta o calma considerabil.

Naga habar n-avea despre ce vorbea Tilo şi i-a spus că şi ea părea să delireze puţin. Aceasta a râs şi i-a spus că o va înţelege când va vedea însemnările. Îşi amintea cum se întrebase, atunci, ce persoană era aceea care se înţelegea cel mai bine cu mama ei când aceasta delira pe patul de moarte la terapie intensivă, iar ea, fiica, se prefăcea că-i e stenografă.

Până la urmă, lucrurile nu s-au terminat bine în Spitalul Lakeview. Tilo s-a întors după înmormântarea mamei ei, numai piele şi os, şi mai necomunicativă ca oricând. Relatarea morţii mamei ei a fost scurtă şi aproape clinică. În câteva săptămâni de la întoarcerea în Delhi, şi-a început neobositele peregrinări.

Naga nu văzuse însemnările până atunci.

*

În dimineaţa aceea, frunzărind la întâmplare dosarul medical din dulapul lui Tilo, a găsit câteva dintre ele. Era scrisul lui Tilo, pe pagini liniate, rupte dintr-un caiet, împăturite şi vârâte printre facturi de spital, reţete medicale, tabele cu saturaţia de oxigen şi gazometria sanguină. Citindu-le, Naga şi-a dat seama cât de puţine ştia despre femeia cu care se însurase. Şi cât de puţine avea să ştie vreodată.

9.07.2009

Ai grijă de florile din ghivece să nu cadă.

Şi cuta aia – încreţitura aia a păturii – poate va trebui să fiu cu un pas înaintea tuturor.

Ce spune asta despre tine, Fată *Paraya*[148], Doamnă Ambasador Arhitect?

Oamenii ăia cu halate albastre, ei se ocupă de rahat. Sunt rude cu tine?

Din câte ştiu eu, Paulose nu se împacă cu orhideele, le omoară. Poate fi o problemă *Paraya*.

Roagă-i pe Biju sau Reju să preia conducerea.

Au auzit câinii noaptea? Vin să ia picioarele celor cu diabet, care sunt amputate şi aruncate. Îi aud cum urlă şi apoi fug cu mâinile şi picioarele oamenilor. Nu-i opreşte nimeni.

Sunt câinii tăi? Sunt băieţi sau fete? Par să le placă dulciurile.

Poţi să-i aduci o jujubă de calitate?

Oamenii în albastru nu mai trebuie să stea pe lângă noi.

Trebuie să fim foarte atente, tu şi cu mine. Eşti conştientă, da?

Mi-au analizat lacrimile şi au un conţinut adecvat de sare şi apă. Am ochii uscaţi şi trebuie să-i tot spăl şi să mănânc sardine ca să produc lacrimi. Sardinele sunt pline de lacrimi.

Fata asta cu pătrăţele face nişte chestii uluitoare cu loteria.

Hai să mergem.

Roagă-l pe Reju să aducă maşina. Eu efectiv nu pot. Nu vreau.

Bună ziua! Bucuroasă de cunoştinţă! Aceasta este nepoata mea. E incontrolabilă. Vă rog, aveţi grijă să se facă curăţenie aici.

Când vine Reju, hai să luăm maşina şi s-o tundem de-aici. Să iei şi oliţa. Rahatul lasă-l.

Vino încoace acum. Şopteşte-mi ceva. Am dat de belea. Şi tu ai dat de belea?

O să stăm pe oliţă şi-o să sărim, când o fi.

O să beau un Johnnie Walker. E aici, deasupra noastră?

O să iau doar două foi. Dar ce-ar trebui să facă picioarele noastre?

O să fie şi-un cal?

Între mine şi fluturi s-a pornit un mare război.

Vrei să scapi cât de curând posibil cu Prinţişorul, Drăguţelul şi prietenii? Ia şi vaza de alamă, vioara şi boarfele. Lasă rahatul şi ochelarii fumurii şi dă-le încolo de scaune rupte, se învârt întruna pe-aici, apar şi dispar.

O să-ţi dea imediat o mână de ajutor cu rahatul, fata asta cu pătrăţele. Va veni şi taică-su curând, ca să scoată gunoiul. Nu vreau să fie prins cu tine. Cred c-ar cam trebui s-o ştergem.

Când te uiţi afară prin perdelele alea, simţi că-i o mulţime de oameni? Eu aşa simt. Se simte clar un miros. Un miros de mulţime. Uşor clocit, ca al mării.

Cred c-ar trebui să-i laşi lui Alicekutty poeziile şi planurile. E absolut hidoasă. Mi-ar plăcea să am o fotografie cu ea, să mă amuz. Atât de nemernică sunt.

Episcopul va dori să mă vadă în sicriu. Chiar e o uşurare, fiind vorba de înmormântarea mea. Nu credeam că voi ajunge aici. Plouă, e soare, e întuneric, e ziuă, e noapte? Vă rog, poate să-mi spună cineva?

Acum ŞTERGE-O.

Şi ia şi caii ăştia de-aici.

Cred că-i oribil să iei fata asta şi să-i arunci toate lucrurile.

Scularea!!!

Eu ies. Poţi să faci cum pofteşti. Să vezi cafteală ce-ţi iei.

Câtă neruşinare să stai pe-aici şi să spui că eşti Tilottama Ipe, când de fapt nu eşti. N-o să-ţi spun nimic, nici despre mine, nici despre tine.

O să stau aici pur şi simplu şi-o să-ţi spun: „Fă asta şi fă ailaltă“, iar tu să faci bine să te conformezi. De mâine nu mai iei salariu. Ai scris asta? O să te penalizez de fiecare dată.

Du-te şi spune la toată lumea: „Asta-i mama mea, doamna Maryam Ipe, şi are o sută cincizeci de ani“.

Au medicamente pentru toţi caii?

Ai observat că, atunci când cască, oamenii seamănă cu nişte cai?

Să-ţi îngrijeşti dinţii cu îndârjire şi să nu laşi pe nimeni să ţi-i scoată.

Câteodată îţi fac o reducere, ceea ce e stupid.

Verifică tot şi hai să mergem.

Şi mai e şi Hannah. Îi datorez bani şi trebuie să sar peste toţi copiii cu cateter.

Sunt atâtea catetere, şi toată lumea a fost destul de încântată că doamna Ipe îşi venea în fire. Dar s-a comportat atât de frumos, copila asta. Nu tu mi-ai scos cateterul. Ea mi l-a scos. E o Paraya adevărată. Tu ai uitat cum să fii.

A venit cineva şi apoi au mai venit cineva şi cineva.

Şocul cel mai mare este că TU vrei să asculte toată lumea de regulile tale. Dar eu mă aştept ca oamenii să mă asculte pe mine.

Da, EU răspund. E foarte greu să scapi de răspundere, după cum vei constata, fără îndoială. Annamma e cea mai tăcută făptură din comunitatea noastră.

Cine e Annamma care-i joacă pe Sherlock Holmes şi pe Sherlock Holmes? Pe amândoi îi interpretează cu graţie. A fost directoarea şcolii mele, cea care a murit atât de splendid. S-a dus acasă şi mi-a adus o tuse.

Bună ziua, domnule doctor, aceasta este fiica mea, cea şcolită acasă. E destul de afurisită. Azi, la întrecere, a fost groaznică. Dar şi eu am fost destul de groaznică. I-am bătut pe toţi.

Mi-am petrecut viaţa făcând lucruri ridicole. Am făcut un copil. Pe ea.

Iar băiatul acela cu haine murdare şi cateter murdar a stat cu mine ore în şir, în râul cel murdar.

Simt că sunt înconjurată de eunuci. Aşa e?

Muzica… ce s-o fi întâmplat cu ea? Pur şi simplu nu-mi mai amintesc.

Ascultă asta… e oxigenul. Clocoteşte, gata să moară. Mai e un pic şi se termină. Dar mie nu-mi pasă dacă mă termin sau încep.

Vreau să dorm. Ce n-aş da să mor. Să-mi înfăşori picioarele în apă caldă.

Aş vrea să mă culc. Nu vă ceream voie.

E un fel de hpsf hpsf hpsf… CUK! CUK! CUK!

Ăsta este motorul meu.

Când mori, poţi să te agăţi de un nor, iar noi aflăm totul despre tine. Apoi primeşti factura.

UNDE-S BANII MEI?

Cateterul arterial e şurubul lui Iisus Hristos. Nu doare.

Nu sunt decât un manechin mititel.

Îmi place fundul meu. Nu înţeleg de ce vrea doctorul Verghese să-l decupeze din pază.

Florile îngheţate nu dispar niciodată. Rămân tot timpul undeva. Cred c-ar trebui să vorbim despre vaze.

Ai auzit cum sună floarea albă?

Ce găsise Naga erau doar câteva mostre. Notiţele adunate, dacă n-ar fi fost aruncate odată cu deşeurile spitalului, ar fi însumat mai multe volume.

*

După o săptămână de stenografiat nonstop, într-o dimineaţă, Tilo stătea lângă patul mamei ei, epuizată, sprijinindu-şi braţele de spătarul scaunului pe care şedea de obicei. Era cea mai încărcată parte a zilei la terapie intensivă; doctorii îşi făceau vizitele, asistentele şi infirmierii erau ocupaţi,

se făcea curăţenie în salon. Maryam Ipe avea o dimineaţă neobişnuit de proastă. Era roşie la faţă, cu o strălucire febrilă în ochi. Îşi trăsese în sus halatul de spital şi stătea doar în scutec, cu picioarele ţepene şi crăcite. Când a ţipat, avea vocea atât de groasă, încât părea de bărbat.

— Cheamă-le pe *paraya* să-mi spele căcatul!

Sângele lui Tilo a ieşit de pe autostradă şi, scoţând aburi, a luat-o pe nişte cărări nebune din pădure. Fără nici o avertizare, scaunul de care se rezema s-a ridicat şi s-a izbit de podea. Ecoul zgomotului de lemn despicat a răsunat în tot salonul. Ace au sărit din vene. Borcane de medicamente au zornăit pe tăvi. Inimile slabe au sărit o bătaie. Tilo a urmărit sunetul cum călătoreşte prin trupul mamei ei, de la picioare în sus, ca un giulgiu tras peste un cadavru.

Habar n-avea cât a rămas acolo în picioare sau cine a dus-o în cabinetul doctorului Verghese.

Doctorul Jacob Verghese, şeful secţiei de terapie intensivă, fusese, până în urmă cu patru ani, medic în Armata Statelor Unite. În unitatea lui din războiul dus în Kuweit fusese şeful-adjunct al secţiei de terapie intensivă şi se întorsese în Kerala când i se terminase contractul. Deşi trăise în străinătate cea mai mare parte a vieţii, când vorbea nu simţeai nici urmă de accent american, lucru remarcabil, având în vedere că, în Kerala, se glumea că ajungea să ceri viză pentru Statele Unite ca să capeţi accent american. La doctorul Verghese nimic nu sugera că ar fi fost mai mult decât un creştin sirian absolut local, care trăise toată viaţa în Kerala. I-a zâmbit lui Tilo prietenos şi a comandat cafea. Era oraşul lui Maryam Ipe şi îi trecuseră, probabil, pe la ureche toate vechile zvonuri şi şoapte. Tocmai reparau aparatul de aer condiţionat din cabinetul lui, iar zgomotul disipa stânjeneala din încăpere. Tilo îl privea pe mecanic cu atenţie, de parcă ar fi fost vital să nu-l scape din ochi. Bărbaţi şi femei îmbrăcaţi cu halate şi pantaloni verzi, purtând măşti chirurgicale, se perindau în linişte pe coridor, încălţaţi în saboţi de medic. Unii dintre ei aveau mănuşile chirurgicale pătate de sânge. Doctorul Verghese a privit-o pe Tilo pe deasupra ochelarilor de citit, analizând-o de parcă ar fi încercat să pună un diagnostic. Poate că asta şi făcea. După un timp, s-a întins peste masă şi i-a luat mâna într-a lui. N-avea de unde şti că încerca să aline o clădire lovită de trăsnet. Nu rămăsese mare

lucru de alinat. După ce el şi-a băut cafeaua, iar ea şi-a lăsat-o neatinsă, acesta i-a propus să se întoarcă împreună în secţia de terapie intensivă, iar ea să-i ceară iertare mamei ei.

— Mama ta e o femeie nemaipomenită. Trebuie să înţelegi că nu e ea cea care spune cuvintele acelea oribile.

— Aha! Şi cine e, atunci?

— Altcineva. Boala ei. Sângele ei. Suferinţa ei. Condiţionările noastre, prejudecăţile noastre, istoria noastră…

— Şi atunci, cui o să-i cer scuze? Prejudecăţilor? Istoriei?

Dar deja îl urma pe coridor, îndreptându-se spre secţia de terapie intensivă.

Când au ajuns, mama ei intrase deja în comă. Era dincolo de auz, dincolo de istorie, dincolo de prejudecată, dincolo de iertare. Tilo s-a ghemuit pe pat şi şi-a lipit obrazul de picioarele mamei ei, până s-au răcit. Scaunul rupt le-a vegheat ca un înger al melancoliei. Tilo s-a întrebat de unde ştiuse mama ei ce va face scaunul. Cum putea să ştie?

„Dă-le încolo de scaune rupte, se învârt întruna pe-aici.“

Maryam Ipe a murit a doua zi dis-de-dimineaţă.

Biserica creştină siriană n-a vrut să ierte păcatele ei şi a refuzat categoric s-o îngroape. Aşa că funeraliile, la care au participat în cea mai mare parte profesori, şi câţiva părinţi de-ai elevilor ei, au avut loc în crematoriul de stat. Tilo s-a întors cu cenuşa mamei sale la Delhi. I-a spus lui Naga că trebuia să se gândească atent ce să facă cu ele. În rest, nu i-a spus mare lucru. Borcanul în care era cenuşa a rămas multă vreme pe biroul ei. De curând, Naga observase că nu mai era acolo. Nu ştia dacă Tilo găsise un loc potrivit în care să scufunde cenuşa (sau s-o împrăştie, sau s-o îngroape), sau o luase pur şi simplu cu ea, în noua locuinţă.

*

Prinţesa l-a găsit pe Naga aşezat pe podea şi răsfoind un dosar medical gros. S-a proţăpit în spatele lui şi a citit însemnările cu voce tare, peste umerii lui.

— „Cateterul arterial e şurubul lui Iisus Hristos“… „Ai auzit cum sună floarea albă?“ Ce-i cu prostiile astea pe care le citeşti, *jaan*? De când au

început florile să scoată sunete?

Naga a rămas aşezat şi n-a răspuns nimic multă vreme. Părea să fie adâncit în gânduri. Apoi s-a ridicat în picioare şi i-a cuprins chipul frumos în palme.

— Îmi pare atât de rău…

— De ce, *jaan*?

— N-o să meargă…

— Ce anume?

— Noi.

— Dar ea s-a dus! Te-a părăsit!

— Aşa e. S-a dus, da… Dar se va întoarce. Trebuie. Aşa va fi.

Prinţesa l-a privit pe Naga cu milă şi şi-a văzut de drum. S-a măritat curând cu redactorul-şef al unui canal TV de ştiri. Au format un cuplu frumos, fericit, şi au purces să facă mulţi copii sănătoşi şi fericiţi.

*

Apartamentul închiriat de Tilo era la primul etaj al unei case care dădea spre o şcoală primară de stat, plină de copii relativ săraci, şi spre un arbore de Neem plin cu papagali destul de înstăriţi. În fiecare dimineaţă, la careu, copiii urlau de la cap la coadă „Hum Hongey Kaamyaab“ – versiunea în hindi a cântecului *We Shall Overcome*[149]. Cânta şi ea cu ei. La sfârşit de săptămână şi în vacanţe, îi lipseau copiii şi careul, aşa că, la 7 fix dimineaţă, cânta de una singură. În zilele în care n-o făcea, i se părea că dimineaţa e doar o extindere a zilei precedente, că nu veniseră zorii unei noi zile. În majoritatea dimineţilor, oricine şi-ar fi lipit urechea de uşa ei ar fi auzit-o cântând.

Nimeni nu-şi lipea urechea de uşa ei.

Ziua lui Miss Jebeen şi ceremonia de botez marcau cel de-al patrulea an al lui Tilo în apartamentul de la etajul al doilea şi ultima noapte. S-a întrebat cum ar trebui să procedeze cu resturile de tort. Probabil că furnicile îşi vor invita rudele în cartier, să ia parte la ospăţ, şi ori îl vor da gata, ori vor depozita toate resturile, până la ultima firimitură.

Căldura se ridicase în picioare şi se plimba de colo-colo prin cameră. În depărtare se auzea uruitul traficului. Tunetul oraşului.

Nici picătură de ploaie.

Puiul de bufniţă pestriţ şi-a luat zborul, plecând să se ascundă, şi să se iţească, şi să-şi etaleze bunele maniere cu altă femeie, la altă fereastră.

Când a văzut că bufniţa a plecat, pe Tilo a cuprins-o o tristeţe cumplită. Ştia că şi ea urmează să plece curând şi că era posibil să n-o mai vadă niciodată. Bufniţa era *cineva*. Nu era sigură cine anume. Poate Musa. Aşa era şi cu Musa, întotdeauna. De fiecare dată când pleca, după scurtele şi misterioasele lui vizite, în travestiurile lui ciudate, arătând ca domnul Nimeni din Districtul Nicăieri, ştia că era posibil să nu-l mai vadă niciodată. De obicei, el era cel care dispărea, iar ea cea care aştepta. De data asta era rândul ei să dispară. N-avea cum să-i comunice unde era. N-avea telefon mobil, iar el n-o suna decât pe telefonul fix, la care de-acum nu va mai răspunde nimeni. A simţit impulsul de nestăvilit de a-i comunica în seara aceea bufniţei pestriţe natura incertă a despărţirii lor. A mâzgălit un vers pe o bucată de hârtie şi l-a lipit de geam, cu faţa spre exterior, ca să-l citească bufniţa:

„Cine poate şti, când ne luăm bun-rămas, ce fel de despărţire ne aşteaptă?“

A revenit pe saltea, mulţumită de sine şi de limpezimea împrumutată a enunţului ei. Dar apoi, într-o clipită, i s-a făcut ruşine. Osip Mandelştam fusese cu gândul la lucruri mai serioase când scrisese acel vers. Trecea prin Gulagul lui Stalin. Nu vorbea cu bufniţe. A dezlipit biletul şi s-a întors în pat.

La câţiva kilometri de locul unde stătea ea de veghe, trei bărbaţi muriseră cu o noapte în urmă, striviţi noaptea trecută de un camion care ieşise de pe şosea. Probabil că şoferul adormise la volan. La televizor spuneau că oamenii fără adăpost începuseră să doarmă vara pe marginea drumurilor cu trafic intens. Constataseră că gazele de eşapament ale camioanelor şi autobuzelor care treceau alungau cu eficienţă ţânţarii, protejându-i astfel de izbucnirea febrei dengua, căreia îi căzuseră deja victime câteva sute de oameni din oraş.

Şi i-a imaginat pe bărbaţi: imigranţi nou-veniţi în oraş, pietrari veniţi acasă la locul lor rezervat, plătit în avans, a cărui chirie se calcula calibrând densitatea optimă a gazelor de eşapament şi împărţind-o la densitatea

acceptabilă de ţânţari. Algebră exactă; greu de găsit prin manuale.

Bărbaţii erau obosiţi după ziua de muncă pe şantier şi aveau genele şi plămânii plini de praf, de la tăiat piatră şi pus pardoseli în centrele comerciale multietajate şi ansamblurile de locuinţe care răsăreau prin oraş, crescând rapid, ca o pădure. Şi-au întins zdrenţuitele ştergare *gamucha*[150] pe iarba mizeră a taluzului presărat cu rahaţi de câine şi sculpturi din inox – artă publică – sponsorizate de Grupul Pamnani, care promova artişti avangardişti ce foloseau inoxul ca material, în speranţa că artiştii avangardişti aveau să promoveze, la rândul lor, industria oţelului. Sculpturile arătau ca nişte ciorchini de spermatozoizi, deşi probabil voiau să fie baloane. Nu era clar. În orice caz, aveau un aspect vesel. Bărbaţii şi-au aprins o ultimă *bidi*. Inele de fum s-au încolăcit în noapte. Felinarele stradale cu neon dădeau ierbii un aspect albastru metalizat, iar bărbaţilor, un aspect cenuşiu. S-au tachinat între ei şi au râs, pentru că doi dintre ei ştiau să scoată rotocoale de fum, iar al treilea nu. Era nepriceput în mai multe privinţe, întotdeauna învăţa ultimul.

Le-a venit somnul, rapid şi uşor, cum le vin milionarilor banii.

Dacă n-ar fi murit de camion, ar fi murit de:

(a) Febră denga
(b) Cald
(c) Fum de *bidi*
sau
(d) Praf de piatră

Sau poate că nu. Poate c-ar fi evoluat, devenind:

(a) Milionari
(b) Fotomodele
sau
(c) Şefi de birou

Mai conta că fuseseră terciuiţi în iarba pe care dormeau? Pentru cine conta? Cei pentru care conta contau?

Dragă domnule doctor,

Am fost zdrobiţi. Există vreun leac?
Salutări,
Biru, Jairam, Ram Kishore

Tilo a zâmbit şi a închis ochii.

Cretini neatenţi! Cine i-a pus să se aşeze în calea camionului?

Se întreba cum să dez-ştie anumite lucruri, anumite lucruri precise pe care le ştia, dar nu-şi dorea să le ştie. Cum să dez-ştie, de exemplu, că atunci când oamenii mureau din cauza prafului de piatră, plămânii lor refuzau să se lase incineraţi. Chiar şi după ce restul trupurilor lor se transforma în cenuşă, rămâneau două lespezi de piatră în formă de plămâni, nearse. Prietenul ei, doctorul Azad Bhartiya, care trăia pe trotuarul din Jantar Mantar, îi povestise de fratele lui mai mare, Jiten Y. Kumar, care lucrase într-o carieră de granit şi murise la treizeci şi cinci de ani. Îi relatase cum trebuise să spargă plămânii fratelui său cu o rangă, pe rugul funerar, ca să-i elibereze sufletul. O făcuse, i-a povestit el, deşi era comunist şi nu credea în suflete.

O făcuse de dragul mamei lui.

A spus că plămânii fratelui său scânteiau, pentru că erau presăraţi cu cuarţ.

Dragă domnule doctor,
Nimic, de fapt. Voiam doar să vă salut.
În realitate, ar fi ceva. Imaginaţi-vă c-ar trebui să sfărâmaţi plămânii fratelui dumneavoastră de dragul mamei. Vi se pare o activitate umană normală?

Se întreba cum arăta un suflet ne-eliberat, o piatră în formă de suflet pe un rug funerar. Ca o stea de mare, poate. Sau ca un miriapod. Sau ca un fluture cu picăţele, cu corp viu şi aripi de piatră – sărmanul fluture – , trădat, ţintuit chiar de lucrurile menite să-l ajute să zboare.

Miss Jebeen a Doua s-a mişcat în somn.

„Concentrează-te“, şi-a spus răpitoarea, mângâind fruntea umedă, transpirată a bebeluşului. „Altfel lucrurile pot scăpa complet de sub control.“ N-avea habar cum de tocmai ea, care nu-şi dorise niciodată copii,

luase în braţe bebeluşul şi fugise. Dar acum o făcuse deja. Rolul ei din poveste fusese scris. Dar nu de ea. De cine, atunci? De cineva.

Dragă domnule doctor,
Cred că puteţi schimba fiecare centimetru din mine.
Sunt doar o poveste.

Miss Jebeen era un bebeluş liniştit, căruia păreau să-i placă supa nesărată şi legumele pasate făcute de Tilo. Pentru o femeie având foarte puţină experienţă cu copiii, Tilo era surprinzător de blândă şi de sigură pe ea cu fetiţa. În rarele ocazii când Miss Jebeen plângea, reuşea s-o liniştească într-o clipită. Cea mai bună metodă, după cum constatase Tilo (hrana fiind o excepţie), era s-o pună pe podea alături de cei cinci căţeluşi cenuşii fătaţi pe palierul din faţa uşii ei, cu cinci săptămâni în urmă, de Tovarăşa Laali, o maidaneză roşcată. Părţile (căţeluşii şi Miss Jebeen) păreau să aibă o mulţime de lucruri să-şi spună. Mamele erau prietene bune. Aşa că întrunirile se soldau de obicei cu succes. Când toată lumea obosea, Tilo punea căţeluşii înapoi pe sacul lor de pe palier şi îi dădea Tovarăşei Laali un bol de lapte cu pâine.

Mai devreme în ziua aceea, Tilo tocmai aprinsese lumânarea de pe tort şi murmura „Mulţi ani trăiască“, dansând cu nou-botezata Miss Jebeen prin cameră, când i-a telefonat Ankita, chiriaşa de la parter. I-a spus că, în dimineaţa aceea, trecuse pe acolo un poliţist care se interesase de ea (de Tilo) şi o întrebase (pe Ankita) dacă ştia ceva de vreun bebeluş nou apărut în clădire. Era grăbit şi îi lăsase un ziar în care poliţia publicase un anunţ standard. Ankita i l-a trimis la etaj cu copila ei servitoare adivasi[151]. În el scria:

NOTIFICARE DE RĂPIRE DP/1146
NEW DELHI 110001

Informăm prin prezenta populaţia oraşului că un bebeluş necunoscut, fiul lui NECUNOSCUT, cu domiciliul NECUNOSCUT, dezbrăcat, a fost abandonat în Jantar Mantar, New Delhi. După înştiinţarea Poliţiei, dar înainte ca echipajul de poliţie să ajungă la faţa locului, sus-numitul bebeluş a fost răpit de o persoană/ persoane necunoscute. Primul Raport

de Informare a fost emis cu referire la Secţiunile 361, 362, 365, 366A, Secţiunile 367 şi 369. Pentru orice informaţie vă rugăm contactaţi Ofiţerul de serviciu al Secţiei de Poliţie din Parliament Street, New Delhi. Descrierea bebeluşului se află mai jos:
Nume: NECUNOSCUT, Numele Tatălui: NECUNOSCUT, Adresa: NECUNOSCUTĂ, Vârsta: NECUNOSCUTĂ, Vestimentaţie: FĂRĂ HAINE.

Tonul Ankitei la telefon fusese condescendent şi dezaprobator. Dar aşa se purta ea de obicei cu Tilo. Avea tendinţa să-şi ia aerul acela oarecum infatuat, triumfător, al unei femei-cu-soţ vorbind cu o femeie-fără-soţ. N-avea nici o legătură cu bebeluşul. Nu ştia de Miss Jebeen. (Din fericire, Garson Hobart se asigurase că are o casă solidă şi bine izolată fonic.) Nimeni din cartier nu ştia. Tilo n-o scosese din casă. Nici ea nu prea ieşise, decât pentru drumuri ocazionale, obligatorii, până la piaţă, când bebeluşul dormea. Poate că tarabagiii se miraseră văzând că, dintr-odată, cumpăra mâncare de bebeluşi. Dar Tilo nu credea că poliţia va merge atât de departe cu ancheta.

Când a citit prima oară anunţul poliţiei din ziar, Tilo nu l-a luat în serios. Părea o cerinţă birocratică, de rutină, îndeplinită cu nepăsare. La o a doua lectură însă, şi-a dat seama că putea avea mari probleme. Ca să aibă răgaz să cântărească atent lucrurile, a copiat anunţul cu grijă într-un caiet, cuvânt cu cuvânt, cu o caligrafie de modă veche, decorându-l cu un chenar de lujeri şi fructe, de parcă ar fi fost cele Zece Porunci. N-avea nici cea mai vagă idee cum dăduse poliţia de urma ei şi-i bătuse la uşă. Ştia că trebuia să aibă un plan. Dar n-avea nici unul. Aşa c-a telefonat singurei persoane din lume despre care avea convingerea că va înţelege problema şi-i va da un sfat bun.

Erau prieteni de mai bine de patru ani, ea şi doctorul Azad Bhartiya. Se cunoscuseră când aşteptau amândoi să le repare sandalele un cârpaci de pe stradă din Connaught Place, celebru pentru iscusinţa lui şi pentru cât era de mărunţel. În mâinile lui, orice pantof sau papuc reparat arăta ca şi cum ar fi fost al unui uriaş. În timp ce aşteptau lângă el, cu câte un picior încălţat şi unul desculţ, doctorul Bhartiya a surprins-o pe Tilo întrebând (în engleză) dacă avea cumva o ţigară. Ea l-a surprins la rândul ei răspunzându-i (în hindi) că nu avea ţigări, dar că-i putea oferi o *beedi*. Micuţul cârpaci le-a

ţinut amândurora o lecţie prelungită despre consecinţele fumatului. Le-a spus cum murise tatăl lui, fumător înrăit, de cancer. A desenat cu degetul în praf conturul tumorii de la plămâni a tatălui său. „Atât era de mare.“ Doctorul Bhartiya l-a asigurat că nu fuma decât când îşi ducea pantofii la reparat. Conversaţia a alunecat apoi spre politică. Cârpaciul a blestemat climatul actual, i-a ocărât pe zei şi toate crezurile şi religiile, şi şi-a încheiat diatriba aplecându-se şi sărutând calapodul de fier. A spus că acela era singurul Dumnezeu în care credea. Până le-a reparat tălpile, cârpaciul şi clienţii săi s-au împrietenit. Doctorul Bhartiya i-a invitat pe noii prieteni în locuinţa sa de pe trotuarul din Jantar Mantar. Tilo s-a dus. De atunci n-a mai fost cale de întoarcere.

Îl vizita de două ori pe săptămână sau mai des, de multe ori ajungând seara şi plecând în zori. Din când în când, îi aducea câte o pastilă de deparazitare pe care, nu se ştie de ce, o considera esenţială pentru bunăstarea tuturor, şi pe care lui i se părea etic s-o consume şi când făcea greva foamei. Îl considera un om cu experienţă, unul dintre cei mai înţelepţi şi mai întregi la minte oameni pe care-i cunoştea. După un timp, a devenit atât traducătorul/copistul, cât şi tipograful/editorul broşurii sale de o singură pagină, *Ştiri şi perspective*, revizuite şi actualizate în fiecare lună. Reuşeau să vândă până la opt sau nouă exemplare din fiecare ediţie. În ansamblu, era un parteneriat mediatic înfloritor – cu un caracter politic pronunţat, intransigent şi total nelucrativ.

Partenerii nu se mai întâlniseră de mai bine de opt zile – de când îşi făcuse apariţia Miss Jebeen a Doua. Când Tilo l-a sunat pe doctorul Bhartiya ca să-i spună de anunţul poliţiei, acesta a început să vorbească în şoaptă. I-a spus că n-ar prea trebui să vorbească la telefonul mobil, pentru că erau supravegheaţi permanent de Agenţiile Internaţionale. Dar după acel moment iniţial de prudenţă, a continuat să trăncănească voios. I-a povestit cum îl bătuse poliţia şi cum îi confiscase toate documentele. I-a spus că foarte probabil de acolo îi luaseră urma (pentru că numele şi adresa editorului erau menţionate la sfârşitul broşurii). Ori asta, ori semnătura ei flamboaiantă de pe ghipsul lui, pe care o fotografiaseră conştiincios din mai multe unghiuri.

— Nu mai e nimeni care să se fi semnat cu cerneală verde şi să-şi fi

trecut şi adresa, i-a spus el. Aşa că tu trebuie să fii prima persoană de pe lista lor. Probabil e doar un control de rutină.

Cu toate acestea, i-a sugerat să se mute cu tot cu Miss Jebeen, măcar temporar, într-un loc din oraşul vechi numit Jannat – Pensiune şi Servicii Funerare. Persoanele de acolo cu care trebuia să ia legătura, i-a spus el, erau ori Saddam Hussein, ori patroana însăşi, doctor Anjum, un om extrem de bun, care venise la el de mai multe ori după incident (sau după noaptea *cu pricina*), interesându-se de bebeluş. Datorită titlului onorific pe care şi-l atribuise singur absolut arbitrar (deşi doctoratul lui era încă „în curs“), doctorul Bhartiya le spunea adesea oamenilor care-i plăceau „doctor“, fără nici un alt motiv în afară de faptul că-i plăcea şi-i respecta.

Tilo a recunoscut atât numele pensiunii, cât şi pe cel al lui Saddam Hussein de pe cartea de vizită lăsată în cutia ei poştală de bărbatul călare pe cal alb care o urmărise până acasă din Jantar Mantar (în noaptea *cu pricina*). Când i-a telefonat, Saddam i-a spus că doctorul Bhartiya ţinuse legătura cu ei şi că el (Saddam) o aşteptase să sune. I-a spus că era de aceeaşi părere cu doctorul Bhartiya şi că avea să revină mai târziu cu un plan de acţiune. A sfătuit-o să nu care cumva să iasă cu bebeluşul din casă înainte de a vorbi cu el. Poliţia nu putea pătrunde în casa ei fără un mandat de percheziţie, i-a spus el, dar, dacă îi supravegheau casa, ceea ce era foarte probabil, şi o prindeau cu bebeluşul pe stradă, puteau face absolut orice aveau chef. Pe Tilo au calmat-o vocea lui şi stilul prietenos, eficient de la telefon. Iar Saddam, la rândul lui, a fost calmat de al ei.

A sunat-o după câteva ore şi i-a spus că făcuse toate pregătirile. Urma să vină s-o ia de acasă în zori, probabil între patru şi cinci dimineaţa, înainte să se interzică „Accesul camioanelor“ în zonă. Dacă într-adevăr casa *era* supravegheată, va fi uşor de observat la ora aceea, când străzile sunt pustii. Avea să vină cu un prieten care conducea un camion al Companiei de Salubritate din Delhi. Trebuiau să ridice hoitul unei vaci care murise – explodase – mâncând prea multe pungi de plastic la principalul morman de gunoaie din Hauz Khas. Ca să ajungă la adresa ei nu trebuiau să facă un ocol prea mare. Era un plan fără cusur, a asigurat-o el.

— Nici un poliţist nu opreşte camioanele CSD, i-a spus el râzând. Dacă ţii geamul deschis, o să ne simţi mirosul înainte să ne vezi.

Deci se muta din nou.

Tilo şi-a cercetat casa ca un hoţ, întrebându-se ce să ia. Care să fie criteriul? Lucruri de care ar putea avea nevoie? Sau lucruri pe care n-ar fi trebuit să le lase acolo? Sau şi unele, şi altele? Sau nici unele? I-a trecut prin minte că, dacă poliţia intra cu forţa, probabil că răpirea ar fi fost cea mai mică dintre infracţiunile de care se făcea vinovată.

Dintre toate lucrurile din apartamentul ei, cea mai incriminatoare era stiva de lăzi de fructe colorate pe care i le livrase în prag, una câte una, pe parcursul câtorva zile, un vânzător de fructe caşmirian. Conţinea ceea ce Musa numea „recuperările“ lui în urma viiturii care inundase Srinagarul cu un an înainte.

Când Jhelumul se umfla şi ieşea din matcă, oraşul dispărea. Întregi colonii de locuinţe erau acoperite de apă. Unităţi militare, centre de tortură, tribunale, secţii de poliţie – toate se scufundau. Pe deasupra fostelor pieţe alunecau case plutitoare. Mii de oameni se înghesuiau riscant pe acoperişuri abrupte şi în adăposturi improvizate, amplasate pe terenurile mai înalte, aşteptând salvări care nu se întâmplau niciodată. Un oraş inundat era un spectacol. Un război civil inundat era un fenomen. Armata făcea salvări spectaculoase cu elicopterul, pentru echipele de televiziune. În buletinele de ştiri care rulau zi şi noapte, reporterii se minunau de câte lucruri făceau soldaţii indieni pentru caşmirieni morocănoşi, nerecunoscători, care nu prea meritau, de fapt, să fie salvaţi. Când viitura s-a retras, a lăsat în urmă un oraş de nelocuit, sufocat de noroaie. Magazine pline de noroi, case pline de noroi, diguri pline de noroi, frigidere, dulapuri şi biblioteci pline de noroi. Şi un popor morocănos, nerecunoscător, care supravieţuise fără a fi salvat.

În săptămânile cât a ţinut inundaţia, Tilo n-a avut nici o veste de la Musa. Nici măcar nu ştia dacă era sau nu în Caşmir. Nu ştia dacă supravieţuise sau se înecase, trupul fiindu-i aruncat pe cine ştie ce mal îndepărtat. În nopţile acelea, în timp ce aştepta veşti de la el, se chinuia să adoarmă luând doze mari de somnifere, dar în timpul zilei, când era trează, visa inundaţia. Visa ploi şi revărsări de apă, plină de spirale de sârmă ghimpată, deghizate în ierburi. Peştii erau mitraliere cu eleroane şi ţevi care cârmeau prin curentul rapid ca nişte cozi de sirenă, aşa că nu-ţi dădeai seama spre cine erau, de fapt, îndreptate, şi cine avea să moară când se descărcau. Soldaţi şi militanţi

se luptau corp la corp pe sub apă, cu încetinitorul, ca-n filmele vechi cu James Bond, scoţând pe gură prin apa tulbure bule de aer, ca nişte gloanţe argintii strălucitoare. Oale sub presiune (cu fluierul pierdut), radiatoare cu gaz, canapele, rafturi de bibliotecă, mese şi ustensile de bucătărie se învârteau prin apă, dând impresia unei autostrăzi aglomerate, anarhice. Vaci, câini, iaci şi găini înotau în cerc. Declaraţii, transcrieri de interogatorii şi comunicate de presă ale armatei se împătureau singure în bărcuţe de hârtie şi vâsleau, încercând să se salveze. Politicieni şi prezentatori de televiziune, atât bărbaţi, cât şi femei, atât din Vale, cât şi din restul ţării, treceau ţopăind în costume de baie cu paiete, ca o trupă de căluţi de mare, executând figuri superb coregrafiate de balet subacvatic, scufundându-se, ieşind la suprafaţă, învârtindu-se, întinzând vârfurile, plini de bucurie în apa îmbâcsită de gunoaie, zâmbind cu gura până la urechi, cu ochii licărind ca sârma ghimpată în soare. Un anumit politician, a cărui viziune nu era prea diferită de aceea a Schutzstaffel-ului din Germania nazistă, făcea roata în apă, cu un aer triumfător, îmbrăcat într-un *dhoti* alb şi scrobit care dădea impresia că e impermeabil.

Se repeta zi de zi acest coşmar diurn, de fiecare dată cu noi înfloriturі.

A trecut o lună până când Musa a sunat, în cele din urmă. Tilo s-a înfuriat când l-a auzit cât era de voios. El i-a spus că nu mai rămăsese nici o casă sigură în Srinagar unde să-şi poată depozita „recuperările“ din inundaţie şi a întrebat-o dacă nu putea să le ţină în apartamentul ei până se punea oraşul din nou pe picioare.

Putea. Bineînţeles că putea.

Au fost de o calitate excelentă, merele din Caşmir livrate în cutii speciale; roşii, mai puţin roşii, verzi şi aproape negre – Delicious, Golden Delicious, Ambri, Kaala Mastana –, ambalate individual în hârtie creponată. Fiecare cutie avea cartea de vizită a lui Musa – un cap de cal schiţat – băgată într-un colţ. Şi fiecare cutie avea un fund fals. Iar pe fiecare fund fals zăceau „recuperările“ lui.

Tilo a redeschis cutiile ca să-şi aducă aminte ce conţineau şi ca să-şi dea seama ce putea face cu ele – să le ia sau să le lase acolo? Singura dublură a cheii de la apartament o avea Musa. În privinţa lui Garson Hobart nu trebuia să-şi facă nici o grijă, acesta fiind detaşat cu serviciul în Afganistan.

În orice caz, el n-avea cheie. Aşa că nu risca prea mult lăsându-le unde erau. Doar dacă, doar dacă, doar dacă – exista oare o minimă şansă ca poliţia să intre cu forţa?

„Recuperările“ erau puţine şi fuseseră evident trimise în grabă. Când au ajuns, unele dintre ele erau pline de noroi – un mâl de râu, gros şi întunecat. Altele erau în stare bună şi se vedea că scăpaseră de viitură. Printre ele se număra şi un album deteriorat, cu fotografii de familie pătate de apă, majoritatea aproape irecognoscibile, cu fiica lui Musa, Prima Miss Jebeen şi mama ei, Arifa. Mai era un teanc de paşapoarte într-o pungă resigilabilă, cu fermoar – şapte cu totul, două indiene şi cinci de alte naţionalităţi – Iyad Khareef (Musa, porumbelul libanez), Hadi Hassan Mosheni (Musa, înțeleptul şi ghidul iranian), Faris Ali Halabi (Musa, crescătorul de cai sirian), Mohammed Nabil al-Salem (Musa, nobilul din Qatar), Ahmed Yasir al-Qassimi (Musa, bogătaşul din Bahrain). Musa, proaspăt bărbierit; Musa, cu barbă grizonantă; Musa, cu părul lung şi fără barbă; Musa, cu păr tuns scurt şi barba aranjată. Tilo a recunoscut primul nume, Iyad Khareef, ca fiind unul care lui Musa îi plăcuse întotdeauna şi de care se amuzaseră amândoi pe vremea facultăţii, pentru că însemna „porumbelul care s-a născut toamna“. Tilo avea o variaţiune pe tema asta, pe care o folosea pentru cei care o enervau: Gandoo Khareef. „Tâmpitul care s-a născut toamna.“ (În tinereţe avusese o gură teribil de spurcată, iar când începuse să înveţe hindi, se delectase folosind înjurăturile noi ca fundaţie pentru construirea unui vocabular funcţional.)

În alt dosar de plastic erau cărţi de credit acoperite de o crustă de noroi, cu nume care corespundeau paşapoartelor, tichete de îmbarcare şi câteva bilete de avion – rămăşiţe ale vremurilor când mai existau bilete de avion. Mai erau şi agende telefonice vechi, cu nume, adrese şi numere înghesuite. Pe spatele uneia dintre ele, Musa mâzgălise, în diagonală, un fragment dintr-un cântec:

Întuneric în lumină şi lumină-n întuneric
Trei căruţe negre, trei care albe,
Ce ne-apropie ne şi desparte,
Duşi ni-s fraţii, dusă ni-i inima.

Pe cine jelea? N-ar fi putut spune. O întreagă generaţie, poate.

Mai era o scrisoare neterminată, pe o hârtie tipizată albastră de scrisoare locală. Nu era adresată nimănui. Poate că şi-o scria sieşi… sau i-o scria ei, pentru că începea cu un poem în urdu pe care încercase să-l traducă, lucru pe care-l făcea adesea pentru ea:

Duniya ki mehfilon se ukta gaya hoon ya Rab
Kya luft anjuman ka, jab dil hi bujh gaya ho
Shorish se bhagta hoon, dil dhoondta hai mera
Aisa sukoot jis pe taqrer bhi fida ho.

Sunt sătul de întrunirile lumeşti, Doamne,
Ce să mă încânte la ele, când lumina inimii mele s-a stins?
Fug de zarva mulţimilor, inima-mi caută
Acea tăcere care-ar năuci însăşi vorbirea.

Dedesubt, scrisese:

Nu ştiu unde să mă opresc, şi nici cum să continui. Mă opresc când n-ar trebui. Continui când ar fi cazul să mă opresc. Mă cuprinde sfârşeala. Dar mai e şi nesupunerea. Împreună, mă definesc în aceste zile. Împreună îmi fură somnul, împreună îmi reîntregesc sufletul. Sunt o mulţime de probleme fără soluţie la orizont. Prietenii devin duşmani. Dacă nu dintre cei vocali, atunci dintre cei tăcuţi, rezervaţi. Dar n-am văzut până acum duşman care să-ţi devină prieten. Nu pare a se întrevedea nici o speranţă. Dar jocul de-a speranţa e singura binecuvântare care ne-a mai rămas…

Nu ştia la ce prieteni făcea referire.

Ştia că era pur şi simplu un miracol că Musa încă mai era în viaţă. În cei optsprezece ani care trecuseră din 1996, trăise o viaţă în care fiecare noapte putea fi Noaptea cuţitelor lungi[152].

— Cum să mă omoare din nou? spunea el, dacă i se părea că surprinde la Tilo o urmă de îngrijorare. Ai fost deja la funeraliile mele. Mi-ai pus deja flori pe mormânt. Ce-mi mai pot face? Sunt o umbră, ziua în amiaza-mare. Nu exist.

Ultima oară când s-au întâlnit, el i-a spus ceva, în treacăt, glumind, dar

citindu-i-se durerea în ochi. Îi îngheţase sângele în vine auzindu-l.

— În momentul de faţă, în Caşmir, te pot omorî pentru c-ai supravieţuit.

Pe timp de luptă, i-a spus Musa lui Tilo, duşmanii nu-ţi pot frânge sufletul, doar prietenii pot.

În altă cutie erau un cuţit de vânătoare şi nouă telefoane mobile – o mulţime, pentru un bărbat care nu folosea aşa ceva –, unele vechi, cât nişte cărămizi de mari, altele Nokia micuţe, un smartphone Samsung şi două iPhone-uri. Când au fost livrate, pline de noroi, arătau ca nişte tablete de ciocolată fosilizată. Acum, fără noroi, păreau doar vechi şi inutilizabile. Mai era şi un snop de decupaje din ziare, ţepene, îngălbenite, dintre care primul conţinea o declaraţie făcută de ministrul-şef al Caşmirului de pe vremea aceea. Cineva o subliniase:

Nu putem continua să săpăm în toate cimitirele. Ne trebuie măcar nişte indicaţii aproximative de la rudele celor dispăruţi, dacă nu informaţii exacte. Unde e cea mai mare probabilitate să fie îngropată ruda lor dispărută?

A treia cutie conţinea un pistol, câteva gloanţe, un flacon de pastile (nu ştia *ce* pastile, dar era în măsură să-şi dea cu presupusul – ceva ce începea cu C) şi un carneţel care nu părea să fi trecut prin ravagiile viiturii. Tilo a recunoscut carneţelul şi scrisul ca fiind ale ei, dar a citit însemnările dinăuntru plină de curiozitate, ca şi cum ar fi fost compuse de altcineva. În ultimul timp creierul ei părea ceva „recuperat“ – plin de noroi. Şi nu doar creierul, ci ea însăşi, cu *totul*, se simţea ca o „recuperare“ – o acumulare de recuperări noroioase, asamblate la întâmplare.

Cu mult înainte de a deveni stenografa mamei ei şi a doctorului Azad Bhartiya, Tilo lucrase cu jumătate de normă ca stenografă, într-o garnizoană militară, cu normă întreagă. După episodul de la Shiraz, după ce se întorsese în Delhi şi se măritase cu Naga, călătorise obsesiv în Caşmir, lună de lună, an de an, de parcă ar fi căutat ceva uitat acolo. Cu Musa se întâlnea rareori în acele călătorii (de întâlnit, se întâlneau în Delhi, de cele mai multe ori). Dar, când ea se afla în Caşmir, el veghea asupra ei din turnul lui ascuns. Iar ea ştia că sufletele prietenoase care apăreau din senin ca să stea

prin preajma ei, s-o însoţească în călătorii sau s-o invite în casele lor erau oamenii lui Musa. O primeau cu bucurie şi-i spuneau lucruri pe care aproape nici lor nu şi le spuneau, doar pentru că-l iubeau pe Musa – sau cel puţin ideea lor despre el, bărbatul în care vedeau o umbră printre umbre. Nici ea, nici Musa nu ştiau ce anume căuta. Şi totuşi îşi cheltuia pe aceste călătorii aproape toţi banii câştigaţi din design şi din proiectele de la tipografie. Câteodată făcea fotografii ciudate. Îşi nota lucruri ciudate. Colecţiona fragmente de povestiri şi suveniruri inexplicabile, aparent lipsite de vreun scop. Interesul ei nu părea să aibă vreo logică sau vreo temă. Nu avea nici o misiune precisă, nici un plan. Nu scria pentru vreun ziar sau pentru vreo revistă, nu scria o carte şi nici nu făcea un film. Ignora lucrurile pe care majoritatea oamenilor le-ar fi considerat importante. Cu timpul, arhiva ei stranie, ferfeniţită, a devenit deosebit de periculoasă. Era o arhivă de recuperări, nu dintr-o viitură, ci dintr-un altfel de dezastru. Instinctiv, o ţinea ascunsă de Naga, ordonând-o după o logică proprie elaborată, pe care o intuia fără s-o înţeleagă. Aceasta nu avea nici în clin, nici în mânecă cu raţiunile lumii reale. Dar nu conta.

Adevărul e că se întorcea în Caşmir ca să-şi potolească inima răvăşită şi ca să ispăşească pentru un păcat pe care nu-l săvârşise.

Şi ca să pună flori proaspete pe mormântul comandantului Gulrez.

Carneţelul pe care Musa i-l trimisese odată cu „recuperările“ lui era al ei. Probabil că-l uitase într-una dintre călătorii. Primele câteva pagini erau pline de scrisul ei, restul erau goale. A zâmbit când a văzut prima pagină:

Culegere de gramatică engleză şi
exerciţii pentru copii foarte mici
de
S. Tilottama

Şi-a luat o scrumieră, s-a aşezat pe podea cu picioarele încrucişate şi a fumat ţigară de la ţigară, până a ajuns la capătul carneţelului. Acesta conţinea povestiri, decupaje din ziare şi câteva însemnări de jurnal:

BĂTRÂNUL ŞI FIUL SĂU

Când Manzoor Ahmed Ganai a devenit militant, soldaţii s-au dus la el

acasă şi l-au luat pe tatăl lui, pe chipeşul, mereu spilcuitul Aziz Ganai. L-au ţinut în Centrul de Interogare Haider Baig. Manzoor Ahmed Ganai a activat ca militant timp de un an şi jumătate. Tatăl lui a rămas încarcerat timp de un an şi jumătate.

În ziua când l-au omorât pe Manzoor Ahmed Ganai, nişte soldaţi zâmbitori au deschis uşa celulei tatălui său.

— *Jenaab*, ziceai că vrei *Azadi*? *Mubarak ho aapko*. Felicitări! Astăzi ţi s-a împlinit dorinţa. Ţi-ai găsit libertatea.

Oamenii din sat au plâns mai mult pentru amărâtul care apăruse alergând cu paşi împleticiţi prin livadă, în zdrenţe şi cu ochii holbaţi, cu barba netunsă de un an şi jumătate, decât pentru băiatul ucis.

Amărâtul cu mers împleticit de-abia a apucat să ridice giulgiul şi să-şi sărute fiul pe obraz, înainte să-l îngroape.

Î 1: De ce-au plâns sătenii mai mult din cauza amărâtului cu mers împleticit?

Î 2: De ce mergea amărâtul împleticit?

ŞTIRI

Kashmir Guideline News Service

Câteva zeci de vite traversează Linia de Control (LC) în Rajouri

Cel puţin 33 de vite, dintre care 29 de bivoli, au trecut în partea pakistaneză, în sectorul Nowshera al districtului Rajouri din Jammu şi Caşmir.

Potrivit KGNS, vitele au trecut LC în sub-sectorul Kalsian. „Vitele, aparţinând lui Ram Saroop, Ashok Kumar, Charan Das, Ved Prakash şi altora, păşteau în apropierea LC când au trecut în partea cealaltă“, au declarat localnicii pentru KGNS.

Bifaţi căsuţa corespunzătoare:

Î 1: De ce-au trecut vitele LC?

(a) Pentru antrenament

(b) Pentru operaţiuni clandestine

(c) Nici una din variantele de mai sus

CRIMA PERFECTĂ (povestirea lui J)

Aceste lucruri s-au petrecut acum câţiva ani, înainte să-mi dau demisia din Poliţie. Poate în 2000, poate în 2001. Eram pe atunci IŞAP, inspector- şef adjunct de poliţie, detaşat în Mattan.

Într-o noapte, în jurul orei 11:30, am primit un telefon dintr-un sat învecinat. Apelantul era din sat, dar n-a vrut să-şi dea numele. Ne-a spus că se petrecuse o crimă. Aşa că ne-am deplasat. Eu, împreună cu şeful meu, IŞAP-ul. Era în ianuarie. Foarte frig. Zăpadă peste tot.

Am ajuns în sat. Toţi oamenii erau în casele lor. Uşile erau încuiate. Luminile, stinse. Ninsoarea se oprise. Era senin. Lună plină. Lumina lunii se reflecta din zăpadă. Totul se vedea foarte clar.

Am zărit cadavrul unui bărbat masiv şi puternic. Era întins pe zăpadă. Fusese omorât de curând. Sângele i se scursese în zăpadă. Încă era cald. Topise zăpada. Zăpada încă mai scotea aburi. Zăcea acolo de parcă l-ar fi gătit cineva…

Se vedea că, după ce-i tăiaseră gâtul, se târâse vreo treizeci de metri, ca să bată la uşa unei case. Dar, de teamă, nu-i deschisese nimeni, aşa că sângerase până murise. După cum spuneam, era un bărbat masiv şi puternic, aşa că se scursese o mulţime de sânge. Era îmbrăcat cu haine paştuni – *salwar kameez* – şi purta o vestă antiglonţ de camuflaj şi o centură plină de muniţie. Lângă el era un AK-47. Neîndoielnic, un militant, dar cine îl omorâse? Dacă ar fi fost armata, în mod sigur ar fi luat cadavrul de acolo şi ar fi revendicat imediat uciderea lui. Dacă ar fi fost un grup militant rival, i-ar fi luat arma. Era un mare mister pentru noi.

I-am adunat pe toţi sătenii şi i-am interogat. Nimeni n-a recunoscut c-ar fi văzut sau auzit ceva. Am luat cadavrul cu noi şi l-am dus la secţia de poliţie din Mattan. Acolo IŞAP-ul meu l-a sunat pe comandantul unităţii militare Rashatriya Rifle (RR) – din apropiere ca să-l întrebe dacă ştia ceva de asta. Nimic.

Cadavrul n-a fost greu de identificat. Era al unui comandant superior militant, foarte cunoscut. Făcea parte din Hizb. Hizb-ul-Mujahideen. Dar nimeni nu revendica omorul. Aşa că, în cele din urmă, comandantul de armată şi IŞAP-ul meu s-au hotărât să-l revendice ei. Au anunţat că fusese ucis într-o confruntare ce urmase unei acţiuni comune de căutare, condusă

de RR şi de PJC (Poliţia Jammu şi Caşmir).

Povestea a apărut în presa naţională după cum urmează: „Într-un teribil schimb de focuri care a durat mai multe ore, un militant temut a fost omorât într-o operaţiune comună a Rashtriya Rifles şi a Poliţiei Jammu şi Caşmir, condusă de maiorul XX şi de inspectorul-şef de poliţie YY“.

Amândoi am primit menţiuni şi am împărţit recompensa în bani. Am predat trupul militantului familiei acestuia, ocazie cu care ne-am interesat discret dacă aveau vreo idee cine-l omorâse. N-am aflat nimic.

După şapte zile, în alt sat, alt militant Hizb a fost găsit decapitat. Era secundul primului bărbat al cărui trup îl găsiserăm. Hizb-ul şi-a asumat uciderea lui. În particular, au făcut cunoscut faptul că fusese omorât pentru că-şi ucisese comandantul şi furase douăzeci şi cinci de lakh bani gheaţă, care ar fi trebuit împărţiţi activiştilor.

Povestea a apărut în presa naţională după cum urmează:

„Decapitare înfiorătoare a unui civil nevinovat de către militanţi.“

Î1: Cine este eroul acestei povestiri?

INFORMATORUL – I

În zona protejată Tral. Un sat numit Nav Dal. Suntem în 1993. Satul e doldora de militanţi. E un sat „eliberat“. Armata e campată la periferie, dar soldaţii nu îndrăznesc să intre în sat. E o situaţie fără ieşire. Nici un sătean nu se apropie de tabăra armatei. Nu există nici un fel de schimb între soldaţi şi săteni.

Şi totuşi, ofiţerul care comandă tabăra ştie toate mişcările făcute de militanţi. Ce săteni susţin Mişcarea, ce săteni nu, cine le oferă militanţilor hrană şi găzduire de bunăvoie, cine nu.

Câteva zile se intră sub supraveghere atentă. Nici măcar o singură persoană nu se duce în tabără. Nici măcar un soldat nu intră în sat. Şi totuşi, informaţiile ajung la armată.

În cele din urmă, militanţii observă un taur negru şi frumos din sat care vizitează tabăra regulat. Îl interceptează. Legate de coarnele lui, pe lângă o varietate de *taveez*[153] (ca să-l ferească de boli, de deochi, de impotenţă), găsesc mici bileţele cu informări.

A doua zi, militanţii leagă o bombă artizanală de coarnele taurului. O detonează când acesta se apropie de tabără. Nu moare nimeni. Taurul e grav rănit. Măcelarul din sat se oferă să-l facă *halal*[154], ca sătenii să se poată măcar ospăta cu carnea.

Militanţii dau o *fatwa*[155]. E un taur informator. Nimeni n-are voie să pună gura pe carne.

Amin.

Î 1: Cine este eroul povestirii?

INFORMATORUL – II

Îi plăcea să trădeze oameni, căci asta îl dezumaniza. *Tendința mea fundamentală e să mă dezumanizez.*

Jean Genet

Încă nu m-am lecuit de fericire.

Anna Ahmatova

Î 1: Cine este eroul povestirii?

FECIOARA

Atacul asupra taberei militare plănuit de fedaini a fost abandonat în ultimul moment de nimeni alţii decât de fedainii înşişi. Au luat această decizie pentru că Abid Ahmed alias Abid Suzuki, şoferul maşinii Maruti Suzuki în care se aflau, conducea îngrozitor. Micuţa maşină a virat brusc la stânga, apoi a virat brusc la dreapta, de parcă ar fi evitat un obstacol. Doar că drumul era liber şi nu era nimic de evitat. Când tovarăşii lui Abid Suzuki (dintre care nici unul n-avea permis de şofer) l-au întrebat ce se întâmplase, acesta le-a răspuns că erau nimfele venite să-i ia pe toţi în rai. Erau goale şi dănţuiau pe capotă, distrăgându-i atenţia.

E imposibil de stabilit dacă nimfele despuiate erau sau nu virgine.

Dar Abid Suzuki sigur era.

Î 1: De ce conducea prost Abid Suzuki?

Î 2: Cum se determină virginitatea unui bărbat?

NEÎNFRICATUL

Mehmood era un croitor din Budgam. Cel mai mare vis al lui era să se pozeze cu nişte arme. Până la urmă, un coleg de şcoală care se alăturase unui grup de militanţi l-a luat la ei în ascunzătoare şi i-a îndeplinit visul. Mehmood s-a întors în Srinagar cu negativele pozelor şi s-a dus la Studioul foto Taj ca să le developeze. A negociat o reducere de 25 de paise pentru fiecare fotografie. Când s-a dus să le ridice, Poliţia de Frontieră a pus un cordon în jurul Studioului foto Taj şi l-a prins în flagrant cu pozele asupra lui. L-au dus la o unitate militară şi l-au torturat zile în şir. N-a dezvăluit nici o informaţie. L-au condamnat la zece ani de închisoare.

Comandantul militant care facilitase sesiunea foto a fost arestat câteva luni mai târziu. S-au recuperat de la el două AK-47 şi mai multe cutii de muniţie. A fost eliberat după două luni.

Î 1: A meritat?

CARIERISTUL

Băiatul îşi dorise întotdeauna să ajungă ceva în viaţă. A invitat patru militanţi la cină şi le-a pus somnifere în mâncare. După ce-au adormit, a chemat armata. I-au omorât pe militanţi şi au dat foc la casă. Armata îi promisese băiatului doi *kanali*[156] de teren şi cincizeci de mii de rupii. I-au dat numai cincizeci de mii şi l-au cazat într-o baracă aflată în imediata apropiere a unităţii militare. I-au spus că, dacă voia o slujbă permanentă la ei, în loc să muncească doar cu ziua, va trebui să le aducă doi militanţi străini. A reuşit să le aducă un pakistanez „viu“, dar nu reuşea să găsească încă unul.

— Din păcate, în ziua de azi nu prea mai merge, i-a spus el IP-ului[157]. Lucrurile s-au schimbat, acum nu se mai poate să omori pur şi simplu pe cineva şi să zici că-i militant străin. Aşa că slujba mea nu poate deveni permanentă.

IP-ul l-a întrebat, dacă s-ar face referendum, cum ar vota, pentru India sau pentru Pakistan?

— Pakistan, normal.

— De ce?

— Pentru că e *Mulk*a (ţara) noastră. Dar militanţii pakistanezi n-au cum să ne ajute. Dacă pot să-i ucid şi să obţin astfel un loc de muncă, mă ajută pe mine.

I-a mai spus IP-ului că, atunci când Caşmirul va face parte din Pakistan, el (IP-ul) nu va reuşi să supravieţuiască. Dar el (băiatul) va reuşi. Dar asta, a mai zis el, doar la modul teoretic. Pentru că avea să fie ucis curând.

Î 1: De către cine se aştepta băiatul să fie omorât?
(a) Armată
(b) Militanţi
(c) Pakistanezi
(d) Proprietarii casei incendiate.

CÂŞTIGĂTORUL PREMIULUI NOBEL

Manohar Mattoo era un pandit caşmirian care rămăsese în Vale după ce toţi ceilalţi hinduişti plecaseră. Nu ştia nimeni, dar era sătul şi profund rănit de aluziile prietenilor lui musulmani care spuneau că toţi hinduiştii din Caşmir erau, de fapt, într-un fel sau altul, agenţi ai forţelor indiene de ocupaţie. Manohar participase la toate protestele anti-India şi strigase *Azadi!* mai tare decât toţi. Dar nu găsea nici o alinare. La un moment dat, îi trecuse prin cap şi să ridice armele şi să intre în Hizb, dar până la urmă se răzgândise. Într-o zi, un vechi coleg de şcoală, Aziz Mohammed, ofiţer de informaţii, i-a făcut o vizită şi i-a spus că era îngrijorat pentru el. I-a spus că-i văzuse dosarul de supraveghere. Acesta sugera c-ar trebui pus sub urmărire pentru că manifesta „tendinţe antinaţionale“.

Când a auzit veştile, Mattoo a zâmbit fericit şi a simţit cum i se umflă pieptul de mândrie.

— Tocmai mi-ai acordat Premiul Nobel! i-a spus el prietenului său.

L-a scos pe Aziz Mohammed la o Café Arabica şi i-a cumpărat cafea şi produse de patiserie în valoare de 500 de rupii.

Un an mai târziu, Mattoo a fost împuşcat de un ucigaş necunoscut, pentru că era *kafir*[158].

Î 1: De ce a fost împuşcat Mattoo?
(a) Pentru că era hinduist

(b) Pentru că voia *Azadi*
(c) Pentru că primise Premiul Nobel
(d) Nici una din variantele de mai sus
(e) Toate variantele de mai sus.

Î 2: Cine ar fi putut să fie ucigaşul necunoscut?
(a) Un militant islamist de părere că toţi kafirii ar trebui omorâţi
(b) Un agent al Ocupaţiei care voia ca oamenii să creadă că toţi militanţii islamişti consideră că toţi kafirii ar trebui omorâţi
(c) Nici una din variantele de mai sus
(d) Cineva interesat ca toată lumea să-şi piardă minţile încercând să afle răspunsul.

KHADIJA SPUNE…

În Caşmir, când ne trezim şi spunem „Bună dimineaţa“, ceea ce vrem să spunem, de fapt, e „Condoleanţe“.[159]

VREMURILE SE SCHIMBĂ[160]

Begum Dil Afroze era o cunoscută oportunistă care credea, aproape la propriu, că se poate schimba odată cu vremurile. Când Mişcarea părea să prindă avânt, îşi dădea ceasul de mână cu jumătate de oră înainte, pe ora oficială standard în Pakistan. Când Ocupaţia punea din nou mâna pe hăţuri, îşi trecea ceasul înapoi pe ora oficială standard în India. Umbla prin Vale zicala: „Ceasul lui Begum Dil Afroze de fapt nu e ceas, e un ziar“.

Î1: Care e morala acestei povestiri?

1 APRILIE, DE ZIUA PĂCĂLELILOR, 2008: De fapt, de Noaptea Păcălelilor. Toată noaptea, ştirile apar sporadic, transmise de la un telefon mobil la altul: „‹‹Confruntare›› într-un sat de lângă Bandipora“. Poliţia de Frontieră (PF) şi Trupele Speciale (TS) susţin că au primit informaţii clare conform cărora, într-o casă din satul Chithi Bandi, se află militanţi – şeful operaţiunilor grupării Lashkar-e-Toiba[161] şi alţii. Are loc o razie. Represiunile se prelungesc toată noaptea. După miezul nopţii, armata anunţă că operaţiunea s-a încheiat cu succes. Spun că doi militanţi au fost

uciși. Dar poliția susține că nu s-au găsit cadavre.

M-am dus cu P la Bandipora. Am plecat în zori.

Din Srinagar în Bandipora, drumul şerpuieşte prin lanuri de muştar. Lacul Wular e sticlos, impenetrabil. Bărci zvelte alunecă ţanţoşe pe suprafaţa lui, ca la o prezentare de modă. P îmi povesteşte că recent, ca parte din „Operaţiunea Armonia“[162], armata a dus douăzeci şi unu de copii la un picnic pe o ambarcaţiune a Marinei. Ambarcaţiunea s-a răsturnat. Toţi cei douăzeci şi unu de copii s-au înecat. Când părinţii copiilor înecaţi au protestat, s-a tras în ei. Cei mai norocoşi au murit.

Bandipora e „eliberată“, zic ei. Cum a fost cândva Sopore. Cum mai e şi acum Shopian. Bandipora e la poalele munţilor înalţi. Când am ajuns, am constatat că represiunile nu se încheiaseră.

Sătenii spuneau că începuseră la 3:30 după-amiaza, cu o zi înainte. Oamenii au fost forţaţi să iasă din case, sub ameninţarea armelor. Au trebuit să-şi lase casele descuiate, cu ceaiurile fierbinţi încă nebăute, cu cărţile deschise, cu lecţiile neterminate, cu mâncarea pe foc, ceapa pusă la călit, roşiile tăiate aşteptând să fie adăugate.

Erau peste o mie de soldaţi, spuneau sătenii. Unii spuneau că patru mii. Noaptea, teroarea se amplifică, probabil confundaseră frunzele platanilor cu soldaţii. Spre finalul represiunilor, odată cu ivirea zorilor, pe lângă focurile de armă ocazionale ce secerau oameni, au început să se audă şi sunete mai estompate, de dulapuri deschise, de bani şi bijuterii furate, de războaie de ţesut făcute ţăndări. De vite fripte de vii în staulurile lor.

O casă mare aparţinând fratelui unui poet fusese dărâmată cu totul. Era un morman de moloz. Nu s-a găsit nici un cadavru. Militanţii scăpaseră. Sau poate că nici nu fuseseră acolo.

Dar de ce nu plecase încă armata? Soldaţi cu mitraliere, lopeţi şi mortiere controlau mulţimea.

Alte ştiri:

Doi tineri au fost ridicaţi de la o benzinărie din apropiere.

Mulţimea încremeneşte.

Armata a anunţat deja că a ucis doi militanţi aici în Chithi Bandi. Aşa că acum trebuie să scoată cadavrele. Oamenii ştiu cum stau lucrurile în viaţa reală. Câteodată scenariul e scris dinainte.

— Dacă trupurile acelor băieţi sunt proaspăt incinerate, nu vom accepta povestea armatei.

„Hai, India! Hai înapoi!“

Oamenii zăresc un soldat în moscheea din sat, care se uită în jos către ei. Nu şi-a dat jos bocancii în locul sfânt. Încep să se audă huiduieli. Încet, patul puştii se ridică şi ţinteşte. Aerul se contractă şi se coagulează.

Din fosta casă a fratelui poetului se aude o împuşcătură. E un semn. Armata se va retrage. Drumul din sat e prea îngust ca să încăpem şi noi, şi ei, aşa că ne lipim de pereţii caselor. Soldaţii mărşăluiesc pe lângă noi. Huiduielile gonesc pe urma lor, ca vântul care fluieră pe drumul din sat. Se simt furia şi ruşinea soldaţilor. Şi neputinţa lor se simte. Asta se poate schimba de la o secundă la alta.

Nu trebuie decât să se întoarcă şi să tragă.

Oamenii nu trebuie decât să se întindă la pământ şi să moară.

După ce a plecat şi ultimul soldat, oamenii se caţără pe dărâmăturile casei incendiate. Foile de tablă care alcătuiau cândva acoperişul încă mai fumegă. Dintr-un cufăr carbonizat care stă căscat încă mai ies flăcări. Ce-o fi fost în el, de arde aşa frumos?

Oamenii stau cocoţaţi pe micul munte de moloz fumegând şi cântă:

Hum Kya Chahtey?

Azadi!

Iar apoi strigă numele Lashkar:

Aiwa Aiwa!

Lashkar-e-Taiba!

Sosesc alte ştiri.

Mudasser Nazir a fost ridicat de TS.

Soseşte tatăl său. De-abia respiră. E palid ca un mort. O frunză de toamnă în plină primăvară.

Pe băiatul lui l-au dus în unitate.

— Nu e militant. A fost rănit anul trecut, la un protest.

— Ei zic: dacă-ţi vrei fiul înapoi, atunci trimite-ne-o pe fiică-ta. Umblă vorba că s-a dat cu militanţii. Că-l ajută pe unul din Hizb să-şi transporte lucrurile.

Poate c-o face, poate nu. Oricum, e pe ducă.

O să-l ajut pe unul din Hizb să-şi transporte lucrurile.
Iar apoi mă vor ucide pentru că sunt eu însămi.
O femeie nemernică, dată în vileag.
Indiană
Indiană?
Nu contează.
Cam aşa.

NIMIC

Mi-ar plăcea să scriu o poveste sofisticată în care, deşi nu se întâmplă mai nimic, ai o mulţime de lucruri de scris. Dar asta nu se poate face în Caşmir. Ce se întâmplă aici nu e sofisticat. E prea mult sânge pentru literatura de calitate.

Î 1: De ce nu e sofisticat?
Î 2: Care e cantitatea rezonabilă de sânge pentru literatura de calitate?

*

Ultima însemnare din carneţel era un comunicat de presă al armatei, lipit pe una dintre pagini:

BIROUL DE PRESĂ (ARIPA APĂRĂRII)
GUVERNUL INDIEI – BIROUL DE INFORMAŢII PUBLICE,
MINISTERUL APĂRĂRII, SRINAGAR
FETE DIN BANDIPORA PLECATE ÎN EXCURSIE

Bandipora, 27 septembrie: Azi a fost o zi importantă din viaţa a 17 fete din satele Erin şi Dardpora din districtul Bandipora, când doamna Sonya Mehra şi Brigadierul Anil Mehra, Comandant, Brigada 18 Montană a Domeniului Piscicol din satul Erin, au dat startul excursiei SADHBHAVANA de 13 zile în Agra, Delhi şi Chandigarh. Aceste fete vor fi însoţite de două femei în vârstă şi doi *sarpanch*[163] din zonă, precum şi de doi membri ai unităţii 14 Rashtriya Rifles. Vor vizita obiective de interes istoric şi educativ din Agra, Delhi şi Chandigarh. Vor avea onoarea de a interacţiona cu Guvernatorul Punjabului şi cu cel al statului din care vin.

Brigadierul Anil Mehra, Comandantul Brigăzii 18 Montane, adresându-se participantelor la excursie, le-a spus să profite din plin de excelenta şansă ce le-a fost oferită. Le-a rugat, de asemenea, să observe cu atenţie progresul făcut de alte state şi să se considere ambasadoare ale păcii. Prezenţi cu această ocazie, pentru a le ura un călduros drum bun au fost şi Colonelul Prakash Singh Negi, Ofiţer Comandant, Unitatea 14 Rashtriya Rifles, *sarpanchii* aleşi din cele două sate şi părinţii tuturor participanţilor, alături de membri ai populaţiei locale.

Lectura lucrării *Culegere de gramatică engleză şi exerciţii pentru copii foarte mici* a durat cât două *bidi*-uri şi patru ţigări. Adaptată, desigur, la vitezele de citit/fumat, amândouă fiind variabile.

Tilo a zâmbit în sinea ei, amintindu-şi de altă excursie în Armonia, asemănătoare cu cea descrisă în comunicatul de presă, organizată de armată cu atâta amabilitate pentru băieţii din Muskaan, orfelinatul de stat din Srinagar. Musa îi trimisese un mesaj, rugând-o să vină la Fortul Roşu. Trebuie să fi fost cu zece ani în urmă. Încă trăia cu Naga pe vremea aceea.

Cu acea ocazie, Musa, în perioada lui de maxim curaj, era unul dintre însoţitorii civili ai grupului. Treceau prin Delhi în drum spre Agra, unde urmau să viziteze Taj Mahalul. În Delhi, orfanii au fost duşi să viziteze minaretul Qutb Minar, Fortul Roşu, Poarta Indiei, Rashtrapati Bhavan[164], Clădirea Parlamentului, Casa Birla (unde a fost împuşcat Gandhi), Teen Murti (reşedinţa lui Nehru[165]) şi Safdarjung Road nr. 1 (unde a fost împuşcată Indira Gandhi de sikhii din garda ei personală). Musa era de nerecunoscut. Îşi spunea Zahoor Ahmed, zâmbea mai des decât era cazul şi îşi luase un aer de ţicnit, uşor prostănac şi slugarnic.

El şi Tilo s-au întâlnit ca nişte necunoscuţi aşezaţi întâmplător unul lângă altul, pe o bancă întunecată, în timpul Spectacolului de Sunet şi Lumină de la Fortul Roşu. Restul publicului era compus în cea mai mare parte din turişti străini.

— Acţiunea asta e o colaborare între noi şi forţele de securitate, i-a şoptit Musa. Uneori, în genul ăsta de colaborări, partenerii nici nu ştiu că sunt parteneri. Armatei i se pare că-i învaţă pe copii iubirea de Patrie. Iar nouă ni se pare că-i învăţăm să-şi cunoască Duşmanul, ca să nu ajungă ca Hassan Lone, atunci când va veni rândul generaţiei lor să lupte.

Unul dintre orfani, un băiat mărunţel cu urechi imense, s-a cocoţat la Musa în poală, l-a pupat de o mie de ori şi apoi a rămas neclintit, măsurând-o pe Tilo de la vreo opt centimetri distanţă cu nişte ochi duri, inexpresivi. Musa era sever cu el, indiferent. Dar Tilo a văzut cum îi zvâcneau muşchii feţei şi cum i s-au aprins ochii pentru o clipă. A lăsat momentul să treacă.

— Cine-i Hassan Lone?

— A fost vecinul meu. Un tip grozav. Un frate.

„Frate“ era cel mai mare elogiu, venind din partea lui Musa.

— Voia să se alăture militanţilor, dar, în prima lui călătorie în India, la Bombay, a văzut mulţimile din Gara VT[166] şi s-a lăsat păgubaş. Când s-a întors, a spus: „Fraţilor, aţi văzut câţi sunt? N-avem nici o şansă! Mă predau“. Şi *chiar* a lăsat-o baltă! Acum are o mică afacere cu textile.

Musa, arborând un zâmbet larg în întuneric, l-a pupat zgomotos pe cap pe copilul din poală, în amintirea prietenului său, Hassan Lone. Micuţul rămăsese cu privea pierdută, radiind de încântare.

Pe coloana sonoră, anul era 1793. Împăratul Mohammed Shah Rangeela urcase de aproape treizeci de ani pe Tronul cu Păuni din Delhi. Era un împărat interesant. Urmărea luptele de elefanţi îmbrăcat în haine de doamnă şi purtând papuci cu pietre preţioase. Sub patronajul lui, s-au pus bazele unei noi şcoli de pictură miniaturală ilustrând scene explicite de sex şi peisaje bucolice. Dar nu se rezuma totul la sex şi dezmăţ. La curtea lui dădeau spectacole dansatori de *kathak*[167] şi interpreţi de *qawwali*. Misticul savant Shah Waliullah a tradus Coranul în persană. Khwaja Mir Dard şi Mir Taqi Mir îi recitau versurile în ceainăriile din Chandni Chowk:

Le saans bhi ahista ki nazuk hai bahut kaam
Afaq ki iss kargah-e-shishagari ka.

Ai grijă cum respiri, căci totul e fragil
Aici, în atelierul lumii, unde se făureşte cea mai fină sticlă.

Dar apoi au început să se audă copite de cai. Băieţelul a tresărit în poala lui Musa şi s-a întors să vadă de unde se auzea zgomotul. Era cavaleria lui Nadir Shah, venind în galop tocmai din Persia şi prăduind oraşele din calea ei. Împăratul de pe Tronul cu Păuni era impasibil. După părerea lui, nu se

cădea ca poezia, muzica şi literatura să fie întrerupte de banalitatea războiului. Luminile din Diwan-e-Khas şi-au schimbat culoarea. Mov, roşu, verde. Pe fundalul sonor, râsetele femeilor din *zenana*. Clopoţeii de la gleznele fetelor care dansau. Inconfundabilul chicot gros, cochet, al unui eunuc de curte.

După spectacol, orfanii şi însoţitorii lor au petrecut noaptea într-un internat din Vishwa Yuvak Kendra, în enclava diplomatică. Întâmplarea a făcut ca acesta să se afle la câteva case de locuinţa lui Tilo (şi a lui Naga).

Când a ajuns Tilo acasă, Naga dormea cu televizorul aprins. L-a stins şi s-a întins lângă el. În noaptea aceea a visat un drum şerpuind prin deşert, care n-avea nici un motiv să şerpuiască. Ea şi Musa mergeau pe el. Pe o parte a drumului erau parcate autobuze, iar pe cealaltă erau containere de transport – fiecare cu câte o uşă de intrare şi o perdea zdrenţuită, de tifon. În pragul unor uşi stăteau curve, în altele, soldaţi. Soldaţi înalţi, somalezi. Scoteau din ele oameni grav răniţi şi băgau oameni încătuşaţi. Musa s-a oprit să stea de vorbă cu un bărbat îmbrăcat în alb. Părea să fie un prieten vechi. Musa l-a urmat într-un container de transport, iar Tilo l-a aşteptat afară. Când a văzut că nu mai apare, a intrat şi ea, să-l caute. Lumina din cameră era roşie. Pe un pat din colţul containerului un bărbat şi o femeie făceau sex. Mai era o masă mare de toaletă cu oglindă. Musa nu se afla în cameră, dar imaginea lui se reflecta în oglindă. Stătea atârnat, ţinându-se cu mâinile de acoperiş, şi se bălăngănea înainte şi înapoi. În cameră era o grămadă de pudră de talc, inclusiv la subsuorile lui Musa.

Tilo s-a trezit întrebându-se cum ajunsese pe o barcă. L-a privit mult timp pe Naga şi a fost cuprinsă în treacăt de un sentiment care semăna cu iubirea. Nu-l înţelegea şi n-a făcut nimic să schimbe asta.

*

A calculat că trecuseră treizeci de ani de când se întâlniseră cu toţii – Naga, Garson Hobart, Musa şi ea – la repetiţiile pentru *Norman, tu eşti?* Şi încă se mai învârteau unii în jurul celorlalţi în moduri cât se poate de stranii.

*

Ultima cutie nu era o ladă de fructe şi nu fusese „recuperată“ din

inundaţie. Era o cutie mică de cartuşe de imprimantă Hewlett-Packard conţinând documentele despre Amrik Singh, pe care i le lăsase Musa după întoarcerea dintr-una din călătoriile lui în Statele Unite. A deschis-o, ca să vadă cât de bine ţinea minte ce era înăuntru. Îşi amintea foarte bine. Era un plic cu fotografii vechi, un dosar cu decupaje din ziare care relatau sinuciderea lui Amrik Singh. Una dintre relatări avea şi o fotografie cu casa familiei Singh din Clovis, cu maşini de poliţie parcate afară şi poliţişti învârtindu-se înăuntrul zonei restricţionate, marcate cu bandă galbenă, cum vedeai în serialele de televiziune şi în filmele poliţiste. Era inserată şi o fotografie cu Xerxes, robotul cu cameră de filmat pe care poliţiştii din California îl trimiseseră în casă înainte de a intra ei, ca să se asigure că nu pândeşte acolo cineva, gata de atac. În afară de cel cu decupajele din ziare, mai era un dosar cu copii după cererile de azil în Statele Unite ale lui Amrik Singh şi ale soţiei lui. Musa o delectase cu o relatare lungă şi amuzantă despre cum reuşise să pună mâna pe dosar. Împreună cu un avocat care judecase sute de cazuri de azil pe Coasta de Vest – prietenul unui „frate“ –, îi făcuse o vizită asistentului social american din Clovis, care se ocupase de cazul lui Amrik Singh. Asistentul social era un om minunat, i-a spus Musa; bătrân şi infirm, dar foarte dedicat meseriei lui. Avea înclinaţii socialiste şi era furios pe politica de imigrări a guvernului său. Micul lui birou era ticsit de dosarele a sute de oameni pe care-i ajutase să obţină azil în Statele Unite, majoritatea sikhi fugiţi din India după 1984. Ştia de atrocităţile comise de poliţie în Punjab, de armata care invadase Templul de Aur şi de masacrul sikhilor din 1984, care urmase asasinării Indirei Gandhi. Trăia într-o buclă a timpului şi nu era la curent cu situaţia actuală. Combinase deci Punjabul şi Caşmirul şi-i privise pe domnul şi pe doamna Amrik Singh prin această prismă – încă o familie de sikhi persecutaţi. Se aplecase peste birou şi le şoptise că, după părerea lui, tragedia se petrecuse pentru că nici Amrik Singh, nici soţia lui nu se împăcaseră cu violul la care doamna Amrik Singh fusese supusă când era în custodia poliţiei. Încercase s-o convingă că pomenirea acestuia i-ar fi crescut semnificativ şansele de a primi azil. Dar ea nu voia să-l recunoască şi devenise agitată atunci când el îi sugerase că nu era nici o ruşine să vorbească despre asta.

— Erau nişte oameni simpli şi buni, amândoi, n-aveau nevoie decât de

nişte consiliere, şi ei, şi cei mici, a spus el, înmânându-i lui Musa copii după documentele lor. Nişte consiliere şi nişte prieteni buni. Puţin ajutor, şi ar mai fi fost şi acum în viaţă. Dar probabil cerem prea mult de la ţara asta măreaţă, nu-i aşa?

Chiar pe fundul cutiei pentru cartuşe de imprimantă zăcea un dosar dolofan, de modă veche, pe care Tilo nu-şi amintea să-l mai fi văzut. Era un teanc de file nelegate, prinse cu chingi roşii şi sfoară albă de o bucată de carton. Declaraţiile martorilor din cazul Jalib Qadri, de acum aproape douăzeci de ani:

Minuta declaraţiei date de Ghulam Nabi Rasool, fiul lui Mushtaq Nabi Rasool, cu domiciliul în Barbarshah. Ocupaţie – funcţionar în Ministerul Turismului. Vârsta: 37 ani. Declaraţie înregistrată conform Secţiunii 161/ Codul de Procedură Penală

Martorul declară următoarele:

Locuiesc în Barbarshah, Srinagar. La 8.03.1995 am văzut un contingent militar poziţionat în Parraypora. Percheziţiona autovehicule. Mai erau parcate acolo un camion de armată şi un transportor blindat. Un ofiţer militar sikh înalt, înconjurat de multe alte cadre militare în uniformă, conducea percheziţia. Lângă ele staţiona şi un taxi particular. În taxi erau câteva persoane în civil, învelite cu o pătură roşie. De teamă, am rămas la distanţă de această scenă. Apoi am văzut că se apropie o maşină Maruti albă. Jalib Qadri era la volan, iar soţia lui şedea pe scaunul pasagerului. Când l-a văzut pe Jalib Qadri, ofiţerul militar înalt a oprit vehiculul şi l-a pus să iasă din maşină. L-au împins în transportorul blindat şi toate celelalte autovehicule, inclusiv taxiul particular, au plecat în convoi, prin By-pass.

Minuta declaraţiei date de Rehmat Bajat, fiul lui Abdul Kalam Bajad, domiciliat în Kursoo Rajbagh, Srinagar. Ocupaţie – Ministerul Agriculturii. Vârsta: 32 ani. Declaraţie înregistrată conform Secţiunii 161/Codul de Procedură Penală

Martorul declară următoarele:

Locuiesc în Kursoo Rajbah şi lucrez în Ministerul Agriculturii ca ajutor de ofiţer de teren. Astăzi, 27.03.1995, eram la mine acasă când am auzit

zgomote venind de afară. Am ieşit din casă şi am văzut nişte oameni adunaţi în jurul unui cadavru băgat într-un sac. Cadavrul fusese recuperat de nişte localnici tineri din deversorul Jhelumului. Tinerii au scos cadavrul din sac. Am constatat că era cadavrul lui Jalib Qadri. L-am recunoscut pentru că trăise în ultimii doisprezece ani la mine în cartier. După inspecţie, am identificat următoarele obiecte de îmbrăcăminte:

1. Pulover de lână kaki
2. Cămaşă albă
3. Pantaloni gri
4. Maiou alb.

Pe lângă asta, ambii ochi îi lipseau. Avea fruntea pătată de sânge. Corpul era zbârcit şi descompus. A venit poliţia să-l ia în primire şi a întocmit un proces verbal de custodie, pe care l-am semnat.

Minuta declaraţiei date de Maroof Ahmed Dar, fiul lui Abdul Ahad Dar, domiciliat în Kursoo Rajbagh, Srinagar. Ocupaţie – Afaceri. Vârsta: 40 ani. Declaraţie înregistrată conform Secţiunii 161/ Codul de Procedură Penală

Martorul declară următoarele:

Locuiesc în Kursoo Rajbagh şi mă ocup cu afaceri. Pe 27.03.1995 am auzit zgomote venind de pe malurile deversorului din Jhelum. M-am dus la faţa locului şi am constatat că, pe dig, era trupul lui Jalib Qadri, băgat într-un sac. L-am identificat pe decedat pentru că locuise la mine în cartier timp de doisprezece ani şi pentru că ne rugam în aceeaşi moschee locală. Pe trupul decedatului am găsit următoarele obiecte de îmbrăcăminte:

1. Pulover de lână kaki
2. Cămaşă albă
3. Pantaloni gri
4. Maiou alb.

Pe lângă asta, ambii ochi lipseau. Avea fruntea pătată de sânge. Corpul era zbârcit şi descompus. A venit poliţia şi l-a luat în primire şi a întocmit un proces verbal de custodie pe care l-am semnat.

Minuta declaraţiei date de Mohammed Shafiq Bhat, fiul lui Abdul Aziz Bhat, domiciliat în Ganderbal. Ocupaţie – zidar. Vârsta: 30 ani. Declaraţie înregistrată conform Secţiunii 161/ Codul de Procedură Penală

Martorul declară următoarele:

Mă trag din Ganderbal. Sunt de profesie zidar şi în prezent muncesc în casa lui Mohammed Ayub Dar din Kursoo Rajbagh. Astăzi, 27.03.1995, în jurul orei 6:30 dimineaţa, m-am dus la deversorul din Jhelum ca să mă spăl pe faţă. Am văzut un cadavru băgat într-un sac, plutind pe râu. Un picior şi o mână erau la vedere. De teamă, n-am raportat acest lucru nimănui. Mai târziu, am mers la casa lui Mohammed Shabir War ca să-mi fac munca de zidar. Am dat de acelaşi cadavru băgat în sac, recuperat de localnici din deversorul Jhelumului. Trupul decedatului era descompus şi îmbibat de apă. Obiectele de îmbrăcăminte de pe cadavru erau după cum urmează:

1. Pulover de lână kaki
2. Cămaşă albă
3. Pantaloni gri
4. Maiou alb.

Pe lângă asta, ambii ochi lipseau. Avea fruntea pătată de sânge. Corpul era zbârcit şi descompus. A venit poliţia să-l ia în primire şi a întocmit un proces verbal de custodie pe care l-am semnat.

Minuta declaraţiei date de fratele decedatului, Parvaiz Ahmed Qadri, fiul lui Altaf Qadri, domiciliat în Awantipora. Ocupaţie – loc de muncă la Academia de arte, cultură şi limbi străine. Vârsta: 35 ani. Declaraţie înregistrată conform Secţiunii 161/ Codul de Procedură Penală

Martorul declară următoarele:

Sunt domiciliat în Awantipora şi frate al decedatului Jalib Qadri. Astăzi, după identificare şi după autopsie, am luat cadavrul fratelui meu Jalib Qadri de la poliţie. Poliţia a deschis separat un memoriu de vătămare şi a întocmit un proces verbal pentru trupul decedatului. Conţinutul memoriului mi-a fost

citit, şi confirm prin prezenta că datele sunt corecte.

Minuta declaraţiei date de Mushtaq Ahmed Han alias Usman alias Bhaitoth, domiciliat în Jammu City. Vârsta: 30 ani. Declaraţie înregistrată conform Secţiunii 164/ Codul de Procedură Penală

Martorul declară următoarele:

Domnule, eu sunt brutar. Am avut o brutărie în Rawalpora şi am aprovizionat cu pâine personalul armatei în perioada 1990–1991. Apoi, situaţia din Caşmir s-a înrăutăţit, iar militanţii m-au ameninţat pentru faptul că aprovizionam cu pâine personalul armatei. Cum afacerea mea în asta consta, mi-am închis brutăria şi m-am dus în satul meu de baştină din Uri. După trei luni de stat acolo, militanţii au început să-mi persecute soţia. Şi nu numai asta, mi-au răpit cu forţa sora de 15 ani şi au obligat-o să se mărite cu unul din tovarăşii lor. Din această cauză am plecat din satul meu natal şi m-am întors în Srinagar, unde am locuit într-o casă închiriată din Magarmal Bagh. După un timp, au ajuns acolo militanţii din Frontul de Eliberare Jammu şi Caşmir (FEJC) şi m-au forţat să intru în rândurile lor. Mai târziu, în timpul conflictelor dintre diferite facţiuni militante, m-au racolat militanţii din Al-Umar şi am fost în rândurile lor timp de doi ani. Apoi, Forţele de securitate au început să-mi facă probleme şi mi-au ridicat copiii. Prin urmare m-am predat lui India Bravo (IB), cu tot cu arma AK-47. Am fost ţinut în arest timp de opt luni în Baramulla, după care am fost eliberat cu condiţia să mă prezint la IB o dată la cincisprezece zile. Am făcut asta timp de trei luni, dar apoi am fugit de teamă, pentru că, dacă m-ar fi văzut cineva cu IB, mi-ar fi fost fatal. În Srinagar, am făcut cunoştinţă cu o persoană, anume Ahmed Ali Bhat alias Cobra, care m-a prezentat inspectorului-şef adjunct al secţiei de poliţie Kothi Bagh, iar acesta m-a primit şi m-a trimis să lucrez cu Grupul de Operaţiuni Speciale GOS din unitatea Rawalpora. Cobra şi Parwaz Bhat erau din Ikhwan şi lucraseră pe vremuri în unitate, alături de maiorul Amrik Singh. M-au prezentat acestuia şi i-au spus că-i ştiam pe toţi militanţii şi c-ar trebui să-l ajut să-i aresteze. Într-o zi, maiorul Amrik Singh m-a luat cu el la un raid în ascunzătoarea militanţilor din Wazir Bagh, ocazie cu care doi militanţi au fost capturaţi şi apoi eliberaţi, după plătirea sumei de 40 000 de rupii. Am lucrat cu maiorul

Amrik Singh mai multe luni şi am fost martorul eliminării de către el a următorilor:

1. Ghulam Rasool Wani.
2. Basit Ahmed Khanday, care lucra în Hotelul Century.
3. Abdul Hafeez Pir.
4. Ishfaq Waza.
5. Un croitor sikh pe nume Kuldeep Singh.

Cu toţii au fost înregistraţi de atunci ca fiind dispăruţi.

După aceea, odată în martie 1995, maiorul Amrik Singh şi prietenul lui Salim Gojri, care era, la fel ca mine, un militant care se predase, vizitator frecvent al unităţii, au ridicat o persoană care purta sacou, cămaşă albă, cravată şi pantaloni gri. În acel moment, se aflau acolo şi Sukhan Singh, Balbir Singh şi Doctor. Bărbatul cu pantaloni şi sacou era o persoană foarte erudită. S-a certat cu ei în unitate, spunând:

— De ce m-aţi arestat şi m-aţi adus aici?

La care maiorul Amrik Singh s-a înfuriat, l-a bătut fără milă şi l-a dus într-o cameră separată. După ce l-a închis acolo, a ieşit şi-a spus:

— Ştii că acela e faimosul avocat Jalib Qadri? L-am arestat pentru că cei care calomniază armata şi-i ajută pe militanţi nu vor fi cruţaţi, orice poziţie ar avea.

În seara aceea am auzit ţipete şi urlete din camera în care fusese închis Jalib Qadri. După aceea am auzit focuri de armă în acea cameră. Mai târziu am văzut cum încărcau un sac într-un vehicul.

După câteva zile, când corpul neînsufleţit al lui Jalib Qadri a fost recuperat şi au apărut ştiri în ziare cu privire la asta, maiorul Amrik Singh mi-a spus, plin de regret, că a procedat greşit, că n-ar fi trebuit să-l omoare pe Jalib Qadri, dar că n-a avut încotro, pentru că ceilalţi ofiţeri le încredinţaseră această sarcină lui şi lui Salim Gojri. Când mi-a spus asta am simţit că viaţa mea este în pericol.

Apoi, Salim Gojri şi tovarăşii săi, Mohammed Ramzan, care era imigrant ilegal din Bangladesh, Muneer Nasser Hajam şi Mohammed Akbar Laway

n-au mai apărut în unitate. Maiorul Amrik Singh ne-a trimis, pe mine, pe Sukhan Singh şi Balbir Singh, să-i căutăm cu maşinile şi să-i aducem la unitate. L-am găsit pe Salim Gojri într-o prăvălie din Bugdam şi l-am întrebat de ce n-a mai venit la unitate de o săptămână. A spus că era ocupat cu raidurile şi că va veni a doua zi. În ziua următoare a apărut cu cei trei tovarăşi ai lui. Au venit într-un taxi Ambassador. Armele le-au fost reţinute la poartă. Maiorul Amrik Singh le-a spus că acest lucru se datora vizitei iminente a comandantului unităţii. După aceea, maiorul Amrik Singh, Salim Gojri şi tovarăşii lui s-au aşezat pe scaune în incintă şi au început să bea. După două ore, maiorul Amrik Singh i-a dus pe Salim Gojri şi pe tovarăşii săi în sala de mese. Eu eram pe verandă. Sukhan Singh, Balbir Singh, un anume maior Ashok şi Doctor i-au legat pe Salim Gojri şi pe tovarăşii săi cu frânghii şi-au închis uşa. A doua zi, corpurile lor au fost găsite pe un câmp din Pampore alături de corpul şoferului de taxi, Mumtaz Afzal Malik. După aceea i-am mutat pe soţia şi pe copiii mei în casa unui prieten care locuia în By-pass. Apoi am fugit în Jammu. Mai departe nu mai ştiu.

*

Tilo a pus dosarele şi plicul cu fotografii în cutie şi le-a lăsat pe masă. Erau acte juridice şi nu conţineau nimic incriminator.

A împachetat „recuperările“ lui Musa – pistolul, cuţitul, telefoanele, paşapoartele, tichetele de îmbarcare şi tot restul – în caserole de plastic închise ermetic şi le-a băgat în congelator. Într-una din caserole a pus cartea de vizită a lui Saddam Hussein, pentru ca Musa să ştie unde să vină. Frigiderul ei era vechi, genul care se umplea de gheaţă dacă nu era decongelat regulat. Ştia că, dacă reducea temperatura înainte să plece, dovezile incriminatoare aveau să se transforme într-un bloc de gheaţă. Raţionamentul ei era că Recuperările care supravieţuiseră unei viituri devastatoare aveau puteri speciale. Puteau să supravieţuiască şi unui mini-viscol.

Și-a împachetat într-o geantă mică haine, cărţi, lucruri de bebeluş, calculator, periuţă de dinţi. Urna cu cenuşa mamei ei.

Singura decizie care îi mai rămânea de luat era cum să procedeze cu tortul şi cu baloanele.

S-a întins în pat, îmbrăcată din cap până-n picioare, gata de plecare.

Era trei dimineaţa.

Încă nici urmă (nici iz) de Saddam Hussein.

Făcuse o greşeală citind documentele despre Otter. Una gravă. Se simţea captivă într-un butoi de smoală, cu el şi toţi oamenii pe care-i omorâse. Îi simţea mirosul. Şi-i vedea ochii reci, inexpresivi, stând în barcă faţă în faţă cu ea şi holbându-se. Îi simţea mâna pe scalp.

Patul în care stătea întinsă nu era un pat propriu-zis, ci doar o saltea pusă pe pardoseala roşie de ciment. Primprejur roiau furnici grăbite, cărând firimituri de tort. Căldura se strecura prin saltea și atingerea cearşafului era aspră. Un pui de gecko a traversat încăperea cu paşi şovăielnici. S-a oprit la un metru şi ceva de ea, și-a înălţat căpăţâna şi a privit-o cu nişte ochi luminoşi, supradimensionaţi. L-a privit şi ea.

— Ascunde-te! i-a şoptit. Vin vegetarienii.

I-a oferit un ţânţar mort din grămada de ţânţari morţi pe care-i adunase pe o foaie albă de hârtie. A pus cadavrul ţânţarului pe jos, la jumătatea distanţei dintre ea şi gecko. Animalul l-a ignorat mai întâi, apoi l-a mâncat într-o clipită, când ea nu se uita.

„Asta ar fi trebuit să fac“, și-a spus. „Să hrănesc şopârle gecko.“

O lumină stridentă de neon, dându-se drept lună, se revărsa prin fereastră. Cu câteva săptămâni în urmă, în timpul nopţii, când trecea pe un pasaj abrupt, supra-luminat, a surprins o conversaţie între doi bărbaţi mergând pe biciclete: *Is sheher mein ab raat ka sahaara bhi nahin milta.* „În oraşul ăsta am pierdut până şi adăpostul nopţii.“

Stătea întinsă, complet nemişcată, ca un cadavru la morgă.

Îi creştea părul.

Şi unghiile de la picioare îi creşteau.

Părul din cap îi era complet alb.

Triunghiul de păr dintre picioare îi era negru ca tăciunele.

Ce însemna asta?

Era bătrână sau era încă tânără?

Murise sau mai trăia?

Iar apoi, fără ca măcar să se întoarcă, şi-a dat seama că veniseră. Bivolii. Capete masive cu coarne perfecte, conturate în lumină sub formă de

semiluni. Doi la număr. De culoarea nopţii. Culoarea furată a fostei nopţi. Bucle rebele lipite de frunţile lor umede ca nişte batice de damasc. Boturile umede, catifelate, le străluceau şi îşi ţuguiau buzele vineţii. Nu scoteau un sunet. Nu-i făceau nimic, niciodată, doar se uitau. Cum priveau prin cameră, albul ochilor lor avea formă de semilună. Nu păreau curioşi şi nici din cale-afară de serioşi. Erau ca nişte doctori care examinează un pacient, încercând să cadă de acord asupra unui diagnostic.

„Iar ai uitat să-ţi aduci stetoscopul?“

Timpul avea o altă textură în prezenţa lor. Nu-şi dădea seama de când o priveau. Ea nu se uita niciodată la ei. Ştia că plecaseră numai când lumina pe care o blocau până atunci se revărsa din nou în cameră.

Când a ştiut sigur c-au plecat, s-a dus la fereastră şi i-a văzut cum devin din ce în ce mai mici pe măsură ce se îndepărtau pe stradă în jos. Şmecheri de oraş. O pereche de golani. Unul dintre ei a ridicat piciorul, ca un câine, şi s-a pişat pe geamul unei maşini. Un câine foarte înalt. A aprins lumina şi a căutat în dicţionar cuvântul „nonşalant“. În dicţionar scria: „Lipsit de grijă, degajat“. Ţinea dicţionarele lângă pat, stivuite într-un turn.

A luat o foaie de hârtie dintr-un teanc şi un creion dintr-o cană de cafea plină cu creioane albastre ascuţite şi-a scris:

Dragă domnule doctor,

Sunt martora unui curios fenomen ştiinţific. Pe aleea de serviciu din spatele apartamentului meu locuiesc doi bivoli. În timpul zilei, par destul de normali, dar noaptea cresc – cred că „se înalţă“ ar fi cuvântul potrivit – şi se uită la mine prin geamul de la etajul al doilea. Când se pişă, ridică piciorul ca nişte câini. Aseară (pe la ora 8), când mă întorceam de la piaţă, unul a mârâit la mine. De asta sunt sigură. Întrebarea mea este: există vreo şansă ca aceştia să fie tauri modificaţi genetic, având implantate gene de creştere canine sau de lup, care să fi scăpat dintr-un laborator? Și, dacă e aşa, sunt bivoli sau câini? Sau lupi?

N-am auzit să se facă asemenea experimente pe bovine, dumneavoastră aţi auzit? Ştiu că se folosesc gene de creştere umane pentru păstrăvi, făcându-i gigantici. Cei care cresc aceşti păstrăvi gigantici spun că o fac pentru a hrăni oamenii din ţările sărace. Întrebarea mea este cine îi va hrăni

pe păstrăvii gigantici. Genele de creştere umane au mai fost folosite şi la porci. Am văzut rezultatul acestui experiment. Este un mutant saşiu atât de gras, încât nu se poate ridica şi nu-şi poate susţine propria greutate. Trebuie pus pe o placă de lemn. E destul de scârbos.

În ziua de azi nu mai ştii sigur dacă bivolul nu e cumva câine, sau dacă ştiuletele de porumb nu e cumva o pulpă de porc sau o friptură de vită. Dar probabil că aceasta este calea spre adevărata modernitate, nu? De ce n-ar putea paharul, până la urmă, să fie arici, iar gardul viu, cod de bune maniere, şi aşa mai departe?

A dumneavoastră,
Tilottama

P.S. Am auzit că oamenii de ştiinţă care lucrează în industria avicolă încearcă să extirpe instinctul matern al găinilor, pentru a le diminua sau înlătura cu totul dorinţa de a cloci. Scopul lor, se pare, este să le împiedice pe găini să piardă timp cu lucruri inutile şi, astfel, să crească eficienţa producţiei de ouă. Deşi, personal şi din principiu, sunt cu totul împotriva eficienţei, mă întreb dacă o astfel de intervenţie (mă refer la extirparea instinctului matern) n-ar ajuta în cazul *Maaji*-lor – Mamele dispăruţilor din Caşmir. În momentul de faţă ele sunt nişte unităţi ineficiente, neproductive, trăind cu o dietă forţată de speranţă fără de speranţă, învârtindu-se de colo până colo prin grădinile de zarzavaturi şi întrebându-se ce să mai planteze şi ce să gătească, în cazul în care li se întorc fiii acasă. Precis sunteţi de acord că acesta nu este un model viabil de afacere. Aţi putea propune unul mai bun? O formulă realizabilă şi realistă (deşi sunt şi împotriva realismului) de a ajunge la un Cuantum de Speranţă eficient? Cele trei variabile, în cazul lor, sunt Moartea, Dispariţia şi Iubirea Familială. Toate celelalte forme de iubire, presupunând că acestea ar exista într-adevăr, sunt inadecvate şi, prin urmare, n-ar trebui luate în calcul. Excluzând, desigur, Iubirea de Dumnezeu. (Asta se subînţelege.)

P.P.S. Mă mut. Nu ştiu unde mă duc. Asta-mi dă speranţă.

Când şi-a încheiat scrisoarea, a împăturit-o cu grijă şi a băgat-o în geantă. A tăiat tortul, l-a pus într-un biblioraft şi l-a băgat în frigider. A dezlegat

baloanele unul câte unul şi le-a încuiat în şifonier. A dat drumul la televizor, cu volumul oprit. Un bărbat îşi vindea sprâncenele. Refuzase oferta iniţială de cinci sute de dolari. Până la urmă, pentru o mie patru sute de dolari, s-a învoit să şi le radă cu un aparat electric. Avea pe chip un zâmbet nostim, sfios. Arăta ca Elmer Fudd din *Bugs Bunny*.

Înainte de a se crăpa de ziuă.

Nici urmă încă de Saddam Hussein.

Răpitoarea a privit în jos pe geam, uşor impacientată.

Un mesaj primit pe telefon:

De Ziua Internaţională a yoga, să ne reunim pe marginea piscinei pentru o seară de yoga şi meditaţie la lumina lumânărilor, cu Guru Hanumant Bhardwaj.

A tastat un răspuns:

Mai bine nu, vă rog.

Chiar alături de poarta şcolii, pe care o asistentă pictată îi făcea unui bebeluş pictat un vaccin antipolio pictat, un grup de femei somnoroase, ziliere la vreo lucrare de întreţinere a drumurilor din zonă, formau un cerc în jurul unui băieţel care stătea pe vine ca o virgulă, pe marginea unui canal deschis. Femeile se sprijineau în lopeţi şi târnăcoape, aşteptându-şi vedeta să se producă. Virgula stătea cu privirea aţintită asupra uneia dintre femei. Mama lui. Minunea n-a întârziat să apară. A făcut o băltoacă. O frunză gălbuie. Mama lui şi-a lăsat jos toporul şi l-a spălat la popou cu apa noroioasă dintr-o sticlă veche de apă Bisleri. Cu apa rămasă, s-a spălat pe mâini, spălând şi frunza gălbuie deasupra canalului. Nimic din oraş nu le aparţinea femeilor. Nici un petic de pământ, nici un bordei din mahala, nici o foaie de tablă de pe acoperiş. Nici măcar sistemul de canalizare. Dar acum depuseseră un avans indirect, neortodox, o livrare rapidă direct în sistem. Poate că era începutul unui cap de pod în oraş. Mama virgulei l-a luat în braţe, şi-a aruncat toporul peste umăr, şi micul contingent şi-a văzut de drum.

Strada era pustie.

Şi apoi, de parcă ar fi aşteptat plecarea femeilor, ca să-şi facă intrarea, a apărut Saddam Hussein. În ordinea următoare:

Zgomot

Imagine

Miros (duhoare).

Camionul municipal galben a cotit pe micuţa alee de serviciu şi a parcat la câteva case distanţă. Saddam Hussein a sărit de pe scaunul pasagerului (cu aceeaşi emfază cu care sărea de obicei de pe cal), sondând deja cu privirea geamul de la primul etaj al vilei lui Tilo. Tilo a scos capul pe geam şi le-a făcut semn că poarta e deschisă şi c-ar trebui să urce.

L-a întâmpinat la uşă cu un geamantan îndesat, un bebeluş şi un biblioraft plin de tort cu căpşuni. Pe culoar, tovarăşa Laali l-a salutat pe Saddam de parcă şi-ar fi regăsit un iubit pierdut. Îşi ţinea capul nemişcat şi dădea din tot restul corpului dintr-o parte în alta, cu urechile pe spate şi mijind cochet din ochi.

— E a ta? a întrebat-o Saddam pe Tilo după ce-au făcut cunoştinţă. Putem s-o luăm, e loc berechet acolo unde mergem.

— Are pui.

— *Arre*, şi care-i problema?

A împins puii uşurel de pe sacul pe care stăteau, l-a deschis şi-a băgat puii înăuntru – o vânzoleală de vinete schelălăinde. Tilo a încuiat uşa şi mica procesiune a coborât scările tropăind şi-a ieşit în stradă.

Saddam, cu un geamantan îndesat şi un sac plin de căţei.

Tilo, cu un bebeluş şi un biblioraft.

Şi tovarăşa Laali, urmându-şi noua iubire cu un devotament deşănţat.

Cabina şoferului era cât o cămăruţă de hotel. Neeraj Kumar, şoferul, şi Saddam Hussein erau prieteni vechi. Saddam (maestru al prudenţei şi al atenţiei pentru detalii) a pus o ladă de fructe din lemn lângă uşa camionului. O treaptă improvizată. Tovarăşa Laali a sărit înăuntru, urmată de Tilo şi de Miss Jebeen a Doua. S-au aşezat în spate, pe un pat roşu supraetajat Rexine, unde dormeau şoferii de camion în timpul curselor lungi, când erau obosiţi şi şoferul de rezervă trecea la volan. (Camioanele municipale de gunoi nu plecau niciodată în curse lungi, dar aveau totuşi paturi suprapuse.) Saddam a ocupat locul din faţă, pe scaunul pasagerului. Şi-a aşezat sacul cu căţei

între picioare, l-a deschis ca să intre aer, şi-a pus ochelarii de soare, a bătut de două ori în uşa pasagerului, ca un şofer de autobuz, şi s-au pus în mişcare.

Camionul galben şi-a croit drum prin oraş, lăsând în urmă dâra de putoare a vacii explodate. De data aceasta, spre deosebire de ultima călătorie făcută de Saddam cu o încărcătură similară, era într-un camion municipal, în capitala ţării. Gujarat ka Lalla încă mai avea un an până să urce pe tron, papagalii şofrănii încă aşteptau în culise momentul potrivit. Aşa că, deocamdată, nu se întrezărea nici un pericol.

Camionul a trecut huruind pe lângă atelierele de reparaţii auto, pe lângă bărbaţii şi câinii mânjiţi de ulei, care încă dormeau afară.

Pe lângă o piaţă, o *Gurdwara*[168] sikh, altă piaţă. Pe lângă un spital cu pacienţii şi familiile lor campaţi pe marginea drumului. Pe lângă îmbulzeala din faţa farmaciilor deschise nonstop. Printr-un pasaj, cu felinarele încă aprinse.

Pe lângă Oraşul-Grădină şi sensurile giratorii dichisite, cu vegetaţie luxuriantă.

Trecând el mai departe, grădinile au dispărut, drumurile s-au umplut de hârtoape şi de gropi, iar trotuarele, de corpuri adormite. Câini, capre, vaci, oameni. Ricşe-bicicletă parcate, înşiruite una în spatele alteia ca vertebrele unui schelet de şarpe.

Camionul a înaintat duhnind pe sub arcade de piatră în ruină şi pe lângă bastioanele Fortului Roşu. A ocolit oraşul vechi, sosind la Jannat – Pensiune şi Servicii Funerare.

Anjum îi aştepta – un zâmbet extatic strălucind dintre morminte.

Era splendid îmbrăcată, în satinul cu paiete din zilele ei de glorie. Se machiase şi se rujase, îşi vopsise părul şi îşi prinsese cu agrafe o coadă lungă şi neagră, cu o fundă roşie împletită prin ea. Le-a cuprins şi pe Tilo, şi pe Miss Jebeen într-o îmbrăţişare strânsă, pupându-le pe amândouă de mai multe ori.

Le organizase o petrecere de bun venit. Pensiunea Jannat era decorată cu baloane şi ghirlande.

Oaspeţii, toţi splendid îmbrăcaţi, erau următorii: Zainab, acum o fată durdulie de optsprezece ani, care studia designul vestimentar la o

universitate politehnică din oraş, Saeeda (îmbrăcată sobru într-un sari, care, pe lângă faptul că era acum *ustada* Khwabgah-ului, conducea un ONG ce lupta pentru drepturile persoanelor sexuale), Nimmo Gorakhpuri (care venise cu maşina din Mewat, aducând trei kilograme de carne proaspătă de berbec pentru petrecere), Frumoasa-Ishrat (care îşi prelungise vizita), Roshan Lal (care a rămas impasibilă), Imam Ziauddin (care a gâdilat-o pe Miss Jebeen cu barba, apoi a binecuvântat-o şi a zis o rugăciune). Ustad Hammed a cântat la armoniu şi i-a urat bun venit pe acordurile *raga*-ului Tilak Kamod[169]:

Ae ri sakhi mora piya ghar aaye
Bagh laga iss aangan ko

O, prieteni, iubirea mea s-a întors acasă
Iată ce grădină a înflorit în bătătura golaşă.

Saddam şi Anjum i-au arătat lui Tilo camera pe care i-o pregătiseră la parter. Avea s-o împartă cu tovarăşa Laali şi familia ei, cu Miss Jebeen şi cu mormântul lui Ahlam Baji. Iapa Payal era priponită afară, în dreptul geamului. Camera era împodobită cu ghirlande şi baloane. Neştiind ce pregătiri să facă pentru o femeie, o femeie adevărată, din Duniya – şi nu doar din Dunyia, ci din Duniya din Sudul Delhi-ului – optaseră pentru un decor tip salon de coafor: o masă de toaletă cu o oglindă mare, luată dintr-un târg de mobilă la mâna a doua. Un cărucior metalic pe care erau aranjate câteva sticluţe cu diverse culori de ojă Lakmé şi câteva rujuri, un pieptăn, o perie de păr, bigudiuri, un uscător de păr şi o sticlă de şampon. Nimmo Gorakhpuri îşi adusese de acasă din Mewat colecţia de-o viaţă de reviste de modă şi le aranjase în teancuri înalte pe o măsuţă latră. Lângă pat era un pătuţ de copil de pernele căruia era sprijinit un urs mare de pluş. (Tema controversată referitoare la unde avea să doarmă Miss Jebeen a Doua şi cui avea să-i spună „Mami“ – nu „*badi* Mami“ sau „*chhoti* Mami“, ci Mami – urma să fie abordată mai târziu. Aveau s-o soluţioneze uşor, căci Tilo a cedat destul de bucuroasă cerinţelor lui Anjum.) Anjum i-a prezentat-o pe Ahlam Baji lui Tilo de parcă Ahlam Baji ar mai fi trăit încă. I-a relatat operele şi realizările ei şi i-a înşirat numele câtorva dintre luminaţii

Shahjahanabadului pe care aceasta îi adusese pe lume: Akbar Mian brutarul, cel care făcea cel mai bun *sheermal*[170] din oraşul fortificat, Jabbar Bhai croitorul, Sabiha Alvi, a cărei fiică tocmai deschisese un magazin de sari-uri Benarasi la etajul casei lor. Anjum vorbea de parcă lui Tilo lumea aceea i-ar fi fost cunoscută, o lume pe care oricine ar fi trebuit s-o cunoască; de fapt, singura lume pe care *merita* s-o cunoşti.

Pentru prima dată în viaţă, Tilo îşi simţea corpul suficient de spaţios, încât să încapă toate organele.

Primul hotel deschis vreodată în micul oraş unde crescuse ea se numea Hotel Anjali. Pe panourile publicitare de reclamă la această nouă şi fascinantă construcţie scria: „Poposiţi la Anjali ca să vă găsiţi odihna“. Jocul de cuvinte fusese involuntar, dar, pe când era copil, îşi imaginase întotdeauna că Hotelul Anjali era plin de cadavrele oaspeţilor naivi care fuseseră omorâţi în somn, găsindu-şi acolo odihna (veşnică). În cazul Pensiunii Jannat, Tilo simţea că reclama ar fi fost nu numai potrivită, ci şi liniştitoare. Instinctul îi spunea că probabil găsise, în sfârşit, un loc de odihnă, fie ea şi veşnică.

Ospăţul a început imediat după ce s-a crăpat de ziuă. Anjum făcuse cumpărături (carne, jucării şi mobilă) toată ziua şi gătise toată noaptea.

În meniu aveau:

Korma de berbec

Biryani de berbec

Curry de creier

Rogan Josh[171] caşmirian

Ficat prăjit

Shami Kebab[172]

Nan[173]

Tandoori Roti[174]

Sheermal

Phirni

Pepene roşu cu sare neagră.

Narcomanii şi oamenii fără adăpost de la marginea cimitirului s-au adunat în curte ca să ia parte la ospăţ şi la veselie. Payal a fornăit şi ea o porţie substanţială de *phirni*. Doctorul Azad Bhartiya a apărut ceva mai

târziu, dar s-a bucurat de aplauzele şi complimentele tuturor pentru coordonarea evadării şi a sosirii acasă. Postul lui pe termen nelimitat intrase în cel de-al unsprezecelea an, a treia lună şi a douăzeci şi cincea zi. N-a vrut să mănânce, s-a mulţumit cu o pastilă de deparazitare şi un pahar cu apă.

Au păstrat câteva kebaburi şi un pic de *biryani* pentru funcţionarii locali care mai mult ca sigur aveau să-şi facă apariţia mai târziu în cursul zilei.

— Ăştia sunt exact ca noi, femeile *hijra*, a spus Anjum, zâmbind cu afecţiune. Miros cumva petrecerile şi apar şi ei să-şi ceară partea.

Biroo şi tovarăşa Laali s-au înfruptat din oase şi resturi. Dintr-un exces de prudenţă, Zainab a sechestrat căţeii într-un loc inaccesibil pentru Biroo şi a petrecut apoi ore întregi delectându-se cu ei şi flirtând fără ruşine cu Saddam Hussein.

Miss Jebeen a Doua a trecut de la unii la alţii în braţe, a fost strânsă, pupată şi îmbuibată. Într-un fel, îşi începuse viaţa nou-nouţă într-un loc care, deşi se afla în cu totul altă lume, semăna cu cel unde se încheiase, cu peste optsprezece ani în urmă, viaţa tinerei sale predecesoare, Prima Miss Jebeen.

Într-un cimitir.

Alt cimitir, doar ceva mai la nord.

Note

135. Formă de salut în Japonia atunci când cineva răspunde la telefon. (N.red.)

136. „Organizaţie“, „grup“; în arabă, în orig.

137. „Acesta este“; în caşmiră, în orig.

138. Jammu Kashmir Liberation Front – Frontul de Eliberare Jammu şi Caşmir.

139. „Mă duce cu vorba,/ Ar trebui să-l urăsc/ Şi totuşi/ Îl iubesc atât de mult/ Căci în dragoste, se pare/ Am nevoie de-o văpaie.“

140. În loc de „Ar trebui să-l urăsc“, „Toate palmele“.

141. BHK (*bedroom, hall, kitchen* – „dormitor, hol, baie“), prescurtare în anunţurile imobiliare din India.

142. 15/18/31 *lakh* – rupii.

143. Mod de adresare respectuoasă faţă de o femeie Rajput. (N.red.)

144. Covor de bumbac cu ţesătură plată.

145. „Mamă“; în malayalam, în orig.

146. William Shakespeare, *Henric al V-lea*, traducere de Ion Vinea Editura Univers, Bucureşti, 1985.

147. *Ibidem*.

148. „Străină; de alt neam“; în hindi, în orig.

149. „Vom birui“ – cântec *gospel* devenit cântec-protest şi imn al mişcării pentru apărarea drepturilor civile.

150. Ştergare tradiţionale din bumbac, subţiri şi aspre, folosite în India şi Bangladesh.

151. Populație indigenă din sudul Asiei. (N.red.)

152. Sau Operațiunea Colibri – a avut loc în Germania între 30 iunie și 2 iulie 1934, când regimul nazist a executat cel puțin 85 de oameni, din motive politice. (N.red.)

153. „Amuletă“; în urdu, în orig.

154. Cuvânt arab însemnând „legal, permis“; referitor la mâncare, definește un mod de alimentație standard, conform cu cele scrise în Coran. (N.red.)

155. Opinie cu privire la un aspect din legea islamică, dată de un jurist calificat la o întrebare a unui individ, judecător sau membru al guvernului. (N.red.)

156. Unitate de măsură folosită în anumite zone din India şi Pakistan, echivalentă (în India) cu aproximativ 510 mp.

157. Investigator principal.

158. „Necredincios“, prin extensie „infidel“; în arabă, în orig. (N.red.)

159. Joc de cuvinte intraductibil în limba română, bazat pe omofonele *morning*, „dimineaţă“ şi *mourning*, „doliu“.

160. *The Times They Are A-Changin’* este titlul unui cunoscut cântec reacţionar al lui Bob Dylan.

161. Grup terorist brutal activând în Caşmir împotriva Indiei, cu scopul de a reinstaura guvernarea islamică a Indiei.

162. Operation Sadbhavana (Goodwill), incluzând lucrări de infrastructură, asistenţă medicală, implicare a femeilor şi a tineretului, tururi educative şi competiţii sportive, lansată în Jammu şi Caşmir de armata indiană, în cadrul Programului de iniţiative militare civice, menit să „câştige inimile şi minţile“ oamenilor din regiune.

163. *Sarpanch*-ul (urdu, format din *sar* „căpetenie“ şi *panch* „cinci“) este conducătorul ales al *panchayat*-ului, forul sătesc de autoguvernare în India, Pakistan şi Bangladesh.

164. Reşedinţa prezidenţială.

165. Jawaharlal Nehru a fost om de stat indian și prim-ministru al țării în perioada 1947–1964. A fost cel dintâi premier al Indiei de când aceasta a devenit stat independent. A fost unul dintre principalii fondatori ai Mișcării de Nealiniere și a devenit o personalitate marcantă pe plan internațional. (N.red.)

166. Chhatrapati Shivaji Maharaj Terminus (CSMT), cunoscută înainte sub numele de Victoria Terminus (VT) – gară istorică din Bombay, intrată în patrimoniul UNESCO.

167. În hindi, numele uneia dintre cele opt forme ale dansului clasic indian.

168. „Poartă de acces către guru“, în punjabi – templu sikh.

169. Tilak Kamod este una dintre formele clasice de *raga* (cadru melodic pentru improvizaţie) din Hindustan.

170. Pâine nedospită cu aromă de şofran.

171. Preparat din carne de miel cu arome, una dintre reţetele emblematice ale bucătăriei caşmiriene.

172. Varietate de kebab de pe subcontinentul indian, din carne de vită sau miel.

173. *Nan* sau *naan* – lipie din aluat dospit.

174. Lipie din aluat nedospit, adesea umplută cu diverse ingrediente.

Şi nu m-ar crede tocmai pentru c-ar
şti că e adevărat ce le spun.
James Baldwin

9
Moartea prematură a primei Miss Jebeen

Încă de când se făcuse destul de mare cât să insiste, ceruse să i se spună Miss Jebeen. Era singurul nume la care răspundea. Toată lumea trebuia să-i spună aşa: părinţii, bunicii, chiar şi vecinii. Era o adeptă precoce a fetişului „Miss“, care cuprinsese Valea Caşmir în anii timpurii ai insurecţiei. Dintr-odată, o mulţime de domnişoare rafinate, mai ales de la oraş, insistau ca lumea să li se adreseze cu „Miss“. Miss Momin, Miss Ghazala, Miss Farhana. Era doar unul din multele fetişuri ale acelor vremuri. În anii aceia sângeroşi, din motive neînţelese pe deplin de nimeni, oamenii deveniseră predispuşi la fetişuri, căci altfel nu se poate spune. În afară de fetişul „Miss“, mai erau fetişul asistentei medicale, fetişul AS (Antrenorului Sportiv) şi fetişul patinelor cu rotile. Aşa că, pe lângă posturi de control, buncăre, arme, grenade, mine, transportoare blindate, sârmă ghimpată, soldaţi, rebeli, contrainsurgenţi, spioni, agenţi speciali, agenţi dubli, agenţi tripli şi valize cu bani ale agenţiilor de pe ambele părţi ale graniţei, Valea roia şi de asistente, antrenori sportivi şi patinatori pe rotile. Şi, desigur, Miss la tot pasul.

Printre aceştia şi Miss Jebeen, care n-a trăit destul cât să devină asistentă, nici măcar patinatoare.

În Mazar-e-Shohadda, Cimitirul Martirilor, unde a fost îngropată mai întâi, pe panoul din fier forjat arcuit deasupra intrării principale scria (în două limbi): „Ne-am jertfit zilele de azi pentru zilele voastre de mâine“. E ruginit acum, vopseaua verde e decolorată, caligrafia delicată e împestriţată cu pori de lumină. Şi totuşi e acolo, după atâţia ani, conturat ca o mostră ţeapănă de dantelă pe fundalul cerului azuriu şi al munţilor înzăpeziţi, cu dinţi de ferăstrău.

Încă e acolo.

Miss Jebeen nu făcuse parte din comitetul care hotărâse ce ar trebui să scrie pe panou. Dar nici nu era în măsură să conteste decizia acestuia. De asemenea, Miss Jebeen nu bifase prea multe zile de Azi pe care să le dea în schimbul zilelor de Mâine, dar, la urma urmei, algebra dreptăţii infinite era destul de necioplită. Astfel, fără a fi consultată pe această temă, a devenit unul dintre cei mai tineri martiri ai Mişcării. Au îngropat-o lângă mama ei, Begum Arifa Yeswi. Acelaşi glonţ le omorâse şi pe mamă, şi pe fiică. Intrase în capul lui Miss Jebeen prin tâmpla stângă şi se oprise în inima mamei ei. În ultima ei fotografie, rana de glonţ arăta ca un trandafir văratic vesel pus chiar deasupra urechii stângi. Câteva petale îi căzuseră pe *kaffan*, giulgiul cel alb în care fusese înfăşurată înainte de înmormântare.

Miss Jebeen şi mama ei au fost îngropate împreună cu alte cincisprezece persoane, ridicând numărul de victime ale masacrului la şaptesprezece.

La momentul înmormântării lor, Mazar-e-Shohadda era încă destul de nou, dar începea deja să se aglomereze. Cu toate acestea, Comitetul Intizamiya, Comitetul de organizare, ciulise urechile de la începutul insurecţiei şi îşi făcuse o idee realistă despre ce avea să vină. Planificase cu grijă amplasarea mormintelor, folosind spaţiul disponibil eficient şi ordonat. Toată lumea înţelegea cât de important e să înmormântezi trupurile martirilor în gropi colective, să nu le laşi împrăştiate (cu miile) ca hrană pentru păsări, pe sus prin munţi sau prin pădurile din jurul unităţilor militare şi a centrelor de tortură răsărite ca ciupercile după ploaie, peste tot prin Vale. Când au început luptele, iar Ocupaţia a devenit mai strictă, pentru oamenii obişnuiţi a devenit un act de sfidare în sine să-şi adune morţii laolaltă. Primul care şi-a găsit liniştea veşnică în cimitir a fost *gumnam shaheed*, un martir anonim, al cărui sicriu a fost adus la miezul nopţii. A fost îngropat în cimitirul-care-nu-era-încă-un-cimitir cu toate riturile şi onorurile, în faţa unui grup solemn de persoane îndurerate. A doua zi de dimineaţă, când s-au aprins lumânări şi s-au împrăştiat petale proaspete de trandafir pe proaspătul mormânt, când s-au spus noi rugăciuni în prezenţa miilor de oameni adunaţi în urma anunţurilor din moschei de după Rugăciunea de Vineri, comitetul a început demersul de împrejmuire cu gard a unei fâşii de teren de dimensiunile unei poieniţe. Câteva zile mai târziu a apărut şi semnul: Mazar-e-Shohadda. Umbla zvonul că martirul

neidentificat îngropat în acea noapte – cadavrul fondator – nu fusese nicidecum un cadavru, ci un sac gol. După ani de zile, creierul (presupus al) acestui (presupus) plan a fost luat la întrebări de un tânăr *sang-baaz*, un aruncător de pietre, membru al noii generaţii de rebeli, care auzise această poveste şi-l răvăşise:

— Dar *jenaab, jenaab,* asta nu înseamnă că Mişcarea noastră, *tehreek*[175], se întemeiază pe-o minciună?

Răspunsul (presupus al) creierului cărunt a fost:

— Asta e problema cu voi, tinerii. Habar n-aveţi cum se duc războaiele. Desigur, mulţi susţineau că zvonul despre sacul martir nu era decât altul din nesfârşitele zvonuri generate şi diseminate de Aripa de Zvonuri din Badami Bagh, Comandamentul Militar, Srinagar; altă manevră a forţelor de ocupaţie, menită să submineze *tehreek* şi să-i ţină pe oameni destabilizaţi, suspicioşi şi roşi de îndoială.

Se zvonea că exista de-adevăratelea o Aripă de Zvonuri, condusă de un ofiţer cu rang de maior. Se zvonea că un temut batalion din Nagaland (şi ei fiind sub o altă ocupaţie la est), mâncători legendari de porci şi câini, mai savurau din când în când şi câte-o gustărică din carne de om, în special carne de „bătrânei“, ziceau cunoscătorii. Se zvonea că acela care reuşea să livreze (cuiva, adresă necunoscută) o bufniţă sănătoasă cântărind trei kile sau mai mult (bufniţele din regiune cântăreau numai jumate, chiar şi cele grase) avea să câştige un premiu de un milion de rupii. Oamenii au început să prindă ulii, şoimi, bufniţe mici şi tot soiul de alte păsări răpitoare, hrănindu-le apoi cu şobolani, orez şi stafide, injectându-le cu steroizi şi cântărindu-le oră de oră, deşi nu erau prea siguri cui ar fi trebuit să livreze păsările. Cinicii spuneau că era tot opera armatei, care căuta neîncetat moduri de a-i ţine pe creduli ocupaţi, ferindu-i astfel de neplăceri. Existau zvonuri şi contra-zvonuri. Existau zvonuri care ar fi putut să fie adevărate şi adevăruri care ar fi trebuit să fie zvonuri. De exemplu, chiar era adevărat că, ani în şir, Celula pentru drepturile omului din cadrul armatei a fost condusă de un anume locotenent-colonel Stalin – un tip prietenos din Kerala, fiul unui vechi comunist. (Zvonul era că a lui fusese ideea să înfiinţeze Muskaan – care înseamnă „zâmbet“ în urdu –, un lanţ de centre militare „Armonia“ pentru reabilitarea văduvelor, semi-văduvelor, orfanilor şi semi-

orfanilor. Oameni cuprinşi de mânie, care acuzau armata că furnizează rezerva de orfani şi văduve, incendiau regulat orfelinatele şi cusătoriile „Armonia“. Le renovau de fiecare dată, mai mari, mai frumoase, mai moderne, mai prietenoase.

Cât despre Cimitirul Martirilor, întrebarea dacă primul mormânt conţinea un sac sau un cadavru s-a dovedit a fi irelevantă. Adevărul esenţial era că un cimitir relativ nou începuse să se umple, într-un ritm îngrijorător, cu cadavre adevărate.

Martiriul s-a furişat în Valea Caşmir de după Linia de Control, prin trecători de munte luminate de lună, păzite de soldaţi. Noapte de noapte călca tiptil pe cărări înguste de piatră, înfăşurate ca nişte frânghii în jurul versanţilor albaştri de gheaţă, traversând gheţari uriaşi şi fâneţe înalte, cufundate în zăpadă până la brâu. Se târa prin nămeţi pe lângă băieţii împuşcaţi, cu trupurile aranjate într-un tablou sinistru, glacial, sub privirea necruţătoare a lunii palide de pe cerul rece al nopţii şi al stelelor care atârnau atât de jos, încât părea că le poţi atinge.

Ajuns în vale, rămânea aproape de sol şi se împrăştia prin crângurile de nuci, prin lanurile de şofran, prin livezile de meri, de migdali şi de cireşi, furişându-se ca o ceaţă. Susura cuvinte războinice în urechile doctorilor şi inginerilor, ale studenţilor şi muncitorilor, ale croitorilor şi tâmplarilor, ţesătorilor şi fermierilor, bucătarilor şi rapsozilor. Aceştia ciuleau urechile şi apoi îşi lăsau cărţile şi uneltele, acele, dălţile, riglele, plugurile, topoarele şi costumele de clovn. Abandonau războaiele pe care ţesuseră cele mai frumoase covoare şi cele mai fine şi mai moi şaluri văzute vreodată pe lume şi pipăiau, cu degete noduroase, ţevile netede ale kalaşnikovurilor pe care străinii veniţi să-i viziteze îi lăsau să le atingă. Îi urmau pe noii Fluieraşi pestriţi în luminişuri şi pe păşunile înalte unde apăruseră taberele de antrenament. Numai după ce primeau propriile arme, numai după ce-şi încleştau degetele pe trăgaci şi-l simţeau cedând, atât de uşor, numai după ce cântăreau şansele şi ajungeau la concluzia că e o opţiune viabilă, de-abia atunci lăsau furia şi ruşinea subjugării îndurate decenii şi secole întregi să le curgă prin trup şi să le transforme sângele din vene în fum.

Volbura ceţoasă şi-a văzut de drum, pornind o campanie aleatorie de recrutare. Le şoptea vorbe duioase speculanţilor, bigoţilor, bătăuşilor şi

şarlatanilor. Iar ei ascultau cu atenţie, reconfigurându-şi apoi planurile. Degetele lor alunecoase mângâiau umflăturile reci de metal ale raţiei de grenade, care le era distribuită cu atâta generozitate, ca pachetele cu carne aleasă de oaie, de Eid. Îşi altoiau crimele şi noile escrocherii pe zicale despre Dumnezeu şi Libertate, Allah şi *Azadi*. Îşi luau tălpăşiţa cu bani, proprietăţi şi femei.

Fireşte femei.

Femei fireşte.

Şi astfel a început insurecţia. Moartea era peste tot. Moartea era tot. Carieră. Dorinţă. Vis. Poezie. Iubire. Tinereţea însăşi. Moartea devenise doar un alt mod de a trăi. În parcuri şi-n livezi, lângă râuri şi pâraie, pe câmpuri şi în luminişuri răsăreau cimitire. Pietre de mormânt creşteau din pământ ca nişte dinţi de copil. Fiecare sat, fiecare localitate avea propriul cimitir. Cei care n-aveau se temeau să nu fie luaţi drept colaboratori. În zonele îndepărtate de la graniţă, lângă Linia de Control, era destul de dificil să faci faţă la viteza şi regularitatea cu care apăreau cadavrele şi la starea în care se aflau acestea. Unele erau livrate în saci, altele în pungi mici de plastic; bucăţi de carne, ceva păr şi nişte dinţi. Pe biletele prinse de acestea scria: „1 kg, 2,7 kg, 500 g“. (Da, încă un adevăr care ar fi trebuit de fapt să fie doar un zvon.)

Turiştii s-au suit în avioane şi au plecat. Jurnaliştii s-au suit în avioane şi au venit. Tinerii în luna de miere au plecat şi ei. Au sosit, în schimb, soldaţii. Femei adunate în jurul secţiilor de poliţie şi al unităţilor militare, ţinând în mâini o pădure de fotografii de paşaport cu colţurile îndoite, înmuiate de atâtea lacrimi: „Fiţi amabil, domnule, nu mi-aţi văzut din întâmplare băiatul pe undeva? Nu mi-aţi văzut cumva soţul? Nu v-aţi întâlnit cumva cu fratele meu?“ Şi toţi domnii îşi umflau piepturile, şi-şi zbârleau mustăţile, şi se jucau cu medaliile, şi mijeau ochii măsurându-le, să vadă a cărei disperare merita transformată în speranţă corozivă („Să văd ce pot face“) şi cât şi pentru cine avea să valoreze acea speranţă. („O şpagă? Un ospăţ? Un futai? Un camion de nuci?“)

Închisorile se umpleau, locurile de muncă se evaporau. Ghizii, vânzătorii, proprietarii de ponei (cu ponei cu tot), hamalii, ospătarii, recepţionerii, trăgătorii de sănii, vânzătorii de gablonzuri, florarii şi barcagiii de pe lac

deveneau cu toţii pe zi ce trece mai săraci şi mai flămânzi.

Numai groparii îşi dădeau duhul muncind. Muncă, muncă şi iar muncă. Fără bani în plus pentru orele suplimentare sau pentru schimbul de noapte.

În Mazar-e-Shohadda, Miss Jebeen şi mama ei erau îngropate una lângă alta. Pe piatra de pe mormântul soţiei lui, Musa Yeswi scrisese:

ARIFA YESWI
12 septembrie 1968 – 22 decembrie 1995
Soţia lui Musa Yeswi

Iar dedesubt:

Ab wahan khaak udhaati hai khizaan
Phool hi phool jahaan thay pehle.

Unde cândva erau flori, numai flori
Acum e praf purtat de adierile toamnei.

Alături, pe piatra de pe mormântul lui Miss Jebeen, scria:

MISS JEBEEN
2 ianuarie 1992 – 22 decembrie 1995
Fiica mult-iubită a Arifei şi a lui Musa Yeswi

Şi apoi, chiar la bază, cu litere foarte mici, Musa l-a rugat pe gravorul de pietre funerare să inscripţioneze ceva ce mulţi aveau să considere că era un epitaf nepotrivit pentru un martir. A pus inscripţia într-un loc unde ştia că iarna avea să fie mai mult sau mai puţin ascunsă sub zăpadă, iar în restul anului avea să fie acoperită de iarba înaltă şi de narcisele sălbatice. Mai mult sau mai puţin. Iată ce-a scris:

Akh daleela wann
Yeth manz ne kahn balai aasi
Na aes soh kunni junglaas manz roazaan

Era ce-i spunea Miss Jebeen seara, când se întindea lângă el pe covor, odihnindu-şi capul pe perna jerpelită de catifea (spălată, cârpită şi iar

spălată), îmbrăcată cu propriul ei *pheran* (spălat, cârpit şi iar spălat), micuţ ca o învelitoare de ceainic (turcoaz cu linii şerpuite rozalii, brodate pe guler şi pe manşete) şi imitând perfect poziţia tatălui ei stând întins: cu piciorul drept îndoit, cu glezna dreaptă pe genunchiul stâng, cu pumnul ei foarte mic în pumnul lui foarte mare. *Akh daleela wann*. „Spune-mi o poveste.“ Iar apoi începea ea însăşi povestea, strigând din toate puterile în bezna mohorâtă a stării de asediu, încântarea ei gălăgioasă zbughind-o pe fereastră în paşi de dans şi trezind tot cartierul. *Yeth manz ne kahn balai aasi! Na aes soh kunni junglas manz roazaan! Nu* exista nici o vrăjitoare şi *nu* trăia în junglă. Spune-mi o poveste, şi hai să lăsăm naibii aiurelile cu vrăjitoarea şi cu jungla! Poţi să-mi spui o poveste *adevărată*?

Soldaţii zgribuliţi, veniţi dintr-o climă caldă, care patrulau pe şoseaua îngheţată din jurul cartierului, ciuleau urechile şi ridicau piedicile puştilor. „Cine-i acolo? Ce se-aude? Stai că trag!“ Veneau de departe şi nu ştiau cum se zice în caşmiră la „Stai“ sau „Trag“ sau „Cine“. Aveau puşti, aşa că nici nu era nevoie.

Cel mai tânăr dintre ei, S. Murugesan, de-abia ieşise din adolescenţă. Nu-i fusese niciodată atât de frig, nu văzuse zăpadă în viaţa lui, dar era încântat de formele pe care le lua respiraţia lui, condensându-se în aerul îngheţat.

— Uite! a spus el în prima lui patrulă de noapte, cu două degete pe buze, trăgând afară o ţigară imaginară şi expirând un nor de fum albăstrui. Ţigară gratis!

Zâmbetul alb de pe chipul lui întunecat a plutit prin noapte şi apoi s-a stins, dezumflat de dispreţul plictisit al camarazilor săi.

— Dă-i bice, Rajinikant, i-au spus ei. Fumează tot pachetul. După ce-o să-ţi zboare ăştia capu’ de pe umeri, ţigările n-o să mai aibă aşa gust bun.

„Ăştia.“

Şi chiar i-au venit de hac, până la urmă. Maşina de teren blindată în care se afla a explodat pe o şosea, la ieşirea din Kupwara. El şi încă doi soldaţi au murit sângerând pe marginea drumului.

Trupul în coşciug a fost trimis familiei, în satul său de baştină din districtul Thanjavur, Tamil Nadu, laolaltă cu un DVD cu filmul documentar *Legenda nemaiîntâlnitei vitejii*, în regia unui anume maior Raju şi produs de Ministerul Apărării. S. Murugesan nu apărea în film, dar ai lui au crezut

că apare, pentru că nu l-au văzut niciodată. N-aveau DVD player.

La el în sat, *vanniyarii* (care nu erau „paria“) n-au permis ca trupul lui S. Murugesan (care era) să treacă pe lângă casele lor, spre locul de incinerare. Aşa că procesiunea funerară a luat-o pe o rută ocolitoare, trecând pe la marginea satului, până la locul separat de incinerare pentru paria, vecin cu grămada de gunoi.

S. Murugesan se amuzase în sinea lui auzindu-i pe caşmirienii cu ten deschis cum îi tachinează pe soldaţii indieni, bătându-şi joc de pielea lor închisă la culoare şi spunându-le „*Chamar nasl*“ (soiul *chamar*). Îl distra furia camarazilor săi care se considerau dintr-o castă superioară şi cărora li se părea firesc să-i spună tocmai lui *chamar*, cum le spuneau indienii din nord tuturor daliţilor, indiferent căreia dintre nenumăratele caste de paria aparţineau. Caşmirul era unul dintre puţinele locuri din lume unde o populaţie cu ten deschis fusese condusă de una cu ten mai închis. Această inversiune îndreptăţea, chipurile, nişte insulte cumplite.

Spre a comemora vitejia lui S. Murugesan, armata a finanţat construirea, la intrarea în sat, a unei statui de ciment a lui Sepoy S. Murugesan, în uniforma de soldat, cu puşca pe umăr. Din când în când, tânăra lui văduvă i-o arăta fetiţei lor, care avea doar şase luni la moartea tatălui ei.

— *Appa*, spunea ea, făcându-i cu mâna statuii.

Iar mititica zâmbea, imitând întocmai mişcarea mâinii mamei ei, un pliu de grăsime revărsându-se ca o brăţară peste încheietura ei de bebeluş.

— *Appappappappappappappa*, spunea ea, zâmbind.

Nu erau toţi încântaţi de ideea de a avea statuia unui paria la intrarea în sat. Mai ales un paria cu puşca pe umăr. Li se părea că ea transmite oamenilor un mesaj greşit, că le dă idei. La trei săptămâni de la ridicarea statuii, puşca de pe umărul acesteia a dispărut. Familia lui Sepoy S. Murugesan a încercat să depună o plângere, dar poliţia a refuzat să deschidă dosar, spunând că puşca probabil căzuse sau pur şi simplu se dezintegrase, din cauza folosirii unui ciment inadecvat – un caz destul de frecvent de incompetenţă –, şi că nu putea fi nimeni acuzat. La o lună după aceea, statuii i-au dispărut şi mâinile. Din nou, poliţia a refuzat să deschidă dosar, deşi de data aceasta au zâmbit cu subînţeles şi nici măcar n-au catadicsit să ofere vreo explicaţie. La două săptămâni de la amputarea mâinilor, statuia

lui Sepoy S. Murugesan a fost decapitată. Au urmat câteva zile de tensiune. Oamenii din satele vecine care aparţineau aceleiaşi caste ca S. Murugesan au organizat un protest. Au început o ştafetă de greva foamei la baza statuii. Un tribunal local a spus că avea să instituie un comitet juridic pentru cercetarea cazului. Între timp, a comandat un status quo. Greva foamei a fost întreruptă. Comitetul juridic n-a fost instituit niciodată.

În unele ţări, unii soldaţi mor de două ori.

Statuia decapitată a rămas la intrarea în sat. Deşi nu mai semăna deloc cu omul pe care se presupunea că ar fi trebuit să-l comemoreze, aşa s-a dovedit a fi o emblemă mult mai fidelă a timpurilor.

Copilul lui S. Murugesan a continuat să-i facă cu mâna.

— *Appappappappa*…

Pe măsură ce războiul din Valea Caşmirului avansa, cimitirele se înmulţeau precum parcările supraetajate ce răsăreau în oraşele înfloritoare de la câmpie. Când au rămas fără spaţiu, în unele cimitire au apărut morminte cu etaj, ca autobuzele din Srinagar ce transportau cândva turiştii între Lal Chowk şi Boulevard.

Din fericire, mormântul lui Miss Jebeen n-a avut aceeaşi soartă. Ani de zile, după ce guvernul a declarat că înăbuşise insurecţia (deşi o jumătate de milion de soldaţi au rămas în zonă, pentru orice eventualitate), după ce principalele grupuri militante s-au întors (ori au fost întoarse) unele împotriva celorlalte, după ce pelerinii, turiştii şi tinerii în luna de miere de pe continent au revenit în Vale ca să se tăvălească prin zăpadă (să fie traşi la deal şi împinşi la vale prin nămeţi – chiuind – în sănii trase de foşti militanţi), după ce spionii şi informatorii (din motive de ordine şi prudenţă excesivă) au fost ucişi de superiorii lor, după ce rebelii şi-au găsit locuri de muncă stabile în miile de ONG-uri din Sectorul Păcii, după ce oamenii de afaceri locali care făcuseră averi furnizând cărbune şi lemn de nuc armatei au început să-şi investească banii în Sectorul cu creştere rapidă al Ospitalităţii (dându-le, chipurile, oamenilor ocazia să se implice în Procesul de Pace), după ce directorii de bancă şi-au însuşit banii nerevendicaţi rămaşi în conturile militanţilor morţi, după ce centrele de tortură s-au transformat în vile de lux pentru politicieni, după ce cimitirele martirilor au rămas cam părăsite, iar numărul martirilor s-a redus substanţial (numărul

sinuciderilor însă crescând dramatic), după ce s-au ţinut alegeri şi s-a declarat democraţia, după ce Jhelumul a crescut şi s-a retras, după ce insurecţia a crescut din nou şi a fost înăbuşită din nou şi a crescut din nou şi a fost înăbuşită din nou şi a crescut din nou – chiar şi după toate acestea, mormântul lui Miss Jebeen a rămas cu un singur etaj.

Trăsese un loz norocos. Avea un mormânt drăguţ în jurul căruia creşteau flori de câmp, şi o avea pe mama ei alături.

Masacrul ei fusese al doilea petrecut în oraş într-un interval de două luni.

Din cei şaptesprezece oameni care şi-au pierdut viaţa atunci, şapte au fost spectatori, ca Miss Jebeen şi mama ei (ele având chiar locuri pe scaune). Se uitau din balconul lor – Miss Jebeen, care avea puţină febră, stând în braţele mamei ei – la miile de persoane îndurerate care purtau pe străzile oraşului trupul lui Usman Abdullah, un lector universitar cunoscut. După cum declaraseră autorităţile, fusese împuşcat de un TN (un trăgător neidentificat, deşi identitatea acestuia era un secret cunoscut). Cu toate că Usman Abdullah era un ideolog de frunte al luptei pentru *Azadi*, el fusese ameninţat în mai multe rânduri de nou-apăruta facţiune extremistă a militanţilor întorşi de dincolo de Linia de Control, dotaţi cu arme noi şi cu idei noi şi rigide faţă de care el îşi exprimase public dezacordul. Asasinarea lui Usman Abdullah a fost o declaraţie că sincretismul din Caşmir reprezentat de acesta nu avea să fie tolerat. Gata cu ideile astea populiste, de modă veche. Gata cu venerarea sfinţilor şi prorocilor domestici în altarele locale, au anunţat noii militanţi, gata cu sminteala. Gata cu sfinţii de mâna a doua şi cu Dumnezeii locali. Exista numai Allah, singurul Dumnezeu. Exista Coranul. Exista profetul Mohammed (Pacea fie cu El!). Exista un singur fel de rugăciune, o singură interpretare a legii divine şi o singură definiţie pentru *Azadi* – şi anume aceasta:

Azadi ka matlab kya?
La ilaha illallah.

Ce înseamnă libertatea?
Allah e singurul Dumnezeu.

Gata cu dezbaterile pe tema asta. Pe viitor, toate disputele aveau să fie

tranşate cu gloanţe. Şiiţii nu erau musulmani. Iar femeile să înveţe să se îmbrace corespunzător.

Femeile desigur.

Desigur femeile.

Pe oamenii obişnuiţi unele dintre aceste lucruri îi deranjau. Îşi iubeau altarele – Hazratbal în mod special, care găzduia moaştele sfinte, *Moi-e-Muqaddas*, un fir de păr al profetului Mohammed. Sute de mii de oameni vărsaseră lacrimi pe străzi când acesta dispăruse într-o zi de iarnă din 1963. Şi sute de mii de oameni se bucuraseră când acesta apăruse la o lună după aceea (autenticitatea fiindu-i confirmată de o autoritate competentă). Dar când Cei Stricţi s-au întors din călătoriile lor, au declarat că venerarea sfinţilor locali şi punerea în raclă a firelor de păr erau erezii.

Aripa Strictă a dat naştere unei dileme în Vale. Oamenii ştiau că libertatea pe care şi-o doreau nu avea să vină fără un război, şi ştiau că Cei Stricţi erau luptători mai buni. Erau mai bine antrenaţi, aveau arme mai bune şi, în acord cu poruncile divine, aveau pantaloni mai scurţi şi bărbi mai lungi. Primeau mai multe binecuvântări şi mai mulţi bani de pe cealaltă parte a Liniei de Control. Credinţa lor oţelită, neabătută îi disciplina, îi simplifica şi-i făcea să-şi aroge puterea celei de-a doua armate din lume ca mărime. Militanţii care se autointitulau „seculari“ erau mai puţin stricţi, mai relaxaţi. Mai eleganţi, mai bombastici. Scriau poezii, flirtau cu asistentele şi cu patinatorii şi patrulau pe străzi cu puştile aruncate nonşalant pe umeri. Dar nu păreau în stare să câştige un război.

Oamenii îi iubeau pe Cei Mai Puţin Stricţi, dar se temeau de Cei Stricţi şi-i respectau. În războiul de uzură dintre cele două părţi, sute de oameni şi-au pierdut viaţa. Până la urmă, Cei Mai Puţini Stricţi au declarat încetarea focului, au ieşit din ascunzători şi au jurat să-şi continue lupta ca gandhieni. Cei Stricţi au continuat războiul şi au fost vânaţi unul câte unul, de-a lungul anilor. De câte ori unul era omorât, altul îi lua locul.

La câteva luni după uciderea lui Usman Abdullah, asasinul acestuia (cunoscutul TN) a fost capturat şi omorât de armată. Trupul său a fost predat familiei, ciuruit de gloanţe şi arsuri de ţigară. Comitetul Cimitirului, după ce a dezbătut pe larg problema, a hotărât că şi el era martir şi că merita să fie îngropat în Cimitirul Martirilor. L-au înmormântat în capătul opus al

cimitirului, sperând probabil că, despărţindu-i pe Usman Abdullah şi pe asasinul său, îi împiedicau să se certe în viaţa de apoi.

Războiul a continuat, în Vale aripa moderată a devenit mai strictă, iar aripa dură a devenit şi mai dură. Fiecare aripă a dat naştere altor aripi şi sub-aripi. Din Cei Stricţi luau naştere unii Şi Mai Stricţi. Oamenii obişnuiţi au reuşit, ca prin minune, să-i rabde pe toţi, să-i susţină pe toţi, să-i submineze pe toţi şi să-şi vadă de treburile lor obişnuite, chipurile nechibzuite. Şi, chiar purtaţi fiind de curenţii din ce în ce mai rapizi ai Stricteţii, tot mai mulţi oameni continuau să se îngrămădească la altare, unde plângeau şi-şi vărsau povara inimilor frânte.

Din siguranţa balconului lor, Miss Jebeen şi mama ei priveau procesiunea funerară care se apropia. Asemenea celorlalte femei şi celorlalţi copii înghesuiţi pe toată strada în balcoanele de lemn ale caselor vechi, Miss Jebeen şi Arifa îşi pregătiseră un bol cu petale proaspete de trandafir pe care să le arunce peste trupul lui Usman Abdullah, când trecea pe sub ele. Miss Jebeen era înfofolită cu două pulovere şi avea şi mănuşi, ca să nu-i fie frig. Pe cap purta un *hijab* alb mititel, de lână. Mii de oameni scandând *Azadi! Azadi!* se revărsau pe uliţa îngustă. Miss Jebeen şi mama ei scandau şi ele. Deşi Miss Jebeen, neastâmpărată ca de obicei, scanda câteodată *Mataji*! („Mama!“) în loc de *Azadi!* – care sunau la fel. Ştia că, dacă face asta, mama ei se uită în jos la ea şi o pupă.

Procesiunea trebuia să treacă pe lângă un buncăr mare aparţinând Batalionului 26 al Poliţiei de Frontieră, amplasat la mai puţin de treizeci de metri de locul unde stăteau Arifa şi Miss Jebeen. Prin geamul de plasă oţelită al unei barăci prăfuite, făcută din foi de tablă şi bucăţi de placaj, ieşeau guri de mitraliere. Buncărul era baricadat cu saci de nisip şi spirale de sârmă ghimpată. De sârma ghimpată atârnau perechi de sticle goale de Old Monk şi Triple X Rum, fabricate pentru armată, clincănind ca nişte clopoţei când se ciocneau una de alta: un sistem de avertizare rudimentar, dar eficient. La orice atingere a sârmei, se auzeau. Sticle de alcool în serviciul Naţiunii. Aveau avantajul suplimentar de a-i jigni profund pe musulmanii cucernici. Soldaţii din buncăr îi hrăneau pe câinii de care populaţia locală se ferea (lucru de înţeles la musulmanii cucernici), aşa că şi câinii formau un cerc de pază suplimentar. Stăteau pe-acolo, urmărind

derularea evenimentelor, în alertă, dar fără să fie speriaţi. Când procesiunea s-a apropiat de buncăr, bărbaţii închişi înăuntru s-au topit în întuneric, cu transpiraţii reci curgându-le pe spate, pe sub uniformele de iarnă şi vestele antiglonţ.

Dintr-odată, o explozie. Nu foarte zgomotoasă, dar suficient de sonoră şi suficient de aproape, încât să işte panică. Soldaţii au ieşit din buncăr, s-au aşezat în poziţie şi au început să tragă cu mitralierele lor uşoare direct în mulţimea neînarmată, înghesuită pe uliţa îngustă. Trăgeau să omoare. Chiar şi când oamenii s-au întors şi au luat-o la fugă, gloanţele i-au urmărit în continuare, înfigându-se în spinările, capetele şi picioarele care se îndepărtau. Unii soldaţi speriaţi au întors armele spre cei care priveau de la ferestre şi balcoane, descărcându-şi gloanţele în oameni şi balustrade, pereţi şi cercevele. În Miss Jebeen şi în mama ei, Arifa.

Sicriul lui Usman Abdullah şi purtătorii sicriului au fost atinşi de gloanţe. Sicriul s-a desfăcut şi din el s-a revărsat în stradă cadavrul re-măcelărit, chircit, într-un giulgiu alb ca zăpada, mort a doua oară printre toţi morţii şi răniţii.

Şi unii caşmirieni mor de două ori.

Împuşcăturile au încetat numai când strada s-a golit şi în urmă n-au rămas decât trupurile morţilor şi ale răniţilor. Şi încălţări. Mii de încălţări.

Şi sloganul asurzitor pe care nu mai rămăsese nimeni să-l scandeze:

Jis Kasmir ko khoon se seencha! Who
Kashmir hamara hai!

Caşmirul e scăldat de sângele nostru!

Caşmirul e-al nostru!

Protocolul post-masacru a fost rapid şi eficient – perfecţionat de rutină. În mai puţin de o oră, cadavrele erau la morga din Centrul de investigaţii al Poliţiei, iar răniţii, la spital. S-a spălat strada cu furtunul, sângele a fost împins în gurile de canal. Magazinele au fost redeschise. S-a declarat starea de normalitate. (Normalitatea era întotdeauna o declaraţie.)

Mai târziu, s-a stabilit că explozia fusese cauzată de o maşină care a trecut peste o cutie goală de Mango Frooti, pe strada alăturată. Cine era de vină? Cine lăsase pachetul de Mango Frooti („Proaspăt şi zemos“) pe

stradă? India sau Caşmirul? Sau Pakistanul? Cine trecuse cu maşina peste el? S-a constituit un tribunal care să investigheze cauzele masacrului. Circumstanţele n-au fost niciodată elucidate. Nimeni n-a fost acuzat. Aşa era Caşmirul. Era vina Caşmirului.

Viaţa a mers mai departe. Moartea a mers mai departe. Războiul a mers mai departe.

*

Toţi cei care l-au văzut pe Musa Yeswi când îşi îngropa soţia şi fiica au observat cât de tăcut a fost în ziua aceea. N-a arătat nici un semn de durere. A părut retras şi confuz, de parcă nici n-ar fi fost acolo, de fapt. Se prea poate ca asta să fi dus, în cele din urmă, la arestarea lui. Sau poate o fi fost ritmul în care-i bătea inima. Prea rapid sau prea lent pentru un civil nevinovat. În câteva puncte de control celebre, soldaţii îşi puneau uneori urechea pe pieptul tinerilor şi le ascultau bătăile inimii. Umblau zvonuri că unii soldaţi aveau chiar stetoscoape.

— Inima ăstuia bate pentru libertate, spuneau, şi era de-ajuns pentru ca trupul care găzduia inima prea-rapidă sau prea-lentă să facă o excursie până la Cargo, sau Papa II, sau cinematograful Shiraz – cele mai temute centre de interogare din Vale.

Musa n-a fost arestat la un post de control. L-au ridicat de la el de-acasă, după înmormântare. Excesul de tăcere la înmormântarea soţiei şi copilului tău nu putea trece neobservat pe vremea aceea.

La început, desigur, toată lumea fusese tăcută, temătoare. Procesiunea funerară a şerpuit prin orăşelul cenuşiu, mocirlos, într-o linişte încremenită. Singurul zgomot era *flap-flap-flap*-ul miilor de pantofi încălţaţi fără şosete, pe drumul umed-argintiu ducând la Mazar-e-Shohadda. Bărbaţi tineri purtau şaptesprezece sicrie pe umeri. Şaptesprezece plus unu, adică cel al re-omorâtului Usman Abdullah care, desigur, nu putea fi trecut de două ori în evidenţe. Deci şaptesprezece-plus-unu sicrie de tablă şerpuiau pe străzi, făcându-i cu ochiul soarelui iernatic. Pentru cine s-ar fi uitat în jos la oraş de pe crestele munţilor înalţi care-l înconjurau, procesiunea ar fi arătat ca o coloană de furnici maronii cărând şaptesprezece-plus-unu cristale de zahăr spre muşuroi, ofrandă reginei. Probabil pentru un cercetător al istoriei şi al

conflictelor umane, în termeni relativi, la asta s-ar fi redus, de fapt, întreaga procesiune: la o coloană de furnici fugind cu nişte firimituri căzute de la masa nobililor. Dintre războaie, acesta era unul mărunt. Nimeni nu-i acorda prea multă atenţie. Iar el a continuat. Iar el s-a înfăşurat şi s-a desfăşurat decenii în şir, adunând oameni în îmbrăţişarea lui dezmăţată. Cruzimile lui au devenit la fel de fireşti ca schimbarea anotimpurilor, fiecare venind cu propria gamă de mirosuri şi flori, cu propriul ciclu de stingere şi renaştere, de distrugere şi normalitate, de răscoale şi scrutine.

Dintre toate cristalele de zahăr purtate de furnici în dimineaţa aceea de iarnă, cel mai mic cristal purta, desigur, numele de Miss Jebeen.

Alte furnici, prea îngrijorate ca să se alăture procesiunii, rămăseseră înşirate pe străzi, stând pe mormane alunecoase de zăpadă cenuşie, cu braţele încrucişate în căldura de sub *pheran*-uri, cu mânecile goale fluturând în vânt. Oameni ciungi în inima unei insurecţii armate. Cei prea speriaţi ca să îndrăznească să iasă priveau de la ferestre şi din balcoane (deşi văzuseră atât de limpede că exista chiar şi aşa un risc). Fiecare dintre ei ştia că e în bătaia puştilor soldaţilor care-şi ocupaseră poziţiile prin tot oraşul – pe acoperişuri, poduri, bărci, moschei, turnuri de apă. Ocupaseră hoteluri, şcoli, prăvălii şi chiar unele case.

Era frig în dimineaţa aceea; pentru prima oară după mulţi ani, lacul îngheţase complet, iar prognozele anunţau alte ninsori. Crengile golaşe şi pestriţe ale copacilor se înălţau spre cer, ca braţele unor bocitoare împietrite în durerea lor.

În cimitir fuseseră pregătite şaptesprezece-plus-unu morminte. Ordonate, proaspete, adânci. Lângă fiecare groapă se înălţa pământul dinăuntru, ca o piramidă de ciocolată neagră. Avangarda adusese tărgile metalice pătate de sânge pe care le fuseseră înapoiate familiilor trupurile după autopsie. Stăteau sprijinite de trunchiurile copacilor, ca petalele însângerate, de oţel, ale unei uriaşe flori carnivore de munte.

Când procesiunea a intrat pe poarta cimitirului, o grămadă de reporteri, trepidând ca nişte atleţi în blocul de start, a rupt rândurile, năpustindu-se înainte. Sicriele au fost lăsate jos, deschise, înşiruite pe pământul îngheţat. Mulţimea, respectuoasă, a făcut loc presei. Ştia că fără jurnalişti şi fotografi masacrul va fi şters, iar morţii vor muri de-a binelea. Aşa că le ofereau

trupurile, cu speranţă şi furie. Un ospăţ al morţii. Rudele îndurerate care se dăduseră la o parte au fost rugate să se întoarcă în cadru. Durerea lor trebuia arhivată. În anii următori, când războiul va fi devenit un stil de viaţă, aveau să apară cărţi, şi filme, şi expoziţii fotografice pe tema durerii şi a pierderilor de vieţi omeneşti din Caşmir.

Musa nu avea să apară în nici una din acele fotografii.

De data aceasta, Miss Jebeen era de departe atracţia cea mai mare. Camerele se înghesuiau în jurul ei, bâzâind şi ţăcănind ca un urs îngrijorat. Din toată recolta de fotografii, una dintre ele a devenit celebră pe plan local. Ani în şir a tot fost reprodusă în ziare, şi reviste, şi pe copertele raporturilor privitoare la drepturile omului, pe care nimeni nu le citea vreodată, purtând titluri ca: „Sânge pe zăpadă“, „Valea plângerii“, „Când va înceta durerea?“

Pe continent, din motive evidente, fotografia cu Miss Jebeen a avut mai puţin succes. În supermarketul durerii, Băiatul din Bhopal, victima scurgerii de gaze de la Union Carbide, a devansat-o detaşat în topuri. Mai mulţi fotografi de frunte revendicau drepturile de autor ale celebrei fotografii cu băiatul mort, îngropat până la gât într-un mormânt de moloz, cu ochii căscaţi, orbiţi de gazul otrăvit. Ochii aceia spuneau cel mai bine povestea celor întâmplate în acea noapte cumplită. Te priveau din paginile revistelor ilustrate de pe tot globul. Până la urmă, n-a contat, desigur. Povestea a pâlpâit puţin, apoi s-a stins. Lupta pe drepturile de autor ale fotografiei a continuat ani de zile, aproape la fel de aprig ca lupta pentru despăgubirea miilor de victime nenorocite de scurgerea de gaze.

*

Ursul îngrijorat a dispărut, dezvăluind-o pe Miss Jebeen intactă, neschilodită, căzută într-un somn adânc. Cu trandafirul văratic la locul lui.

Când trupurile au fost coborâte în morminte, mulţimea a început să-şi murmure rugăciunea:

Rabbish rahlee sadree; Wa yassir lee amri
Wahlul uqdatan min lisaanee; Yafqahoo qawlee.

Doamne! Potoleşte-mi gândurile. Şi uşurează-mi povara
Şi dezleagă-mi limba. Ca să priceapă ce le spun.

Copiii mai mici, înalţi până la brâu, din locul separat pentru femei, sufocaţi de hainele din lână groasă ale mamelor lor, nevăzând mare lucru, de-abia respirând, îşi vedeau de propriile tranzacţii, la înălţimea lor: „Îţi dau cinci cartuşe goale dacă-mi dai grenada ta neexplodată“.

Vocea izolată a unei femei se ridica la cer, înfiorător de ascuţită, străpunsă de ghimpele nemilos al durerii.

Ro rahi hai yeh zameen! Ro raha hai asmaan…

I s-a mai alăturat una, şi apoi încă una:

Plânge pământul! Plânge şi cerul…

Păsările s-au oprit o clipă din ciripit, ascultând, cu ochii ca mărgelele, cântecul oamenilor. Câini vagabonzi treceau necontrolaţi pe lângă posturile de control, cu inimile potolite. Zmeie şi vulturi se roteau pe curenţii termali, plutind leneş încoace şi încolo peste Linia de Control, parcă sfidând dinadins ghemuleţul de oameni de dedesubt.

Când cerul s-a umplut de bocete, ceva s-a aprins. Bărbaţi tineri au început să sară în sus, ca nişte flăcări reaprinse din tăciuni mocninzi. Din ce în ce mai sus săreau, de parcă pământul de sub tălpile lor ar fi fost flexibil, ca o trambulină. Îşi purtau durerea ca pe-o armură, cu furia petrecută peste umeri asemenea unei centuri de muniţie. În acel moment, probabil pentru că erau astfel înarmaţi, sau pentru că se hotărâseră să aleagă o viaţă a morţii, sau pentru că ştiau că sunt morţi deja, au devenit invincibili.

Soldaţii care înconjurau Mazar-e-Shohadda aveau instrucţiuni clare să nu tragă, orice-ar fi. Informatorii lor amestecaţi prin mulţime (fraţi, veri, taţi, unchi, nepoţi), care strigau sloganuri cu aceeaşi pasiune ca toţi ceilalţi (ba mai şi credeau în ele), aveau instrucţiuni clare să trimită fotografii şi, dacă era posibil, chiar filmări cu fiecare tânăr care, purtat de torentul furiei, sărise în aer, transformându-se în flacără.

Curând, fiecare dintre ei avea să audă o bătaie în uşă sau avea să fie oprit la un punct de control.

„Eşti cutare-cutărică? Fiul lui cutare-cutărică? Angajat la cutare-cutărică?“

Adesea, ameninţarea se oprea aici – la această întrebare banală, de

complezenţă. În Caşmir, când îi aruncai cuiva propriile date biografice în faţă, uneori era suficient ca să-i schimbi cursul vieţii.

Iar alteori nu.

Pe Musa au venit să-l ia la ora lor obişnuită de vizită: patru dimineaţa. Era treaz, aşezat la birou, şi scria o scrisoare. Mama lui se afla în camera de alături. O auzea plângând şi le auzea pe surorile şi pe rudele ei consolând-o în şoaptă. Preaiubitul hipopotam verde de pluş al lui Miss Jebeen (din care se tot scurgea umplutura) – cu un zâmbet în V şi cu un petic roz în formă de inimă –, era la locul lui, sprijinit de o pernă şi aşteptând cuminte să vină mama lui mititică şi să-şi asculte povestea de dinainte de culcare. (*Akh daleela wann…*) Musa a auzit maşina apropiindu-se. Pe geamul lui de la primul etaj, a văzut-o cotind pe uliţă şi oprindu-se în faţa casei lui. Privindu-i pe soldaţi cum coboară din Gypsy-ul blindat, n-a simţit nimic: nici furie, nici agitaţie. Şi tatăl lui, Showkat Yeswi (Godzilla pentru Musa şi prietenii lui), era treaz, şezând pe covor cu picioarele încrucişate, în prima cameră. Lucra ca şi constructor şi colabora îndeaproape cu Serviciile de Inginerie Militară, furnizându-le materiale de construcţii şi proiecte la cheie. Îşi trimisese fiul la Delhi să studieze arhitectura în speranţa că-l va ajuta să-şi extindă afacerea. Dar când începuse *tehreek* în 1990, iar Godzilla continuase să lucreze cu armata, Musa se rupsese cu totul de el. Sfâșiat între datoria filială şi ruşinea de a se bucura de ceea ce considera că e prada colaborării, lui Musa îi venea din ce în ce mai greu să trăiască sub acelaşi acoperiş cu tatăl său.

Showkat Yeswi parcă se aşteptase să apară soldaţii. Nu părea alarmat.

— A sunat Amrik Singh. Vrea să stea de vorbă cu tine. Nu-i nimic grav, nu-ţi face griji. O să-ţi dea drumul până-n zori.

Musa n-a răspuns. Nici măcar o privire nu i-a aruncat lui Godzilla, arătându-şi dezgustul prin felul cum îşi ţinea umerii şi prin poziţia dreaptă a spatelui. A ieşit pe uşa casei escortat de doi bărbaţi înarmaţi de-o parte şi de alta şi a intrat în maşină. Nu i-au pus nici cătuşe, nici glugă pe cap. Gypsy-ul a luat-o pe străzile alunecoase, îngheţate. Începuse din nou să ningă.

Cinematograful Shiraz era piesa centrală a unei enclave de barăci şi dormitoare pentru ofiţeri, izolată de capcanele elaborate ale paranoiei: două cercuri concentrice de sârmă ghimpată de-o parte şi de alta a unui şanţ puţin

adânc şi nisipos; al patrulea cerc, cel din interior, era un zid de protecţie înalt având deasupra cioburi ascuţite de sticlă. Porţile din tablă ondulată aveau turnuri de pază pe ambele laturi, unde stăteau soldaţi înarmaţi cu mitraliere. Gypsy-ul care-l transporta pe Musa a trecut repede prin posturile de control. În mod evident fusese aşteptat. A traversat tot complexul, până la intrarea principală.

Foaierul cinematografului era puternic luminat. Un mozaic de oglinzi mititele, împodobind ca nişte paiete tavanul fals de gips, alb şi canelat ca frişca bătută de pe un tort de nuntă imens, răsturnat cu susul în jos, dispersa şi amplifica lumina candelabrelor ieftine, de prost gust. Prin covorul roşu, uzat şi zdrenţuit, se vedeau petice de ciment. Aerul stătut, recirculat, mirosea a arme, şi-a motorină, şi-a haine vechi. În ceea ce fusese cândva bufetul cinematografului, funcţiona acum un ghişeu de recepţie-plus-registratură pentru torţionari şi torturaţi. Avea şi acum reclame la produse care nu mai erau în stoc: Ciocolată Cadbury Fruit & Nut şi mai multe arome de îngheţată pe băţ Kwality – cu aromă de ciocolată, de portocale, de mango. Pe pereţi încă mai erau afişe decolorate cu filme vechi (*Chandni*, *Maine Pyar Kiya*, *Parinda* şi *Leul Deşertului*) – de pe vremea când filmele nu fuseseră încă interzise, iar cinematograful nu fusese încă închis de Tigrii lui Allah –, unele stropite cu suc roşu de betel. Pe podea zăceau şiruri de tineri, legaţi şi încătuşaţi, stând ghemuiţi ca nişte găini, unii atât de bătuţi, încât se răsturnaseră pe-o parte, aproape morţi, rămaşi pe vine, cu încheieturile legate de glezne. Prin jur mişunau soldaţi, aducând prizonieri sau luându-i pe alţii la interogatoriu. Sunetele estompate care se auzeau prin uşile mari de lemn ale sălii de cinema ar fi putut să fie coloana sonoră în surdină a unui film violent. Canguri de ciment cu zâmbete melancolice şi coşuri de gunoi în loc de marsupiu, pe care scria „Foloseşte-mă“, supervizau tribunalul cangurilor.

Musa şi escorta lui n-au fost opriţi pentru formalităţile de primire sau înregistrare. Urmaţi de privirile bărbaţilor încătuşaţi şi bătuţi, aceştia au pornit, ca nişte capete încoronate, direct pe scara grandioasă, curbă, ducând la locurile din balcon – Cercul Reginei – şi apoi mai departe, pe o scară mai îngustă, până în sala de proiecţie care fusese transformată în birou. Musa era conştient că până şi punerea în scenă a acestui fragment de teatru era

intenţionată, nu inocentă.

Maiorul Amrik Singh s-a ridicat în picioare din spatele biroului pe care-şi ţinea colecţia de prespapieruri exotice – scoici ţepoase, pestriţe, figurine de bronz, corăbii cu pânze şi balerine captive în globuri de sticlă – ca să-l salute pe Musa. Era un tip oacheş, extrem de înalt – în jur de un metru nouăzeci –, de vreo treizeci şi cinci de ani. În seara aceea se dădea drept sikh. Pielea de pe obraji, deasupra liniei bărbii, avea pori mari, ca suprafaţa unui sufleu. Turbanul verde închis, înfăşurat strâns în jurul urechilor şi al frunţii, îi trăgea în sus colţurile ochilor, dându-i un aer somnoros. Cei care-l cunoscuseră măcar în treacăt ştiau că ar fi fost o greşeală periculoasă să te laşi fermecat de aerul acela somnoros. A înconjurat biroul şi l-a salutat preocupat pe Musa, cu grijă şi afecţiune. Soldaţilor care-l aduseseră pe Musa li s-a cerut să plece.

— As *salaam aleikum huzoor*… Vă rog, luaţi loc. Ce doriţi să beţi? Ceai? Sau cafea?

Tonul îi era undeva la limita între întrebare şi ordin.

— Nimic. *Shukriya*.

Musa s-a aşezat. Amrik Singh a ridicat receptorul interfonului roşu şi a comandat ceai şi „biscuiţi pentru ofiţeri“. Statura şi greutatea lui făceau biroul să pară mic şi disproporţionat.

Nu era prima lor întâlnire. Musa şi Amrik Singh se mai văzuseră de câteva ori, nicăieri altundeva decât la el (la Musa) acasă, unde Amrik Singh îi mai făcea vizite lui Godzilla, căruia se hotărâse să-i acorde darul prieteniei sale – o ofertă pe care Godzilla nu prea era în măsură s-o refuze. După primele vizite ale lui Amrik Singh, Musa sesizase o schimbare drastică a atmosferei din casă. Se făcuse mai linişte. Înverşunatele dispute politice dintre el şi tatăl său începuseră să se stingă. Dar Musa observase şi că ochii brusc suspicioşi ai Gozdillei erau îndreptaţi constant asupra lui, de parcă ar fi încercat să-l evalueze, să-l măsoare, să-l descoasă. Într-o după-amiază, când cobora din camera lui, Musa a alunecat pe scară, s-a redresat pe parcurs şi a aterizat în picioare. Godzilla, care fusese martorul acestei isprăvi, l-a acostat pe Musa. N-a ridicat tonul, dar se vedea că era furios, iar Musa îi observase venele pulsând lângă tâmple.

— De unde-ai învăţat să cazi aşa? Cine te-a învăţat să cazi aşa?

Şi-a cercetat fiul cu instinctele bine şlefuite ale unui părinte îngrijorat din Caşmir. A căutat lucruri neobişnuite: bătături pe degetul de pe trăgaci, piele aspră, bătătorită, pe genunchi şi în coate, şi orice alte semne ale „instruirii“ într-o tabără militară. N-a găsit nimic. S-a hotărât să-l confrunte pe Musa cu privire la informaţiile îngrijorătoare primite de la Amrik Singh – despre cutii de „metal“ aduse prin livezile familiei lui din Ganderbal. Despre plecările lui Musa în munţi, despre întâlnirile lui cu anumiţi „prieteni“.

— Ce-ai de zis despre toate astea?

— Întreabă-l pe prietenul tău, maiorul Sahib. O să-ţi spună că informaţiile care nu permit luarea de măsuri nu sunt bune de nimic, i-a răspuns Musa.

— *Tse chhui marnui assi sarnei ti marnavakh*, i-a spus Godzilla.

„O să mori şi-o să ne iei pe toţi după tine.“

Data următoare când Amrik Singh a trecut pe la ei, Godzilla a insistat să fie şi Musa de faţă. Cu acea ocazie au stat aşezaţi pe covor, cu picioarele încrucişate, în jurul unui *dastarkhan*[176] de plastic înflorat, iar mama lui Musa le-a servit ceai. (Musa îi ceruse Arifei ca nu cumva ea sau Miss Jebeen să apară la parter înainte de plecarea musafirului.) Amrik Singh emana căldură şi camaraderie. Se făcuse comod, tolănindu-se pe perne. A spus câteva bancuri porcoase cu sikhi idioţi, despre Santa Singh şi Banta Singh, râzând la ele mai tare decât toţi ceilalţi. Iar apoi, sub pretextul că acesta îl împiedica să mănânce cât ar fi vrut, şi-a descheiat cureaua, cu pistolul încă în tocul lui. Chiar dacă prin asta a vrut să arate, chipurile, că avea încredere în gazdele lui şi că se simţea în largul său în prezenţa lor, gestul a avut efectul opus. Uciderea lui Jalib Qadri încă nu se petrecuse, dar toată lumea ştia de celelalte omoruri şi răpiri. Pistolul a rămas acolo, ameninţător, printre farfuriile de prăjituri şi gustări şi termosurile de *noon chai*[177] sărat. Când Amrik Singh s-a ridicat în cele din urmă ca să plece, râgâind apreciativ, l-a uitat acolo, sau s-a prefăcut că-l uită. Godzilla l-a ridicat şi i l-a întins.

Amrik Singh s-a uitat drept la Musa şi a izbucnit în râs, punându-şi cureaua la loc.

— Bine că şi-a amintit taică-tu. Imaginează-ţi că l-ar fi găsit aici, la o operaţiune de căutare. Nu doar eu, nici Dumnezeu n-ar fi putut să vă mai

scape. Închipuie-ţi numai.

Toată lumea a râs cu obedienţă. Musa a observat că nu era pic de râs în ochii lui Amrik Singh. Păreau să absoarbă lumina fără s-o reflecte. Erau ca nişte discuri negre, opace, lipsite de profunzime, fără urmă de licăr sau de strălucire.

Aceiaşi ochi opaci îl priveau acum pe Musa de după biroul plin de prespapieruri din camera de proiecţie a cinematografului Shiraz. Era un tablou neobişnuit: Amrik Singh stând la un birou. Era limpede că habar n-avea la ce serveşte, în afară de măsuţă pentru suveniruri. Era amplasat astfel încât nu trebuia decât să se lase pe spate în scaun şi să se uite prin fanta dreptunghiulară din perete – cândva vizorul proiecţionistului, acum o gaură pentru spionat – ca să supravegheze ce se întâmpla în momentul respectiv în sala principală. De acolo se intra în celulele de interogare, prin uşile deasupra cărora scria cu lumini roşii, de neon: EXIT (uneori la propriu). Ecranul încă mai avea o draperie de modă veche, din catifea roşie cu ciucuri – genul care obişnuia să se ridice pe vremuri în acorduri de melodii în surdină: „Popcorn“ sau „Mersul puiului de elefant“. Scaunele mai ieftine de la parterul sălii fuseseră demontate şi stivuite într-un colţ, făcând loc unui teren interior de badminton unde soldaţii stresaţi puteau să se descarce. Chiar şi la ora asta, pocniturile estompate ale unui fluturaş lovit de o rachetă se auzeau până în biroul lui Amrik Singh.

— Te-am adus aici ca să-mi prezint scuzele şi cele mai adânci condoleanţe personale pentru ceea ce s-a întâmplat.

Deteriorarea din Caşmir era atât de profundă, încât lui Amrik Singh îi scăpa realmente ironia faptului că ridicase un bărbat ale cărui soţie şi fiică tocmai fuseseră împuşcate, şi îl adusese cu forţa, însoţit de gărzi armate, într-un centru de interogare, la patru dimineaţa, numai ca să-i ofere compasiunea lui.

Musa ştia că Amrik Singh e un cameleon şi că sub turbanul lui se ascundea, de fapt, *Mona*[178]– nu avea păr lung, de sikh. Comisese sacrilegiul suprem împotriva canonului sikh tunzându-şi părul, cu mulţi ani în urmă. Musa îl auzise lăudându-se lui Godzilla cum, atunci când se afla în operaţiuni împotriva insurgenţilor, se putea da drept hindus, sikh sau musulman pakistanez vorbitor de punjabi, în funcţie de cerinţele

operaţiunii. I-a descris hohotind cum, pentru a-i identifica şi deconspira pe „simpatizanţi“, el şi oamenii lui se îmbrăcau în *salwar kameez* – „costume de han“ – şi băteau la uşile sătenilor în toiul nopţii, prefăcându-se că sunt militanţi din Pakistan în căutare de adăpost. Dacă erau primiţi, a doua zi sătenii aveau să fie arestaţi drept CM (complici ai militanţilor).

— Cum ar putea nişte săteni neînarmaţi să refuze un grup de bărbaţi înarmaţi care le bat la uşă în toiul nopţii? Indiferent dacă sunt militanţi sau militari? nu s-a putut Musa abţine să întrebe.

— Ei, ştim noi cum să evaluăm căldura cu care suntem primiţi, i-a răspuns Amrik Singh. Avem termometrele noastre.

„Se prea poate. Dar nu puteţi cuprinde adâncimea duplicităţii caşmiriene“, s-a gândit Musa în sinea lui. „Habar n-aveţi că un popor ca al nostru, care a supravieţuit unei istorii şi unei geografii ca ale noastre, a învăţat să-şi ascundă mândria. Duplicitatea e singura noastră armă. N-aveţi idee cât de prompt zâmbim când avem inimile frânte. Cu câtă ferocitate ne putem arunca asupra celor pe care-i iubim, îmbrăţişându-i graţios pe cei pe care-i dispreţuim. N-aveţi habar cu câtă căldură vă putem primi, când, de fapt, tot ce vrem e să scăpăm de voi. Termometrul vostru e cât se poate de inutil aici.“

Acesta era un mod de a privi lucrurile. Pe de altă parte, poate că Musa era, în acel moment anume, cel naiv. Pentru că Amrik Singh era, cu siguranţă, conştient de dimensiunea reală a distopiei în care opera: una a cărei plebe n-avea graniţe, nici loialităţi, şi părea dispusă să cadă la nesfârşit. Cât despre spiritul caşmirian, dacă exista într-adevăr aşa ceva, Amrik Singh nu căuta nici înţelegere, nici intuiţie. Pentru el era un joc, o vânătoare, în care prada îşi măsura inteligenţa cu a lui. Se vedea mai mult ca sportiv decât ca soldat. De aici optimismul lui. Maiorul Amrik Singh era un aventurier, un ofiţer temerar, un anchetator fatal şi un criminal voios, cu sânge rece. Îi plăcea la nebunie munca lui şi căuta în permanenţă noi moduri de a se amuza. Ţinea legătura cu anumiţi militanţi care mai intrau din când în când pe frecvenţa lui, sau mai intra el pe a lor, şi se tachinau unii cu alţii ca nişte şcolari. „*Arre yaar*, eu nu-s decât un umil agent de turism,“ îi plăcea să le spună. „Pentru voi, jihadiştii, Caşmirul e doar un punct de tranzit, nu-i aşa? Destinaţia voastră reală e *jannat*, unde vă

aşteaptă fecioarele. Eu mă aflu aici doar ca să vă fac călătoria mai uşoară.“ Se autointitulase *Jannat Express*. Iar, dacă vorbea englezeşte (ceea ce însemna de obicei că era beat), traducea asta în Paradis Express.

Una din replicile lui legendare era: *Dekho mian, mein Bharat Sarkar ka lund hoon, aur mera kaam hai chodna.* „Uite ce e, amice, eu sunt pula guvernului indian şi treaba mea e să fut oameni.“

În goana lui neobosită după divertisment, se ştia că eliberase un militant pe care-l încolţise şi-l capturase cu cea mai mare dificultate, numai pentru că voia să retrăiască euforia recapturării lui. În conformitate cu acest spirit, cu rubrica perversă a manualului său personal de vânătoare, îl convocase pe Musa la Shiraz ca să-i ceară scuze. Pe parcursul ultimelor luni, probabil destul de corect, Amrik Singh identificase în Musa un adversar pe măsură, pe cineva situat la polul său opus şi care totuşi avea tupeul şi inteligenţa de a mări miza şi, probabil, de a schimba natura vânătorii până în punctul în care devenise greu de spus cine era vânătorul şi cine era cel vânat. Din acest motiv, Amrik Singh a fost extrem de tulburat aflând de moartea soţiei şi fiicei lui Musa. Voia ca Musa să ştie că el n-avea nici o legătură cu asta. Că era o lovitură neaşteptată sub centură, din punctul lui de vedere, ce nu făcuse niciodată parte din planul lui. Pentru ca vânătoarea să poată continua, trebuia să lămurească asta cu prada lui.

Vânătoarea nu era singura pasiune a lui Amrik Singh. Avea gusturi costisitoare şi un stil de viaţă pe care nu-l putea susţine doar din salariu. Aşa că exploata şi alte piste de potenţial antreprenorial decurgând din poziţia câştigătoare a unei ocupaţii militare. În afara preocupărilor cu răpiri şi şantaje, mai deţinea (pe numele soţiei sale) un joagăr în munţi şi o fabrică de mobilă în Vale. Era la fel de impulsiv în generozitate cum era şi în violenţă, dăruind cu extravaganţă măsuţe de cafea sculptate oamenilor care-i plăceau sau de care avea nevoie. (Lui Godzilla îi băgase pe gât două noptiere.) Soţia lui Amrik Singh, Loveleen Kaur, era cea de-a patra din cinci surori – Tavleen, Harpreet, Gurpreet, Loveleen şi Dimple –, celebre pentru frumuseţea lor, având doi fraţi mai mici. Aparţineau micuţei comunităţi de sikhi aşezate în Vale cu secole în urmă. Tatăl lor era un mic fermier ale cărui posibilităţi de a-şi hrăni numeroasa familie erau limitate, dacă nu lipseau cu totul. Umblau zvonuri că familia era atât de săracă, încât atunci

când una dintre fete se împiedicase în drum spre şcoală şi-şi scăpase sufertaşul cu masa de prânz, surorile înfometate înfulecaseră mâncarea vărsată direct de pe trotuar. Când fetele au crescut, au început să roiască în jurul lor ca nişte viespi tot soiul de bărbaţi, cu tot soiul de propuneri, mai puţin de căsătorie. Aşa că părinţii lor au fost cât se poate de încântaţi să-şi dea una dintre fete (fără zestre) unui sikh de pe continent – şi ofiţer de armată pe deasupra. După ce s-au căsătorit, Loveleen nu s-a mutat cu Amrik Singh în cazarmele din diferitele unităţi în care acesta era detaşat, în Srinagar sau prin jur. Pentru că, se spunea (zvonea), la serviciu avea altă femeie, altă „soţie“, o colegă din Poliţia centrală de rezervă, o anume CAP Pinky care-i era de obicei parteneră atât în operaţiunile de teren, cât şi în sesiunile de interogare din unităţile militare. La sfârşit de săptămână, când Amrik Singh îşi vizita soţia şi băieţelul în apartamentul lor din Jawahar Nagar, mica enclavă sikh din Srinagar, vecinii şuşoteau despre violenţă domestică şi despre strigătele înăbuşite după ajutor ale acesteia. Nimeni nu îndrăznea să intervină.

Deşi Amrik Singh prindea şi elimina militanţi fără milă, de fapt îi privea – cel puţin pe cei mai buni dintre ei – cu un soi de admiraţie ostilă. Se ştia că-şi prezentase omagiile la mormintele unora, inclusiv ale câtorva omorâţi chiar de el. (Unul dintre ei primise, neoficial, şi salve de tun.) Cei pe care nu numai că nu-i respecta, ba chiar îi dispreţuia din tot sufletul, erau activiştii pentru drepturile omului – majoritatea avocaţi, jurnalişti şi editori de ziar. Pentru el, aceştia erau paraziţii care infestau şi distorsionau cu reclamaţiile şi văicărelile lor constante regulile luptei în acest mare joc. De câte ori primea permisiunea să prindă sau să „neutralizeze“ câte unul (aceste „permisiuni“ nu veneau niciodată sub forma unor ordine de a ucide, ci mai degrabă prin absenţa unor ordine de a *nu* ucide), Amrik Singh îşi îndeplinea de fiecare dată datoria cu mult entuziasm. Cazul lui Jalib Qadri era diferit. Primise ordin doar să-l intimideze şi să-l reţină pe bărbat. Lucrurile o luaseră razna. Jalib Qadri făcuse greşeala să nu se teamă. Să riposteze. Amrik Singh regreta că îşi pierduse controlul şi regreta şi mai mult că trebuise să-şi elimine prietenul şi partenerul de călătorie, pe *ikhwanul* Salim Gojri, ca urmare a acestui fapt. Petrecuseră multe momente bune şi avuseseră multe escapade măreţe împreună, el şi Salim Gojri. Ştia

că, dacă ar fi fost în locul lui, sigur Salim ar fi făcut acelaşi lucru. Iar el, Amrik Singh, cu siguranţă ar fi înţeles. Sau cel puţin aşa îi plăcea să creadă. Dintre toate lucrurile pe care le făcuse, uciderea lui Salim Gojri fusese singurul care l-a pus pe gânduri. Salim Gojri era singura persoană din lume, incluzând-o şi pe soţia lui Loveleen, pentru care Amrik Singh simţise ceva ce aducea vag cu iubirea. Întru confirmarea acestui fapt, când venise clipa, apăsase chiar el pe trăgaci.

Totuşi, nu-i stătea în fire să reflecteze prea mult, aşa că a depăşit repede momentul. Stând faţă în faţă cu Musa, maiorul era ca de obicei: îngâmfat şi sigur pe el. Fusese retras din operaţiunile de teren şi primise o slujbă de birou, dar lucrurile nu începuseră încă să se năruie pentru el. Încă pleca din când în când în misiuni de teren, când era în temă cu istoria cazului unui militant sau CM. Era cât se poate de sigur că ţinea situaţia sub control şi că ieşise la liman.

Au sosit „biscuiţii pentru ofiţeri“ şi ceaiul. Musa a auzit clinchetul estompat al ceştilor de ceai pe tava metalică, înainte să apară în spatele lui cel care aducea biscuiţii. Musa şi acesta s-au recunoscut instantaneu, dar expresiile lor au rămas pasive şi opace. Amrik Singh i-a urmărit cu atenţie. Camera rămăsese fără aer. Respiratul devenise imposibil. Trebuia simulat.

Junaid Ahmed Shah era comandantul zonal Hizb-ul-Mujahideen capturat cu câteva luni în urmă, când făcuse greşeala cea mai comună, dar fatală, de a-şi vizita în miez de noapte soţia şi băieţelul, în casa lor din Sopore, unde îl aşteptau soldaţii. Era un bărbat înalt, suplu, foarte cunoscut, enorm de iubit pentru înfăţişarea lui plăcută şi pentru faptele sale de vitejie, atât reale, cât şi apocrife. Cândva avusese părul lung până la umeri şi o barbă neagră şi deasă. Acum era proaspăt bărbierit, cu părul tuns chilug, în stilul armatei indiene. Ochii goi îi erau cufundaţi în găvane adânci, cenuşii. Purta nişte pantaloni de trening tociţi care-i ajungeau până la jumătatea gambelor, şosete de lână, tenişi militari de pânză şi un sacou stacojiu de chelner, cu nasturi de alamă, care-i era prea mic şi-i dădea un aspect comic. Ceştile de pe tavă dansau de la tremurul mâinilor lui.

— Gata, acum dispari. Ce stai aici? i-a spus Amrik Singh lui Junaid.

— *Ji Jenaab! Jai Hind!*

„Da, domnule! Victorie Indiei!“

Junaid a salutat şi a ieşit din cameră. Amrik Singh s-a întors spre Musa, debordând de compasiune.

— Nici o fiinţă umană n-ar trebui să treacă prin ce-ai trecut tu. Probabil eşti în stare de şoc. Hai, ia un Krackjack. E foarte bun pentru tine. Cincizeci-cincizeci. Cincizeci la sută zahăr, cincizeci la sută sare.

Musa nu i-a răspuns.

Amrik Singh şi-a terminat ceaiul. Musa l-a lăsat neatins pe al lui.

— Ai diplomă de inginer, aşa-i?

— Nu. De arhitect.

— Vreau să te ajut. Ştii că armata e-n permanentă căutare de ingineri. E mult de muncă. Foarte bine plătită. De pus garduri la graniţă, de construit orfelinate, au în plan acum să facă şi nişte centre de recreere, săli de sport pentru tineri, chiar şi locul ăsta necesită o renovare… Pot să-ţi obţin nişte contracte bune. Măcar cu atât îţi suntem datori.

Musa, fără să ridice privirea, a pipăit vârful unui melc marin cu buricul degetului arătător.

— Sunt arestat sau am permisiunea să plec?

Cum nu se uita, n-a văzut pelicula translucidă de furie care s-a lăsat peste ochii lui Amrik Singh, tăcută şi sprintenă ca o pisică sărind de pe un zid.

— Poţi pleca.

Amrik Singh a rămas aşezat când Musa s-a ridicat şi a ieşit din cameră. A apăsat butonul interfonului şi i-a spus bărbatului care a răspuns să-l escorteze pe Musa spre ieşire.

La parter, în foaierul cinematografului, era o pauză de tortură. Soldaţilor li se servea ceai, turnat din ceainice mari aburinde. În nişte găleţi de fier erau plăcinte samosa, câte două de căciulă. Mussa a traversat foaierul, de data asta privind în ochi un băiat legat, bătut, însângerat, pe care-l cunoştea bine. Ştia că mama băiatului umblase de la o tabără militară la alta, de la o secţie de poliţie la alta, căutându-şi disperată băiatul. Căutarea ar fi putut ţine o viaţă întreagă. „A avut şi seara asta rostul ei, oricât de oribil a fost“, şi-a spus Musa.

Aproape că ieşise pe uşă când Amrik Singh a apărut în capul scărilor, radiind, emanând bonomie, o persoană cu totul diferită de cea lăsată de Musa în camera de proiecţie. Vocea i-a tunat în tot foaierul:

— *Arre huzoor! Ez cheez main bilkul bhool gaya tha!*

„Era să uit complet ceva!“

Toată lumea – torturaţi şi torţionari deopotrivă – şi-a îndreptat privirea spre el. Pe deplin conştient că acaparase atenţia tuturor spectatorilor, Amrik Singh a coborât scările atletic, ca o gazdă binedispusă luându-şi la revedere de la un oaspete de a cărui vizită se bucurase din plin. L-a îmbrăţişat pe Musa cu afecţiune şi i-a înmânat un pachet.

— Ăsta e pentru tatăl tău. Spune-i că l-am comandat special pentru el.

Era o sticlă de whisky Red Stag.

În foaier s-a lăsat liniştea. Toată lumea pricepea scenariul, atât spectatorii, cât şi protagoniştii piesei în derulare. Dacă Musa refuza darul, ar fi fost o declaraţie oficială de război cu Amrik Singh – în urma căreia Musa ar fi fost ca şi mort. Dacă îl accepta, Amrik Singh ar fi externalizat militanţilor condamnarea la moarte. Pentru că ştia că s-ar fi dus vestea, şi că orice grup militant, indiferent asupra căror aspecte ar fi fost în dezacord, considera că pentru colaboratori şi pentru prietenii Ocupaţiei pedeapsa era moartea. Iar băutul de whisky – chiar şi pentru ne-colaboratori – era o activitate vădit ne-islamică.

Ducându-se spre bufet şi punând pe el sticla de whisky, Musa a spus:

— Tatăl meu nu bea.

— *Arre*, nu-i nimic de ascuns. Nu-i nici o ruşine. Bineînţeles că taică-tu bea! Ştii prea bine. Am cumpărat sticla asta special pentru el. Lasă, am să i-o dau chiar eu.

Amrik Singh, rămas cu zâmbetul pe buze, le-a ordonat oamenilor lui să-l urmărească pe Musa şi să se asigure că ajunge cu bine acasă. Era mulţumit de cum decurseseră lucrurile.

*

Se crăpa de ziuă. Cerul cenuşiu avea o tentă rozalie. Musa a luat-o spre casă pe jos, pe străzile pustii. Gypsy-ul l-a urmărit de la o distanţă discretă, şoferul dând instrucţiuni către fiecare punct de control, prin walkie-talkie-ul lui, să-l lase pe Musa să treacă.

A intrat în casă cu zăpadă pe umeri. Răcoarea acesteia pălea prin comparaţie cu frigul care se aduna înăuntrul lui. Văzându-i chipul, părinţii

şi surorile lui şi-au dat seama că nu era cazul să se apropie de el sau să-l întrebe ce se întâmplase. S-a dus direct înapoi la birou şi a reluat scrisoarea pe care o redacta la venirea soldaţilor. Scria în urdu. Aşternea literele în grabă, de parcă ar fi fost ultima lui sarcină, de parcă s-ar fi luat la întrecere cu frigul şi trebuia s-o termine înainte să i se scurgă căldura din trup, probabil pe veci.

Era o scrisoare pentru Miss Jebeen.

Babajaana

Crezi c-o să-mi fie dor de tine? Te înşeli. N-o să-mi fie niciodată dor de tine, căci vei fi cu mine întotdeauna.

Voiai să-ţi spun poveşti adevărate, dar eu nu mai ştiu ce e adevărat şi ce nu. Ce era adevărat cândva acum sună a basm stupid – din cele pe care ţi le povesteam cândva şi nu le suportai. Ştiu sigur doar asta: în Caşmirul nostru, morţii vor trăi veşnic; iar viii sunt doar morţi care se prefac.

Săptămâna viitoare urma să încercăm să-ţi facem propria carte de identitate. După cum ştii, *jaana*, buletinele noastre sunt mai importante decât noi acum. Buletinul acela e cel mai valoros lucru pe care l-ai putea avea. E mai valoros decât cel mai splendid covor ţesut, decât cel mai moale şi mai călduros şal, decât cea mai mare grădină, decât toate cireşele şi toate nucile din toate livezile Văii noastre. Îţi închipui? Cartea mea de identitate are numărul M 108672J. Mi-ai spus că numărul e norocos pentru că are un M de la Miss şi un J de la Jebeen. Dacă e aşa, atunci mă va aduce repede la tine şi la Ammijaan a ta. Pregăteşte-te, deci, să-ţi faci lecţiile în rai. Ce-ai pricepe tu dacă ţi-aş spune c-au fost o sută de mii de oameni la înmormântarea ta? Ţie, care puteai să numeri doar până la cincizeci şi nouă? „Să numeri“ am zis? Voiam să zic „să zbieri“ – ţie, care puteai să zbieri numai până la cincizeci şi nouă. Sper că, oriunde ai fi, nu zbieri. Trebuie să înveţi să vorbeşti încet, ca o domnişoară, măcar din când în când. Cum să-ţi explic ţie ce înseamnă o sută de mii? Un număr atât de greu de cuprins. Hai să încercăm să ne gândim la el cu ajutorul anotimpurilor. Gândeşte-te câte frunze sunt primăvara în copaci şi câte pietricele vezi în pârâu după ce se topeşte gheaţa. Gândeşte-te câţi maci roşii înfloresc în poieniţe. Aşa ţi-ai putea face o vagă idee despre ce înseamnă primăvara o sută de mii. Toamna înseamnă cam câte frunze foşneau sub paşii noştri în

campusul universitar în ziua aceea când te-am luat la plimbare (iar tu te-ai supărat pe motanul acela care n-a avut încredere în tine şi a refuzat bucăţica de pâine pe care i-ai oferit-o. Toţi începem să semănăm puţin cu motanul acela, *jaana*. Nu mai putem avea încredere în nimeni. Pâinea pe care ne-o oferă e periculoasă pentru că ne transformă în sclavi şi în servitori umili. Probabil te-ai supăra pe noi toţi.). În fine. Vorbeam despre un număr. O sută de mii. Iarna, ar trebui să ne gândim la fulgii de zăpadă căzând din cer. Ţii minte cum îi număram? Cum încercai să-i prinzi? Cam atâţia oameni înseamnă o sută de mii. La înmormântarea ta, mulţimea acoperea pământul ca zăpada. Ţi-o poţi imagina acum? Bun. Iar aceia erau doar oamenii. N-am să-ţi spun de leneşul care a coborât din munţi, de cerbul care privea din pădure, de leopardul de zăpadă care şi-a lăsat urmele în zăpadă şi de zmeiele care se roteau pe cer, urmărind totul de sus. În ansamblu, a fost un spectacol magnific. Te-ai fi bucurat, îţi place mulţimea, ştiu. Era clar că aveai să fii o fată citadină. Cel puţin asta a fost limpede de la început. Acum e rândul tău. Spune-mi despre…

La mijlocul propoziţiei, a pierdut întrecerea cu frigul. S-a oprit din scris, a împăturit scrisoarea şi a băgat-o în buzunar. N-a încheiat-o niciodată, dar a purtat-o întotdeauna cu el.

Ştia că nu prea mai are timp. Trebuia să anticipeze următoarea mutare a lui Amrik Singh, şi asta rapid. Viaţa, aşa cum o ştiuse cândva, se sfârşise. Ştia că-l înghiţise Caşmirul şi că acum era prin măruntaiele sale.

Şi-a petrecut ziua rezolvând cât putea din treburi – plătind facturile de ţigări acumulate, distrugând documente, adunând puţinele lucruri la care ţinea sau de care avea nevoie. A doua zi dimineaţă, când familia Yeswi s-a trezit în durerea ei, Musa plecase. Îi lăsase uneia dintre surori un bilet despre băiatul bătut pe care-l văzuse în Shiraz, cu numele şi adresa mamei lui.

Aşa a început viaţa lui subterană. O viaţă care a durat exact nouă luni – ca o sarcină. Doar că, dintr-un punct de vedere cel puţin, deznodământul acesteia a fost opusul unei sarcini. S-a terminat într-un fel de moarte, nu într-un fel de viaţă.

În zilele lui de fugar, Musa s-a mutat de colo-colo, fără a-și petrece

nicicând două nopţi consecutive în acelaşi loc. Întotdeauna erau oameni în jurul lui – în ascunzători din păduri, în case luxoase de oameni de afaceri, în prăvălii –, oriunde *tehreek* era primită cu iubire şi solidaritate. A învăţat totul despre arme: de unde să le cumpere, cum să le transporte, unde să le ascundă, cum să le folosească. A făcut bătături adevărate în locurile unde tatăl lui scornise unele închipuite – în genunchi şi în coate, la degetul de pe trăgaci. Avea o armă la el, dar n-o folosea niciodată. Cu partenerii săi de călătorie, toţi mai tineri decât el, împărtăşea iubirea aceea tipică bărbaţilor aprigi care şi-ar da bucuroşi viaţa unul pentru altul. Vieţile lor erau scurte. Mulţi dintre ei au fost ucişi, închişi sau torturaţi până şi-au pierdut minţile. Alţii le-au luat locul. Musa a scăpat cu viaţă din nenumărate epurări. Şi-a şters treptat (şi deliberat) legăturile cu vechea viaţă. Nimeni nu ştia cine era de fapt. Nimeni nu întreba. Familia lui nu ştia asta. Nu aparţinea vreunei organizaţii anume. Din miezul unui război mârşav, opunându-se unei bestialităţi greu imaginabile, făcea tot posibilul să-şi convingă camarazii să adere la o formă de umanitate, să nu se transforme exact în lucrul pe care-l detestau şi împotriva căruia luptau. Nu întotdeauna reuşea. Dar nici nu eşua întotdeauna. S-a perfecţionat în arta de a se confunda cu peisajul, de a dispărea în mulţime, de a bâigui şi de a se preface, de a-şi îngropa secretele ştiute atât de adânc, încât uita până şi el că le ştie. A deprins meşteşugul lehamitei, talentul de a îndura, dar şi de a provoca plictiseala. Nu vorbea mai deloc. Noaptea, sătule de regimul liniştii, organele lui schimbau murmure în limba greierilor. Splina intra în legătură cu rinichiul. Pancreasul le şoptea prin vidul mut plămânilor:

„Bună!
Mă auzi?
Mai eşti acolo?“

A devenit mai rece şi mai tăcut. Recompensa pe capul lui a crescut imediat – de la un lakh la trei lakh. După nouă luni, Tilo a venit în Caşmir.

*

Ca în majoritatea serilor, Tilo se oprise la o ceainărie de pe una din uliţele înguste din preajma *dargah*-ului lui Hazrat Nizamuddin Auliya, întorcându-

se spre casă de la serviciu, când un tânăr a abordat-o, a întrebat-o dacă ea era S. Tilottama, şi i-a înmânat un bilet. În acesta scria: „Ghat, numărul 33, HB Shaheen, Dal Lake. Te rog vino pe 20“. Nu era nici o semnătură, doar schiţa micuţă a unui cap de cal într-un colţ. Când a ridicat privirea, mesagerul dispăruse.

Şi-a luat două săptămâni de concediu de la firma de arhitectură din Nehru Place la care lucra, a luat un tren spre Jammu, şi apoi un autobuz dis-de-dimineaţă din Jammu până în Srinagar. Nu se mai văzuse cu Musa de ceva vreme. S-a dus, pentru că aşa era relaţia lor.

Nu mai fusese niciodată în Caşmir.

Era după-amiaza târziu când autobuzul a ieşit din tunelul lung sfredelit prin munţi, singura legătură între India şi Caşmir.

Toamna în Vale era anotimpul neruşinatei abundenţe. Razele soarelui luminau pieziş ceaţa violacee a brânduşelor înflorite. Livezile erau pline de fructe, platanii păreau cuprinşi de văpaie. Ceilalţi pasageri ai autobuzului, majoritatea caşmirieni, puteau descompune briza ce adia prin geamurile autobuzului, distingând nu doar mirosul merelor de cel al perelor şi al orezului necules, ci şi *ale cui* erau merele, *ale cui* erau perele şi *al cui* era lanul de orez pe lângă care treceau. Mai era un miros pe care îl ştiau cu toţii prea bine. Mirosul groazei. Învenina aerul, împietrindu-le trupurile.

Cu cât avansa mai adânc în Vale autobuzul, huruind zgomotos, cu pasagerii lui tăcuţi, tensiunea devenea din ce în ce mai tangibilă. La fiecare cincizeci de metri, pe ambele părţi ale drumului vedeau câte-un soldat înarmat, vigilent şi periculos de încordat. Erau soldaţi pe câmpuri, prin livezi, pe poduri şi prin canale, în magazine şi pieţe, pe acoperişuri, acoperindu-se unul pe altul, într-o reţea ce se întindea până sus în munţi. În orice parte a legendarei Văi a Caşmirului, indiferent ce făceau – că se plimbau, se rugau, se spălau, spuneau bancuri, cojeau nuci, făceau dragoste sau veneau spre casă cu autobuzul –, oamenii erau în bătaia puştii unui soldat. Şi, pentru că erau în bătaia puştii unui soldat, indiferent ce făceau – că se plimbau, se rugau, se spălau, spuneau bancuri, cojeau nuci, făceau dragoste sau veneau spre casă cu autobuzul –, erau o ţintă legitimă.

La fiecare post de control, drumul era blocat de bariere mobile orizontale, cu ţepi de metal care făceau cauciucurile ferfeniţă. La fiecare post de

control, autobuzul trebuia să oprească şi toţi pasagerii trebuiau să coboare şi să se alinieze cu valizele la control. Soldaţii scotoceau prin bagajele de pe acoperişul autobuzului. Pasagerii aşteptau cu ochii plecaţi. La al şaselea, sau poate al şaptelea post de control, pe marginea drumului stătea parcat un Gypsy blindat, cu fante în loc de geamuri. După ce s-a sfătuit cu o persoană ascunsă din Gypsy, un ofiţer tânăr, ţanţoş şi strălucitor, a extras trei tineri din şirul de pasageri – „Tu, Tu şi Tu“. I-a îmbrâncit într-un camion de armată. S-au dus fără să crâcnească. Pasagerii au rămas cu privirea în pământ.

Când autobuzul a ajuns în Srinagar, deja începuse să se întunece.

Pe vremea aceea, oraşul Srinagar murea odată cu lumina. Prăvăliile se închideau, străzile rămâneau pustii.

În staţia de autobuz, un bărbat s-a apropiat cu paşi şovăielnici de Tilo şi a întrebat-o cum o cheamă. De atunci înainte, a trecut din mână în mână. O autoricşă a dus-o din staţia de autobuz până la Boulevard. A traversat lacul într-o *shikara* în care nu puteai sta aşezat, ci doar tolănit. Aşa că s-a tolănit pe pernele florale, viu colorate, de parcă ar fi fost în luna de miere, fără să aibă soţ. În compensaţie pentru asta, şi-a spus, vâslele colorate cu care barcagiul înainta printre ierburi erau în formă de inimă. Pe lac domnea o linişte mormântală. Sunetul sacadat al vâslelor în apă ar fi putut să fie prea bine inima Văii bătând neliniştită.

Plici.

Plici.

Plici.

Casele plutitoare ancorate una lângă alta, bot în bot, pe malul de vizavi – CP *Shaheen*, CP *Jannat*, CP *Queen Victoria*, CP *Derbyshire*, CP *Snow View*, CP *Desert Breeze*, CP *Zam-Zam*, CP *Gulshan*, CP *New Gulshan*, CP *Gulshan Palace*, CP *Mandalay*, CP *Clifton*, CP *New Clifton* – erau întunecate şi pustii.

CP, i-a spus barcagiul lui Tilo când aceasta l-a întrebat, venea de la Casă Plutitoare.

CP *Shaheen* era cea mai mică şi mai amărâtă dintre toate. Când s-a apropiat *shikara*, un bărbat micuţ, rătăcit în *pheran*-ul maroniu ponosit care-i ajungea până aproape de glezne, a ieşit s-o întâmpine pe Tilo. A aflat mai târziu că-l chema Gulrez. A salutat-o de parcă ar fi cunoscut-o bine, de

parcă Tilo ar fi trăit acolo de-o viaţă, iar acum tocmai se întorcea cu provizii de la piaţă. Capul masiv şi gâtul nefiresc de subţire stăteau pe nişte umeri laţi, puternici. Când a condus-o prin mica sufragerie, iar apoi spre dormitor, pe un coridor îngust, acoperit de covoare, s-au auzit nişte pisoi mieunând. Gulrez i-a aruncat peste umăr un zâmbet de tată mândru, cu ochii de vrăjitor strălucindu-i ca smaraldul.

Camera înghesuită era doar un pic mai lată decât patul dublu acoperit cu o cuvertură brodată. Pe noptieră era o tavă de plastic înflorată cu o carafă de alamă filigranată, două pahare colorate şi un mic CD player. Covorul jerpelit de pe podea era cu model, uşile dulapului erau sculptate grosolan, tavanul avea lambriuri în formă de fagure, iar coşul de gunoi era din *papier mâché*, cu un model complicat. Tilo a căutat cu privirea un loc care să nu fie ornat, brodat, sculptat sau filigranat, unde să-şi odihnească ochii. Negăsind nici unul, s-a simţit inundată de anxietate. A deschis ferestrele de lemn, dar acestea dădeau spre ferestrele închise ale următoarei bărci, aflată la un metru şi ceva distanţă. În apa dintre acestea, nu foarte adâncă, pluteau pachete goale de ţigări şi mucuri. Şi-a lăsat geanta jos şi a ieşit pe verandă, unde şi-a aprins o ţigară, privind cum se poleieşte suprafaţa sticloasă a lacului odată cu ivirea primelor stele pe cer. Chiar şi după lăsarea întunericului, zăpada munţilor a mai strălucit o vreme, ca fosforul.

A aşteptat pe barcă toată ziua următoare, urmărindu-l pe Gulrez, care ştergea de praf mobila neprăfuită şi vorbea cu vinetele şi cu *haakh*-ul[179] cu frunze mari din grădina de zarzavaturi aflată pe mal, în spatele casei plutitoare. După ce-a strâns resturile unui prânz simplu, i-a arătat colecţia lui de obiecte. Le ţinea într-o pungă mare şi galbenă de duty-free, pe care scria *See! Buy! Fly!*[180] Le-a aşezat pe masă una câte una. Era versiunea lui de carte de oaspeţi: o sticlă goală de loţiune aftershave Polo, câteva taloane vechi de îmbarcare în avion, un binoclu mititel, o pereche de ochelari de soare cu o lentilă căzută, un ghid *Lonely Planet* citit şi răscitit, o geantă de toaletă Qantas, o lanternă mică, două flacoane, unul cu loţiune anti-ţânţari pe bază de plante şi altul cu loţiune de protecţie solară, o folie de pastile pentru diaree expirate şi o pereche de chiloţi de damă albaştri, marca Marks & Spencer, îndesaţi într-o tabacheră veche. Chicotind şi făcând o mutră poznaşă, a rulat chiloţii în formă de trabuc şi i-a băgat înapoi în cutie. Tilo

s-a scotocit în geantă şi a adăugat colecţiei o gumă de şters micuţă, în formă de căpşună, şi o fiolă în care fuseseră mine de creion mecanic. Gulrez a deşurubat căpăcelul fiolei şi l-a înşurubat la loc, extaziat. După ce-a stat puţin pe gânduri, a pus guma de şters în punga de plastic şi-a băgat fiola în buzunar. A ieşit din cameră şi s-a întors cu o fotografie primită de la ultimul oaspete al casei plutitoare. În fotografie era el, ţinând în palme pisoii. I-a dat-o lui Tilo cu pompă, întinzându-i-o cu ambele mâini, ca şi cum i-ar fi acordat o diplomă de onoare. Tilo a acceptat-o cu o plecăciune. Trocul lor se încheiase.

Dintr-o conversaţie în care ea a bâjbâit în hindi, iar el s-a bâlbâit în urdu, Tilo a priceput că acel „Muzz-kak“ la care se tot referea Gulrez era Musa. A scos un articol decupat dintr-un ziar în urdu, în care apăreau fotografiile tuturor celor împuşcaţi în aceeaşi zi cu Miss Jebeen şi mama ei. A sărutat hârtia de mai multe ori, arătându-i cu degetul o fetiţă şi o femeie tânără. Încetul cu încetul, Tilo a pus cap la cap un soi de poveste: femeia era soţia lui Musa, iar copilul era fiica lor. Fotografiile erau atât de prost tipărite, încât era imposibil să le descifrezi trăsăturile şi să-ţi dai seama cum arătau. Ca să se asigure că Tilo îl înţelege, Gulrez şi-a aşezat palmele sub cap, în chip de pernă, a închis ochii ca un copil şi a arătat spre cer.

S-au dus la cer.

Tilo nu ştia că Musa era însurat.

Nu-i spusese.

Ar fi trebuit să-i spună?

De ce să-i fi spus?

Şi de ce s-o deranjeze?

Ea îl părăsise pe el.

Dar o deranja.

Nu că era însurat, ci că nu-i spusese.

Tot restul zilei i-a răsunat în cap, fără oprire, un cântecel stupid în malayalam. Fusese imnul musonic zbierat din toţi rărunchii de o armată de puradei în chiloţi (din care făcuse şi ea parte), tropăind în bălţoace noroioase şi alergând în ploaia torenţială, pe malul năpădit de plante agăţătoare al râului:

Dum! Dum! Pattalam

Saarinde veetil kalyanam
Aana pindam choru
Atta varthadu upperi
Kozhi theetam chamandi!

Bang! Bang! Hai afară! Trece fanfara militară
La stăpân acasă e nuntă iară
Orez crocant cu balegă de elefant!
Omizi prăjite, cu arome felurite!
Găinaţ tocat, numa’ bun de-nfulecat!

Nu pricepea de unde şi până unde. Exista oare reacţie mai nepotrivită la ceea ce tocmai aflase? Nu se mai gândise la cântecelul acela de când avea cinci ani. De ce acum?

Probabil că, în capul ei, ploua. Probabil asta era strategia de supravieţuire a unei minţi riscând să se blocheze dacă avea nesăbuinţa de a căuta o noimă în păienjenişul încâlcit în care coşmarurile i se împleteau cu ale lui Musa.

Nu era nici un ghid pe-aproape, care să-i spună că în Caşmir coşmarurile erau promiscue. Că le erau infidele proprietarilor lor, că dădeau buzna anapoda în visele altor oameni, că nu respectau nici un hotar, că erau cele mai mari maestre ale ambuscadei. Nici o fortificaţie, nici un gard nu le puteau stăvili. În Caşmir, singurul lucru pe care-l puteai face cu coşmarurile era să le îmbrăţişezi ca pe nişte prieteni vechi şi să le ţii în frâu ca pe nişte duşmani vechi. Avea să înveţe asta, desigur. Curând.

De pe bancheta încastrată, capitonată, din veranda casei plutitoare, urmărea cel de-al doilea apus. Un peşte nocturn abătut (neînrudit cu coşmarul) s-a ridicat de pe fundul lacului şi a înghiţit munţii oglindiţi în apă. Cu totul. Gulrez tocmai punea masa pentru cină (pentru două persoane, era clar că ştie ceva) când Musa a apărut brusc, pe tăcute, intrând pe uşa din spatele casei plutitoare.

— *Salaam*.
— *Salaam*.
— Ai venit.
— Desigur.
— Ce faci? Cum ai călătorit?

— Bine. Tu?

— Bine.

Cântecelul din capul lui Tilo a luat proporţiile unei simfonii.

— Îmi pare rău c-am întârziat atât.

Nu i-a dat nici o altă explicaţie în plus. Deşi era cam sfrijit, nu se schimbase prea mult, şi totuşi era aproape de nerecunoscut. Era neras, îi crescuse un fel de barbă. Ochii parcă i se luminaseră şi i se întunecaseră în acelaşi timp, ca şi cum una din culori ar fi pălit, iar cealaltă nu. Irişii de un căprui verzui aveau un contur negru de care Tilo nu-şi amintea. A observat cum silueta lui – forma care i se vedea în lume – devenise cumva tulbure, mâzgălită. Se confunda cu mediul înconjurător mai mult ca de obicei. Fără legătură cu ubicuul *pheran* caşmirian maroniu care flutura în jurul lui. Când şi-a dat jos căciula de lână, Tilo a remarcat că părul îi era brăzdat de şuviţe cărunte. El și-a dat seama că ea observase şi și-a trecut degetele, timid, prin păr. Degete puternice, care desenau cai, cu bătături pe degetul de pe trăgaci. Era de aceeaşi vârstă cu ea. Treizeci şi unu de ani.

Tăcerea dintre ei se umfla şi se dezumfla ca burduful unui acordeon, cântând o melodie auzită numai de ei. El ştia că ea ştie că el ştie că ea ştie. Aşa stăteau lucrurile între ei.

Gulrez a adus o tavă cu ceai. Nici cu el n-au fost schimbate prea multe amabilităţi, deşi era clar că exista o familiaritate, poate chiar iubire. Musa îi zicea Gul-kak, şi uneori *Mout*[181]. Îi adusese picături pentru urechi. Picăturile pentru urechi au spart gheaţa aşa cum numai nişte picături pentru urechi ar fi putut s-o facă.

— Are otită şi e speriat. Îngrozit, i-a explicat Musa.

— Îl doare? Nu mi s-a părut nimic în neregulă cu el.

— Nu de durere e vorba, nu-l doare. Îi e groază că va fi împuşcat. Spune că nu aude bine şi se teme că s-ar putea să nu-i audă la posturile de control când strigă „Stai!“ Uneori te lasă mai întâi să treci şi după aceea te opresc. Aşa că, dacă nu auzi…

Gulrez, detectând încordarea (şi iubirea) din cameră şi dându-şi seama că putea juca un rol în potolirea ei, a îngenuncheat teatral pe podea şi şi-a aşezat obrazul în poala lui Musa, cu urechea în sus, ca o conopidă, să-i pună picături. După ce s-a ocupat de ambele conopide şi le-a înfundat cu

tampoane de vată, Musa i-a dat sticluţa.

— Pune-o bine! Dacă eu nu-s aici, roag-o pe ea. O să-ţi pună, a zis el. E prietena mea.

Oricât ar fi râvnit Gulrez la sticluţa cu vârf de plastic, oricât ar fi simţit că locul ei era în cartea lui de oaspeţi *See! Buy! Fly!*, i-a încredinţat-o lui Tilo zâmbind. Preţ de o clipă au devenit o familie constituită spontan. Tata-urs, mama-urs, bebe-urs.

Bebe-urs era, de departe, cel mai bucuros. La cină, a produs cinci feluri de mâncare cu carne: *gushtaba*[182], *rista*[183], *martzwangan korma*[184], *shami kebab*[185] şi *yakhni*[186] de pui.

— Vai, câtă mâncare! a spus Tilo.

— Vită, capră, pui, miel… numai sclavii mănâncă aşa, a spus Musa, stivuindu-şi în farfurie o cantitate necuviincioasă de mâncare. Stomacurile noastre sunt nişte cimitire.

Lui Tilo nu-i venea să creadă că bebe-urs gătise tot ospăţul acela de unul singur.

— Toată ziua a stat de vorbă cu vinetele şi s-a jucat cu pisoii. Nu l-am văzut să gătească.

— Probabil că le-a făcut înainte să vii tu. Gătește minunat. Tatăl lui e bucătar de meserie, un *waza*[187] din satul lui Godzilla.

— Şi cum de se află aici singur?

— Nu-i singur. E înconjurat de ochi, şi urechi, şi inimi. Dar nu poate trăi în sat… e prea periculos pentru el. Gul-kak e un *mout*, cum spunem noi – trăieşte într-o lume a lui, după propriile reguli. Cam ca tine, într-un fel.

Musa a ridicat privirea spre Tilo, fără să zâmbească.

— Adică un nebun, nebunul satului? Tilo i-a întors o privire la fel de serioasă.

— Adică un om deosebit. Un om binecuvântat.

— Binecuvântat de cine? Ce binecuvântare de căcat mai e şi asta?

— Binecuvântat cu un suflet splendid. Noi aici ne venerăm *maet*-ii.

Musa nu mai auzise de mult aşa o vulgaritate laconică, mai ales din partea unei femei. Aterizase domol, ca un greier, pe inima lui strânsă, răscolind amintirile despre cum, şi de ce, şi cât de mult o iubise pe Tilo. A încercat să împingă acel gând înapoi în compartimentul încuiat al arhivei

din care ieşise.

— Acum doi ani a fost cât pe-aci să-l pierdem. În satul lui a avut loc o operaţiune de căutare. Bărbaţilor li s-a cerut să iasă din case şi să se alinieze pe câmp. Gul a fugit să-i întâmpine pe soldaţi, convins că aceştia făceau parte din armata pakistaneză, venită să-i elibereze. Cânta şi striga *Jeevey! Jeevey! Pakistan!*[188] Voia să le sărute mâinile. L-au împuşcat în coapsă, l-au bătut cu paturile armelor şi l-au lăsat în zăpadă, sângerând. După acel incident a devenit isteric, încercând să fugă de fiecare dată când vedea un soldat, ceea ce, desigur, e cel mai periculos lucru posibil. Aşa că l-am adus în Srinagar, să stea cu noi. Dar cum nu mai e nimeni la noi acasă acum – eu nu mai locuiesc acolo –, n-a vrut să rămână nici el. I-am obţinut slujba de aici. Casa asta plutitoare e a unui prieten; aici e-n siguranţă, nu trebuie să plece. Trebuie doar să gătească pentru puţinii oaspeţi care vin; nu vine aproape nimeni. I se livrează proviziile. Singurul pericol e că barca e atât de veche, încât se poate scufunda.

— Serios?

Musa a zâmbit.

— Nu. E cât se poate de sigură.

Casa în care nu era „aproape nimeni“ a luat loc la masa lor, ca un al treilea oaspete, cu apetitul vorace al unui sclav.

— Aproape toţi *maet*-ii din Caşmir au fost ucişi. Pe ei i-au ucis primii, pentru că nu ştiu să se supună ordinelor. Poate că de asta avem nevoie de ei. Ne învaţă să fim liberi.

— Sau cum să fim ucişi?

— Aici e totuna. Numai morţii sunt liberi.

Musa a privit mâna lui Tilo de pe masă. O cunoştea mai bine decât pe a lui. Încă purta inelul de argint pe care i-l dăduse el, cu ani în urmă, pe vremea când era altcineva. Iar degetul ei mijlociu era şi acum pătat de cerneală.

Gulrez, pe deplin conştient că se vorbea despre el, se învârtea în jurul mesei, umplând pahare şi farfurii, cu câte un pisoi miorlăind în fiecare buzunar al *pheran*-ului. Într-o pauză a conversaţiei, i-a prezentat drept Agha[189] şi Khanum[190]. Cel gri şi vărgat era Agha. Cea bălţată, alb cu negru, era Khanum.

— Şi Sultan? l-a întrebat Musa zâmbind. Ce mai face?

Parcă la comandă, chipul lui Gulrez s-a întunecat. A răspuns cu o înjurătură lungă, într-un amestec de caşmiră şi urdu. Tilo a înţeles doar ultima frază: *Arre uss bewakoof ko agar yahan mintree ke saath rehna nahi aata tha, to phir who saala is duniya mein aaya hi kyuun tha?*

„Dacă prostănacul ăla n-a ştiut cum să trăiască aici cu armata, de ce-a mai trebuit să vină pe lume?“

Fără îndoială, Gulrez auzise cuvintele astea la vreun părinte sau vecin îngrijorat, care vorbea despre el, şi le pusese la dosar spre a le folosi ca plângere împotriva lui Sultan, cine-o mai fi fost şi Sultan.

Musa a râs în hohote, l-a înşfăcat pe Gulrez şi l-a pupat pe cap. Gul a zâmbit. Un drăcuşor fericit.

— Cine e Sultan? l-a întrebat Tilo pe Musa.

— O să-ţi spun mai târziu.

După cină, au ieşit pe verandă să fumeze şi să asculte ştirile la tranzistor.

Trei militanţi fuseseră ucişi. În ciuda interdicţiei, în Baramula avuseseră loc proteste masive.

Era o noapte întunecată, fără lună, iar apa era neagră ca o pată de petrol.

Hotelurile de pe bulevardul care se întindea de-a lungul ţărmului fuseseră transformate în cazarme, înfăşurate în sârmă ghimpată, înconjurate cu saci de nisip şi baricadate. Sălile de mese fuseseră transformate în dormitoare pentru soldaţi, recepţiile, în celule de detenţie, camerele de oaspeţi, în centre de interogare. Ţipetele tinerilor împunşi cu electrozi în organele genitale sau cărora li se turna petrol în anusuri erau înăbuşite de covoare splendide şi de draperii groase, brodate cu migală.

— Ştii cine-i pe-aici în perioada asta? a zis Musa. Garson Hubart. Te-ai mai văzut cu el?

— În ultimii ani, nu.

— E şef de post adjunct, India Bravo. E o funcţie destul de importantă.

— Bună treabă!

Nu se simţea nici o adiere. Lacul era calm, barca, nemişcată, tăcerea, şovăielnică.

— Ai iubit-o?

— Da. Aveam de gând să-ţi spun asta.

— De ce?

Musa şi-a terminat ţigara şi şi-a aprins alta.

— Nu ştiu. Ceva legat de onoare. A ta, a mea şi a ei.

— De ce nu mi-ai spus mai devreme, atunci?

— Nu ştiu.

— A fost o căsătorie aranjată?

— Nu.

Stând alături de Tilo, respirând lângă ea, se simţea ca o casă pustie ale cărei uşi şi ferestre zăvorâte se crăpau puţin, pentru a răcori fantomele prinse înăuntru. Când a vorbit din nou, a vorbit în noapte, adresându-se munţilor, din care acum se vedeau doar luminile pâlpâinde ale taberelor militare, înşirate pe tot cuprinsul masivului ca nişte decoraţiuni prăpădite, destinate unui festival terifiant.

— Am cunoscut-o în cel mai oribil mod cu putinţă… oribil, şi totuşi superb… numai aici s-ar fi putut întâmpla. Era în primăvara lui ’91, anul nostru de haos. Cu toţii – toţi în afară de Godzilla, presupun – ne închipuiam că *Azadi* e pe-aproape, la un pas de noi. În fiecare zi erau schimburi de focuri, explozii, confruntări soldate cu omoruri. Militanţii umblau liberi pe străzi, etalându-şi armele…

Musa a şovăit, tulburat de sunetul propriei voci. Nu era obişnuit să-l audă. Tilo nu i-a venit în ajutor în nici un fel. O parte din ea se ferea de povestea pe care începuse Musa să i-o spună, fiind recunoscătoare când acesta devia în generalităţi.

— În fine. În anul acela – anul când am cunoscut-o – tocmai găsisem un loc de muncă. Ar fi trebuit să fie mare lucru, dar n-a fost, pentru că în zilele acelea totul se închisese. Nu mai funcţiona nimic… nici tribunalele, nici liceele, nici şcolile… viaţa normală era în colaps total… nu ştiu cum aş putea să-ţi explic… era nebunie… era liber la tot… la jafuri, la răpiri, la crime… se copia în masă la examene. Asta era partea cea mai amuzantă. Brusc, în toiul războiului, toată lumea voia să-şi dea bacalaureatul, pentru că aşa puteau lua împrumuturi avantajoase de la guvern… chiar ştiu o familie în care trei generaţii, bunicul, tatăl şi fiul, au dat împreună examenul final. Închipuie-ţi numai. Fermieri, muncitori, vânzători de fructe, cu două sau trei clase, semianalfabeţi, dădeau examenul, copiau din manual şi

treceau cu brio. Copiau până şi semnul acela de „Vă rugăm, treceţi la pagina următoare“ din josul paginii – degetul acela arătător – mai ţii minte? Era pe paginile din manualele noastre. Şi în ziua de azi, când vrem să jignim pe cineva că e tâmpit, spunem: „Ce, eşti din categoria *namtuk pass*?“

Tilo îşi dădea seama că Musa devia intenţionat de la subiect, că dădea târcoale unei poveşti pe care-i era la fel de greu – ba chiar mai greu – s-o spună, pe cât îi era ei de greu s-o audă.

— Eşti din promoţia ’91?

În râsul discret al lui Musa s-a simţit duioşia cu care privea metehnele poporului său.

Iubise întotdeauna asta la el, că aparţinea pe de-a-ntregul unui popor de care, oricât l-ar fi iubit şi ridiculizat, oricât s-ar fi văicărit şi oricât l-ar fi înjurat, nu se delimita niciodată. Poate iubea asta pentru că ea, una, nu considera – nu putea să considere – pe nimeni „poporul ei“. În afară, probabil, de cei doi câini care soseau la 6 dimineaţa fix în părculeţul din faţa casei ei, unde le dădea de mâncare, sau de vagabonzii alături de care îşi bea ceaiul la dugheana de lângă *dargah*-ul Nizamuddin. Dar nici măcar pe ei, de fapt.

Cu mult timp în urmă, îl considerase pe Musa „poporul ei“. O vreme, alcătuiseră împreună o ţară ciudată, o republică insulară, separată de restul lumii. Din ziua în care hotărâseră s-o ia fiecare pe drumul lui, nu mai avusese un „popor“.

— Luptam şi muream cu miile pentru *Azadi*, şi în acelaşi timp încercam să obţinem credite avantajoase de la guvernul împotriva căruia luptam. Suntem o vale de idioţi şi de schizofrenici, şi luptăm pentru libertatea de a fi idioţi şi…

Musa s-a oprit brusc din râs, ridicându-şi capul. O şalupă de patrulare a trecut pufăind la o oarecare distanţă, soldaţii din ea măturând suprafaţa apei cu fasciculele puternice de lumină ale lanternelor. După dispariţia acestora, s-a ridicat în picioare.

— Hai să intrăm, *Babajaana*. Se lasă frigul.

I-a scăpat cu atâta naturaleţe acel vechi cuvânt de alint. *Babajaana*. „Iubirea mea.“ Ea a observat. El nu. Iar frig nu era. Şi totuşi, au intrat.

Gulrez adormise pe covorul din sufragerie. Agha şi Khanum erau treji,

jucându-se pe el ca într-un parc de distracţii făcut special pentru plăcerea lor. Agha i s-a ascuns în spatele genunchiului, iar Khanum a înscenat o ambuscadă de la înălţimea strategică a şoldului.

Musa s-a oprit în uşa dormitorului sculptat, brodat, filigranat şi a spus:

— Pot să intru? Lucru care pe ea a durut-o.

— Sclavii nu trebuie neapărat să fie proşti, nu-i aşa?

S-a aşezat pe marginea patului şi s-a întins pe spate, cu palmele sub cap, cu picioarele rămase pe podea. Musa s-a aşezat alături de ea şi i-a pus mâna pe burtă. Tensiunea a ieşit pe furiş din cameră, ca un străin nedorit. Nu se vedeau decât luminile de pe coridor.

— Pot să-ţi pun un cântec din Caşmir?

— Nu, mulţumesc. Nu sunt o naţionalistă caşmiriană.

— O să fii, în curând.

— De ce?

— O să fii, pentru că te cunosc. După ce-o să vezi ce-o să vezi şi o să auzi ce-o să auzi, n-o să ai de ales. Pentru că tu eşti tu.

— O să se ţină un sinod? Primesc şi diplomă?

— Da, şi o să treci cu brio. Te cunosc.

— Nu mă prea cunoşti. Sunt patrioată. Mi se face pielea de găină când văd steagul naţional. Mă emoţionez atât de tare, încât nu mai pot gândi limpede. Iubesc steagurile, şi soldaţii, şi tot mărşăluitul. Ce cântec?

— O să-ţi placă. Am trecut cu el prin asediu ca să ţi-l aduc. A fost scris pentru noi, pentru mine şi pentru tine. De un tip pe nume Las Kone, de la mine din sat. O să-ţi placă la nebunie.

— Sunt convinsă că n-o să-mi placă.

— Hai, dă-mi o şansă.

Musa a scos un CD din buzunarul pheranului şi l-a băgat în CD player. La câteva secunde după primele acorduri de chitară, Tilo a căscat ochii.

Hoinaro, hai, mai stai puţin,
să facem noaptea scrum.
Sunt doar popas în drumul tău.
Iubire? Nicidecum.

— Leonard Cohen.

— Da. Nici el nu ştie că, de fapt, e caşmirian. Sau că numele lui adevărat e Las Kone…

Soldat fiind, cu o copilă
albă ca neaua am trăit.
Până să-ngheţe nopţile,
Năvalnic ne-am iubit.

Părul ca tine şi-l purta
(O văd, încă, şi-acum),
şi, auriu, îl împletea
într-un fuior de fum.

De ce-ai rămas tăcută-n prag?
Parcă n-aş şti oricum
că ai pornit pe calea ta
‘nainte de-acest drum.[191]

— De unde a ştiut?

— Las Kone ştie tot.

— Părul ca mine şi-l purta?

— Era o persoană civilizată, *Babajaana*. Nu era *mout*.

Tilo l-a sărutat pe Musa şi i-a spus, strângându-l şi nevrând să-i dea drumul:

— Pleacă de lângă mine, om al munţilor împuţit ce eşti!

— Femeie a râurilor preacurată.

— De când n-ai mai făcut baie?

— De nouă luni.

— Nu, pe bune.

— O săptămână, poate? Nu ştiu.

— Ticălos împuţit!

Duşul lui Musa a durat o eternitate. Îl auzea fredonând pe melodia lui Las Kone. A ieşit dezbrăcat, cu un prosop înfăşurat în jurul coapselor, mirosind a săpunul şi a şamponul ei. A pufnit-o râsul.

— Miroşi ca un trandafir văratic.

— Mă simt foarte vinovat, i-a spus Musa zâmbind.

— Aşa e. Se vede.

— După săptămâni întregi de ospitalitate generoasă faţă de lăţei şi lipitori, i-am dat afară din casă.

„Lăţei“ a făcut-o să-l iubească şi mai mult.

Se potriviseră întotdeauna ca piesele unui puzzle nerezolvat (şi probabil nerezolvabil): insubstanţialitatea ei şi soliditatea lui, singurătatea ei şi adaptabilitatea lui, ciudăţenia ei şi îndrăzneala lui, nonşalanţa ei şi stăpânirea lui. Tăcerea ei şi tăcerea lui.

Dar apoi, desigur, erau şi celelalte piese – cele care nu se potriveau.

Ce s-a petrecut în noaptea aceea pe CP *Shaheen* a fost mai degrabă bocet decât amor. Rănile lor erau prea vechi şi prea proaspete, prea diferite şi, probabil, prea adânci ca să se vindece. Dar, preţ de-o clipă, au reuşit să şi le unească, de parcă ar fi fost datorii acumulate la jocurile de noroc, şi să împartă durerea în mod egal, fără a numi traumele sau a întreba care a cui era. Preţ de-o clipă au reuşit să abandoneze lumea în care trăiau şi să evoce o alta, la fel de reală. O lume în care *maet*-ul dădea ordine, iar soldaţii aveau nevoie de picături de urechi pentru a le auzi limpede şi a le executa corect.

Tilo ştia că sub pat era un pistol. N-a comentat nimic despre asta cu el. Nici măcar după, când bătăturile lui Musa fuseseră deja numărate. Şi sărutate. Stătea întinsă deasupra lui ca pe o saltea, cu bărbia sprijinită de degetele împletite, cu fundul vădit ne-caşmirian predându-se nopţii din Srinagar. Într-un fel, n-o mira călătoria lui Musa spre locul unde se afla acum. Îşi amintea limpede o zi, cu ani în urmă, în 1984 (cine putea să uite anul 1984), când ziarele relataseră că un caşmirian pe nume Maqbool Butt, aflat în închisoare pentru crimă şi trădare, fusese spânzurat în închisoarea Tihar din Delhi, iar rămăşiţele îi fuseseră îngropate în curtea închisorii, de teamă ca nu cumva mormântul său să devină monument, loc de adunare în Caşmir, unde tensiunile începuseră deja să mocnească. Nimănui din colegiul lor – student sau profesor – nu-i mai păsase de ştire. Dar, în noaptea aceea, Musa îi spusese, încet, parcă în treacăt:

— Într-o bună zi vei înţelege de ce, pentru mine, istoria a început azi.

Deşi nu înţelesese pe deplin, la vremea aceea, semnificaţia cuvintelor lui, intensitatea cu care fuseseră rostite îi stăruise în minte.

— Cum o mai duce regina-mamă din Kerala? se interesase Musa, şoptind în cuibul care trecea drept părul iubitei lui.

— Nu ştiu. N-am mai vizitat-o.

— Ar trebui.

— Ştiu.

— E mama ta. Tu eşti ea.

— Asta e doar perspectiva din Caşmir. În India e altfel.

— Serios. Nu glumesc. Nu e frumos din partea ta, *Babajaana*. Ar *trebui* să te duci.

— Ştiu.

Musa i-a pipăit cu degetele crestele muşchilor aflaţi de-o parte şi de alta a şirei spinării. Ceea ce începuse ca o mângâiere s-a transformat într-o examinare fizică. Pentru o clipă, a devenit suspiciosul ei tată. I-a verificat umerii, braţele subţiri, musculoase.

— De unde-au apărut toţi ăştia?

— Antrenament.

A urmat o secundă de tăcere. S-a hotărât să nu-i spună de bărbaţii care o urmăreau, care-i băteau la uşă la ore stranii din zi şi din noapte, incluzându-l pe S.P.P. Rajendran, un ofiţer de poliţie în rezervă deţinând un post administrativ în firma de arhitectură la care lucra ea. Fusese angajat mai mult pentru relaţiile pe care le avea în guvern decât pentru aptitudinile lui de administrator. La serviciu, era libidinos cu ea pe faţă, făcând sugestii obscene, lăsându-i adesea daruri pe birou, pe care ea le ignora. Dar noaptea târziu, probabil aţâţat de alcool, venea cu maşina până în Nizamuddin şi-i bătea cu pumnii în uşă, urlând să-i deschidă. Neruşinarea lui venea din convingerea că, dacă situaţia ar fi escaladat, atât în ochii celorlalţi, cât şi la tribunal, ar fi fost cuvântul lui împotriva cuvântului ei. Avea un palmares exemplar în serviciul public, o medalie pentru curaj, în timp ce ea era o femeie singură care se îmbrăca îndrăzneţ şi fuma, despre care nimic nu sugera că ar fi venit dintr-o familie „decentă“, gata să-i ia apărarea. Tilo era conştientă de asta şi îşi luase măsuri de precauţie. Dacă domnul Rajendran şi-ar fi forţat norocul, l-ar fi pus la pământ înainte ca acesta să se

dumirească.

N-a spus nimic despre toate acestea pentru că i se păreau sordide şi triviale prin comparaţie cu ce avea Musa de îndurat. S-a rostogolit de pe el.

— Povesteşte-mi de Sultan… persoana *bewakoof* pe care era Gulrez atât de supărat. Cine e?

Musa a zâmbit.

— Sultan? Sultan nu era o persoană. Şi nu era nici *bewakoof*. Era un tip foarte deştept. Era un cocoş, un cocoş orfan pe care Gul îl crescuse de când era puişor. Sultan îi era credincios, se ţinea după el oriunde s-ar fi dus, purtau conversaţii lungi pe care nu le înţelegea nimeni altcineva, erau o echipă… inseparabili. Sultan era celebru în zonă. Veneau oameni din satele vecine să-l vadă. Avea un penaj superb, violet, portocaliu, roşu, păşea ţanţoş ca un adevărat sultan. L-am cunoscut bine… cu toţii l-am cunoscut. Era atât de… semeţ, se purta întotdeauna de parcă i-ai fi datorat ceva… ştii? Într-o zi, a sosit în sat un căpitan de armată însoţit de nişte soldaţi… Căpitanul Jaanbaaz îşi spunea, nu ştiu cum îl chema de fapt… indivizii ăştia îşi tot dau nume din astea de film… nu veniseră să facă vreo percheziţie, nimic de genul ăsta… doar să stea de vorbă cu localnicii, să-i ameninţe puţin, să-i hărţuiască puţin… ca de obicei. Bărbaţii din sat au fost cu toţii somaţi să se adune în *chowk*. Nedespărţiţii Gul-kak şi Sultan erau şi ei acolo, Sultan ascultând cu atenţie, de parcă ar fi fost om, un înţelept al satului. Căpitanul avea cu el un câine. Un ciobănesc german imens, în lesă. După ce-a terminat cu ameninţările şi cu discursul, i-a dat drumul câinelui din lesă, spunându-i: „Jimmy, aport!“ Jimmy s-a năpustit asupra lui Sultan, l-a omorât, iar soldaţii l-au luat cu ei pentru cină. Gul-kak a fost distrus. A plâns zile în şir, cum plâng oamenii după rudele ucise. Pentru el, Sultan a *fost* o rudă… într-adevăr. Şi era supărat pe Sultan pentru că-l dezamăgise, nu opusese rezistenţă, nu scăpase – de parcă ar fi fost un militant care ar fi trebuit să ştie aceste tactici. Aşa că Gul îl blestema pe Sultan şi se văicărea: „Dacă n-ai ştiut cum să trăieşti printre soldaţi, de ce-ai mai venit pe lume?“

— Şi atunci de ce i-ai amintit de el? Nu ţi-a fost milă?

— Gul e fratele meu mai mic, *yaar*. Ne purtăm unul altuia hainele, ne încredinţăm vieţile unul altuia. Pot face orice cu el.

— Nu e frumos din partea ta, Masakuttan. În India nu facem aşa ceva…

— Purtăm chiar acelaşi nume…

— Adică?

— Aşa mă ştie lumea. Comandantul Gulrez. Nimeni nu mă ştie de Musa Yeswi.

— Ce futere de creier!

— Şşşt…! În Caşmir nu vorbim aşa.

— În India, da.

— Ar trebui să ne culcăm, *Babajaana*.

— Ar trebui.

— Dar, înainte de asta, ar trebui să ne îmbrăcăm.

— De ce?

— Protocolul. Suntem în Caşmir.

După acea replică nonşalantă, somnul n-a mai fost o opţiune realistă. Tilo, complet îmbrăcată, uşor neliniştită de ce mai presupunea „protocolul“, dar fortificată de iubire şi satisfăcută de amor, s-a ridicat, sprijinindu-se într-un cot.

— Povesteşte-mi…

— Păi, până acum ce-am făcut?

— Să zicem c-a fost „pre-povestit“.

Şi-a frecat obrazul de barba lui ţepoasă şi apoi s-a întins pe spate, lipindu-şi capul de-al lui Musa, pe pernă.

— Ce să-ţi spun?

— Spune-mi totul. Fără să omiţi nimic.

Și-a aprins două ţigări.

— Spune-mi cealaltă poveste… cea care e oribilă şi superbă… povestea de dragoste. Spune-mi povestea reală.

Tilo n-a înţeles de ce a îmbrăţişat-o Musa mai strâns, auzind-o, ochii devenindu-i sticloşi, ca şi cum i-ar fi lăcrimat. N-a ştiut ce voia să spună când i-a şoptit: *Akh daleela wann*…

Iar apoi, îmbrăţişând-o cu disperare, Musa i-a povestit despre Miss Jebeen, despre pretenţiile ei speciale începând cu poveştile de dinainte de culcare şi despre toate celelalte năstruşnicii ale ei. I-a povestit despre Arifa şi despre cum o cunoscuse, într-o papetărie din Srinagar:

— Mă certasem îngrozitor cu Godzie în ziua aceea. Pe tema noilor mei

bocanci. Erau nişte bocanci minunaţi – acum îi poartă Gul-kak. În fine… plecasem să cumpăr nişte rechizite şi îi aveam în picioare. Godzie îmi spusese să mi-i dau jos şi să port pantofi obişnuiţi, pentru că tinerii cu bocanci buni erau luaţi adesea drept militanţi şi arestaţi – pe atunci, nu trebuiau alte dovezi. În orice caz, am refuzat să-l ascult, aşa că, în cele din urmă, mi-a zis: „Fă cum vrei, dar ţine minte ce-ţi spun: bocancii ăştia or să te bage în belea“. A avut dreptate… m-au băgat în belea – belea mare, dar nu de genul la care se aştepta el. Papetăria la care mă duceam de obicei, Papetăria JK, era în Lal Chowk, centrul oraşului. Când eram înăuntru, pe stradă, chiar în faţa prăvăliei, a explodat o grenadă. O aruncase un militant spre un soldat. Aproape că mi-au plesnit timpanele. În prăvălie totul s-a făcut ţăndări, erau cioburi peste tot, haos în piaţă, toată lumea ţipa. Soldaţii şi-au ieşit din minţi, evident. Au distrus toate prăvăliile, au intrat şi i-au bătut pe toţi cei care le ieşeau în cale. Eu eram la podea. Mi-au tras şuturi, m-au lovit cu paturile puştilor. Îmi amintesc cum stăteam întins, încercând să-mi apăr ţeasta, privindu-mi sângele cum curge pe podea. Eram rănit, nu foarte grav, dar mi-era teamă să mă mişc. Un câine se holba la mine. Părea că mă compătimeşte. După ce mi-a trecut şocul iniţial, am simţit o greutate pe picioare. Mi-am amintit de bocancii mei noi şi m-am întrebat dacă scăpaseră întregi. Imediat ce mi s-a părut c-a trecut pericolul, mi-am ridicat capul, încet, să mă uit la bocanci. Şi-am văzut acest chip superb aşezat deasupra lor. Parcă mă trezisem în iad şi găsisem un înger pe pantofi. Era Arifa. Şi ea încremenise, şi ei îi era teamă să se mişte. Dar era de un calm desăvârşit. N-a zâmbit, n-a mişcat din cap. M-a privit doar şi-a spus: *Asal boot* – „Frumoşi bocanci“. Nu-mi venea să cred cât de relaxată era. Nu tu văicăreală, ţipete, suspine, nu tu plâns – absolut relaxată. Am râs amândoi. Tocmai îşi luase licenţa în medicină veterinară. Mama a fost şocată când i-am spus că vreau să mă însor. Nu-şi imaginase că o voi face vreodată. Îşi pierduse orice speranţă.

Conversaţia aceasta stranie dintre Musa şi Tilo, despre o terţă persoană iubită, era posibilă pentru că ei erau concomitent iubiţi şi foşti iubiţi, amanţi şi foşti amanţi, colegi şi foşti colegi. Pentru că aveau atât de multă încredere unul în altul încât ştiau, oricât i-ar fi rănit, că persoana iubită de celălalt, oricine ar fi fost, era demnă de iubit. În materie de sentimente, aveau o

adevărată pădure de plase de siguranţă.

Musa i-a arătat lui Tilo fotografia cu Miss Jebeen şi Arifa pe care o ţinea în portofel. Arifa era îmbrăcată cu un *pheran* gri-perlat, cu broderie argintie, şi purta un *hijab* alb. Miss Jebeen o ţinea pe mama ei de mână. Era îmbrăcată cu o salopetă de jeanşi având o inimă brodată pe piept. Un *hijab* alb îi încadra chipul zâmbitor, cu obraji rumeni ca merele. Tilo a studiat mult fotografia înainte s-o dea înapoi. Chipul lui Musa a devenit brusc livid şi descompus. Dar şi-a revenit după un timp. I-a povestit cum muriseră Miss Jebeen şi Arifa. I-a povestit de Amrik Singh, de uciderea lui Jalib Qadri şi de şirul de omoruri care urmase. De scuzele ameninţătoare de la Shiraz.

— N-am să iau niciodată personal ce i s-a întâmplat familiei mele. Dar nici n-am să mă *abţin* s-o iau personal. Pentru că şi asta contează.

Au vorbit întruna. Câteva ore mai târziu, Tilo s-a întors la fotografie.

— Îi plăcea să poarte văl?

— Arifei?

— Nu, fiicei tale.

Musa a ridicat din umeri.

— Aşa e obiceiul. La noi.

— Nu ştiam că ţii la obiceiuri. Deci, dacă aş fi acceptat să mă mărit cu tine, ai fi vrut să port şi eu?

— Nu, *Babajaana*. Dacă ai fi acceptat să te măriţi cu mine, aş fi ajuns *eu* să port *hijab*, iar tu ţi-ai fi pus puşca pe umăr şi te-ai fi alăturat rezistenţei.

Tilo a izbucnit în hohote de râs.

— Şi cine-ar mai fi fost în organizaţia mea?

— Nu ştiu. Nu oameni, asta e sigur.

— Un detaşament de fluturi de noapte şi o brigadă de manguste…

Tilo i-a povestit lui Musa despre serviciul ei plictisitor şi despre viaţa palpitantă din magazia de lângă *dargah*-ul Nizamuddin. Despre cocoşul pe care şi-l desenase pe perete – „Ce ciudat. Poate că Sultan m-a vizitat telepatic – există cuvântul ăsta?“ (Era epoca dinaintea telefoanelor mobile, n-avea cum să-i arate o poză.) I l-a descris pe vecinul *hakim*, sexologul impostor cu mustăţi ceruite, care avea cozi interminabile de pacienţi în faţa uşii, şi pe prietenii vagabonzi şi cerşetori cu care bea ceai pe stradă în

fiecare dimineaţă şi care credeau toţi despre ea că lucrează pentru magnat al drogurilor.

— Eu râd, dar de negat nu neg. Rămân ambiguă.

— De ce faci asta? E periculos.

— Nu. Dimpotrivă. Pentru mine e ca o pază gratuită. Îşi închipuie că sunt protejată de gangsteri. Nu mă sâcâie nimeni. Hai să citim o poezie înainte să ne culcăm.

Era un obicei vechi, de pe vremea facultăţii. Unul din ei deschidea o carte la întâmplare. Celălalt citea poezia. Se întâmpla adesea ca versurile să aibă o relevanţă stranie pentru ei şi pentru momentul pe care-l trăiau atunci. Ruleta poeziei. Ea s-a ridicat din pat şi s-a întors cu un volum subţire, jerpelit, de Osip Mandelştam. Musa a deschis cartea. Tilo a citit:

Spălam seara în curte,
Stele aspre străluceau pe cer.
Lumina stelelor, ca sarea pe lama unui topor –
Ciubărul de ploaie era plin ochi şi îngheţat.

— Ce-i acela „ciubăr de ploaie“? Nu ştiu… trebuie să caut.

Porţile sunt încuiate,
Iar pământul, ce-i drept, e pustiu.
Nu-i chip să găseşti ceva mai elementar şi mai pur
Decât pânza imaculată a adevărului.

O stea se topeşte, ca sarea în butoi,
Iar apa îngheţată devine şi mai neagră,
Moartea, mai limpede, necazul mai sărat,
Iar pământul mai adevărat, mai cumplit.

— Alt poet caşmirian.

— Rus caşmirian, a spus Tilo. A murit într-un lagăr, în Gulagul lui Stalin. Oda adusă de el lui Stalin n-a fost socotită suficient de sinceră.

A regretat că citise poezia.

Au dormit intermitent. Înainte să se crape de ziuă, încă adormită pe jumătate, Tilo l-a auzit pe Musa făcând iarăşi lăcăraie în baie, spălându-se

pe faţă şi pe dinţi (cu periuţa ei, desigur). A ieşit cu părul lins şi şi-a pus tichia şi *pheran*-ul. L-a privit cum îşi spune rugăciunile. Nu-l mai văzuse făcând asta până atunci. S-a ridicat în capul oaselor în pat. Asta nu l-a distras. Când a terminat, a venit la ea şi s-a aşezat pe marginea patului.

— Te îngrijorează?

— Ar trebui?

— E o mare schimbare…

— Da. Nu. Mă… pune pe gânduri.

— Nu putem câştiga cu trupurile. Trebuie să ne recrutăm şi sufletele.

Ea și-a aprins încă două ţigări.

— Ştii ce e cel mai greu pentru noi? Cu ce ne e cel mai greu să luptăm? Mila. Ne e atât de uşor să ne plângem de milă… ai noştri au trecut prin atâtea lucruri cumplite… în orice familie s-a petrecut ceva cumplit… dar autocompătimirea e atât de… atât de epuizantă. Atât de umilitoare. Acum lupta e mai degrabă pentru demnitate decât pentru *Azadi*. Iar singura cale prin care ne putem păstra demnitatea e să contraatacăm. Chiar dacă pierdem. Chiar dacă murim. Dar pentru asta, noi, ca popor – ca popor obişnuit – trebuie să devenim o forţă de luptă… o armată. Iar pentru a face asta trebuie să ne simplificăm, să ne standardizăm, să ne ciuntim… toată lumea trebuie să gândească acelaşi lucru, să-şi dorească acelaşi lucru… trebuie să ne lepădăm de complexităţi, de diferenţe, de absurdităţi, de nuanţe… trebuie să devenim la fel de neclintiţi… de monolitici… de tâmpiţi… ca armata cu care ne confruntăm. Dar ei sunt profesionişti, iar noi suntem doar oameni. Aceasta e cea mai cumplită latură a Ocupaţiei… cum ne obligă să ne transformăm. Această ciuntire, această standardizare, această *tâmpitizare*… Există cuvântul ăsta?

— Tocmai s-a inventat.

— Această tâmpitizare… această idiotizare… dacă şi când o vom atinge… ne va fi salvarea. Ne va face imposibil de învins. Mai întâi ne va fi salvarea, iar apoi… după ce vom fi câştigat… ne va fi nemesis-ul. Mai întâi *Azadi*. Apoi anihilarea. Aşa se întâmplă.

Tilo n-a spus nimic.

— Mă asculţi?

— Sigur.

— Eu sunt atât de profund, iar tu nu spui nimic.

A ridicat privirea spre el şi şi-a pus degetul mare în micul „v“ răsturnat dintre incisivii lui sparţi. El i-a luat mâna şi i-a sărutat inelul de argint.

— Sunt fericit că încă-l porţi.

— E înţepenit. Nici să vreau n-aş mai reuşi să-l dau jos.

Musa a zâmbit. Au fumat în tăcere şi, când au terminat ţigările, ea s-a dus cu scrumiera la geam şi-a azvârlit chiştoacele în apă, unde s-au alăturat celorlalte chiştoace plutitoare, apoi a privit cerul înainte de a se întoarce în pat.

— Tocmai am făcut ceva urât. Îmi pare rău.

Musa a sărutat-o pe frunte şi s-a ridicat.

— Pleci?

— Da. Vine o barcă să mă ia. Cu o încărcătură de spanac, şi pepeni, şi morcovi, şi tulpini de lotus. Voi fi un Haenz[192]… îmi voi vinde marfa în piaţa plutitoare. Îmi voi submina competiţia şi mă voi târgui fără milă cu gospodinele. Iar apoi, din haosul acela, voi dispărea.

— Când te mai văd?

— O să vină cineva după tine: o femeie pe nume Khadija. E de încredere. Du-te cu ea. Vei călători. Vreau să vezi tot, să ştii tot. Nu vei fi în pericol.

— Când te mai văd?

— Mai curând decât îţi închipui. Te găsesc eu. *Khuda Hafiz*[193], *Babajaana*.

Şi dus a fost.

Dimineaţă, Gulrez i-a pregătit un mic-dejun caşmirian. Roti *lavasa*[194] fibroase, cu unt şi miere. *Kahwa* fără zahăr, dar cu fulgi de migdale pe care a trebuit să-i pescuiască de pe fundul ceştii. Agha şi Khanum s-au comportat deplorabil, tropăind de colo-colo pe masă, răsturnând tacâmurile şi vărsând sarea. La zece fix, a sosit Khadija însoţită de cei doi băieţi ai ei. Au traversat lacul într-o *shikara*, iar apoi au luat un Maruti 800 roşu până în localitate.

În următoarele zece zile, Tilo a călătorit prin Valea Caşmirului, în fiecare zi cu alt grup de însoţitori, uneori bărbaţi, alteori femei, uneori familii cu copii. A fost prima din numeroasele călătorii pe care le-a făcut pe parcursul mai multor ani. A călătorit cu autobuzul, în taxiuri împărţite cu alţii, sau cu

maşina. A vizitat destinaţiile turistice devenite celebre datorită cinematografiei indiene – Gulmarg, Sonmarg, Pahalgam şi Valea Betaab, care îşi luase numele, de fapt, de la filmul turnat acolo. Hotelurile în care stăteau cândva vedetele de cinema erau goale, cabanele pentru luna de miere (unde, glumeau tovarăşii ei de călătorie, fuseseră concepuţi opresorii lor) erau abandonate. A traversat pajiştea de unde, cu un an în urmă, şase turişti americani, britanici, germani şi norvegieni fuseseră răpiţi de Al-Faran, o grupare militantă nou-înfiinţată de care nu ştia multă lume. Cinci din cei şase au fost ucişi, unul a scăpat. Tânărul norvegian, poet şi dansator, fusese decapitat, iar trupul îi fusese abandonat pe pajiştea Pahalgam. Înainte de a muri, când răpitorii lui îl mutau dintr-un loc în altul, a lăsat în urmă un şir de poezii scrise pe bucăţele de hârtie, pe care reuşea să le dea pe furiş oamenilor întâlniţi pe drum.

A fost în Valea Lolab, considerată cel mai frumos şi mai periculos loc din tot Caşmirul, în pădurile căreia mişunau militanţi, soldaţi şi coţcari *ikhwan*. S-a plimbat pe poteci puţin ştiute de lângă Rafiabad, trecând prin apropierea Liniei de Control, pe malurile înierbate ale pâraielor de munte, unde îngenunchea şi, stând în patru labe, bea din apa limpede ca un animal însetat, buzele învineţindu-i-se de frig. A vizitat sate înconjurate de livezi şi cimitire, a stat în casele sătenilor. Musa apărea şi dispărea pe neaşteptate. Au stat lângă un foc sus în munţi, într-o colibă de piatră părăsită, folosită de ciobanii *gurjari* vara, când aduceau turmele de la câmpie. Musa i-a arătat un traseu folosit adesea de militanţi pentru traversarea Liniei de Control:

— Berlinul avea un zid. Noi avem cel mai înalt lanţ muntos din lume. Nu va cădea, dar va fi escaladat.

Într-o casă din Kupwara, Tilo a cunoscut-o pe sora mai mare a lui Mumtaz Afzal Malik, tânărul care se întâmplase să conducă taxiul ce-l ducea pe complicele lui Amrik Singh, Salim Gojri, la unitate în ziua când au fost ucişi. Aceasta i-a povestit că, atunci când trupul fratelui ei a fost găsit pe un câmp şi adus acasă, pumnii lui, încleştaţi de *rigor mortis*, erau plini de pământ, iar printre degete îi creşteau flori galbene de muştar.

După călătoria ei prin Vale, Tilo s-a întors singură pe CP *Shaheen*. Ea şi Musa îşi luaseră rămas-bun, nonşalant, pentru orice eventualitate. Tilo învăţase că, la cum se punea problema, nonşalanţa şi glumele erau foarte

serioase, iar seriozitatea era adesea comunicată drept glumă. Vorbeau codificat chiar şi când nu era cazul. Aşa îşi căpătase Amrik Singh „Spotter“ numele de cod: Otter. (Nu existase un sinod formal, dar diploma despre care glumiseră fusese acordată şi acceptată. Deşi Tilo era de-a dreptul ireverenţioasă în privinţa sloganului *Azadi ka matlab kya? La ilaha illallah*, acum sigur putea fi calificată, pe bună dreptate, drept Inamic al Statului.) A doua zi după ce s-a întors, când l-a văzut pe Gulrez punând masa pentru două persoane, şi-a dat seama că avea să vină şi Musa.

A apărut noaptea târziu, părând preocupat. I-a spus că în oraş se petrecuseră lucruri grave. Au dat drumul la radio:

Un grup *ikhwan* omorâse un băiat şi îi făcuse trupul „dispărut“. În protestele care urmaseră, paisprezece oameni fuseseră împuşcaţi. Trei militanţi muriseră într-o confruntare. Trei secţii de poliţie incendiate. Numărul victimelor pe ziua aceea se ridica la optsprezece.

Musa a mâncat repede şi s-a ridicat să plece. A bălmăjit spre Gulrez câteva cuvinte morocănoase de bun-rămas. A sărutat-o pe Tilo pe frunte.

— *Khuda Hafiz*, *Babajaana*. Drum bun!

A rugat-o să stea înăuntru, să nu iasă să-l conducă. Ea nu l-a ascultat. L-a însoţit până la docul şubred, improvizat, unde aştepta o bărcuţă de lemn cu vâsle. Musa s-a urcat în ea şi s-a întins pe fundul bărcii. Luntraşul l-a acoperit cu o rogojină şi a aranjat apoi cu dibăcie pe lângă el câteva coşuri goale şi nişte saci cu legume. Tilo a privit barca îndepărtându-se cu încărcătura iubită la bord. Nu către malul opus al lacului, unde era bulevardul, ci în lungul rândului nesfârşit de case plutitoare, până a dispărut în depărtare.

Gândul că Musa stătea întins pe fundul unei bărci, acoperit cu coşuri goale, a schimbat ceva în ea. Inima parcă-i era o pietricică cenuşie dintr-un râu de munte: peste ea curgea ceva îngheţat.

S-a dus la culcare, punând alarma s-o trezească la timp pentru a prinde autobuzul spre Jammu. Din fericire, a respectat protocolul din Caşmir, nu pentru că aşa ar fi intenţionat, ci pentru că era prea obosită să se dezbrace. Îl auzea pe Gul-kak umblând de colo-colo şi mormăind.

S-a trezit în mai puţin de jumătate de oră – nu brusc, ci treptat, înotând prin straturi de somn –, mai întâi de la zgomot, apoi de la absenţa acestuia.

Mai întâi de la huruitul motoarelor, care păreau să vină din toate direcţiile. Apoi, când acestea s-au stins, de la liniştea bruscă.

„Şalupe. Multe.“

CP *Shaheen* în ruliu şi tangaj. Nu mult, doar un pic.

Sărise deja în picioare, era pregătită, când uşa dormitorului ei sculptat, înflorat, filigranat, s-a izbit de perete, iar camera s-a umplut de soldaţi înarmaţi.

Ce s-a întâmplat în următoarele câteva ore a fost ori foarte rapid, ori foarte lent. Nu-şi dădea seama care dintre variante. Imaginea era clară, iar sunetul, limpede, dar totul era oarecum îndepărtat. Senzaţiile rămăseseră cu mult în urmă. I-au pus căluş, i-au legat mâinile şi au percheziţionat camera. Au îmbrâncit-o pe coridor până în sufragerie, unde Gul-kak zăcea întins pe podea şi cel puţin zece bărbaţi îl loveau cu pumnii şi cu picioarele.

Unde e?

Nu ştiu.

Tu cine eşti?

Gulrez. Gulrez. Gulrez Abroo. Gulrez Abroo.

De fiecare dată când spunea adevărul, îl loveau mai tare.

Urletele lui îi străpungeau trupul ca nişte suliţe, plutind apoi pe suprafaţa lacului. Când ochii i s-au obişnuit cu întunericul de-afară, a zărit o flotilă de bărci pline de soldaţi, legănându-se pe apa neagră – echivalentul acvatic al unei operaţiuni de căutare. Erau două arcuri concentrice: cel exterior era echipa de dominare zonală, cel interior era echipa de suport. Soldaţii din echipa de suport stăteau în picioare în bărci, sondând şi străpungând apa cu nişte cuţite legate de vârful unor prăjini – harpoane improvizate –, ca să se asigure că bărbatul căutat de ei nu reuşea să scape pe sub apă. (Erau jigniţi de fuga recentă, dar deja legendară, a lui Haroon Gaade – Haroon Peştele, care reuşise să scape, deşi echipa de căutare îşi închipuise că l-a încolţit în ascunzătoare lui de pe malurile lacului Wular. Singura rută de salvare rămasă era lacul însuşi, unde-l aştepta o echipă de comandouri marine. Dar Haroon Gaade scăpase ascunzându-se sub apă printre nişte ierburi şi respirând printr-o trestie de bambus. Reuşise să stea ascuns timp de patru ore – până când urmăritorii lui consternaţi renunţaseră şi plecaseră.)

Barca echipei de asalt era andocată, aşteptându-şi pasagerii să aducă trofeul la bord. Operaţiunea era condusă de un sikh înalt, care purta un turban verde închis. Tilo a presupus corect că era Amrik Singh. Au împins-o în barcă şi au pus-o să se aşeze. Nimeni nu i-a vorbit. Nimeni din casele plutitoare învecinate n-a ieşit să vadă ce se întâmpla. Fiecare din ele fusese deja percheziţionată de mici echipe de soldaţi.

După un timp, l-au adus şi pe Gulrez. Nu putea merge, aşa că-l târau. Capul lui mare, acoperit acum de o glugă, îi atârna în faţă. L-au aşezat în faţa lui Tilo. Nu vedea din el decât gluga, *pheran*-ul şi bocancii. Nici măcar nu era o glugă propriu-zisă. Era un sac de Orez Basmati Surya. Gul-kak era tăcut şi părea grav rănit. Nesprijinit, nu se putea ţine singur. Tilo spera că îşi pierduse cunoştinţa.

Convoiul a pornit în aceeaşi direcţie în care plecase şi barca lui Musa. Pe lângă şirul nesfârşit de case plutitoare goale, întunecate, iar apoi drept, înspre ceea ce părea a fi o mlaştină.

Nu vorbea nimeni şi, o vreme, nu s-au auzit decât huruitul motoarele şalupelor şi mieunatul jalnic al unui pisoi care răsuna în întuneric, tulburându-i pe soldaţi. Mieunatul părea să se ţină după ei, deşi nu era nici urmă de pisoi la bord. Până la urmă, l-au localizat; era Khanum, bălţata, în buzunarul lui Gulrez. Un soldat a scos-o de acolo şi a aruncat-o în lac, ca pe un gunoi. A zburat prin aer, miorlăind, cu dinţii dezveliţi şi ghearele scoase, gata să dea piept singură cu întreaga Armată Indiană. S-a scufundat fără nici un sunet. Şi aşa a sfârşit încă un *bewakoof* care nu ştia cum să trăiască într-o ocupaţie *mintree*. (Fratele ei, Agha, a supravieţuit; nu se ştie dacă a ajuns colaborator, cetăţean de rând sau mujahedin.)

Luna se înălţase, iar prin pădurea de stuf Tilo desluşea siluetele caselor plutitoare, mult mai mici decât cele pentru turişti. O construcţie dărăpănată din lemn având în faţă o pasarelă din scânduri şubrede – o galerie comercială uitată de lume, care nu mai văzuse clienţi de ani de zile – se înălţa imediat lângă mal, pe nişte piloni putrezi. Prăvăliile – o drogherie, un magazin A-1 pentru femei şi mai multe „magazine universale“ ale meşteşugarilor locali – erau toate acoperite cu scânduri. Pe malurile unor insule mlăştinoase presărate cu case vechi de lemn căzute în ruină erau andocate mici bărci cu vâsle. Singurele semne că liniştea lugubră ce

învăluia mlaştina nu era total nepopulată erau pârâitul radiourilor şi scurtele fragmente de cântece purtate de vânt dinspre umbrele zăbrelite îndărătul obloanelor. Barca se cufundase adânc în apă. Partea aceea a lacului fusese năpădită de ierburi, aşa că senzaţia pe care o aveau înaintând părea din altă lume, ca şi cum ar fi străbătut o pajişte lichidă, întunecată. Prin jur se zăreau resturile pieţei plutitoare de dimineaţă.

Tilo nu se putea gândi decât la bărcuţa lui Musa care o luase pe acelaşi drum cu mai puţin de o oră în urmă. A lui nu avea motor.

„Te rog, Doamne, oricine ai fi, oriunde ai fi, încetineşte-ne! Dă-i timp să scape.“

„Încetineşteîncetineşteîncetineşteîncetineşteîncetineşteîncetineşteîncetine şte.“

Cineva i-a auzit rugăciunea şi i-a ascultat-o. Puţin probabil să fi fost Dumnezeu.

Amrik Singh, aflat în aceeaşi şalupă cu Tilo şi Gulrez, s-a ridicat în picioare şi a făcut semn cu mâna şalupelor din escortă, indicându-le să meargă înainte. Odată ce acestea au dispărut, l-a pus pe pilotul şalupei în care se aflau s-o ia la stânga pe un canal atât de îngust, încât au încetinit şi şi-au croit, la propriu, drum prin stufăriş. După zece minute de sufocare, au ieşit de pe canal. Au mai cotit o dată la stânga. Pilotul a oprit motorul şi au andocat. A urmat o procedură cu care toţi păreau obişnuiţi. Nimeni nu avea nevoie de instrucţiuni. L-au ridicat pe Gulrez şi l-au tras la mal prin apă. Unul dintre soldaţi a rămas cu Tilo în barcă. Restul, inclusiv Amrik Singh, au luat-o prin apă spre mal. Tilo vedea conturul unei case mari, dărăpănate. Acoperişul i se surpase, iar prin scheletul de grinzi profilate în noapte strălucea luna – o inimă incandescentă într-o cutie toracică descărnată.

Un foc de armă, urmat de o scurtă explozie, a vârât în sperieţi păsările având cuiburi pe sol. Pentru o clipă, cerul s-a umplut de berze, cormorani, pescărei, nagâţi, strigând de parcă s-ar fi crăpat de ziuă. Dar dramatizarea lor s-a potolit destul de repede. Orele târzii şi neobişnuita coloană sonoră a Ocupaţiei deveniseră deja rutină pentru ei. Când s-au întors soldaţii, Gulrez nu mai era. Cărau, în schimb, un sac greoi şi diform pe care nu-l putea clinti un singur om.

Astfel, prizonierul care părăsise barca drept Gulrez Abroo se întorsese sub forma rămăşiţelor pământeşti ale temutului militant, comandantul Gulrez, a cărui capturare şi ucidere aveau să le aducă făptaşilor trei sute de mii de rupii.

Numărul victimelor zilei era acum de optsprezece plus una.

*

Amrik Singh s-a instalat din nou în barcă, de data aceasta aşezându-se vizavi de Tilo.

— Oricine ai fi, eşti acuzată c-ai fost complicele unui terorist. Dar, dacă ne spui totul, nu vei păţi nimic.

Vorbea pe un ton plăcut, în hindi.

— Nu e nici o grabă. Dar vrem toate detaliile. De unde îl cunoşti. Unde ai fost. Cu cine te-ai întâlnit. Totul. Fără grabă. Şi ţine cont că noi ştim deja aceste detalii. N-ai să ne ajuţi. Doar te punem la încercare.

Aceiaşi ochi negri şi goi, lipsiţi de adâncime, care se prefăcuseră că râd despre cum se prefăcuse că-şi uitase pistolul acasă la Musa, o priveau acum pe Tilo în mlaştina luminată de lună. Privirea aceea i-a răscolit ceva în sânge – o furie tăcută, un impuls îndărătnic, sinucigaş. Hotărârea stupidă de a nu spune nimic, orice-ar fi.

Din fericire, aceasta nu i-a fost pusă la încercare; nu s-a ajuns până acolo.

Călătoria cu şalupa a mai durat douăzeci de minute. Sub un copac stăteau parcate un Gypsy blindat şi un camion militar, aşteptând să-i ducă la Shiraz. Înainte de a intra, Amrik Singh i-a scos lui Tilo căluşul, dar i-a lăsat mâinile legate.

În foaierul cinematografului, aglomerat ca o autogară, chiar şi la ora aceea târzie, Tilo i-a fost predată lui CAP Pinky, pe care o treziseră din somn şi o chemaseră să se ocupe de acest prizonier neobişnuit. Nu s-au întocmit documente pentru arestare. Nici măcar n-o întrebaseră pe prizonieră cum se numea. CAP Pinky a condus-o pe lângă tejgheaua recepţiei unde Musa lăsase, cu nouă luni în urmă, sticla de whisky Red Stag a lui Amrik Singh, pe lângă reclamele la ciocolată Cadbury şi îngheţată Kwality şi afişele decolorate cu *Chandni*, *Maine Pyar Kiya*, *Parinda* şi *Leul deşertului*. S-au strecurat printre rândurile ultimului lot de bărbaţi legaţi şi bătuţi şi pe lângă

coşurile de gunoi din ciment, în formă de cangur, au intrat în sală, au traversat terenul de badminton improvizat, au luat-o pe uşa cea mai apropiată de ecran şi apoi au ieşit, pe altă uşă, în curtea din spate. Când femeile au trecut spre centrul principal de interogare din Shiraz, li s-au aruncat o mulţime de priviri amuzate şi observaţii obscene.

Aceasta era o structură independentă – o încăpere lungă, dreptunghiulară, fără nimic ieşit din comun, a cărei primă trăsătură distinctivă era duhoarea. Mirosurilor de urină şi transpiraţie li se suprapunea mirosul dulce-greţos al sângelui închegat. Deşi pe plăcuţa de pe uşă scria „Centru de interogare“, era de fapt un centru de tortură. În Caşmir, „interogarea“ nu era o categorie reală. Exista „anchetare“, care însemna câteva palme şi şuturi, şi exista „interogare“, care însemna tortură.

Încăperea avea o singură uşă şi nici o fereastră. CAP Pinky s-a dus până la biroul aflat într-un colţ, a scos dintr-un sertar câteva foi albe şi un pix şi le-a trântit pe masă.

— Hai să nu ne pierdem timpul de pomană. Scrie. Mă întorc în zece minute.

I-a dezlegat lui Tilo mâinile şi a ieşit, închizând uşa după ea.

Înainte să ia pixul, Tilo a aşteptat să-i treacă amorţeala şi să i se întoarcă sângele în degete. Primele trei încercări de a scrie au eşuat. Îi tremurau mâinile atât de tare, încât nu-şi putea desluşi propriul scris. A închis ochii şi s-a gândit la cursurile de respiraţie. A reuşit să se adune. Cu litere citeţe, a scris:

Vă rog, sunaţi-l pe dl Biplab Dasgupta, şef
de secţie adjunct India Bravo
Transmiteţi-i acest mesaj:
G-A-R-S-O-N H-O-B-A-R-T

Aşteptând-o pe CAP Pinky să se întoarcă, a cercetat camera. La prima vedere, părea o magazie rudimentară de unelte, dotată cu câteva mese de tâmplărie, ciocane, şurubelniţe, cleşti, frânghii, un soi de piloni din piatră sau ciment de dimensiuni reduse, ţevi, o cadă cu apă murdară, canistre cu benzină, pâlnii metalice, sârme, prelungitoare electrice, bobine de sârmă,

măciuci de toate dimensiunile, două lopeţi, un vătrai.

Pe un raft era un borcan cu boia de ardei iute. Podeaua era presărată cu mucuri de ţigară. Tilo învăţase, în ultimele zece zile, suficient cât să-şi dea seama că aceste obiecte obişnuite puteau fi folosite în moduri neobişnuite.

Ştia că pilonii erau instrumentul metodei preferate de tortură din Caşmir. Erau folosiţi drept „tăvăluguri“ pe trupurile prizonierilor legaţi: doi bărbaţi îi rulau, zdrobindu-le muşchii, la propriu. Cel mai adesea, „tratamentul cu piloni“ ducea la insuficienţă renală acută. Cada era pentru tortura cu placa scufundată[195], cleştii, pentru smuls unghii, sârmele, pentru aplicat şocuri electrice organelor genitale ale bărbaţilor, boiaua de ardei iute se punea pe măciuci care le erau introduse prizonierilor în anus sau se amesteca în apă şi li se turna pe gât. (Mulţi ani mai târziu, o altă femeie, Loveleen, soţia lui Amrik Singh, avea să dovedească o cunoaştere profundă a acestor metode, în cererea ei de azil în Statele Unite. Chiar în această magazie de unelte îşi făcuse cercetarea pe teren, doar că o vizitase nu ca victimă, ci ca soţie a torţionarului-şef, făcând turul locului de muncă al soţului ei.)

CAP Pinky s-a întors cu maiorul Amrik Singh. Tilo şi-a dat seama imediat, din limbajul lor corporal şi din felul intim în care-şi vorbeau, că erau mai mult decât simpli colegi. CAP Pinky a luat foaia pe care scrisese Tilo şi a citit-o cu voce tare, rar şi cu oarecare dificultate. În mod sigur, cititul nu era punctul ei forte. Amrik Singh i-a luat foaia. Tilo l-a văzut cum se schimbă la faţă.

— Ce e pentru tine acest Dasgupta?

— Mi-e prieten.

— *Prieten*? Cu câţi bărbaţi te fuţi în acelaşi timp?

Asta fusese CAP Pinky.

Tilo n-a zis nimic.

— Te-am întrebat ceva. Cu câţi bărbaţi te fuţi în acelaşi timp?

Tăcerea lui Tilo a declanşat o avalanşă de înjurături cu direcţie previzibilă (din care Tilo a priceput cuvintele „neagră“, „curvă“ şi „jihadistă“), iar apoi întrebarea i-a fost adresată din nou. Prelungirea tăcerii lui Tilo n-avea nimic de-a face cu vitejia sau cu încăpăţânarea. N-avea de ales. Îi îngheţase sângele în vine.

CAP Pinky a observat satisfacţia de pe chipul lui Amrik Singh – era

limpede că admira, într-un fel, sfidarea etalată. Îi spunea multe expresia aceea, o stârnea. Amrik Singh a ieşit cu foaia de hârtie. În dreptul uşii, s-a întors şi-a spus:

— Află ce poţi. Nu lăsa semne. Persoana asta al cărei nume l-a scris e ofiţer superior. Mă duc să verific. Poate că-i o aiureală. Dar nu lăsa urme până atunci.

„Fără urme“ era o provocare pentru CAP. Nu avea experienţă în acest domeniu, pentru că nu era un torţionar calificat. Îşi învăţase meseria din mers, pe câmpul de luptă, iar „fără urme“ era un semn de curtoazie de care nu se bucurau şi caşmirienii. Şi nu credea că instrucţiunile lui Amrik Singh aveau de-a face cu vreun ofiţer superior. Cunoştea acea privire din ochii lui şi ştia ce-l atrăgea la femei. Se simţea ofensată că trebuia să se abţină, iar asta o înfuria. Palmele şi şuturile date (care intrau în categoria „interogare“) n-au scos de la deţinuta ei decât o tăcere împietrită, impasibilă.

A durat mai mult de o oră până când Amrik Singh a reuşit să dea de Biplab Dasgupta şi să discute cu el pe linia directă cu Casa de oaspeţi Forest din Dachigam. Faptul că făcea parte din anturajul de weekend al guvernatorului era un semnal serios de alarmă. Nu încăpea îndoială că femeia îl cunoştea. Şi încă bine. Directorul-adjunct India Bravo părea să ştie exact ce însemna G-A-R-S-O-N H-O-B-A-R-T. Dar prădătorul din Amrik Singh simţea miros de ezitare, chiar de reticenţă. Ştia că putea avea şi mai multe probleme, probleme grave, dar nu era prea târziu să scape de acestea dacă o elibera pe femeie teafără. Avea suficient spaţiu de manevră. S-a întors grăbit în centrul de interogare, pentru a preveni alte pagube. Întârziase puţin, dar nu era prea târziu.

CAP Pinky găsise o cale ieftină şi banală de a-şi rezolva problema. Recursese la pedeapsa primordială pentru femeia-care-trebuie-să-primească-o-lecţie. Comportamentul ei răzbunător avea foarte puţin de-a face cu antiterorismul sau cu Caşmirul – atâta doar că locul în sine era un incubator al smintelii de tot soiul.

Când Amrik Singh a dat buzna în cameră, Mohammed Subhan Hajam, frizerul unităţii, tocmai ieşea.

Tilo era aşezată pe un scaun de lemn, având mâinile legate. Părul ei lung era acum pe podea, buclele împrăştiate care nu-i mai aparţineau fiind

amestecate cu gunoaie şi mucuri de ţigară. În timp ce o tundea, Subhan Hajam reuşise să-i şoptească:

— Îmi pare rău, doamnă, îmi pare foarte rău.

Amrik Singh şi CAP Pinky s-au ciondănit ca nişte amanţi, ajungând aproape să se ia la bătaie. Pinky era îmbufnată, dar arogantă.

— Arată-mi legea care interzice tunsul.

Amrik Singh a dezlegat-o pe Tilo şi a ajutat-o să se ridice în picioare. I-a scuturat cu emfază părul de pe umeri. I-a pus o mână imensă, protectoare, pe scalp – binecuvântarea măcelarului. Lui Tilo aveau să-i trebuiască ani buni să depăşească obscenitatea acelei atingeri. A trimis după o cagulă cu care să-i acopere capul. În timp ce aşteptau să le fie adusă, i-a spus:

— Îmi pare rău pentru situaţia asta. N-ar fi trebuit să se întâmple. Am hotărât să vă eliberăm. Ce-a fost făcut nu mai poate fi desfăcut. Să nu vorbiţi. Nu vorbesc nici eu. Dacă vorbiţi, vorbesc şi eu. Iar dacă eu vorbesc, şi dumneavoastră, şi prietenul dumneavoastră ofiţer veţi avea mari probleme. Colaborarea cu teroriştii nu-i un lucru mărunt.

A apărut cagula, împreună cu o cutie rozalie de tablă cu talc Pond’s Dreamflower. Amrik Singh i-a pudrat lui Tilo scalpul ras. Cagula mirosea mai rău ca un peşte mort. Dar l-a lăsat să i-o pună pe cap. Au ieşit din centrul de interogare, au traversat curtea şi au urcat o scară de incendiu ducând la un birou micuţ. Era gol. Amrik Singh i-a spus că era biroul lui Ashfaq Mir, din Grupul de Operaţiuni Speciale, comandantul-adjunct al unităţii. Era plecat într-o acţiune, dar avea să se întoarcă în scurt timp spre a o preda persoanei trimise de Biplab Dasgupta.

Tilo a refuzat politicos ceaiul şi chiar apa oferite de Amrik Singh. Acesta a lăsat-o în cameră, evident dornic să încheie acest capitol. A fost ultima oară când l-a văzut, până să deschidă, mai bine de şaisprezece ani mai târziu, ziarele de dimineaţă şi să citească ştirea că acesta se împuşcase, după ce își împuşcase şi soţia, şi pe cei trei fii de vârstă fragedă, în casa lor aflată într-un orăşel din Statele Unite. I-a venit greu atunci să facă legătura între bărbatul durduliu, cu chip rotunjor, proaspăt bărbierit, cu ochii speriaţi, din fotografia din ziar şi cel care-l omorâse pe Gul-kak şi apoi îi pudrase scalpul binevoitor, aproape tandru.

A aşteptat în biroul gol, privind la o tablă albă cu o listă de nume alături

de care scria (omorât), (omorât), (omorât) şi la un afiş de pe perete pe care scria:

Ne facem propria lege
Şi suntem fioroşi
Letali sub orice formă
Îmblânzim fluxul
Ne jucăm cu furtuna
Aţi ghicit
Suntem
Bărbaţii în Uniformă.

Au trecut două ore până să intre pe uşă Naga, urmat de Ashfaq Mir cel binedispus, pe care-l însoţea mirosul propriei colonii. A mai durat o oră până şi-a încheiat Ashfaq Mir reprezentaţia cu militantul rănit din Lashkar pe post de recuzită, până s-au servit omletele şi kebaburile şi până s-a încheiat „predarea“. Pe tot parcursul întâlnirii şi al drumului din zori spre Ahdoos, pe străzile goale, când Naga îi ţinea mâna într-a lui, nu s-a putut gândi decât la capul lui Gul-kak atârnând în faţă într-un sac de Orez Basmati Surya (n-ar fi putut spune de ce, dar mânerele, în special mânerele sacului, păreau diabolic de necuviincioase) şi la Musa zăcând pe fundul unei bărci micuţe, acoperit de coşuri goale, purtat spre eternitate.

Naga, foarte galant, îi rezervase o cameră la Ahdoos alături de a lui. A întrebat-o dacă voia să stea cu ea, „în termeni absolut seculari“, după cum s-a exprimat). Când i-a răspuns că nu, a îmbrăţişat-o şi i-a dat două somnifere. („Sau preferi nişte iarbă? Am o ţigară gata rulată.“) A sunat la recepţie şi a cerut să i se aducă două găleţi de apă fierbinte. Pe Tilo a mişcat-o această latură a lui, grijulie şi empatică. N-o mai percepuse până atunci. I-a lăsat o cămaşă călcată şi o pereche de pantaloni de-ai lui, pentru eventualitatea în care ar fi dorit să se schimbe. I-a sugerat să ia împreună avionul de după-amiază spre Delhi. Ea i-a spus că se va gândi şi-l va anunţa. Ştia că n-ar fi putut să plece fără veşti de la Musa. Pur şi simplu n-ar fi putut. Şi ştia că avea să primească un mesaj. Cumva avea să-l primească. S-a întins pe pat, fără să poată închide ochii, atât de speriată, încât parcă nici să clipească nu-i venea, de teama nălucii care i s-ar fi putut

ivi în faţa ochilor. O parte din ea pe care n-o recunoştea ar fi vrut să se întoarcă la Shiraz şi să se răfuiască zdravăn cu CAP Pinky. Ca şi cum ar fi căutat ceva inteligent de spus la multă vreme după consumarea faptelor. Îşi dădea seama că era un sentiment meschin şi maliţios. CAP Pinky era doar o femeie nefericită, violentă. Nu era Otter, maşina de ucis. Deci de unde fantezia asta nechibzuită a răzbunării?

Îi era dor de părul ei. N-avea să şi-l mai lase niciodată lung. În amintirea lui Gul-kak.

Pe la zece în dimineaţa aceea, a auzit o bătaie uşoară la uşă, de-abia desluşită. Și-a închipuit că era Naga, dar s-a dovedit a fi Khadija. Nu se cunoşteau mai deloc, şi totuşi pe nimeni pe lumea asta (în afară de Musa) nu şi-ar fi dorit Tilo mai mult să vadă. Khadija i-a explicat în grabă cum o găsise:

— Avem şi noi oameni infiltraţi.

În cazul acesta, era vorba despre pilotul uneia dintre şalupele implicate în operaţiunea de căutare şi de oameni din casele plutitoare învecinate şi de pe drum, care transmiseseră din gură în gură informaţii, aproape în timp real. În cinematograful Shiraz, îl aveau pe Mohammed Subhan Hajam, frizerul. Iar în Ahdoos era un hamal.

Khadija avea veşti. Armata anunţase prinderea şi uciderea temutului militant, comandantul Gulrez. Musa încă era în Srinagar. Urma să participe la funeralii. Aveau să vină militanţi din mai multe grupuri, ca să-i aducă comandantului Gulrez onorul printr-o salbă de focuri în chip de bun-rămas. Nu era nici un pericol, pentru că aveau să fie zeci de mii de oameni în stradă. Armata avea să se retragă, spre a evita un masacru de proporţii. Tilo urma să meargă cu ea într-o casă sigură din Khanqah-e-Moula unde avea să-l întâlnească pe Musa, după funeralii. Acesta spusese că era important. Khadija îi adusese lui Tilo un rând de haine curate – un *salwar kameez*, un *pheran* şi un *hijab* verde. Pragmatismul acesteia a smuls-o pe Tilo din mlăştinuţa de autocompătimire în care-şi permisese să se scufunde. I-a amintit că se afla în sânul unui popor pentru care chinul ei din noaptea precedentă era ceva obişnuit.

Apa fierbinte a sosit. Tilo s-a îmbăiat şi şi-a pus haine curate. Khadija i-a arătat cum să-şi prindă *hijab*-ul în jurul feţei. Îi dădea un aspect regal, de

regină etiopiană. Îi plăcea, deşi ar fi preferat de departe să-şi poarte propriul păr. Ex-părul. Tilo a vârât pe sub uşa lui Naga un bileţel în care-i scria că se va întoarce până seara. Cele două femei au ieşit din hotel, luând-o pe străzile oraşului care învia numai când trebuia să-şi îngroape morţii.

Oraşul Înmormântărilor se trezise brusc la viaţă, animat, cinetic. Totul în jur era mişcare. Străzile erau afluenţi; râuleţe de oameni, toate curgând spre estuar: Mazar-e-Shohadda. Contingente mici, contingente mari, oameni din oraşul vechi, din oraşul nou, din sate şi din alte oraşe convergeau rapid. Chiar şi pe cele mai înguste uliţe, grupuri de femei şi bărbaţi, chiar şi cei mai mici copii, scandau *Azadi! Azadi!* Pe traseu, bărbaţi tineri ridicaseră puncte cu apă şi cantine comunitare pentru a-i hrăni pe cei veniţi de departe. Distribuind apă, umplând farfurii, mâncând şi bând, respirând şi mergând, pe ritmul unor tobe auzite numai de ei, strigau *Azadi! Azadi!*

Khadija părea să aibă în minte o hartă detaliată a străzilor lăturalnice din oraşul ei. Asta a impresionat-o enorm pe Tilo (pentru că ea nu avea asemenea aptitudini). Au luat-o pe un traseu lung, ocolitor. Scandările *Azadi!* deveniseră un bubuit reverberant, semănând cu apropierea unei furtuni. (Garson Hobart, ascuns în Dachigam cu anturajul guvernatorului, aflat în imposibilitatea de a se întoarce în oraş câtă vreme străzile nu erau sigure, l-a auzit la telefonul ţinut deasupra străzii de secretarul lui.) La nouă luni după înmormântarea lui Miss Jebeeen, iată, altă înmormântare. De data aceasta au fost nouăsprezece sicrie. Unul gol, pentru băiatul al cărui corp fusese furat de *Ikhwan*. Altul, plin de rămăşiţele ferfeniţite ale unui omuleţ cu ochi de smarald, plecat să-l reîntâlnească pe Sultan, *bewakoof*-ul lui mult-iubit, în ceruri.

— Aş vrea să merg la înmormântare, i-a spus Tilo lui Khadija.

— Am putea. Dar ar fi riscant. S-ar putea să întârziem. Şi oricum n-o să ajungem prea aproape. Femeile n-au voie lângă mormânt. Îl putem vizita mai târziu, după plecarea tuturor.

„Femeile n-au voie. Femeile n-au voie. Femeile n-au voie.“

Asta ca să apere mormântul de femei, sau femeile de mormânt?

Tilo n-a întrebat.

După patruzeci şi cinci de minute de condus, Khadija a parcat maşina şi au luat-o pe jos în pas grăbit printr-un labirint de străzi înguste,

întortocheate, într-o parte a oraşului care părea conectată în mai multe moduri – subteran şi la suprafaţă, pe verticală şi diagonală, prin străzi şi acoperişuri şi pasaje secrete –, ca un singur organism. Un coral imens sau un muşuroi de furnici.

— Partea asta a oraşului încă ne aparţine, i-a spus Khadija. Armata n-are ce căuta aici.

Au intrat, printr-un cadru mic de lemn, într-o cameră goală, cu mochetă verde. Un tânăr cu chip serios le-a salutat şi le-a condus în grabă prin alte două camere. Apoi, când au intrat într-o a treia cameră, a deschis un fel de dulap mare. Înăuntru era un chepeng prin care, pe nişte trepte înguste, au coborât într-o pivniţă secretă. Tilo a urmat-o pe Khadija pe scări. Camera nu avea mobilier, dar pe jos erau două saltele şi nişte perne. Pe perete era un calendar, însă vechi de doi ani. Rucsacul ei era sprijinit într-un colţ. Cineva se aventurase să-l recupereze de pe CP *Shaheen*. O tânără a coborât pe scări şi a întins un *dastarkhan* dantelat, din plastic. A urmat-o o femeie mai în vârstă, aducând pe o tavă un ceainic şi ceşti, o farfurie cu biscuiţi şi una cu pandişpan feliat. I-a cuprins lui Tilo faţa în mâini şi a sărutat-o pe frunte. Nu s-a spus mai nimic, dar atât mama, cât şi fiica au rămas în cameră.

Când Tilo şi-a terminat ceaiul, Khadija a bătut cu palma în salteaua pe care şedeau.

— Dormi. O să dureze cel puţin două-trei ore până ajunge.

Tilo s-a întins, iar Khadija a învelit-o cu o plapumă. A luat-o pe Khadija de mână pe sub plapumă. În anii ce au urmat, aveau să devină prietene apropiate. Ochii lui Tilo s-au închis. Vocile femeilor murmurând lucruri pe care nu le înţelegea erau ca un balsam pentru pielea jupuită.

Când a ajuns Musa, ea încă dormea. S-a aşezat lângă ea cu picioarele încrucişate, privindu-i multă vreme chipul adormit, dorindu-şi s-o fi putut trezi în altă lume, mai bună. Ştia că va trece multă vreme până se vor mai vedea. Şi asta numai dacă norocul era de partea lor.

N-aveau prea mult timp. El trebuia să plece cât fluxul era la cota maximă şi străzile încă le aparţineau oamenilor. A trezit-o cât a putut de blând.

— *Babajaana*. Trezeşte-te!

A deschis ochii şi l-a tras lângă ea. Multă vreme n-a fost nimic de spus. Absolut nimic.

— Tocmai am venit de la propria înmormântare. Mi-am tras o salbă de douăzeci şi unu de focuri, a spus Musa.

Şi apoi, cu o voce care nu îndrăznea să se ridice mai sus de şoaptă, pentru că, de câte ori se ridica, se frângea sub greutatea a ceea ce încerca să spună, Tilo i-a povestit ce se întâmplase. N-a uitat nimic. Nici măcar un singur lucru. Nici un sunet. Nici o senzaţie. Nici un cuvânt spus sau nespus.

Musa a sărutat-o pe cap.

— Habar n-au ce-au făcut. Efectiv n-au idee.

Şi apoi a sosit timpul ca el să plece.

— *Babajaana*, ascultă-mă cu atenţie. Când ajungi înapoi în Delhi, sub nici o formă nu trebuie să stai singură. E prea periculos. Stai cu prietenii… poate cu Naga. O să mă urăşti că spun asta, dar ori te măriţi, ori te duci la mama ta. Ai nevoie de protecţie. Cel puţin o vreme. Până ne ocupăm de Otter. Vom câştiga acest război, iar apoi vom fi împreună, noi doi. Eu o să-mi pun *hijab* – deşi ţie îţi stă ăsta tare bine –, iar tu poţi să pleci la luptă. Bine?

— Da.

Bineînţeles că n-a fost aşa.

Înainte să plece, Musa i-a dat lui Tilo un plic închis.

— Nu-l deschide acum. *Khuda Hafiz*.

De-abia peste doi ani avea să-l revadă.

Când Khadija şi Tilo s-au dus la Mazar-e-Shohadda, soarele încă nu apusese. Mormântul comandantului Gulrez ieşea în evidenţă printre celelalte. Deasupra lui ridicaseră un cadru de bambus, decorat cu fâşii de beteală aurie şi argintie şi cu un steag verde. Un altar improvizat, pentru un rebel iubit care-şi jertfise ziua de azi pentru zilele de mâine ale poporului său. Un bărbat căruia îi şiroiau lacrimi pe obraji îl privea de la distanţă.

— E un fost militant, i-a spus Khadija în şoaptă. A fost ani de zile în închisoare. Săracul, plânge pentru altcineva.

— Poate că nu, i-a răspuns Tilo. Pe Gul-kak ar trebui să-l plângă lumea întreagă.

Au împrăştiat petale de trandafiri pe mormântul lui Guk-kak şi au aprins o lumânare. Khadija a identificat mormintele Arifei şi al Primei Miss Jebeen şi au făcut la fel şi pentru ele. I-a citit lui Tilo cu voce tare inscripţia

de pe mormântul lui Miss Jebeen:

MISS JEBEEN
2 ianuarie 1992 – 22 decembrie 1995
Preaiubita fiică a Arifei şi a lui Musa Yeswi

Şi pe cea aproape ascunsă de dedesubt:

Akh daleela wann
Yeth manz ne kahn balai aasi
Na aes soh kunni junglas manz roazaan.

Khadija i-a tradus-o, dar nici una din ele n-a înţeles cu adevărat ce însemna.

Ultimele versuri ale poeziei lui Mandelştam pe care o citise cu Musa (şi pe care îşi dorea acum să n-o fi citit) i-au dat buzna în creier, nepoftite.

Moartea mai limpede, necazul mai sărat,
Iar pământul mai adevărat, mai cumplit.

S-au întors la Ahdoos. Khadija n-a vrut să plece înainte de-a o conduce pe Tilo înapoi în camera ei. După plecarea Khadijei, Tilo l-a sunat pe Naga, spunându-i că se întorsese şi că voia să se culce. Din motive necunoscute, a spus o mică rugăciune (adresată unui Dumnezeu necunoscut) înainte de a deschide plicul primit de la Musa.

În el erau o reţetă pentru picături de urechi şi o fotografie cu Gul-kak. Purta o cămaşă kaki, uniformă militară şi acei *Asal boot* ai lui Musa, zâmbind la cameră. Avea o centură arătoasă de muniţie trecută peste ambii umeri şi un toc de pistol la brâu. Era înarmat până-n dinţi. În fiecare gaică din piele pentru gloanţe avea câte-un ardei iute. Din tocul pistolului ieşea o ridiche albă, zemoasă, cu frunze proaspete.

Pe spatele fotografiei, Musa scrisese: „Dragul nostru comandant Gulrez“.

În toiul nopţii, Tilo a bătut la uşa lui Naga. El i-a deschis şi a cuprins-o cu braţul. Au petrecut noaptea împreună, în termeni absolut seculari.

*

Tilo fusese neglijentă.

Se întorsese din Valea morţii purtând o viaţă mititică.

La două luni de când se căsătorise cu Naga, a aflat că e gravidă. Nunta lor încă nu fusese „consumată“, cum se zice. Aşa că n-avea nici o îndoială cine era tatăl copilului. S-a gândit să ducă sarcina la capăt. De ce nu? Gulrez, dacă era băiat. Jebeen, dacă era fată. Nu se vedea mamă, după cum nu se vedea nici mireasă – deşi fusese mireasă. Trecuse prin experienţa aceea şi supravieţuise. De ce să n-o facă şi pe asta, atunci?

Decizia pe care a luat-o până la urmă n-a avut nici o legătură cu sentimentele ei pentru Naga sau cu iubirea ei pentru Musa. A venit dintr-un loc ale cărui origini erau mult mai străvechi. Se temea că mititelul căruia i-ar fi dat naştere ar fi trebuit să traverseze acelaşi ocean plin de peşti ciudaţi şi periculoşi pe care trebuise şi ea să-l traverseze în relaţia cu mama ei. Nu se credea în stare să fie o mamă mai bună decât Maryam Ipe. Evaluându-se realist, ar fi fost una mult mai rea. Nu voia să se vâre în sufletul unui copil. Şi nu voia să vâre propria replică în sufletul lumii.

Banii erau o problemă. Avea ceva, dar nu prea mulţi. Fusese concediată de la locul de muncă pentru că lipsise prea mult, şi nu-şi căutase altul. Lui Naga nu voia să-i ceară. Aşa că s-a dus la un spital de stat.

Sala de aşteptare era plină de femei oropsite, date afară din casă de soţii lor când nu reuşiseră să rămână însărcinate. Se aflau acolo pentru a face teste de fertilitate. Aflând că Tilo venise pentru ceea ce se numea IMS – Întrerupere Medicală a Sarcinii –, femeile şi-au arătat făţiş ostilitatea şi dezgustul. Şi doctorii o dezaprobau. Le-a ascultat impasibilă prelegerile. Când le-a spus răspicat că n-avea să se răzgândească, i-au spus că nu-i puteau face anestezie generală decât dacă îi semna cineva formularul de consimţământ, de preferinţă tatăl copilului. Le-a spus s-o facă fără anestezie. A leşinat de durere şi s-a trezit în salon. Mai era cineva cu ea în pat. Un copil cu o problemă la rinichi, urlând de durere. În fiecare pat erau câte doi pacienţi. Zăceau pacienţi şi pe jos, iar majoritatea vizitatorilor şi a membrilor de familie înghesuiţi în jurul lor păreau la fel de bolnavi. Medici şi asistente hăituite îşi croiau cu greu drum prin haos. Era ca un salon din timpul războiului. Atâta doar că, în Delhi, singurul război era cel obişnuit – al bogaţilor împotriva săracilor.

Tilo s-a dat jos din pat şi a ieşit, împleticindu-se, din salon. S-a rătăcit pe

coridoarele mizere pline de bolnavi sau muribunzi. La parter, a rugat un bărbat mărunt cu nişte bicepşi care păreau ai altcuiva s-o îndrume spre ieşire. Ușa indicată de el ducea în spatele spitalului. Spre morgă şi, dincolo de aceasta, spre un cimitir musulman părăsit, care acum părea abandonat. De crengile bătrânilor arbori uriaşi, liliecii atârnau ca nişte steaguri mototolite rămase de la un protest de demult. Nu era nimeni prin preajmă. Tilo s-a aşezat pe un mormânt crăpat, încercând să se orienteze.

Un bărbat chel şi slăbănog, purtând o livrea stacojie de chelner, a sosit zăngănind pe o bicicletă veche de portbagajul căreia era prins un bucheţel de gălbenele. S-a dus spre unul din morminte cu florile şi cu un pămătuf de şters praful. După ce l-a curățat de praf, a pus florile pe mormânt, poposind în tăcere pentru o clipă şi plecând apoi grăbit.

Tilo s-a dus la mormânt. Din câte îşi dădea ea seama, era singurul a cărui piatră funerară purta o inscripţie în engleză. Era mormântul lui Begum Renata Mumtaz Madam, dansatoarea din buric născută în România, care murise de inimă rea.

Bărbatul era Roshan Lal, în ziua lui liberă de la barul-restaurant Rosebud. Tilo avea să-l reîntâlnească şaptesprezece ani mai târziu, când s-a întors la cimitir cu Miss Jebeen a Doua. Desigur că n-avea să-l recunoască. După cum n-avea să recunoască nici cimitirul, care nu mai era un loc părăsit, al morţilor uitaţi.

După plecarea lui Roshan Lal, Tilo s-a întins pe mormântul lui Begum Renata Mumtaz Madam. A plâns puţin, apoi a adormit. Când s-a trezit, era gata să se întoarcă acasă şi să-şi înfrunte restul vieţii.

Asta includea, cel puţin o dată pe săptămână, cina cu ambasadorul Shivashankar şi cu soţia lui, ale căror păreri despre aproape orice, inclusiv Caşmir, îi făceau lui Tilo mâinile să tremure şi tacâmurile să zornăie în farfurie.

Imbecilizarea Indiei continentale avansa într-un ritm fără precedent, şi nici măcar n-avea nevoie de o ocupaţie militară.

Note

175. „Mişcare“ în urdu, în orig.

176. Numele folosit în Asia Centrală şi de musulmanii de pe subcontinentul indian pentru locul de luat masa. Acesta poate fi doar o faţă de masă, întinsă pe podea sau pe orice altă suprafaţă.

177. Cunoscut şi sub denumirile de ceai caşmirian sau ceai roz, *noon chai* este o băutură tradiţională pe subcontinentul indian făcută din ceai chinezesc, lapte şi bicarbonat.

178. Bărbat sikh care nu respectă tradiţia netunderii părului. *Mona* înseamnă „chel“, „cu părul tuns“.

179. Varză creaţă.

180. „Priveşte! Cumpără! Zboară!“ – sloganul magazinelor duty-free din aeroporturi.

181. „Nebun“ în caşmiră, în orig.

182. Delicatesă caşmiriană, supranumită şi „mâncarea regilor“, preparată din chiftele de carne cu sos de iaurt aromat.

183. Chiftele din carne de oaie şi miel în sos tomat condimentat.

184. *Korma* picantă, din carne de oaie.

185. Kebab din carne tocată, năut, ou şi condimente.

186. Supă clară, zeamă de carne.

187. „Bucătar“, în caşmiră. *Waza* sunt musulmani şiiţi din Caşmir, bucătari profesionişti, angajaţi atât de comunităţile hinduiste, cât şi de cele musulmane la ocazii şi festivităţi.

188. Cântec compus în 1965, în timpul războiului Indo-Pak, de poetul pakistanez Jamiluddin Aali.

189. Agă – comandant militar sau persoană oficială, în ţările musulmane, în special sub Imperiul Otoman.

190. Han – titlu purtat în Evul Mediu de conducătorii mongoli şi preluat de suveranii multor ţări din Orient.

191. *Winter Lady*, cântecul lui Leonard Cohen de pe albumul *Songs of Leonard Cohen* (1967).

192. Trib caşmirian care trăieşte în case plutitoare şi în bărci, cultivând legume în grădini plutitoare.

193. „Domnul să te aibă în pază.“

194. Lipii subţiri, moi sau crocante, care pot fi unse cu unt şi gem sau folosite pentru a înveli bucăţi de carne friptă şi năut.

195. Metodă de interogare prin tortură în care o persoană este legată de o placă de lemn, cu picioarele mai sus decât capul, şi scufundată în apă, până e pe punctul de a se îneca.

Mai era şi schimbarea anotimpurilor. „E şi asta o călătorie“, a spus M.,
„din care nu ne pot opri.“

Nadejda Mandelştam

10
Ministerul fericirii supreme[196]

Vestea că o femeie deşteaptă se mutase în cimitir s-a răspândit rapid în zonele mai sărace. Părinţii din cartier se înghesuiau să-şi înscrie copiii la cursurile ţinute de Tilo la Pensiunea Jannat. Elevii îi spuneau Tilo Madau, sau uneori *Ustaniji* („profesoară“, în urdu). Deşi îi lipseau cântecele de dimineaţă ale copiilor din şcoala de vizavi de apartamentul ei, nu şi-a învăţat elevii să cânte *We Shall Overcome* în nici o limbă, căci nu i se părea c-ar întrezări cineva la orizont vreo biruinţă. Dar îi învăţa aritmetică, desen, grafică pe calculator (pe trei calculatoare la mâna a doua cumpărate din taxele minime încasate de ea), noţiuni elementare de ştiinţe naturale, engleză şi excentricitate. De la ei, învăţa urdu şi câte ceva despre arta fericirii. Muncea până târziu şi, pentru prima oară în viaţa ei, dormea toată noaptea. (Miss Jebeen a Doua dormea cu Anjum.) De la o zi la alta, Tilo simţea din ce în ce mai puţin că mintea ei e una din „recuperările“ lui Musa. Deşi îşi tot propunea, de când plecase încă nu-şi vizitase apartamentul. Nici după ce primise mesajul trimis de Garson Hobart prin Anjum şi Saddam când aceştia se duseseră (curioşi să vadă unde trăise femeia ciudată paraşutată în vieţile lor) să-i aducă o parte din lucruri. Continua să-i plătească în cont chiria, i se părea cinstit să o facă, atâta vreme cât mai avea lucruri pe-acolo. După câteva luni în care nu primise nici o veste despre Musa, îi lăsase un mesaj la vânzătorul de fructe care-i adusese „recuperările“ lui. Dar încă nu-i dăduse vreun semn. Şi totuşi, povara neliniştii perpetue pe care o purtase ani în şir – că va primi deodată vestea morţii lui Musa – se uşurase întru câtva. Nu pentru că l-ar fi iubit mai puţin, ci pentru că îngerii prăpădiţi din cimitir, veghind asupra turmei lor prăpădite, ţineau deschisă uşa dintre lumi (ilegal, doar o crăpătură), astfel încât sufletele celor prezenţi şi ale celor plecaţi să se poată întâlni, ca

oaspeţi ai aceleiaşi petreceri. Viaţa părea astfel mai puţin limitată, iar moartea, mai puţin definitivă. Totul devenea ceva mai uşor de suportat.

Încurajat de succesul şi popularitatea cursurilor lui Tilo, Ustad Hameed începuse să dea din nou lecţii de muzică elevilor, pe care-i găsea promiţători. Anjum participa la aceste ore de parcă ar fi fost chemări la rugăciune. De cântat tot nu cânta, dar fredona, ca pe vremea când încerca s-o convingă pe guzgănoaica Zainab să înveţe muzică. Ajutându-le, chipurile, pe Anjum şi pe Tilo să aibă grijă de Miss Jebeen a Doua (care creştea văzând cu ochii, devenind din ce în ce mai obraznică şi mai răsfăţată), Zainab a început să-şi petreacă după-amiezele, serile şi uneori chiar nopţile în cimitir. Motivul real – care nu scăpase nimănui – era amorul ei turbat cu Saddam Hussein. Îşi terminase cursul la politehnică şi devenise o croitoreasă durdulie, obsedată de modă, făcând haine de damă pe comandă. Moştenise toate vechile reviste de modă ale lui Nimmo Gorakhpuri, precum şi bigudiurile şi cosmeticele pe care i le puseseră lui Tilo în cameră, în semn de bun venit, când sosise. Ca o primă declaraţie de dragoste, nerostită, Saddam o lăsase pe Zainab să-i dea cu ojă roşie unghiile de la mâini şi de la picioare, chicotind care mai de care. Şi-a lăsat apoi oja pe unghii până s-a cojit singură.

Zainab şi Saddam transformaseră cimitirul într-o grădină zoologică – o arcă a lui Noe de animale betege. Aveau un păun tânăr care nu putea să zboare şi o păuniţă, probabil mama lui, care nu se îndura să-l părăsească. Mai erau trei vaci bătrâne care dormeau toată ziulica. Zainab a adus într-o zi cu o autoricşă mai multe colivii cu peste treizeci de peruşi pictaţi absurd, în culori fosforescente. Le cumpărase, într-un acces de furie, de la un vânzător de păsări care pedala prin oraşul vechi, cu coliviile prinse, una peste alta, de portbagajul bicicletei. Colorate în aşa hal, nu puteau fi eliberate, a spus Saddam, căci ar fi atras prădătorii în câteva secunde. Aşa că le-a făcut o colivie înaltă, aerisită, lată cât două morminte. Peruşii zburătăceau prin ea, strălucind noaptea ca nişte licurici obezi. O ţestoasă mică – fost animal de casă – pe care Saddam o găsise abandonată într-un parc, cu o tulpină de trifoi înfiptă într-o nară, acum se bălăcea, pe terasă, într-o băltoacă noroioasă, doar a ei. Iapa Payal avea un măgăruş olog drept companie. Îl chema Manesh[197], nimeni nu ştia de unde până unde. Biroo îmbătrânise, dar

progeniturile lui şi ale tovarăşei Laali se multiplicaseră, rostogolindu-se peste tot. Tot soiul de pisici veneau şi plecau. Asemenea oaspeţilor umani ai Pensiunii Jannat.

Şi grădina de zarzavaturi din spatele pensiunii o ducea bine, pământul cimitirului fiind o ladă străveche de compost. Deşi nimeni nu se dădea în vânt după legume (Zainab, cel mai puţin dintre toţi), cultivau vinete, fasole, roşii, ardei iuţi şi mai multe soiuri de tărtăcuţe, toate atrăgând, în ciuda fumului şi a gazelor de eşapament venind din traficul greu din jurul cimitirului, mai multe tipuri de fluturi. Unii narcomani mai teferi erau recrutaţi să ajute în grădină şi cu animalele. Asta părea să le aducă o mângâiere temporară.

Anjum venise cu ideea că Pensiunea Jannat trebuia să aibă piscină.

— De ce nu? spusese ea. De ce să aibă numai bogaţii piscină? Noi de ce să n-avem?

Când Saddam îi atrăsese atenţia că elementul-cheie al piscinelor era apa, şi că lipsa acesteia s-ar fi putut dovedi un impediment, ea i-a răspuns că săracii s-ar bucura şi de o piscină fără apă. Aşa că a pus să se sape una, de vreun metru şi ceva adâncime, cam cât un rezervor de apă mai mare, şi a placat-o cu faianţă albastră. A avut dreptate. Oamenii chiar s-au bucurat de ea. Veneau s-o vadă şi se rugau pentru ziua (*Insha'Allah*, *Insha'Allah*) când avea să fie plină cu apă albastră şi cristalină.

Aşa că, una peste alta, cu o Piscină a Poporului, o Grădină Zoologică a Poporului şi o Şcoală a Poporului, lucrurile mergeau bine în vechiul cimitir. Nu acelaşi lucru se putea spune însă şi despre *Duniya*.

Vechiul amic al lui Anjum, D.D. Gupta, se întorsese din Bagdad, sau mai degrabă din rămăşiţele Bagdadului, cu poveşti de groază despre războaie şi masacre, bombardamente şi măceluri – o întreagă regiune transformată deliberat şi sistematic în iadul pe pământ. Se bucura că scăpase cu viaţă şi că avea o casă unde să se întoarcă. Nu mai avea chef de pereţi blindaţi, de fapt de nici un fel de afacere, şi era încântat să vadă cum înflorise şi prosperase fantoma deprimată şi răvăşită pe care o lăsase în urmă când plecase în Iraq. El şi Anjum petreceau ore în şir împreună, stând la taclale, urmărind la televizor filme hindi vechi sau dirijând lucrările de extindere şi construire (el supraveghease construirea piscinei). Cât despre doamna

Gupta, se retrăsese şi ea din iubirea lumească şi-şi petrecea tot timpul cu sfântul Krishna, în camera ei de rugăciune.

Se apropia iadul şi pe frontul de acasă. Gujarat ka Lalla câştigase alegerile, devenind noul prim-ministru. Oamenii îl idolatrizau, iar în oraşele mici începuseră să-i ridice temple. Un admirator devotat îi dăruise un costum cu dungi fine având *LallaLallaLalla* ţesut în material. Îl purta la întâlnirile cu şefi de stat. În fiecare săptămână se adresa poporului în câte-o emisiune radiofonică siropoasă. Îşi disemina îndemnul la Curăţenie, Puritate şi Sacrificiu pentru Naţiune prin câte-o fabulă, un basm popular sau cine ştie ce decret. Populariza practicarea de yoga în masă în parcurile publice. Cel puţin o dată pe lună, vizita câte o colonie de săraci, pe ale cărei străzi dădea chiar el cu mătura. Cu cât îi creştea popularitatea, cu atât devenea mai paranoic şi mai secretos. N-avea încredere în nimeni şi nu cerea nici un sfat. Trăia singur, mânca singur şi nu socializa niciodată. Pentru protecţia personală, angaja din alte ţări gărzi de corp şi oameni care să-i guste mâncarea. Făcea declaraţii dramatice şi lua decizii drastice, cu efect pe termen lung.

Organizaţia care îl propulsase la putere privea cultul personalităţii cu suspiciune, iar istoria, în perspectivă. Continua să-l susţină, dar începuse pe tăcute să pregătească un succesor.

Papagalilor şofrănii care aşteptaseră răbdători li s-a dat frâu liber. Au dat buzna în campusuri universitare şi săli de judecată, au întrerupt concerte, au vandalizat săli de cinema şi au dat foc la cărţi. S-a înfiinţat un comitet pedagogic de papagali, având ca scop formalizarea procesului de transformare a istoriei în mitologie şi a mitologiei în istorie. Spectacolul de Sunet şi Lumină din Fortul Roşu a fost rechemat în service pentru revizie. Curând, secolele de orânduire musulmană aveau să fie deposedate de poezie, muzică şi arhitectură şi reduse la zgomotul săbiilor şi la strigătul cutremurător de război ţinând doar o idee mai mult decât chicoteala răguşită de care se agăţaseră speranţele lui Ustad Kulsoom Bi. Timpul rămas avea să fie ocupat de istoria gloriei hinduse. Ca întotdeauna, istoria se dovedea a fi în aceeaşi măsură studiul trecutului şi dezvăluirea viitorului.

Mici bande de infractori care-şi spuneau „apărători ai credinţei hinduse“ umblau prin sate, căutând să obţină orice avantaj. Politicienii aspiranţi se

lansau în carieră filmându-se cum ţineau discursuri pline de ură sau cum băteau musulmani, şi încărcând apoi filmările pe YouTube. Orice pelerinaj sau festival religios hindus se transforma într-o paradă provocatoare a victoriei. Echipe înarmate de escortă însoţeau pelerinii şi participanţii la festivităţi în camioane sau pe motociclete, căutând motive de harţă în zone liniştite. În loc de steaguri şofrănii, acum fluturau, mândri nevoie mare, steagul naţional – o şmecherie învăţată de la domnul Aggarwal şi de la mascota lui, gandhianul dolofan din Jantar Mantar.

Vaca Sfântă devenise emblemă naţională. Guvernul finanţa campanii promovând urina de vacă (atât ca detergent, cât şi ca băutură). Din fiefurile lui Lalla se auzea cum oameni acuzaţi că mâncaseră carne de vită sau că omorâseră vaci fuseseră biciuiţi în public şi adesea linşaţi.

După experienţa lui recentă din Irak, versatul domn D.D. Gupta estima că singurul efect pe termen lung al acestor acţiuni avea să fie crearea unei pieţe pentru pereţii blindaţi.

Într-un weekend, Nimmo Gorakhpuri a venit cu o relatare pas cu pas (de fapt, pumn cu pumn) despre cum fusese omorât în bătaie, sub ochii familiei lui, un neam al unui prieten al unui vecin, de o mulţime care-l acuza că omorâse o vacă şi că mâncase carne de vită.

— Aţi face bine să alungaţi vacile astea bătrâne de pe-aici, a spus ea. Dacă vă mor în bătătură – nu *dacă*, ci *când* vă mor – o să spună că voi le-aţi omorât, şi-atunci s-a zis cu voi. Probabil că sunt deja cu ochii pe proprietate. Aşa se face în ziua de azi. Te acuză c-ai mâncat vită şi apoi îţi iau casa şi pământul şi te trimit într-o tabără de refugiaţi. Despre proprietate e vorba, nu despre vaci. Trebuie s-aveţi mare grijă.

— Cum naiba s-avem grijă? a urlat Saddam. Cu nemernicii ăştia, să ai grijă înseamnă să dispari de pe faţa pământului! Dacă vor să te omoare, te omoară, indiferent câtă grijă ai avut, nu mai contează dac-ai omorât vreo vacă sau nu, nu mai contează dac-ai văzut măcar vreo vacă în viaţa ta.

Nimeni nu-l mai văzuse până atunci pierzându-şi cumpătul. Au rămas toţi înlemniţi. Nici unul dintre ei nu-i ştia povestea. Anjum n-o divulgase nimănui. În materie de ţinut secrete, era de nivel olimpic.

De Ziua Independenţei, în ceea ce ajunsese deja un ritual, Saddam şedea alături de Anjum pe bancheta roşie a maşinii, cu ochelarii de soare pe nas.

Tot schimba canalele între discursul belicos al lui Gujarat ka Lalla din Fortul Roşu şi un protest public de amploare din Gujarat. Mii de oameni, majoritatea daliţi, se adunaseră într-un district numit Una, spre a protesta faţă de biciuirea publică a cinci daliţi care fuseseră opriţi pe un drum pentru că duceau în camioneta lor hoitul unei vaci. Vaca n-o omorâseră ei. Doar ridicaseră hoitul, cum făcuse şi tatăl lui Saddam, cu ani în urmă. Nesuportând umilinţa biciuirii, toţi cei cinci bărbaţi încercaseră să se sinucidă. Unul dintre ei reuşise.

— Mai întâi au încercat să-i extermine pe musulmani şi pe creştini. Acum au trecut la *chamari*, a spus Anjum.

— Ba e taman invers, a zis Saddam. N-a explicat ce însemna asta, căci era prea încântat să-i audă pe cei care luau cuvântul la protest, jurând să nu se mai atingă vreodată de hoiturile hinduşilor din castele superioare.

La televizor n-au apărut însă şi bandele de infractori poziţionate pe şoselele ce se ramificau din locul adunării, aşteptând să-i împuşte pe protestatari, unul câte unul, pe măsură ce se împrăştiau.

Pe Anjum şi pe Saddam i-au întrerupt din vizionarea programului de Ziua Independenţei ţipetele disperate ale lui Zainab, care ieşise să pună nişte rufe la uscat. Saddam s-a repezit afară, urmat de Anjum care, îngrijorată, se grăbea şi ea cât putea. S-au lămurit cu greu că era adevărat ce vedeau, nu o nălucă. Zainab, cu privirea ridicată spre cer, încremenise de groază.

O cioară ţeapănă atârna în aer, cu una din aripi desfăcută ca un evantai. Un Hrist înaripat, ţintuit pieziş de o cruce invizibilă. Alte mii de ciori-surate roiau pe cer, cuprinse de agitaţie, croncănitul lor frenetic acoperind toate celelalte zgomote ale oraşului. Deasupra, la un etaj superior, se roteau zmeie tăcute, curioase probabil, dar impenetrabile. Cioara răstignită era complet nemişcată. Foarte rapid, o mică mulţime s-a adunat să urmărească desfăşurarea evenimentelor, să se sperie de moarte, să-şi dea cu părerea despre semnificaţia ocultă a ciorilor înţepenite şi să dezbată natura exactă a ororilor ce aveau să se abată asupra lor în urma acestui semn rău, a acestui blestem macabru.

Ce se întâmplase nu era un mister. În plin zbor, cioara îşi prinsese penele aripii într-o sfoară invizibilă de zmeu, agăţată între ramurile unui banian bătrân din cimitir. Infractorul – un zmeu purpuriu de hârtie, cu o mutră

vinovată – trăgea cu ochiul din frunzişul copacului. Sfoara, o marcă nouă, chinezească, de care era plină piaţa mai nou, era făcută din plastic rezistent şi transparent, învelit în sticlă pisată. Mânuitorii zmeielor prinse în luptă de Ziua Independenţei o foloseau pentru a-şi „tăia“ unii altora sforile, prăbuşind zmeiele adversarilor. Deja cauzase câteva accidente tragice prin oraş.

Cioara se zbătuse la început, dar părea să-şi fi dat seama că, de câte ori se mişca, sfoara îi intra şi mai adânc în aripă. Aşa că stătea neclintită, privind la oamenii adunaţi dedesubt cu ochi sticloşi, înfricoşaţi. De la o clipă la alta, pe cer soseau mai multe ciori îngrijorate, isterice.

Saddam, care plecase în grabă după evaluarea situaţiei, s-a întors cu o frânghie lungă făcută din mai multe resturi de sfoară de legat pachete şi sârmă de rufe, înnodate între ele. A legat o piatră într-un capăt şi, mijind ochii la soare prin ochelari, a aruncat piatra spre cer, folosindu-se de instinct pentru a estima traiectoria sforii invizibile a zmeului, şi sperând să arunce frânghia peste ea şi s-o tragă în jos cu greutatea pietrei. După mai multe încercări şi câteva schimbări ale pietrei (trebuia să fie suficient de uşoară, ca să zboare cât mai sus spre cer, şi suficient de grea cât să treacă peste sfoară şi s-o tragă prin frunzişul de care era prinsă), a reuşit. Atunci, într-un târziu, sfoara zmeului a căzut la pământ. Cioara s-a prăbuşit mai întâi odată cu ea, dar apoi, ca prin minune, şi-a luat zborul. Cerul s-a luminat, iar croncănitul s-a stins.

S-a reinstaurat normalitatea.

Pentru spectatorii din cimitir, care aveau un temperament iraţional şi neştiinţific (adică toţi, inclusiv *Ustaniji*), era clar că se evitase o apocalipsă, câştigându-se, în schimb, o binecuvântare.

Omul Momentului a fost sărbătorit, îmbrăţişat şi pupat.

Cum nu-i stătea în fire să piardă o asemenea ocazie, Saddam şi-a spus că Acum era Momentul.

Târziu în seara aceea, s-a dus la Anjum în cameră. Aceasta stătea întinsă pe-o parte, sprijinită într-un cot, privind-o tandru pe Miss Jebeen a Doua, care dormea dusă. (Încă nu intraseră în faza poveştilor-de-seară-nepotrivite.)

— Imaginează-ţi, a spus ea, că scumpetea asta mică ar fi fost acum într-

un orfelinat, dacă nu şi-ar fi făcut Domnul milă.

Saddam a tăcut, lăsând să treacă un moment bine chibzuit de tăcere respectuoasă, iar apoi i-a cerut oficial mâna lui Zainab. Anjum i-a răspuns cu o urmă de amărăciune în glas, fără să ridice privirea, ca împunsă de o durere de demult:

— De ce mi-o ceri mie? Cere-i-o Saeedei. Ea e mama ei.

— Ştiu povestea. De asta ţi-o cer ţie.

Oricât de încântată ar fi fost, Anjum nu s-a trădat. În schimb, l-a măsurat pe Saddam din cap până-n picioare, ca pe un străin.

— De ce s-ar mărita Zainab cu un bărbat care aşteaptă să comită o crimă, iar apoi să fie spânzurat ca Saddam Hussein din Irak. Dă-mi un singur argument.

— *Arre yaar*, asta s-a terminat. Gata. Poporul meu s-a răzvrătit.

Saddam a scos telefonul mobil, căutând filmarea cu execuţia lui Saddam Hussein.

— Uite, vezi? O şterg acum, cu tine de faţă. Vezi? Nu mai e. Nu mai am nevoie de ea. Acum am una nouă. Uite.

Urnindu-se cu greu şi aşezându-se în capul oaselor în pat, Anjum a bombănit hâtru:

— *Ya Allah!* Cum ce-am greşit de trebuie să-l suport pe nebunul ăsta?

Apoi şi-a pus ochelarii de citit.

Primul cadru din filmarea cea nouă pe care i-a arătat-o Saddam înfăţişa mai multe camionete ruginite, parcate în curtea unui vechi bungalou colonial, destul de dichisit – biroul unui perceptor districtual local din Gujarat. Camionetele erau pline cu stive de hoituri descompuse şi schelete de vaci. Nişte tineri daliţi, plini de furie, descărcau hoiturile şi le aruncau, printre colonade, pe veranda adâncă a bungaloului. Lăsând pe alee o dâră macabră de schelete de vacă, puneau apoi un craniu enorm, cu coarne cu tot, chiar pe masa din biroul perceptorului şi înveleau spătarele fotoliilor lui elegante cu vertebre sinuoase de vacă.

Anjum a privit toată filmarea cu o expresie îngrozită pe chip, lumina telefonului mobil reflectându-i-se din dintele alb imaculat. Era clar că bărbaţii ţipau, dar volumul telefonului era dat la minimum ca să n-o trezească pe Miss Jebeen.

— Ce strigă? E în gujarati? l-a întrebat pe Saddam.

— Mă-ta! S-o speli tu la cur! i-a şoptit Saddam.

— *Ai Hai!* Ce-or să le facă acum sărmanilor băieţi?

— Ce pot să le facă, rahaţi amărâţi ce sunt! Nu-s în stare nici să-şi spele propriul căcat. Nici să-şi îngroape propriile mame nu-s în stare. Nu ştiu ce-o să facă. Da' e problema lor, nu a noastră.

— Deci? spuse Anjum. Ai şters filmarea… asta înseamnă că nu mai ai de gând să-l omori pe nemernicul ăla de poliţist?

Părea dezamăgită. Aproape dezaprobatoare.

— Acum nu mai e cazul să-l omor. Ai văzut filmarea – oamenii mei s-au răzvrătit! Se luptă! Ce mai înseamnă în momentul ăsta un Sehrawat pentru noi? Nimic!

— Tu iei toate marile hotărâri din viaţă bazându-te pe filmări de pe mobil?

— Aşa e-n ziua de azi, *yaar*. Acum, asta înseamnă lumea: clipuri video. Dar uite ce-au făcut! Nu e film. Nu sunt actori. Vrei să-l mai vezi o dată?

— *Arre*, nu-i aşa de simplu, *babu*. Pe băieţii ăştia o să-i bată, o să-i cumpere… aşa se face în ziua de azi… şi dacă se lasă de munca asta, din ce mai câştigă? Ce mai mănâncă? *Chalo*, ne mai gândim noi la asta! Ai o poză drăguţă cu taică-tău? Putem s-o punem în camera cu televizorul.

Anjum îi propunea lui Saddam să atârne un portret al tatălui său alături de portretul lui Zakir Mian, împodobit cu păsări fărâmicioase de hârtie, care decora camera cu televizorul. Era stilul ei de a-l accepta pe Saddam ca ginere.

Saeeda s-a bucurat, Zainab a fost în extaz. Au început pregătirile de nuntă. Zainab a măsurat pe toată lumea, inclusiv pe Tilo Madam, ca să le croiască haine noi. Cu o lună înainte de nuntă, Saddam a anunţat că avea de gând să scoată toată familia în oraş şi să facă cinste. O surpriză. Starea lui Imam Ziauddin era prea şubredă ca să poată merge, şi mai era şi ziua nepotului lui Ustad Hameed. Doctorul Azad Bhartiya a spus că destinaţia trataţiei, aleasă de Saddam, contravenea principiilor lui şi, în orice caz, nu putea mânca. Aşa că grupul a fost format din Anjum, Saeeda, Nimmo Gorakhpuri, Zainab, Tilo, Miss Jebeen a Doua şi Saddam însuşi. Nu şi-ar fi imaginat nici în cele mai trăsnite vise ce le pregătise. Naresh Kumar, prieten

cu Saddam, era unul din cei cinci şoferi angajaţi de un industriaş miliardar care ţinea o locuinţă somptuoasă şi o flotă de maşini scumpe, deşi petrecea doar trei sau patru zile pe lună în Delhi. Naresh Kumar a venit la cimitir să-i ia pe participanţii la pre-nuntă cu Mercedes-Benz-ul argintiu, tapiţat cu piele, al şefului său. Zainab s-a aşezat în faţă, la Saddam în poală, şi toţi ceilalţi s-au înghesuit în spate. Tilo nu şi-ar fi închipuit că-i va face plăcere să se plimbe pe străzile din Delhi într-un Mercedes. Dar asta, şi-a dat seama destul de rapid, era numai din cauza imaginaţiei ei foarte limitate. Când maşina a prins viteză, pasagerii au început să ţipe. Saddam nu voia să le spună unde-i ducea. Când au trecut pe lângă oraşul vechi, s-au tot uitat nerăbdători pe geam, sperând să fie văzuţi de prieteni sau de cunoştinţe. Înaintând spre sudul Delhi-ului, discrepanța dintre pasageri şi autovehicul a atras numeroase priviri curioase, uneori chiar furioase. Uşor intimidaţi, au ridicat geamurile. S-au oprit într-o intersecţie din capătul unui bulevard lung, mărginit de copaci, unde un grup de femei *hijra* îmbrăcate la patru ace cerşeau – vorba vine că cerşeau, de fapt băteau cu pumnii în geamurile maşinilor, cerând bani. Toate maşinile oprite la semafor aveau geamurile închise. Oamenii dinăuntru îşi dădeau toată silinţa să evite contactul vizual cu o *hijra*. Zărind Mercedesul argintiu, toate cele patru *hijra* s-au repezit la el, adulmecând de la distanţă bogăţia şi, sperau ele, un străin naiv. S-au mirat când geamurile au fost lăsate în jos înainte ca ele să fi apucat să-şi lanseze atacul şi dinăuntru le-au zâmbit Anjum, Saeeda şi Nimo Gorakhpuri, întinzând degetele răsfirate pentru salutul *hijra*. Întâlnirea a evoluat rapid spre o şuetă. Cărei Gharana îi aparţineau cele patru? Cine era Ustada a lor? Dar Ustada Ustadei? Cele patru stăteau aplecate pe geamurile Merţanului, cu coatele sprijinite de portiere şi fundurile bombate provocator spre trafic. Când lumina semaforului s-a schimbat, maşinile din spatele lor au început să claxoneze nervos. Grupul de femei *hijra* a răspuns cu un şir de obscenităţi inventive. Saddam le-a dat o sută de rupii şi cartea lui de vizită. Le-a invitat la nuntă.

— Să veniţi, neapărat!

Au zâmbit şi le-au făcut cu mâna, îndepărtându-se ţanţoş prin traficul iritat. Când maşina lor s-a îndepărtat, Saeeda le-a spus că, din moment ce operaţiile de schimbare de sex deveneau din ce în ce mai ieftine, mai bune

şi mai accesibile, femeile *hijra* aveau să dispară curând.

— Nimeni n-o să mai trebuiască să îndure ce-am îndurat noi.

— Adică gata cu Indo-Pak-ul? a întrebat Nimmo Gorakhpuri.

— N-a fost chiar aşa de rău, a spus Anjum. Cred c-ar fi păcat să dispărem.

— Ba a fost cât se poate de rău, a spus Nimmo Gorakhpuri. L-ai uitat pe şarlatanul ăla de doctor Mukhtar? Câţi bani a făcut pe spinarea ta?

Maşina, ca o capsulă de oţel, a plutit mai bine de două ore pe străzi late şi înguste, netede şi pline de gropi. Au traversat păduri dense de blocuri, pe lângă uriaşe parcuri de distracţii din beton, saloane de nuntă proiectate bizar şi statui impozante din ciment, cât zgârie-norii de înalte – Shiva purtând la brâu o piele de leopard din ciment, cu o cobră de ciment în jurul gâtului şi un Hanuman[198] colosal aplecat deasupra unor şine de tren. Au luat-o pe un pasaj-unde-era-imposibil-să-faci-pipi, lat cât un lan de grâu, pe care zumzăiau douăzeci de benzi de maşini, având de-o parte şi de alta turnuri de oţel şi sticlă. Dar, cotind pe o bandă de ieşire, sub pasaj li s-a dezvăluit o cu totul altă lume – una neasfaltată, fără străzi, neluminată, nereglementată, sălbatică şi primejdioasă –, o îmbulzeală de camioane, autobuze, tăuraşi, ricşe, biciclete, roabe şi pietoni, luptând pentru supravieţuire. Un fel de lume zbura deasupra unei altfel de lumi fără a se sinchisi să oprească şi să întrebe cât e ceasul.

Capsula de oţel a plutit mai departe, prin aglomerări urbane de magherniţe şi mlaştini industriale unde aerul era o ceaţă movulie, pe lângă şine de tren traversând mahalale pline de gunoaie. În cele din urmă, au ajuns la destinaţie. Hotarul. Locul unde regiunile rurale încercau, stângaci şi tragic, să se transforme în oraş.

Un mall.

Pasagerii Merţanului au amuţit când acesta a luat-o spre parcarea subterană, unde şi-a căscat capota şi şi-a deschis portbagajul ca o fată care-şi ridică fusta, lăsându-se căutat rapid să nu aibă vreo bombă şi coborând apoi în subsolul plin de maşini.

Intrând în galeria comercială puternic luminată, Saddam şi Zainb arătau fericiţi şi încântaţi, complet relaxaţi în noua ambianţă. Ceilalţi, în schimb, inclusiv *Ustaniji*, parcă păşiseră, printr-un portal, în alt cosmos. Vizita a

debutat cu un impediment – o mică problemă cu scara rulantă. Anjum a refuzat să urce pe ea. S-a înduplecat de-abia după cincisprezece minute de convingeri şi încurajări. În cele din urmă, Tilo a luat-o pe Miss Jebeen a Doua în braţe, Saddam s-a aşezat alături de Anjum pe prima treaptă, ţinând-o de umeri, iar Zainab a prins-o de ambele mâini, de pe treapta de deasupra. Cu aceste întăriri, Anjum a urcat hâţânându-se şi strigând *Ai hai!* de parcă şi-ar fi riscat viaţa într-un sport aventuros riscant. Plimbându-se apoi buimace şi încercând să-i deosebească pe cumpărători de manechinele din vitrine, Nimmo Gorakhpuri a fost prima care şi-a recăpătat stăpânirea de sine. Le privea aprobator pe tinerele în pantaloni scurţi şi fuste mini, cu pungi imense de cumpărături, ochelari de soare şi coafuri înfoiate.

— Vedeţi? Aşa voiam şi eu să arăt în tinereţe. Chiar aveam simţul modei. Dar nimeni nu pricepea. Eram prea avangardistă.

După o oră de zgâit în vitrine şi absolut nici o cumpărătură, au luat prânzul într-un local numit Nando’s. În principiu, porţii uriaşe de pui prăjit. Lui Zainab i-a revenit sarcina de a o supraveghea pe Nimmo Gorakhpuri, iar Saddam s-a ocupat de Anjum, pentru că nici una dintre ele nu mai fusese până atunci la restaurant. Anjum, complet uluită, se holba la cei patru membri ai familiei de la masa alăturată – un cuplu mai în vârstă şi unul mai tânăr. Femeile, evident mamă şi fiică, erau îmbrăcate la fel, cu maiouri imprimate şi pantaloni, purtând un strat gros de machiaj. Tânărul, probabil logodnicul fetei, într-un tricou albastru cu mânecă scurtă, stătea cu coatele pe masă, admirându-şi frecvent uriaşii bicepşi bombaţi. Bărbatul mai în vârstă era singurul care nu părea în largul lui. Se mai iţea din când în când, pe furiş, de după stâlpul imaginar în spatele căruia stătea ascuns. La fiecare câteva minute, cei patru suspendau orice conversaţie, îşi imobilizau zâmbetele şi-şi făceau selfie-uri – cu meniul, cu chelnerul, cu mâncarea şi unii cu alţii. După fiecare selfie pasau telefonul din mână-n mână, să vadă şi ceilalţi. Nu băgau în seamă pe nimeni altcineva din restaurant.

Anjum era mult mai interesată de ei decât de mâncarea din farfurie, care n-o impresionase câtuşi de puţin. După ce a plătit nota, Saddam a privit în jurul mesei cu un aer ceremonios.

— Probabil că vă-ntrebaţi de ce v-am adus până aici.

— Ca să ne arăţi *Duniya*? a întrebat Anjum, de parcă ar fi răspuns la o

întrebare dintr-un concurs televizat.

— Nu. Ca să vi-l prezint tuturor pe tatăl meu. Acesta este locul unde a murit. Exact aici. Unde se ridică acum această clădire. Înainte de construcţia ei, aici erau sate înconjurate de lanuri de grâu. Era o secţie de poliţie… era un drum…

Saddam le-a povestit ce se întâmplase cu tatăl lui. Le-a povestit cum jurase să-l omoare pe Sehrawat, şeful secţiei de poliţie din Dulina, şi cum renunţase la idee. Au dat telefonul mobil din mână-n mână, urmărind cu rândul filmarea cu vacile moarte aruncate în bungaloul perceptorului districtual.

— Sufletul tatălui meu pribegeşte pe-aici, captiv în această clădire.

Toată lumea a încercat să şi-l imagineze – un pielar de la sat, rătăcit printre luminile puternice, încercând să găsească ieşirea din mall.

— Acesta e *mazar*-ul[199] lui, a spus Anjum.

— Hinduşii nu se îngroapă. N-au *mazar*, *badi* Mami, a spus Zainab.

Poate că e *mazar*-ul întregii lumi, şi-a spus Tilo în sinea ei. Poate cumpărătorii-manechini sunt stafii, încercând să cumpere ceva ce nu mai există.

— Nu-i corect, a spus Anjum. Acest aspect nu poate rămâne aşa. Tatăl tău trebuie să aibă parte de nişte funeralii adecvate.

— Dar a avut nişte funeralii adecvate, i-a răspuns Saddam. A fost incinerat la noi în sat. Eu i-am aprins rugul funerar.

Anjum nu era convinsă. Voia să facă mai mult pentru tatăl lui Saddam, voia ca sufletul acestuia să-şi afle odihna. După tot soiul de discuţii, au hotărât să-i cumpere un tricou de la unul din magazine (cum îşi cumpărau oamenii *chador* din *dargah*-uri) şi să-l îngroape în vechiul cimitir, astfel încât copiii lui Saddam şi ai lui Zainab să crească simţind prezenţa bunicului lor.

— Ştiu o rugăciune hinduistă! a spus Zainab dintr-odată. S-o recit aici, în memoria lui Abbajaan?

Toată lumea s-a aplecat să asculte. Şi atunci, stând la o masă dintr-un fast-food, în chip de mesaj de iubire atât către viitorul, cât şi către răposatul ei socru, Zainab a recitat Mantra Gayatri pe care o pusese Anjum s-o înveţe când era mică (având credinţa că o putea apăra de mulţime).

Om bhur bhuvah svaha
Tat savitur varenyam
Bhargo devasya dhimani
Dhiyo yo nah pracodayat.

*

În dimineaţa zilei celei de-a doua înmormântări a tatălui lui Saddam Hussein, Tilo a pus şi ea ceva pe masă. Literalmente. A adus un borcănel conţinând cenuşa mamei sale şi a spus c-ar dori să-şi îngroape şi ea mama în vechiul cimitir. Au decis să facă, în ziua aceea, o dublă înmormântare. Dacă luau în calcul incinerarea în crematoriul electric din Cochin, şi pentru Maryam Ipe avea să fie cea de-a doua ceremonie funerară. Saddam Hussein a săpat mormintele. Într-unul din ele au îngropat o cămaşă cadrilată, elegantă. În celălalt, un borcan cu cenuşă. Imam Ziauddin a obiectat puţin faţă de neortodoxia procedurii, dar până la urmă s-a învoit să spună rugăciunile. Anjum a întrebat-o pe Tilo dacă dorea să rostească o rugăciune creştină pentru mama ei. Tilo i-a explicat că biserica refuzase s-o îngroape pe mama ei, aşa că orice rugăciune era binevenită. Stând lângă mormântul mamei ei, i-a revenit în minte o replică pe care Maryam Ipe o tot repetase în timpul halucinaţiilor ei din secţia de terapie intensivă.

„Simt că sunt înconjurată de eunuci. Aşa e?“

La vremea aceea, păruse doar un fragment al obişnuitei tirade din spital. Acum însă îi dădea fiori lui Tilo. De unde ştiuse? După ce-au înmormântat borcanul cu cenuşă şi au umplut mormântul cu pământ, Tilo a închis ochii şi a recitat în minte pasajul preferat din Shakespeare al mamei ei. În clipa aceea, lumea, un loc şi-aşa destul de straniu, a devenit şi mai stranie:

Şi nu va trece-o zi de Sân-Crispian,
– De astăzi până la sfârşitul lumii –
Să nu fim prăznuiţi noi, cei puţini,
Puţini şi norocoşi, legaţi ca fraţii;
Că toţi ce-şi varsă sângele cu mine
Sunt fraţii mei şi-nnobilaţi vor fi,
Oricât de-umili, de-această zi.
Iar nobilii ce dorm acum în ţară

Blestem numi-vor lipsa lor de-aici
Şi-a lor nobleţe lucru de nimic
Când le vor spune unii c-au luptat
Alăturea de noi, de Sân-Crispian.[200]

Niciodată nu înţelesese de ce-i plăcea atât de mult mamei sale acest pasaj viril, marţial, războinic. Cert e că-i plăcuse. Când a deschis ochii, Tilo a descoperit şocată că plângea.

Zainab şi Saddam s-au căsătorit o lună mai târziu. Au avut oaspeţi de tot felul – femei *hijra* de peste tot din Delhi (inclusiv ,noile prietene de la semafor), prietenii lui Zainab, majoritatea studenţi la design vestimentar, familia lui Zakir Mian şi mai mulţi foşti colegi de-ai lui Saddam Hussein din diversele lui cariere – măturători, muncitori la morgă, şoferi de camioane municipale, paznici. S-au aflat acolo, desigur, şi doctorul Azad Bhartiya, D.D. Gupta şi Roshan Lal. Anwar Bhai, femeile lui şi fiul căruia îi rămăseseră mici Crocşii mov, au venit şi ei din GB Road, iar Frumoasa Ishrat – care jucase un rol stelar în salvarea lui Miss Jebeen a Doua – a venit din Indore. Prietenul cârpaci al lui Tilo şi-al doctorului Azad Bhartiya, care desenase în ţărână conturul tumorii la plămâni a tatălui său, a trecut şi el pe-acolo. Bătrânul doctor Bhagat a venit îmbrăcat tot în alb, purtându-şi în continuare ceasul pe o manşetă de frotir. Doctorul Mukhtar, şarlatanul, n-a fost poftit. Miss Jebeen a Doua era îmbrăcată ca o mică regină. Purta o rochie vaporoasă, tiară şi pantofi cu scârţ. Din grămada copleşitoare de cadouri pentru tinerii însurăţei, preferatul lor a fost capra primită de la Nimmo Gorakhpuri. O importase din Iran, special pentru ei.

Ustad Hameed şi elevii lui au cântat.

Toată lumea a dansat.

După aceea, Anjum i-a dus pe Saddam şi Zainab la Hazrat Sarmad. Au venit şi Tilo, Saeeda şi Miss Jebeen a Doua. S-au strecurat pe lângă vânzătorii de *ittar*[201] şi amulete, pe lângă custozii încălţărilor de pelerini, pe lângă infirmi, cerşetori şi capre puse la îngrăşat pentru Eid.

Trecuseră şaizeci de ani de când Jahanara Begum îşi adusese fiul, pe Aftab, la Hazrat Sarmad, rugându-l pe acesta s-o înveţe cum să-l iubească. Trecuseră cincisprezece ani de când Anjum o adusese la ea pe Guzgănoaică,

să-i exorcizeze *sifli jaadu*-ul. Trecuse mai bine de un an de la sosirea lui Miss Jebeen a Doua.

Jahanarei Begum, fiul îi devenise fiică, iar Guzgănoaica era acum mireasă. Dar, în afară de asta, nu se schimbase mare lucru. Podeaua era tot roşie, pereţii erau roşii, iar tavanul era roşu. Sângele lui Hazrat Sarmad nu se dusese la spălat.

Un bărbat firav, purtând o tichie de rugăciune dungată ca un fund de albină, îşi întindea rugător şiragul de mătănii spre Sarmad. O femeie slăbănoagă, cu sari imprimat, a legat o brăţară de grilaj şi apoi i-a apăsat bebeluşului ei fruntea de podea. A făcut şi Tilo asta cu Miss Jebeen a Doua, căreia i s-a părut un joc interesant şi a repetat gestul de mai multe ori decât trebuia. Zainab şi Saddam au legat brăţări de grilaj şi au întins un *chador* nou din catifea, împodobit cu beteală, pe mormântul Hazrat-ului.

Anjum a spus o rugăciune şi l-a rugat să binecuvânteze tânărul cuplu.

Iar Sarmad – Hazrat al Fericirii Supreme, Sfânt al Neconsolaţilor şi Mângâiere a Nedefiniţilor, Blasfemiator între Credincioşi şi Credincios între Blasfemiatori – s-a conformat.

Trei săptămâni mai târziu, a avut loc o a treia înmormântare în vechiul cimitir.

*

Într-o dimineaţă, doctorul Azad Bhartiya a sosit la Pensiunea Jannat cu o scrisoare care-i fusese adresată. I-o înmânase personal o femeie care nu se prezentase, spunându-i doar că scrisoarea venea din pădurea Bastar. Anjum nu ştia nici ce, nici unde era aceasta. Doctorul Azad i-a povestit pe scurt de Bastar, de triburile adivasi care locuiau în pădure, de companiile miniere care voiau să le ia pământul şi de războiul dus de gherilele maoiste împotriva forţelor de securitate care încercau să elibereze terenul pentru companii. Scrisoarea era în engleză, cu un scris mărunt, înghesuit. Nu avea dată. Doctorul Azad Bhartiya a spus că era de la mama adevărată a lui Miss Jebeen a Doua.

— Rupe-o! a zbierat Anjum. Îşi abandonează copilul şi apoi se întoarce şi spune că ea e mama adevărată!

Saddam a împiedicat-o să se repeadă asupra scrisorii.

— Nici o grijă, a zis doctorul Azad Bhartiya, nu se mai întoarce.

Era o scrisoare lungă, scrisă pe ambele feţe, cu pasaje întregi tăiate şi propoziţii intrând unele în altele de parcă hârtia ar fi fost obţinută cu greu. Între pagini, câteva flori presate se fărâmiţaseră când hârtia fusese mototolită în ghemotocul înmânat destinatarului. Doctorul Azad Bhartiya a citit-o cu voce tare, dându-şi toată silinţa s-o traducă pe parcurs. Publicul lui era format din Anjum, Tilo şi Saddam Hussein. Mai era şi Miss Jebeen a Doua, care a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să întrerupă momentul.

Dragă tovarăşe Azad Bharathiya Garu,

Îţi scriu aceste rânduri deoarece în cele trei zile pe care le-am petrecut în Jantar Mantar te-am urmărit cu atenţie. Dacă ştie cineva unde este acum copilul meu, cred că numai tu eşti acela. Sunt o femeie Telugu şi regret, nu ştiu hindi. Nici engleza mea nu e foarte bună. Îmi cer scuze pentru asta. Sunt Revathi, lucrez cu normă întreagă la Partidul Comunist Indian (maoist). Când vei primi această scrisoare eu voi fi fost deja ucisă.

În acest punct, Anjum, care ascultase cu atenţie şi concentrare, aplecată în faţă, s-a lăsat pe spate, vizibil uşurată. Părea să-şi fi pierdut interesul. Dar, treptat, pe măsură ce doctorul Azad Bhartiya citea mai departe, a fost din nou acaparată, ascultând fără să mai întrerupă.

Tovarăşul meu Suguna are să trimită această scrisoare când va auzi că eu nu mai sunt. După cum ştii, suntem un popor interzis, subteran, iar această scrisoare de la mine poţi considera că vine din subteranul subteranului, aşa că va dura cel puţin cinci sau şase săptămâni să ajungă la tine pe căi sigure. După ce mi-am lăsat copilul acolo, în Delhi, conştiinţa m-a apăsat foarte tare. Nu pot să dorm sau să mă odihnesc. Nu o vreau înapoi. Dar nici nu vreau să sufere. Aşa că, dacă ştii unde este, vreau să-ţi spun puţin povestea ei sinceră. Restul rămâne la latitudinea ta. Numele dat de mine este Udaya. În telugu înseamnă „răsărit de soare“. I-am dat acest nume pentru că s-a născut în pădurea Dandakarayna la răsărit. Când s-a născut, sincer am simţit ură faţă de ea şi m-am gândit s-o omor. Am simţit că nu este a mea cu adevărat. Chiar nu este a mea. Când vei citi povestea pe care am scris-o aici, vei afla că eu nu sunt mama ei. Râul îi este Mamă, şi pădurea îi este

Tată. Aceasta este povestea lui Udaya şi Revathi. Eu, Revathi, mă trag din East Godavari, districtul Andhra Pradesh. Casta mea este Settibalija, care face parte din clasele defavorizate. Numele Mamei mele este Indumati. Ea are zece clase. S-a căsătorit cu Tatăl meu când avea 18 ani. Tata lucra în armată. Era mai mare ca ea cu mulţi ani. A văzut-o când a venit acasă în concediu şi s-a îndrăgostit, pentru că Mama e foarte albă şi frumoasă. După logodnă, dar înainte de nuntă, tata a fost judecat de tribunalul militar pentru că a fumat lângă uzina de armament. A ajuns să trăiască în satul lui, care e pe malul opus al râul Godavari faţă de satul mamei. Familia lui aparţine aceleiaşi caste, dar e mai bogată decât a ei. În timpul ceremoniei de nuntă au pus-o pe mama să iasă din *pandal* şi au cerut zestre mai mare. Bunicul meu a dat fuga să se împrumute. Numai apoi s-au înţeles şi nunta a continuat. Imediat după nuntă tata s-a apucat de perversiuni şi sadism. O punea pe Mama să poarte rochii scurte şi să facă dansuri de bal. Când refuza, o tăia cu lama şi se plângea că nu-l satisface. După câteva luni a trimis-o acasă la bunicul meu. Când era gravidă cu mine în cinci luni, fratele mai mic al mamei a dus-o înapoi în satul lui tata cu o barcă. Purta un sari foarte bun şi bijuterii, şi a adus şi două oale de argint cu dulciuri, şi douăzeci şi cinci de sariuri noi pentru soacra ei. Tata nu era acolo în casă. Socrii au refuzat să-i deschidă uşa, au ieşit şi au dat cu şutul în oala cu dulciuri. Mamei i-a fost foarte ruşine. Pe drumul înapoi, în mijlocul râului, şi-a scos bijuteriile şi a sărit din barcă. Eram în burta ei de cinci luni atunci. Barcagiul a salvat-o şi a dus-o acasă. M-am născut în casa bunicului din partea mamei. În timpul sarcinii pântecul mamei era enorm. Credea că face gemeni. Albi la piele, ca ea şi ca soţul ei. Dar am ieşit eu. Eram neagră şi grasă. Când a văzut culoarea mea, mama şi-a pierdut cunoştinţa două zile. Dar după aceea nu m-a mai lăsat niciodată. Tot satul vorbea. Familia tatălui meu a aflat cât de neagră eram. Insistau pe treaba asta cu culoarea şi cu casta. Au spus că nu sunt a lor, ci sunt o fată Mala sau Madiga, nu clasă defavorizată, ci castă inferioară. Am crescut în casa bunicului meu. El lucra în zootehnie. Era comunist. Casa lui avea acoperiş de stuf, dar multe cărţi. Când a îmbătrânit, bunicul meu a şi orbit. Eu eram la şcoală pe-atunci şi-i citeam. Îi citeam din *Illustrated Weekly*, din *Competition Success Review* şi din *Soviet Bhumi*. Îi mai citeam şi povestea Peştişorului Negru. Aveam

multe cărţi de la Editura Poporului. Tata venea noaptea la casa bunicului meu şi o necăjea pe Mama. Eu îl uram. Umbla noaptea prin casă ca un şarpe. Ea îl urma, iar el o tortura, şi o tăia, şi o trimitea înapoi. Şi iar o chema, şi ea iar se ducea. O vreme după aceea a luat-o şi a ţinut-o iar la el în sat. Şi iar a fost gravidă. În satul bunicului meu femeile se rugau să fie şi al doilea copil negru, dovadă că mama a fost nevastă credincioasă. Au sacrificat în templu treizeci de găini negre pentru asta. Slavă Domnului că şi fratele meu s-a născut negru. Dar apoi, Tata iar a trimis-o pe Mama acasă şi s-a însurat cu altă femeie. Am vrut să mă fac avocat şi să-l bag pe tata la închisoare pe veci. Dar curând m-au influenţat comunismul şi gândirea revoluţionară. Am citit texte comuniste. Bunicul meu mă învăţa cântece revoluţionare şi cântam împreună. Mama şi bunica furau nuci de cocos şi le vindeau ca să-mi plătească şcoala. Îmi cumpărau fleacuri şi mă îmbrăcau foarte la modă, şi mulţi băieţi mă plăceau. După ce am luat bacalaureatul am dat examen la medicină şi am fost admisă, dar nu aveam bani de taxe. Aşa c-am intrat la un colegiu de stat din Warangal. Acolo, Mişcarea era foarte puternică. În pădure, dar şi afară. Chiar în primul an am fost recrutată de tovarăşa Nirmalakka şi de tovarăşa Laxmi, care veneau la căminul de fete şi ne vorbeau despre cum ne exploatează Duşmanul de Clasă şi despre sărăcia cumplită de la noi din ţară. După colegiu am lucrat cu jumătate de normă şi am fost curier pentru Partid. Apoi am lucrat în Mahila Sangham – organizaţia de femei – şi am încercat să trezesc conştiinţa de clasă în mahalale şi la sate. Am devenit un canal de comunicare al partidului peste tot în Telangana. Mergeam cu autobuzul la reuniuni, ducând broşuri şi pliante. Cântam şi dansam la întâlnirile de protest. Citeam Marx, şi Lenin, şi Mao, şi am trecut la maoism.

Pe-atunci situaţia era foarte periculoasă. Toată poliţia, Cobrele, Greyhounds[202], poliţia din Andhra erau peste tot. Omorau cât ai clipi sute de membri ai partidului. Cel mai mult ura poliţia femeile din partid. Când au omorât-o pe tovarăşa Nirmalakka, i-au despicat stomacul şi i-au scos totul afară. Nici pe tovarăşa Laxmi n-au omorât-o pur şi simplu, au tăiat-o şi i-au scos ochii. Pentru ea s-a făcut mare protest. Pe altă tovarăşă, Padmakka, au prins-o şi i-au rupt ambii genunchi ca să nu mai poată merge, şi au bătut-o, iar acum suferă de rinichi şi de ficat, suferă de multe. A ieşit din închisoare

şi acum lucrează în Amarula Bandhu Mithrula Sangathan. Oriunde sunt omorâţi membri din partid şi familiile sunt prea sărace şi nu-şi permit să aducă acasă corpul persoanei, se duce ea, Padmakka. Cu tractorul, un Tempo, se duce cum poate şi aduce familiei corpul, pentru funeralii şi toate cele necesare. În 2008 situaţia a devenit mult mai gravă în pădure. Guvernul demarează Operaţiunea Green Hunt. Război împotriva Populaţiei. În pădure sunt mii de poliţişti şi paramilitari. Omoară adivasi, pârjolesc sate. Nici un adivasi nu mai poate rămâne în casa lui sau în satul lui. Noaptea, dorm afară în pădure, pentru că atunci vin poliţiştii, o sută, două sute, uneori cinci sute de poliţişti. Iau tot, ard tot, fură tot. Găini, capre, bani. Vor ca adivasi să elibereze pădurea ca să facă ei un oraş de oţelărie şi minerit. Mii de oameni sunt în închisoare. Despre politica asta poţi citi şi afară. Sau în revista noastră, *Marşul Poporului*. Aşa c-o să-ţi spun numai de Udaya. La momentul Green Hunt, Partidul a început recrutarea pentru AGEP – Armata de Gherilă pentru Eliberarea Poporului. Pe atunci, eu şi încă două persoane ne-am dus în pădurea Bastar la instrucţie militară. Am stat acolo mai bine de şase ani. Înăuntru mi se spune uneori tovarăşa Maase. Înseamnă Fata Neagră. Îmi place numele acesta. Dar avem şi alte nume, numele noastre adevărate. Deşi sunt în AGEP, fiind o femeie educată, Partidul mă trimite şi afară în misiuni. Uneori trebuie să mă duc în Warangal, Bhadrachalam sau Khommam. Sau în Narayanpur. Asta este cel mai periculos, pentru că acum în oraşe şi în sate acţionează mulţi informatori împotriva noastră. Aşa că, odată, când mă întorceam în pădure, am fost capturată în satul Kudur. În momentul acela purtam sari şi aveam o geantă şi două şiraguri de perle. N-am putut să mă opun. Arestarea mea n-a fost publică. M-au legat, şi mi-au dat cloroform, şi m-au dus într-un loc necunoscut. Când m-am trezit, era întuneric. Mă aflam într-o cameră cu două uşi şi două ferestre. Era o sală de clasă. Avea tablă, dar nici un fel de mobilier. Aparţinea unei şcoli de stat. Toate şcolile din păduri sunt cazarme de poliţie. Nu vin profesori şi elevi. Eram dezbrăcată. În jurul meu stăteau şase poliţişti. Unul mă tăia cu o lamă de cuţit.

— Deci ţi se pare că eşti mare eroină? m-a întrebat.

Dacă închideam ochii, mă pocneau. Doi mă ţineau de mâini şi doi de picioare.

— Vrem să-ţi dăm un cadou pentru partidul tău.

Fumează şi îşi sting ţigările pe mine.

— Vă pricepeţi la ţipat! Ia ţipă acum şi vezi ce se întâmplă!

Am crezut c-o să mă omoare, ca pe Padmakka şi Laxmi, dar mi-au spus:

— Stai liniştită, Negruţo, îţi dăm drumul. Să te duci să le zici ce ţi-am făcut. Eşti o mare eroină. Le procuri gloanţe, medicamente de malarie, mâncare, periuţe de dinţi. Toate astea le ştim. Câte fete nevinovate ai trimis partidului tău? Le iei minţile tuturor. Acum du-te şi caută de te mărită. Aşază-te la casa ta. Dar mai întâi o să-ţi oferim nişte experienţă conjugală.

Şi mă tot ardeau şi mă tăiau. Dar eu nu plângeam deloc.

— De ce nu ţipi? Să vină să te salveze marii tăi conducători. Voi nu ţipaţi?

Apoi, unul dintre bărbaţi mi-a deschis gura cu forţa şi mi-a băgat penisul în gură. Nu puteam să respir. Am crezut că mor. Îmi tot turnau apă pe faţă. M-au violat toţi de mai multe ori. Unul dintre ei este tatăl Udayei. Care? De unde să ştiu? Mi-am pierdut cunoştinţa. Când m-am trezit, sângeram peste tot. Uşa era deschisă. Erau afară şi fumau. Mi-am zărit sari-ul. L-am luat încetişor. Uşa din spate era întredeschisă şi afară era un lan de orez. M-au văzut că fug şi mai întâi s-au luat după mine şi eu am căzut, dar apoi au zis:

— Lasă, las-o să plece!

Multe femei din pădure au trecut prin asta. Aşa am prins curaj. Am alergat peste câmpuri. Nu era decât lumina lunii. Am ajuns la un drum asfaltat. Am luat-o pe el. Aveam numai sari-ul. Fără bluză, fără fustă. L-am înfăşurat cumva. A venit un autobuz. M-am urcat în el. Eram desculţă. Sângeram. Aveam faţa umflată ca un bostan. Gura era enormă, că mă muşcaseră de multe ori. Autobuzul era gol. Şoferul n-a zis nimic. Nu mi-a cerut bilet. Am stat la geam şi am adormit de la cloroform. În Khammam m-a trezit şi mi-a spus:

— Am ajuns la capăt.

M-am dat jos din autobuz. M-am bucurat când am aflat că suntem în Khammam, pentru că acolo îl ştiu foarte bine pe doctorul Gowrinath, care are un cabinet. M-am dus acolo. Umblam ca beată. Am bătut la uşă şi soţia lui a deschis şi a început să ţipe. M-am aşezat pe patul ei. Arătam ca o nebună. Toate arsurile de ţigară se făcuseră băşici pe faţa mea, pe piept, pe

sfârcuri, pe stomac. I-am umplut patul de sânge. Doctorul Gowrinath a venit şi mi-a dat primul ajutor. Dormeam întruna de la cloroform. Când mă trezeam nu mă mai opream din plâns. Nu voiam decât să mă duc la tovarăşii mei din pădure, la Renu, Damayanti, Narmada *akka*. Doctorul Gowrinath m-a ţinut zece zile. Apoi am găsit un contact dinăuntru şi m-am întors în pădure. Am mers doisprezece kilometri, şi-apoi a venit o echipă AGEP cu care am mai mers încă cinci ore până la o tabără unde erau membrii Comitetului Districtual. Conducătorul, tovarăşul P.K., m-a întrebat ce s-a întâmplat. Acum el nu mai e. Şi el a murit în confruntare. Le-am spus atunci, dar plângeam şi el nu înţelegea nimic. Mai întâi a crezut că mă plâng de un tovarăş de partid. Tovarăşul P.K. a spus:

— Nu înţeleg prostia asta cu sentimentele. Suntem soldaţi. Dă-mi raportul fără sentimentalisme.

Aşa că i-am dat raportul. Dar fără să ştiu, ochii mei plângeau. Le-am arătat rănile mele, la inspecţie, tovarăşelor. După aceea s-au gândit timp de două zile ce să facă. Apoi comitetul m-a chemat din nou şi mi-a spus că trebuie să plec din pădure şi să înfiinţez Comitetul Revathi Atyachar Vedirekh – Comitetul împotriva violării lui Revathi. Am mai primit ca sarcină un program, să preiau o colonie de maghernițe cu 2 000 de oameni şi doar două pompe manuale de apă. Mă simţeam rău, dar trebuia să organizez manifestaţii, pentru ca oamenii să ceară mai multe pompe. Nu-mi venea să cred. Dar ei ziceau că trebuie să mă străduiesc. Dar eu nu puteam pleca din pădure pentru că deja nu mai puteam să merg. Sângerarea nu se oprise. Aveam convulsii. Rănile mi s-au infectat. Nu puteam pleca nicăieri. Nu puteam defila cu detaşamentele. M-au lăsat din nou într-un sat din pădure. De-abia după trei luni am reuşit să merg. Eram deja gravidă. Dar nu mi-a păsat. M-am întors în AGEP. Dar, când a aflat partidul, iar mi-au spus să plec, pentru că femeile din AGEP n-au voie să facă copii. Am stat într-un sat din pădure până s-a născut Udaya. Când am văzut-o prima oară am simţit foarte multă ură. Îmi amintea de cei şase poliţişti care m-au tăiat cu lama şi m-au ars cu ţigara. M-am gândit s-o omor. I-am pus pistolul la tâmplă, dar n-am putut să apăs pe trăgaci pentru că era un bebeluş aşa de mititel şi de drăguţ. Pe atunci, în afara pădurii avea loc o mare campanie de protest față de Războiul împotriva populaţiei. Grupuri mari din Delhi au organizat un

proces public. Victimele adivasi erau chemate la Delhi să spună în faţa presei prin ce treceau. Cei din partid mi-au spus să-i însoţesc împreună cu alţi jurişti şi activişti locali. Bebeluşul pe care-l aveam era o acoperire bună. Vorbeam bine telugu şi cunoşteam toate faptele. În Delhi aveau traducători buni. După proces am stat cu victimele din trib la un protest public de trei zile, în Jantar Mantar. Am văzut acolo mulţi oameni cumsecade. Dar eu nu pot trăi în stradă, ca ei.

Partidul îmi este Mamă şi Tată. De multe ori face multe lucruri greşite. Omoară pe cine nu trebuie. Femeile se alătură pentru că sunt revoluţionare, dar şi pentru că nu mai îndură suferinţele de acasă. Partidul spune că femeile sunt egale cu bărbaţii, şi totuşi niciodată nu înţeleg. Ştiu că tovarăşul Stalin şi preşedintele Mao au făcut multe lucruri bune, şi de asemenea multe lucruri rele. Dar tot nu pot să-mi părăsesc partidul. Nu pot trăi decât în pădure. Am văzut mulţi oameni buni în Jantar Mantar şi mi-a venit ideea s-o las acolo pe Udaya. Nu pot fi ca tine şi ca ei. Nu pot face greva foamei pentru revendicări. În pădure, poliţia dă foc, omoară şi violează oameni săraci în fiecare zi. În stradă puteţi voi să luptaţi şi să susţineţi cauzele. Dar în pădure suntem doar noi. Aşa că m-am întors în Dandakaranya ca să trăiesc şi să mor sub arme.

Mulţumesc, tovarăşe, c-ai citit aceste rânduri.

Un salut tovărăşesc! *Lal Salaam!*

Revathi

*

— *Lal salaam aleikum*, a răspuns Anjum involuntar, instinctiv, la finalul scrisorii. De aici ar fi putut porni o întreagă mişcare politică, dar ea intenţionase să spună doar un fel de „Amin“, în încheierea predicii impresionante pe care o ascultase.

Toţi ascultătorii recunoşteau, fiecare în felul lui, ceva din ei înşişi şi din propria poveste, propriul Indo-Pak, în istorisirea acestei necunoscute de departe, care acum nu mai trăia. I-a făcut să strângă rândurile în jurul lui Miss Jebeen a Doua, ca o formaţie de arbori sau de elefanţi adulţi; o fortăreaţă impenetrabilă unde ea, spre deosebire de mama ei biologică, avea să crească înconjurată de protecţie şi de iubire.

Problema ridicată imediat însă de Politbüro-ul din cimitir a fost dacă Miss Jebeen a Doua trebuia să afle de scrisoare sau nu. Anjum, secretarul general, a fost cât se poate de fermă în această privinţă. Cu Miss Jebeen a Doua stându-i în poală şi strivindu-i nasul, Anjum a spus:

— Trebuie să afle de mama ei, desigur. Nu şi despre tată.

S-a hotărât că Revathi trebuia înmormântată în cimitir, cu onoruri depline. În absenţa trupului ei, în mormânt urma să fie îngropată scrisoarea. (Tilo avea să păstreze o fotocopie la dosar.) Anjum s-a interesat care era ritualul corespunzător pentru funeraliile unei comuniste. (A folosit expresia *Lal Salaami*.) Când doctorul Azad Bhartiya i-a spus că, din cât ştia el, nu se făcea nimic, i-a cam ponegrit pe comunişti.

— Ce oameni sunt ăia care-şi lasă morţii fără rugăciuni?

În ziua următoare, doctorul Azad Bhartiya a făcut rost de un steag roşu. Au pus scrisoarea lui Revathi într-un recipient ermetic, apoi au înfăşurat-o în steag. În timpul îngropăciunii, a cântat versiunea în hindi a „Internaţionalei“ şi i-a oferit un Salut Roşu, cu pumnul strâns. Astfel s-a încheiat cea de-a doua înmormântare a primei, celei de-a doua sau celei de-a treia mame a lui Miss Jebeen a Doua, în funcţie de perspectivă.

Politbüro-ul a hotărât că, de atunci înainte, numele întreg al lui Miss Jebeen a Doua avea să fie Miss Udaya Jebeen. Epitaful de pe piatra de mormânt a mamei ei era simplu:

TOVARĂŞA MAASE REVATHI
Mama mult-iubită a lui Miss Udaya Jebeen
Lal Salaam

Doctorul Azad Bhartiya s-a străduit s-o înveţe pe Miss Udaya Jebeen – cea cu şase taţi şi trei mame (unite într-o urzeală de lumină) – să strângă pumnul şi să-i spună un ultim *Lal Salaam* mamei ei.

— …’al Salaam, a gângurit ea.

Note

196. Printre sensurile primare ale cuvântului *ministry,* în *Webster’s Third New International Dictionary* se numără: „acţiunea de a preoţi“, „slujba, îndatoririle şi funcţiile unui preot“, „corpul de preoţi hirotonisiţi“, „o persoană sau un lucru prin intermediul cărora se înfăptuieşte ceva“, „parcursul vocaţional al unui preot“. Toate aceste sensuri îl precedă pe cel al cuvântului „minister“ din limba

română, acela de „organ central al administraţiei de stat“. Deşi opţiunea editorială, în toate limbile în care s-a tradus romanul lui Arundhati Roy, a fost „minister“, cuvântul nu reuşeşte, din păcate, să cuprindă multitudinea de sensuri din limba engleză, atât de relevante pentru cuprinsul romanului.

197. Manesh sau Manish – nume popular hindus care, în traducere liberă, înseamnă „zeul raţiunii“.

198. Zeitate foarte venerată în India, invocată în ritualurile de exorcism.

199. „Mausoleu“, „sanctuar musulman“.

200. *Henric al V-lea*, IV, 3, traducere de Ion Vinea, în *Opere complete*, vol. 4, Editura Univers, Bucureşti, 1985.

201. Ulei esențial obținut din plante. (N.red.)

202. Forţe de comando operând în statele indiene Talangana şi Andhra Pradesh.

11
Proprietarul

Sunt tot aici. După cum, probabil, v-aţi dat seama. N-am mai ajuns să mă internez în centrul acela de reabilitare. Cu scurte întreruperi, beţia începută când am ajuns aici a ţinut aproape şase luni. Însă acum sunt treaz – *deocamdată* sunt treaz, probabil că aşa ar trebui să mă exprim. A trecut mai bine de un an de când n-am mai pus gura pe băutură. Dar e prea târziu. M-au dat afară. Chitra m-a părăsit, iar Rabia şi Ania nu mai vorbesc cu mine. Culmea e că nimic din toate astea nu m-a mâhnit atât de mult cât îmi închipuiam. Am ajuns să mă bucur de singurătate.

În ultimele câteva luni, am dus o viaţă de pustnic. În loc să beau cu nemiluita, am citit cu nemiluita. Mi-am propus să cercetez toate bucăţelele de hârtie – toate documentele, toate însemnările, toate scrisorile, toate filmările, toate bileţelele şi toate fotografiile din toate dosarele aflate în acest apartament. Aţi putea spune, bag seamă, că în acest proiect au jucat un rol şi atributele personalităţii mele compulsive – încăpăţânare combinată cu vinovăţie acută şi cu regret inutil. După ce-am parcurs toată ciudata arhivă, am încercat să-mi compensez concupiscenţa cu nişte logică, făcând ordine în acel haos. Dar, iarăşi, poate că astfel n-am făcut decât să mai adaug un păcat. În orice caz, am reorganizat toate hârtiile şi fotografiile şi le-am ambalat în cutii sigilate, astfel încât să poată fi luate mai uşor când şi dacă va veni după ele. Am demontat avizierele şi am avut grijă să împachetez fotografiile şi bileţelele în aşa fel încât să le poată aşeza fără dificultate în aceeaşi ordine. Pe scurt, m-am instalat. Acum locuiesc aici, în acest apartament. Altundeva n-am unde să mă duc. Chiria de pe apartamentul de la parter constituie cea mai importantă parte a venitului meu. Tilo continuă să-mi achite chiria în cont, dar am de gând să i-o returnez cu prima ocazie când ne vedem, dacă ne mai vedem vreodată.

Consecinţa cercetărilor mele, trebuie să recunosc, e că mi-am schimbat părerea despre Caşmir. Ştiu prea bine că poate părea uşor superficial şi comod să spun asta acum – probabil semăn cu generalii de armată care duc o viaţă întreagă război după război şi apoi devin peste noapte pacifişti pioşi, opunându-se armelor nucleare când ies la pensie. Singura diferenţă între mine şi ei e că eu n-am de gând să împărtăşesc nimănui nou-formata mea opinie. Dar nu e uşor. Dacă aş vrea, dacă mi-aş juca bine cărţile, aş putea obţine un câştig frumos de pe urma ei. Aş putea stârni o furtună politică dacă mi-aş asuma public poziţia, căci, din câte văd la ştiri, după câţiva ani de calm înşelător, Caşmirul a explodat din nou.

După părerea mea, problema nu mai e că forţele de securitate atacă populaţia. Acum pare să fie taman invers. Populaţia – oameni obişnuiţi, nu militanţi – atacă forţele de securitate. Pe stradă, copii cu pietre în mâini înfruntă soldaţi înarmaţi; de pe versanţii muntelui năvălesc săteni purtând bâte şi lopeţi, nimicind tabere militare. Dacă soldaţii trag în ei şi omoară câţiva, protestele nu fac decât să ia amploare. Paramilitarii folosesc puşti cu alice care-i orbesc pe oameni – ceea ce e mai bine decât să-i omoare, presupun. Deşi, în termeni de relaţii publice, e mai rău. Lumea s-a obişnuit să vadă mormane de cadavre. Dar nu s-a obişnuit să vadă sute de oameni vii orbiţi. Iertaţi-mi grosolănia, dar vă puteţi imagina impactul vizual! Şi nici măcar asta nu pare să aibă efect. Băieţi rămaşi fără un ochi se întorc în stradă, pregătiţi să şi-l rişte şi pe celălalt. Cum să gestionezi o asemenea furie?

N-am nici o îndoială că-i putem – şi-i vom învinge din nou. Dar care vor fi consecinţele? Războiul. Sau războiul nuclear. Acestea par a fi cele mai realiste răspunsuri la întrebare. În fiecare seară, uitându-mă la ştiri, mă minunez văzând atâta ignoranţă, atâta idioţenie. Şi când mă gândesc că toată viaţa am fost implicat în povestea asta. Cu greu mă abţin să scriu ceva la ziare. Dar nu, n-am s-o fac, pentru că m-aş expune ridicolului – contestatarul principial, dat afară de la slujbă şi alcoolic. Numai aşa ar ţine-o.

Evident, în acest moment ştiu cum stă treaba cu Musa – adică ştiu că nu murise atunci când am crezut noi c-a murit. A fost în viaţă toţi anii ăştia şi, desigur, se înţelege de la sine, chiriaşa mea ştia, în tot acest timp. N-a fost

nevoie decât de o pană mai lungă de curent ca să găsesc lucrurile ascunse de ea în congelator.

Prin urmare, imaginaţi-vă ce satisfacţie am avut, într-o noapte, când cheia s-a răsucit în broască şi a intrat Musa, iar el s-a şocat mai tare văzându-mă pe mine decât m-am şocat eu văzându-l pe el. Primele câteva minute ale întâlnirii au fost încordate. A dat să plece, dar am reuşit să-l conving să rămână măcar la o cafea. Mă bucuram să-l văd. Ne întâlniserăm ultima oară când eram foarte tineri. Băieţi, de fapt. Acum eu chelisem aproape de tot, iar el era cărunt. Când i-am spus că nu mai lucrez pentru Servicii, s-a relaxat. Până la urmă am petrecut împreună noaptea aceea şi aproape toată ziua următoare. Am vorbit o grămadă – când mă gândesc la întâlnirea aceea, mă cam demoralizează dibăcia cu care m-a descusut. Era o preocupare tăcută, combinată cu o curiozitate mai degrabă flatantă decât indiscretă. Probabil din zelul de a-l convinge că nu mai eram „duşmanul“, am ajuns să vorbesc mai mult eu. Am rămas surprins constatând cât de bine părea să cunoască acţiunile Serviciilor. Vorbea despre unii ofiţeri ca şi cum i-ar fi fost prieteni apropiaţi. Mă simţeam de parcă aş fi comparat notiţe cu un coleg. Dar totul a decurs cu atâta detaşare şi nonşalanţă – în cea mai mare parte pălăvrăgeală nevinovată, la limita bârfei –, încât de-abia după ce a plecat mi-am dat seama ce se petrecuse. N-am prea vorbit despre politică. Şi nici despre Tilo. S-a oferit să gătească el, cu ingredientele găsite prin bucătărie. Ştiam, evident, că voia de fapt să arunce o privire în congelator. Dar acolo nu mai era acum decât un kil de carne bună de oaie. I-am spus că toate lucrurile din apartament, inclusiv numeroasele lui paşapoarte şi celelalte obiecte personale, erau împachetate şi gata să fie luate, oricând dorea Tilo să le ia.

Dădeam târcoale subiectului Caşmir, dar numai la modul abstract.

— Poate că ai dreptate, până la urmă, i-am spus în bucătărie. Poate că ai dreptate, dar nu veţi învinge niciodată.

— Eu cred că e exact pe dos, a zâmbit el, amestecând în cratiţa din care venea o aromă sublimă de *rogan josh*. Poate că n-avem dreptate, dar am învins deja.

N-am insistat. Nu cred că era conştient până unde era dispus Guvernul Indiei să meargă ca să păstreze acel petic de pământ. Se putea ajunge la un

măcel faţă de care anii 1990 ar fi arătat ca o scenetă şcolară. Pe de altă parte, poate că n-aveam eu idee cât de sinucigaşi erau (pregătiţi să devină) caşmirienii. În orice caz, miza era mai mare ca oricând. Sau poate că aveam noţiuni diferite despre ce însemna să „învingi“.

Cina a fost delicioasă. Musa era un bucătar relaxat, desăvârşit. S-a interesat de Naga.

— Nu l-am mai văzut la televizor în ultima vreme. O fi bine cu el?

Culmea e că singura persoană cu care m-am mai văzut din când în când, în viaţa mea sihastră, a fost Naga. Şi-a dat demisia de la ziarul lui şi acum pare mai fericit ca niciodată. În mod paradoxal, poate că suntem amândoi eliberaţi de dispariţia absolută şi categorică a lui Tilo din vieţile noastre şi din lumea pe care o cunoaştem. I-am spus lui Musa că Naga şi cu mine aveam de gând – încă nu era decât un plan – să lansăm un soi de post muzical de radio cu muzică veche, sau poate un podcast. Naga s-ar ocupa de muzica occidentală, rock’n’roll, blues, jazz, iar eu m-aş ocupa de muzica de pe restul globului. Am o colecţie interesantă şi, cred eu, excelentă de muzică populară afghană, iraniană şi siriană. După ce am spus-o, m-am simţit frivol şi superficial. Dar Musa părea sincer interesat, aşa că am avut o conversaţie foarte plăcută despre muzică.

A doua zi dimineaţă, a făcut rost de un mic Tempo din târg, în care doi bărbaţi au încărcat cutiile şi restul lucrurilor lui Tilo. Părea să ştie unde se afla, dar n-a spus nimic, aşa că nici eu n-am întrebat. Exista o întrebare însă, pe care trebuia să i-o pun înainte să plece, ceva ce-mi doream cu disperare să aflu înainte să treacă alţi treizeci de ani. M-ar fi răscolit tot restul vieţii dacă n-aş fi făcut-o. Trebuia neapărat să întreb. Şi n-aveam cum să fiu subtil. N-a fost uşor, dar până la urmă am rostit-o:

— Tu l-ai omorât pe Amrik Singh?

— Nu.

M-a privit cu ochii lui de culoarea ceaiului verde.

— Nu eu l-am omorât.

O vreme n-a mai spus nimic, dar vedeam în privirea lui că mă evalua, că se întreba dacă putea să spună mai mult sau nu. I-am zis că văzusem cererile de azil şi taloanele de îmbarcare în zboruri spre Statele Unite pe un nume care se potrivea cu unul din paşapoartele lui false. Dădusem peste

chitanţa de la o firmă de închiriat maşini din Clovis. Datele se potriveau şi ele, deci ştiam că fusese implicat în tot acel episod, dar nu ştiam cum anume.

— E pură curiozitate, i-am spus. Nu contează dacă ai făcut-o. Merita să moară.

— Nu l-am omorât. S-a sinucis. Dar noi l-am făcut să se sinucidă.

N-aveam nici o idee ce naiba voia să însemne asta.

— Nu m-am dus în Statele Unite ca să-l caut pe el. Eram deja acolo cu alte treburi când am văzut în ziare ştirea că fusese arestat pentru că-şi agresase nevasta. Adresa lui de domiciliu devenise publică. Îl căutam de ani de zile. Aveam cu el nişte treburi nerezolvate. Mulţi dintre noi aveau. Aşa că m-am dus în Clovis, am întrebat în stânga şi-n dreapta şi, până la urmă, l-am găsit la o firmă de spălat camioane şi reparaţii auto, unde se ducea cu camionul. Era o persoană total diferită de criminalul pe care-l ştiam noi, ucigaşul lui Jalib Qadri şi al atâtor altora. Nu mai avea acea infrastructură a impunităţii în cadrul căreia opera în Caşmir. Era speriat şi falit. Aproape că-mi era milă de el. L-am asigurat că n-am de gând să-i fac nimic şi că mă aflam acolo numai ca să-i spun că n-aveam să-i dăm voie să uite ce făcuse.

Conversaţia aceasta dintre mine şi Musa avea loc în stradă. Coborâsem să-l conduc.

— Citiseră şi alţi caşmirieni ştirile. Aşa c-au început să sosească în Clovis, să vadă în ce condiţii trăia acum măcelarul din Caşmir. Unii erau jurnalişti, scriitori, fotografi, avocaţi… alţii erau doar oameni obişnuiţi. Apăreau la locul lui de muncă, la el acasă, la supermarket, pe trotuarul de vizavi, la şcoala copiilor. În fiecare zi. Era silit să ne privească. Silit să-şi amintească. Probabil că asta l-a scos din minţi. Până la urmă l-a făcut să se autodistrugă. Deci… ca să-ţi răspund la întrebare… nu, nu l-am omorât eu.

Ce-a spus Musa apoi, stând în faţa picturii de pe poarta şcolii, cu asistenta căpcăună vaccinând antipolio un bebeluş, a fost ca o… ca o injecţie cu gheaţă. Cu atât mai mult cu cât a spus-o în stilul acela nonşalant şi jovial al lui, cu un zâmbet prietenos, aproape fericit, de parcă n-ar fi fost decât o glumă.

— Într-o zi, Caşmirul va face India să se autodistrugă, tot aşa. Poate că pe atunci ne veţi fi orbit deja pe toţi, cu alicele voastre. Dar voi veţi avea în

continuare ochi să vedeţi ce ne-aţi făcut. Nu ne distrugeţi. Ne construiţi. Vă distrugeţi pe voi înşivă. *Khuda Hafiz*, Garson *bhai*.

Şi cu asta, dus a fost. Nu l-am mai văzut de atunci.

Şi dacă are dreptate? Am văzut ţări măreţe distruse peste noapte. Dacă suntem următorii la rând? Gândul ăsta mă umple de un soi de tristeţe epocală.

Dacă străduţa asta dosnică e un etalon, probabil că dezintegrarea a început deja. Totul a amuţit brusc. Toate lucrările de construcţie s-au oprit. Muncitorii au dispărut. Unde sunt curvele, şi homosexualii, şi câinii cu blană ciudată? Mi-e dor de ei. Cum de-au dispărut toate atât de rapid?

N-ar trebui să rămân ţintuit aici, ca un tâmpit bătrân şi nostalgic.

Va fi mai bine. Trebuie.

Pe drumul înapoi spre casă, am reuşit s-o evit pe scări pe voluptuoasa şi volubila mea chiriaşă, Ankita, întorcându-mă în apartamentul meu gol ce va fi bântuit pe vecie de fantomele cutiilor de carton plecate şi de poveştile pe care le conţineau.

Şi de absenţa femeii pe care, în felul meu plăpând, fluctuant, nu voi înceta niciodată s-o iubesc.

Ce-o să se aleagă de mine? Şi eu sunt un mic Amrik Singh – bătrân, buhăit, speriat şi privat de ceea ce Musa intitulase, atât de grăitor, „infrastructura impunităţii“, în cadrul căreia am operat toată viaţa. Dacă şi eu mă voi autodistruge?

S-ar putea – dacă nu mă salvează muzica.

Ar trebui să iau legătura cu Naga. Ar trebui să lucrăm la ideea aceea cu podcasturile.

Dar mai întâi trebuie să beau ceva.

12
Guih Kyom

Era a treia noapte a lui Musa în Pensiunea Jannat. Sosise cu câteva zile în urmă ca un curier, cu un Tempo plin de cutii. Însufleţirea de pe chipul lui *Ustaniji* când a dat cu ochii de el i-a încântat pe toţi. Cutiile au fost stivuite lângă un perete din camera lui Tilo, înghesuind şi mai mult spaţiul împărţit cu Ahlam Baji. Tilo îi spusese lui Musa tot ce ştia despre cei din Pensiunea Jannat. În acea ultimă noapte, stătea întinsă lângă el în pat, etalându-şi cunoştinţele de urdu. Scrisese într-unul din caiete o poezie învăţată de la doctorul Azad Bhartiya:

Mar gayee bulbul qafas mein
Keh gayee sayyaad se
Apni sunehri gaand mein
Tu thoons le lasl-e-bahaar.

— Parcă ar fi imnul unui atentator sinucigaş, a spus Musa.

Tilo i-a povestit de doctorul Azad Bhartiya şi de cum răspunsese cu acea poezie la interogatoriul poliţiei din Jantar Mantar (în dimineaţa de după noaptea cu pricina, noaptea în cauză, noaptea menţionată anterior, noaptea care de acum înainte va fi denumită „noaptea“).

— Când o să mor, a spus Tilo râzând, acesta vreau să-mi fie epitaful.

Ahlam Baji a bombănit câteva vorbe de ocară şi s-a răsucit în mormânt.

Privirea lui Musa a alunecat spre pagina din caiet opusă celei pe care scrisese Tilo poemul. Pe ea scria:

Cum
să
spui

o
poveste
spulberată?

Devenind
încet
oricine.

Nu.
Devenind încet orice.

Iată o temă de gândire, şi-a spus.

Şi a simţit impulsul de a se întoarce spre iubirea lui de ani de zile, spre femeia a cărei ciudăţenie îi devenise atât de dragă, şi de a o strânge la piept.

Ceva din noua locuinţă a lui Tilo îi amintea de povestea lui Mumtaz Afzal Malik, tânărul şofer de taxi omorât de Amrik Singh, al cărui corp fusese găsit pe un câmp şi înapoiat familiei, cu pumnii strânşi plini de pământ şi cu flori de muştar crescându-i printre degete. Povestea aceasta îl bântuise întruna pe Musa – probabil pentru cum se împleteau în ea speranţa şi durerea, atât de strâns, de încâlcit.

Avea să plece spre Caşmir a doua zi dimineaţa, întorcându-se la o etapă nouă a unui vechi război din care, de data aceasta, nu avea să se mai întoarcă. Avea să moară aşa cum îşi dorise, cu *Asal boot* în picioare. Avea să fie îngropat aşa cum îşi dorise – un bărbat fără chip, într-un mormânt fără nume. Bărbaţii mai tineri care urmau să-l înlocuiască aveau să fie mai duri, mai stricţi şi mai neiertători. Probabilitatea ca ei să câştige un război avea să fie mai mare, căci aparţineau unei generaţii care cunoscuse doar războiul, nimic altceva.

Tilo avea să primească un mesaj de la Khadija – o fotografie cu Musa tânăr, zâmbind, alături de Gul-kak. Pe spate, Khadija avea să scrie „Comandanţii Gulrez şi Gulrez sunt împreună acum“. Tilo avea să fie profund îndurerată de moartea lui Musa, dar nu se va lăsa copleşită de durere pentru că-i putea scrie regulat şi îl putea vizita destul de des prin uşa pe care îngerii prăpădiţi din cimitir i-o ţineau crăpată (ilegal).

Aripile lor nu miroseau ca fundul unui coteţ.

În ultima noapte petrecută împreună, Tilo şi Musa au dormit îmbrăţişaţi, de parcă de-abia s-ar fi cunoscut.

Anjum a fost agitată în noaptea aceea şi n-a avut somn. S-a învârtit prin cimitir, inspectându-şi proprietatea. S-a oprit o clipă la mormântul lui Bombay Silk şi a spus o rugăciune, apoi i-a povestit lui Miss Udaya Jebeen, care stătea cocoţată pe şoldul ei, cum o zărise prima oară pe Bombay Silk când plecase să cumpere brăţări de la tarabagiul din Chitli Qabar şi cum o urmărise pe toată strada, până la Dali Dakotan. S-a aplecat şi a cules una din florile puse de Roshan Lal pe mormântul lui Begum Renata Mumtaz Madam, punând-o pe mormântul tovarăşei Maase. Acest mic gest de redistribuire a făcut-o să se simtă mult mai bine. S-a întors spre Pensiunea Jannat, privind-o cu un sentiment de satisfacţie şi împlinire. Sub impulsul momentului, s-a hotărât să o ducă pe Miss Udaya Jebeen la o scurtă plimbare nocturnă, ca s-o familiarizeze cu împrejurimile şi să-i arate luminile oraşului.

A trecut pe lângă morgă, iar apoi a traversat parcarea spitalului, ieşind în drumul principal. Nu era prea mult trafic la ora aceea. Totuşi, pentru siguranţa lor, au rămas pe trotuar, croindu-şi drum printre ricşe parcate şi oameni adormiţi. Au trecut pe lângă un bărbat slăbănog, despuiat, cu barba ca un ghem de sârmă ghimpată. Acesta a ridicat o mână în semn de salut şi s-a îndepărtat grăbit, de parcă ar fi întârziat la birou. Când Miss Udaya Jebeen a spus:

— Mami, şuu-şuu! Anjum a pus-o jos, sub un felinar.

A făcut pipi cu ochii pironiţi pe mama ei, apoi şi-a ridicat fundul, minunându-se de cerul înstelat şi de oraşul vechi de o mie de ani, reflectate în băltoaca făcută de ea. Anjum a luat-o din nou în braţe, a sărutat-o şi a dus-o acasă.

Când s-au întors, luminile erau deja stinse şi toată lumea dormea. Mai exact, toată lumea în afară de Guih Kyom, gândacul de rahat. El era treaz şi la datorie, stând pe spate cu picioarele în sus, gata să salveze lumea, dacă se întâmpla să cadă cerul. Dar până şi el ştia că lucrurile aveau să iasă bine în cele din urmă. Pentru că aşa trebuia să fie.

Pentru că sosise Miss Jebeen, Miss Udaya Jebeen.

MULŢUMIRI

Am ţesut iubirea şi prietenia primite de la cei ale căror nume le voi pomeni mai jos într-un covor pe care am cugetat, am dormit, am visat, am fugit şi am zburat în aceşti mulţi ani cât a durat să scriu această carte. Caldele mele mulţumiri merg către:

John Berger, care m-a ajutat să încep şi m-a aşteptat să închei.

Mayank Austen Soofi şi Aijaz Hussein. Ştiu ei de ce. Nu e nevoie s-o spun.

Parvaiz Bukhari. La fel ca mai sus.

Shohini Ghosh, descreieratul mult-iubit, care mi-a dat planurile peste cap.

Jawed Naqvi, pentru muzică, poezie demenţială şi o casă plină de crini.

Ustad Hameed, care mi-a arătat că poţi sări cu paraşuta sau cu parapanta şi poţi face scufundări între oricare două note muzicale.

Dayanita Singh, cu care am plecat cândva la o plimbare şi s-a aprins scânteia unei idei.

Munni şi Shigori din Meena Bazaar, pentru numeroasele ore petrecute la taifas.

Familia Jhinjhanvi: Sabiha şi Naseer-ul-Hassan, Shaheena şi Muneer-ul-Hassan, pentru casa din Shahjahanabad.

Tarun Bhartiya, Prashant Bhushan, Mohammed Junaid, Arif Ayaz Parray, Khurram Parvez, Parvez Imroze, P.G. Rasool, Arjun Raina, Jitendra Yadav, Ashwin Desai, G.N. Saibaba, Rona Wilson, Nandini Oza, Shripad Dharmadhikary, Himanshu Thakker, Nikhil De, Anand, Dionne Bunsa, Chittaroopa Palit, Saba Naqvi şi pastorul Sunil Sandar, ale căror observaţii se află undeva la temelia *Ministerului*.

Savitri şi Ravikumar, pentru călătoriile noastre împreună şi pentru multe altele.

J.J. (Fir-ar să fie!) Dar e şi ea pe aici, pe undeva.

Rebecca John, Chander Uday Singh, Jawahar Raja, Rishabh Sancheti, Harsh Bora, domnul Deshpande şi Akshaya Sudame, care m-au ajutat să nu intru la închisoare. (Până acum.)

Susanna Lea şi Lisette Verhagen, Ambasadorii Mondiali ai Fericirii Supreme. Heather Godwin şi Philippa Sitters, care asigură prezenţa feminină în tabăra de bază.

David Eldridge, extraordinarul autor de coperte. Două cărţi, la distanţă de douăzeci de ani.

Iris Weinstein, pentru paginare perfectă.

Ellie Smith, Sarah Coward, Arpita Basu, George Wen, Benjamin Hamilton, Maria Massey şi Jennifer Kurdyla. Cititori atenţi, redactori cu sânge rece şi măreţi protagonişti ai războaielor transatlantice ale virgulelor.

Pankaj Mishra, Primul Cititor, încă.

Robin Desser şi Simon Prosser. Redactori de vis.

Minunaţii mei editori, Sonny Mehta, Meru Gokhale (pentru publicare plus delicatese), Hans Jürgen Balmes, Antoine Gallimard, Luigi Brioschi, Jorge Herralde, Dorotea Bromberg şi toţi ceilalţi pe care nu i-am cunoscut personal.

Suman Parihar, Mohammed Sumon, Krishna Bhoat şi Ashok Kumar, care m-au ţinut pe linia de plutire când nu mi-a fost uşor.

Suzie Q, psihologul de serviciu, prietenă dragă şi cel mai bun taximetrist din Londra.

Krishan Tewari, Sharmila Mitra şi Deepa Verma pentru doza zilnică de sudoare, echilibru mental şi voie bună.

John Cusack, drăguţul de el, alături de care am pus bazele proiectului Fleedom Charter.

Eve Ensler şi Bindia Thapar. Mult iubitele.

Mama mea ca nimeni alta, Mary Roy, un om fără de pereche.

Fratele meu, LKC, custode al echilibrului meu mental, şi cumnata mea, Mary, care au supravieţuit, ca şi mine.

Golak. Go. Cel mai vechi prieten.

Mithva şi Pia. Micii. Ai mei încă.

David Godwin. Agentul meu de zbor. Om de bază. Fără de care.

Anthony Arnove, tovarăş, agent, editor, stâncă.
Pradip Krishen, iubitul meu de-atâta vreme, arbore onorific.
Sanjay Kak. Grotă. De când mă ştiu.
Şi
Begum Filthy Jaan şi Maati L. Lal. Fiinţe.

Mulţumiri speciale:
Pasajul în care profesorul-buburuză citeşte cu voce tare în clasa lui de buburuze e adaptat după *Straw Dogs* de John Gray.
Versurile din *Dark to Light and Light to Dark* sunt din *Gone* de Ioanna Gika.
Poemul „Duniya ki mehfilon se ukta gaya hoon ya Rab“ e scris de Allama Iqbal.
Cupletul de pe piatra de mormânt a Arifei Yeswi e scris de Ahmed Faraz.

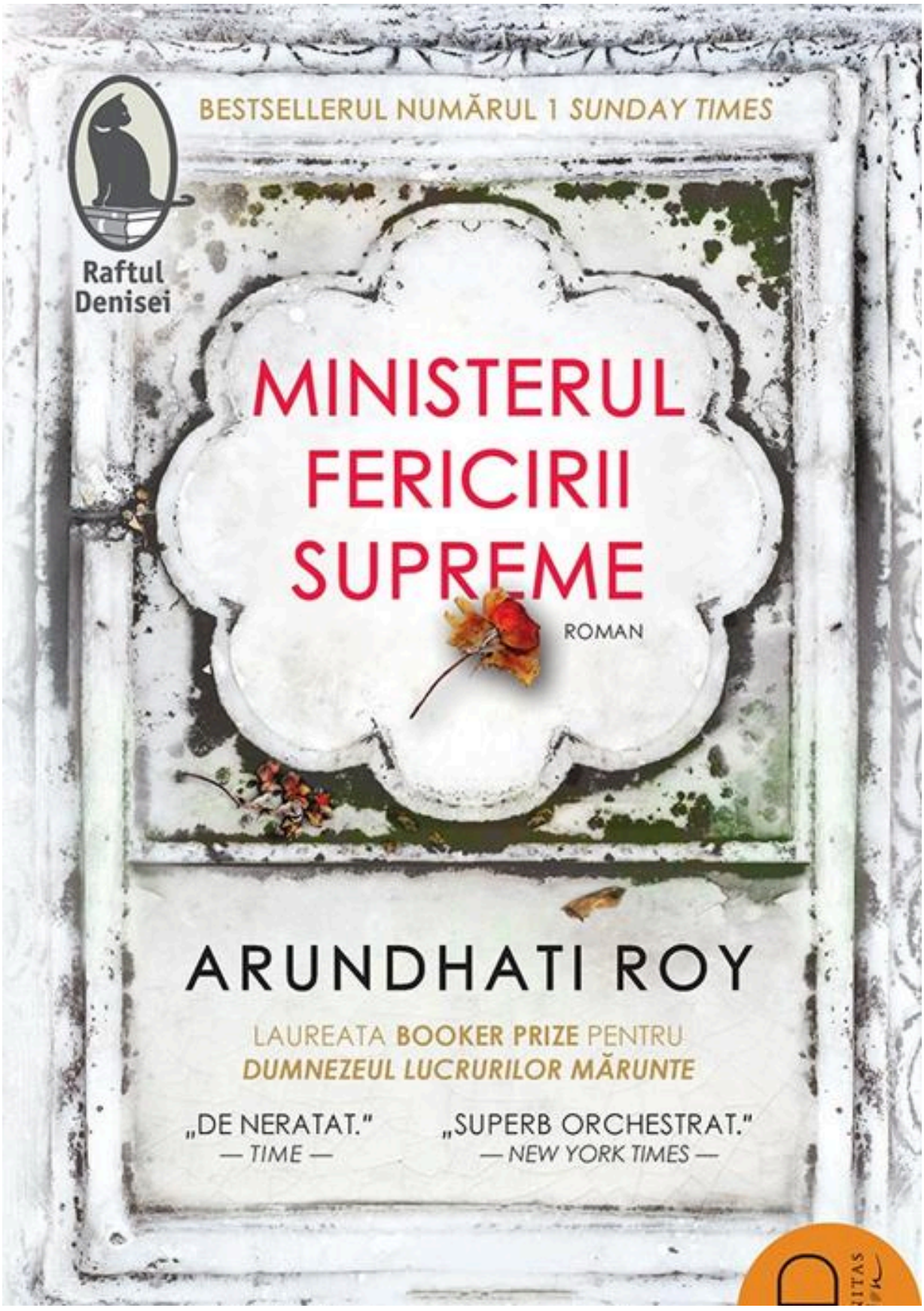
BESTSELLERUL NUMĂRUL 1 SUNDAY TIMES
Raftul Denisei
MINISTERUL FERICIRII SUPREME
ROMAN
ARUNDHATI ROY
LAUREATA BOOKER PRIZE PENTRU
DUMNEZEUL LUCRURILOR MĂRUNTE
„DE NERATAT."
— TIME —
„SUPERB ORCHESTRAT."
— NEW YORK TIMES —

book